گزیدهٔ

اسناد سیاسی ایران و عثمانی

جلد دوم

واحد نشر اسناد

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارت امور خارجه

شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد

گزیـــدهٔ

اسناد سیاسی ایران و عثمانی

دورهٔ قاجاریه

جلد سوم

(۱۳۱۳ ـ ۱۲۷۱ هـ.ق)

واحد نشر اسناد

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

تهران، ۱۳۷۰

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

وابسته به وزارت امور خارجهٔ جمهوری اسلامی ایران

گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی: دورهٔ قاجاریه (جلد سوم)

واحد نشر اسناد

چاپ اول: ۱۳۷۰

امور فنی چاپ: دفتر ویرایش

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: دفتر مطالعات سیاسی وبین‌المللی

تعداد: ۲۰۰۰ جلد

فهرست

فصل اول

امور تشریفاتی

فصل دوم
امور اتباع و کنسولی

فصل سوم

امور اقتصادی و ارتباطی (قراردادها)

فصل چهارم

مسئلهٔ زوّار، امور حجّ و زیارت

فصل پنجم
مسئلهٔ شیخ عبیدالله

فصل ضمیمه

پیشگفتار

مناسبات ایران با کشور عثمانی علاوه بر همسایگی مرزهای نسبتاً طولانی و حوادث عمدهٔ ناشی از آن، به علت واقع بودن هر دو کشور در یک منطقهٔ جغرافیایی حساس از دیرباز مورد توجه جهانیان بوده است و اهمیت ارتباطی و اقتصادی آنها هیچ‌گاه از نظر بیگانگان خصوصاً دول استعمارگر به دور نمانده و به مقتضای سیاست موجود تحولاتی در روابط دو کشور شده‌اند که زمانی بر حسن تفاهم و مناسبات دوستانه مبتنی بوده و گاهی به کدورت و تلخکامی گراییده است.

روشن ساختن زوایای ناشناختهٔ این مناسبات کار تاریخ است و تجزیه و تحلیل تاریخ کار محقق بی‌غرض و بی‌نظر. خوشبختانه با تحول پدیدآمده در زمینهٔ تحقیقات تاریخی، و استفادهٔ علمی از اسناد، بهترین طریقهٔ تبیین مسائل تاریخی را دربر می‌گیرد، زیرا تحولات اجتماعی و تاریخی تماماً مولود بخت واتّفاق و یا برحسب تمایلات فردی نبوده و قسمت اعظمی از آنها نتیجه و محصول زندگی اجتماعی و تاریخ مربوطهٔ آن است، که خود تابع قواعد و قوانین مخصوصی است، و شناسایی علل و عوامل موجودهٔ آنها در نتیجهٔ مطالعه و استقراء و مقایسهٔ اسناد تاریخی حاصل می‌شود که نهایتاً تحلیل امور با توجه به مستندات تاریخی کار پژوهشگران تاریخ است.

جلد سوم کتاب **گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی (دورهٔ قاجاریه)** که به کوشش همکاران واحد نشر اسناد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه تهیه و تدوین شده، اقدامی مفید و مؤثر در بررسی تاریخ روابط اجتماعی و اقتصادی و سیاسی دو کشور خواهد بود.

در اینجا لازم می‌دانم از فعالیت صمیمانه و صادقانهٔ شورای عالی نظارت بر

تدوین و نشر اسناد، جناب آقای عباس ملکی، معاون آموزشی و پژوهشی وزارت امور خارجه، جناب آقای رضاحسین میرزاطاهری، سر پرست گروه انتشار اسناد، جناب آقای محمدحسن کاووسی عراقی، تهیه و تدوین کنندهٔ مجموعهٔ حاضر و سایر دست‌اندرکاران تقدیر و تمجید نموده، سرافرازی و موفقیت آنان را از درگاه باری‌تعالی مسئلت نمایم.

علی‌اکبر ولایتی

وزیر امور خارجه

و

رئیس شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد

مقدمه

دوران حکومت طولانی و تقریباً ۵۰ سالهٔ ناصرالدین شاه متضمن تحولات و وقایع گوناگونی است که جلد سوم کتاب گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی خوانندگان گرامی را با بسیاری از حقایق و مناسبات اجتماعی و اقتصادی این دوره آشنا می‌سازد.

بعد از فوت محمدشاه، ولیعهد با همکاری میرزاتقی‌خان امیرنظام از تبریز به تهران آمد و بلامنازع به تخت سلطنت جلوس نمود. هرچند که در ولایات اغتشاشات و ناامنی‌هایی روی داد و تهران کانون توطئه و دسیسه‌هایی علیه حاج‌میرزا آقاسی شد، امّا با انتخاب میرزاتقی‌خان امیرنظام به صدارت (۲۱ ذی‌القعده ۱۲٦٤) قسمت اعظم مشکلات مملکت برطرف شد. تدبیر و کاردانی این مرد بزرگ در تأمین امنیت و اصلاح وضع ادارات و مفاسد و خرابی‌های کشور و بهبود وضع مالیه و اصلاحات اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و نظامی، راه را برای سلطنت ناصرالدین شاه هموار ساخت و لزوماً انتخاب وی به عنوان وزیر اعظم در ابتدای کار بسیار مهم و بجا بوده است چرا که در مورد سیاست خارجی نیز از نفوذ بیگانگان خصوصاً نفوذ سیاست روس و انگلیس در امور داخلی ایران جلوگیری کرد. این اصلاحات قهراً عدهٔ زیادی را به دشمنی او برانگیخت که سرانجام وسوسهٔ مغرضان با توجه به کمال علاقه‌مندی شاه نسبت به وی، موجب برکناری و قتل این مرد بزرگ را فراهم آورد.

در اواخر سلطنت محمدشاه حسن‌خان سالار، فرزند آصف‌الدوله، یکی از خوانین قاجار سر به شورش برداشت. مرگ محمدشاه به این مدعی تاج و تخت فرصت جدیدی داد که مجدداً طغیان نماید امّا در سایهٔ اقدامات امیرکبیر و سلطان مرادمیرزا برادر حشمت‌الدوله،قیام سالار سرکوب و سلطان مراد میرزا به حسام‌السلطنه ملقب گردید.

از وقایع مهم دیگر دورهٔ ناصرالدین شاه، نهضت طایفهٔ بابیه است که در سالهای آخر عمر محمدشاه شروع شد و به دورهٔ ناصرالدین شاه ادامه یافت. آنها از طرفداران شیخ احمد احسائی بودند که در زمان فتحعلی شاه زندگی می‌کرد. وی از اهالی الاحسای شبه‌جزیرهٔ عربستان بود. او طریقه‌ای را به وجود آورد که با مذاهب امامیهٔ اثنی عشریه اندکی فرق داشت، به طوری که او از اصول پنجگانهٔ دین (توحید و نبوت و معاد و عدل و امامت) تنها سه رکن توحید و نبوت و امامت را قبول داشت و معاد جسمانی را منکر و عدل را هم جزئی از صفات ثبوتیهٔ خداوند می دانست و از جمله به رکنی دیگر معتقد بود که آن اعتقاد به یک نفر وکیل و یا نایب میان شیعیان و امام غایب است و آن را رکن رابع می خواند. پیروان شیخ احمد احسائی به «شیخیه» معروف اند.

پس از درگذشت وی، شاگردانش حاج سیدکاظم رشتی و سپس سیدعلی محمد شیرازی بودند که سیدعلی محمد خود را به جای رکن، باب خواند و از این رو پیروانش را «بابیه» می‌گویند، و او کتابی به نام بیان نوشت. وی در زمان محمدشاه دستگیر و در قلعهٔ چهریق سلماس زندانی گردید. بابیه در ابتدای سلطنت ناصرالدین شاه مجدداً سر به طغیان برداشتند که شورش آنها توسط امیرکبیر سرکوب و سیدعلی محمد باب هم به حکم علمای تبریز به دار آویخته شد.

پس از سیدعلی محمد باب بین پیروانش در مسئلهٔ جانشینی اختلاف افتاد، عده‌ای پیرو میرزایحیی نوری معروف به صبح ازل و عده‌ای دیگر پیرو برادر بزرگتر وی میرزا حسینعلی نوری ملقب به بهاءالله شدند. او آیین جدیدی آورد که به نام وی بهائیت خوانده می شود.

این دو برادر از خاک ایران به عثمانی تبعید شدند و چون در آنجا باهم اختلاف پیدا کردند، میرزایحیی به جزیرهٔ قبرس و میرزاحسینعلی به عکّا فرستاده شدند، این دو ناحیه از متصرفات عثمانی بود.

از دیگر وقایع خارجی مهم دورهٔ ناصرالدین شاه شروع جنگهای کریمه است، که سه دولت عثمانی و انگلیس و فرانسه با دولت روسیه در حال جنگ بودند. سفیر روسیه، پرنس دالگورکی، پیشنهاد محرمانه‌ای به ناصرالدین شاه نمود که در این جنگها ایران با روسیه متحد شده و علیه عثمانی وارد جنگ شود، در مقابل دولت روسیه تعهد می‌کند متصرفاتی را که ایران از خاک عثمانی به دست آورد به رسمیت شناسد و از باقیماندهٔ غرامات عهدنامهٔ ترکمن‌چای چشم‌پوشی کنند. اقدامات میرزا آقاخان نوری و دولتین فرانسه و انگلیس مانع انجام این کار شد و ایران حالت

بی‌طرفی خود را در این جنگها حفظ کرد. از جانب دیگر مشغولیت انگلیس در این جنگ موجب شد که ایران بتواند هرات را محاصره کند و سرانجام معاهدهٔ پاریس، افغانستان را رسماً از ایران جدا ساخت.

پس از عزل امیرکبیر، میرزا آقاخان نوری که متمایل به سیاست انگلیس بود به مقام صدراعظمی انتخاب شد، ناصرالدین شاه پس از برکناری میرزا آقاخان نوری تا ۱۲۸۱ هـ. ق کسی را به صدارت انتخاب نکرد و اهم کارهای مملکتی را شخصاً اداره می‌کرد، تا آنکه میرزا محمدخان قاجار وزیر جنگ را به صدارت گمارد و وی تا ۱۲۸٤ هـ. ق در این سمت باقی ماند. در این سال میرزا یوسف‌خان مستوفی‌الممالک صدارت یافت که تا ۱۲۸۸ هـ. ق به طول انجامید و پس از آن میرزا حسین‌خان مشیرالدوله با لقب سپهسالار به صدراعظمی منصوب شد. وی پس از امیرکبیر از مردان لایق و شایستهٔ دورهٔ ناصری است. میرزا حسین‌خان سپهسالار در ۱۲۹۰ هـ. ق به علت مخالفتهایی که با او شد مستعفی گردید و صدارت برای دومین بار به میرزا یوسف مستوفی‌الممالک انتقال یافت.

شورش شیخ عبیدالله از سران کُرد، در زمان صدارت مستوفی‌الممالک به وقوع پیوست و شاه حشمت‌الدوله حمزه‌میرزا حاکم آذربایجان را مأمور دفع فتنهٔ شیخ نمود؛ چون حشمت‌الدوله در طی این حادثه به مرگ طبیعی درگذشت، میرزا حسین‌خان سپهسالار و حسینعلی‌خان امیرنظام گروسی مأمور دفع و سرکوبی قیام شیخ عبیدالله شدند. شیخ چون از دو جانب ارومیه و مراغه و ناحیهٔ گروس به محاصره درآمده بود، مرعوب شده، به خاک عثمانی متواری و پناهنده شد و دولت عثمانی متعهد شد از بازگشت وی به ایران ممانعت کند.

بعد از مستوفی‌الممالک، میرزا علی اصغرخان امین‌السلطان فرزند آقامحمد ابراهیم آبدارباشی به صدارت انتخاب و به وزیراعظم ملقب شد. وی که مردی زیرک و کاردان بود تا پایان سلطنت ناصرالدین شاه در این مقام باقی ماند. او به تقلید از میرزا حسین‌خان سپهسالار ناصرالدین شاه را به مسافرت فرنگ ترغیب نمود و به تشویق وی و وساطت میرزا ملکم‌خان ناظم‌الدوله که از ارامنهٔ جلفای اصفهان و مردی تاجر پیشه بود، امتیازاتی به اتباع انگلیسی واگذار شد. توضیح آنکه در نیمهٔ دوم سلطنت ناصرالدین شاه عده‌ای از اتباع خارجی تقاضای امتیاز بهره‌برداری از معادن و سایر منابع کشور ایران را نمودند که نخستین و مهمترین آنها عبارت از: امتیازی بود که در ۱۲۸۹ به بارون جولیوس دو رویتر[1] یکی از اتباع انگلیس داده شد.

1. Baron Julius Reuyter

دولت روسیه که از واگذاری چنین امتیاز بزرگی به یکی از اتباع انگلیس ناراضی بود، با استفاده از جوّ مخالفت عمومی ملت ایران و اینکه امتیازنامهٔ بارون رویتر یک امتیاز باورنشدنی عجیب و وهم‌آسا بوده و بغیر از دست‌اندازی و تسلط محض و مطلق انگلستان با وساطت رویتر و شرکت او بر سراسر ایران چیز دیگری دربر ندارد، به مخالفت با آن برخاست. به همین جهت ناصرالدین شاه در مسافرت به فرنگ به اشتباه خود واقف شد و در نتیجه امتیاز مذکور را لغو کرد.

در ۱۳۰۶ هـ. ق دولت ایران امتیاز محدودتری بابت غرامت لغو امتیاز قبلی به بارون جرج دو رویتر[2] پسر جولیوس اعطا کرد که سرانجام به تأسیس بانک شاهنشاهی و بانک صنایع و معادن ایران منتهی شد. پس از لغو امتیاز رویتر و به دست آمدن امتیاز جدید بانک شاهنشاهی غرامت خود را دریافت کرد و علاوه بر آن حق انحصاری و قطعی بهره‌برداری از منابع معدنی مختلف در سراسر کشور را هم به دست آورد.

دولت روسیه هم در این رقابت عقب نمانده و موفق به دریافت امتیاز شیلات شمال و بانک استقراضی روس شد.

امتیاز کشتیرانی و انحصار بازرگانی در قسمت سفلای رود کارون از جمله امتیازات دیگری بود که در این دوره به برادران لینچ انگلیسی داده شد.

فرانسویان نیز امتیاز کاوش و حفریات باستان‌شناسی در شوش را به وسیلهٔ یکی از اتباع خود به نام مارسل اوگوست دیولافوآ[3] در ۱۳۰۱ هـ. ق کسب کردند.

امتیاز تنباکو از جمله امتیازات دیگر دورهٔ ناصرالدین شاه است که نتایج نامطلوب و مستقیم به بار آورد، امتیاز انحصار توتون و تنباکو به نام امتیاز رژی معروف شد. این امتیاز هنگام صدارت میرزاعلی خان امین السلطان و کمی بعد از مسافرت سوم ناصرالدین شاه به اروپا به مدت ۵۵ سال به یکی از اتباع انگلیسی به نام ماژور تالبوت و شرکای او سالانه به مبلغ ۱۵۰۰۰ لیره انگلیسی به اضافهٔ یک چهارم از سود خالص شرکت واگذار شد.

کمپانی رژی به این وسیله انحصار تجارت تنباکوی ایران و چگونگی کشت و کار آن را در این کشور به دست آورد. مردم پس از اطلاع از شرایط این قرارداد و مقایسهٔ آن با امتیاز قراردادی که دولت عثمانی در مورد انحصار دخانیات خود با شرکتهای خارجی منعقد کرده بود، شروع به مخالفت کردند. از طرف آیت‌الله حاج

2. Baron George de Reuyter

3. Marcel Auguste Dieulagoy

میرزاحسن شیرازی مرجع تقلید و حاج میرزا حسن آشتیانی یکی از علمای تهران، حکم تحریم دخانیات داده شد. در نتیجهٔ این حکم، بازارهای تهران و تبریز بسته شد و مملکت به حال تعطیل عمومی درآمد که شاه و امین السلطان از ترس شورش عمومی و اعلان جهاد علما، امتیازنامه را در ۱۶ جمادی الاول ۱۳۰۹ لغو کردند.

چون این امتیاز نظیر امتیازات دیگر پسند خاطر روسها نبود، لذا دسیسه و فتنه انگیزی علیه آن را آغاز کردند، ولی عدم رضایت مردم امری خطیرتر از آن بود. اگر امتیاز رویتر به صورت غیرمستقیم به ایرانیان لطمه می زد، ولی امتیاز دخانیات به صورت دیگری بود. به طوری که دکتر فوریه[۴] در کتاب خود می نویسد: «ایرانیان مردمی نیستند که بدون مقاومت و مخالفت به خرید دخانیاتی که خود کشت می‌کنند از انگلیسی ها راضی شوند».

پروفسور براون[۵] در کتاب انقلاب ایران در این مورد می نگارد: «نه می توان به قدر کافی این شاهکار عاقلانه را که بدون عملی طغیان‌آمیز، انحصار را از اعتبار قانونی انداخت تمجید کرد و نه علاقهٔ مردم را به مقتدای روحانی و فداکاری آنان را چنان که سزاوار است تحسین نمود.»

سرانجام امتیاز پس از یک عمر کوتاه لغو شد. بعد از شکست فاحش امتیاز رویتر نوبت ورشکستگی شرکت رژی بود، زیرا هر کس همه چیز بخواهد هیچ چیز نخواهد داشت و انگلیسی ها هم همین‌طور شدند. مخالفت مردم باا متیاز شرکت رژی و بلوای عامی که در این مورد بر پا شد سرآغاز بیداری ملی ایرانیان در آن زمان است.

روسها در این معامله بیش از آنچه امید داشتند پیروز شدند و در نتیجه، روابط ایران و انگلیس رو به سردی و کدورت گذاشت و تمایل به سیاست روسیه بیشتر شد.

دولت ایران جهت پرداخت غرامت به کمپانی رژی مجبور شد که این مبلغ را از بانک شاهنشاهی قرض کند و این اولین قرضی بود که ایران از بیگانگان دریافت می‌کرد. لغو امتیاز کمپانی رژی و تأدیهٔ پرداخت غرامت، در سالهای آخر سلطنت ناصرالدین شاه، موجب رکود اقتصادی مملکت و مقدمهٔ نارضایتی مردم را فراهم آورد.

از جمله اصلاحات دیگر دورهٔ ناصری، ایجاد خطوط تلگرافی و ادارهٔ پست به طریق جدید بود. قبلاً نامه‌های دولتی و رجال به وسیلهٔ چاپار حمل و نقل می شد. اولین خط تلگرافی در ۱۲۷۴ بین قصر سلطنتی شاه و باغ لاله‌زار دایر شد، و علی قلی

۴. پزشک فرانسوی دربار ناصرالدین شاه نویسندهٔ کتاب سه سال در دربار ایران، ص ۲۷۱.

۵. ادوارد گانویل براون خاورشناس انگلیسی (۱۹۳۶ ــ ۱۸۶۲ م) مؤلف تاریخ ادبیات ایران.

میرزای اعتضادالسلطنه در دو سال بعد خط تلگرافی دیگری بین تهران و سلطانیه دایر نمود که سال بعد تا تبریز ادامه یافت.

انگلیسی ها در ۱۲۷۷ جهت ارتباط لندن به بمبئی سیم تلگراف ایران به اروپا را متصل کردند، و در سال ۱۲۸۰ امتیاز دایر کردن خطوط تلگرافی بین خانقین و تهران و بوشهر را به دست آوردند. دیری نپایید که اغلب ولایات ایران دارای خطوط تلگرافی شد و علی‌قلی خان مخبرالدوله در ۱۲۹۶ اولین وزیر تلگراف ایران شد.

ادارهٔ پست به طریق جدید از ۱۲۹۲ هـ. ق در ایران دایر شد. در این سال مستشاران اطریشی جهت ادارهٔ پست استخدام شدند، و دو سال بعد ایران به عضویت اتحادیهٔ پستی بین‌المللی درآمد. بعد از مستشاران اطریشی، اشتال روسی مدیریت پست ایران را عهده‌دار شد و پس از آن ایرانیان ادارهٔ امور پست را در دست گرفتند و میرزا علی‌خان امین‌الدوله به مدیریت آن برگزیده شد.

اسناد و مدارک مربوط به این دوران حاکی است که توسعهٔ خطوط تلگرافی در ایران علاوه بر تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی موجبات امنیت کشور را هم فراهم آورد. توضیح آنکه قبل از دایرشدن خطوط تلگرافی، دولت ایالات و ولایات دوردست کنترل مؤثری نداشت و تاریخ ایران شامل شورشهایی است که به دست مدعیان یا رؤسای یاغی و گردنکش واقع می‌شد، امّا از زمانی که این خطوط به وجود آمد، اخبار محلی و روزانه به مرکز می‌رسید و بدین‌وسیله اوضاع بکلی تغییر کرد. و از طرفی عوام تصور می‌کردند که سیمهای تلگراف در تهران در پای تخت شاه در قصر سلطنتی خاتمه می‌یابد و بدین‌سبب ادارات تلگراف، محل تحصن شده و آن را دفاع در مقابل ظلم و تعدی می‌پنداشتند. ادارات تلگراف حتی نظیر سفارتخانه و قونسولگری های خارجی برای انواع مختلف افراد ناراضی به محلهای تحصن و پناهندگی بدل شد، زیرا پناهندگان از آنجا می‌توانستند با پایتخت ارتباط مستقیم و بلاواسطه برقرار کنند.

گذشته از این، خطوط تلگرافی ایران را از حالت انزوا خارج و وارد جرگهٔ ملل دیگر نمود و از این راه به مقام و حیثیت آن افزوده شد و افکار و تحولات مترقی و اصلاح‌طلبانه بتدریج از خارج به ایران وارد و زمینه‌های انقلاب مشروطیت ایران را فراهم آورد. درنتیجه فکر اصلاحات و انتقاد از حکومت استبدادی در اواخر دورهٔ ناصری بالا گرفت و عده‌ای از داخل و خارج کشور در راه بیداری افکار مردم می‌کوشیدند، که از جمله سیدجمال‌الدین اسدآبادی معروف به افغانی و میرزا ملکم‌خان ناظم‌الدوله و ... را می‌توان نام برد.

ناظم‌الدوله به علت برکناری از کارهای دولتی و عداوتی که با امین‌السلطان داشت در لندن به تأسیس روزنامهٔ قانون پرداخت و با انتقاد از حکومت استبدادی ایران و ذکر مظالم، در تحول ذهنی و فکری مردم مؤثر افتاد. قابل توضیح است در آن روزگار روزنامه‌های داخلی بجز درج اخبار مملکتی و مقالات ادبی اجازهٔ نوشتن مطلب دیگری را نداشتند. ولی روزنامه‌های مختلفی که در خارج چاپ می‌شد و غیرمستقیم وارد ایران می‌گردید، مردم را در استیفای حقوق خود و ضدیت با دولت برمی‌انگیخت، روزنامهٔ اختر در اسلامبول و روزنامهٔ حبل‌المتین در کلکته و قانون در لندن از این جمله بوده‌اند. نقش مؤثر روحانیون را نیز در بیداری افکار عامه از جمله موارد مهم بلکه سرنوشت‌ساز باید تلقی نمود.

ناصرالدین شاه که تحت تأثیر اطرافیان و خصوصاً صدراعظم خود امین‌السلطان به افکار عمومی اعتنایی نداشت، در حالی که به فکر ترتیب جشن پنجاهمین سال سلطنت خویش بود، سرانجام در روز هفدهم ذی‌القعدهٔ ۱۳۱۳ هـ. ق هنگام زیارت حضرت عبدالعظیم به ضرب طپانچهٔ میرزارضای کرمانی از مریدان سیدجمال‌الدین اسدآبادی از پای درآمد.

ناصرالدین شاه از نظر اتباعش تواناترین رجل کشور و دارای هیبتی مردانه و قیافه‌ای گیرا بود و کلیهٔ امور مهمه را خود شخصاً اداره می‌کرد. وی هرچند در اواخر سلطنت با اصلاحات سیاسی و افکار آزادیخواهی مخالفت کرد، اما با توسعه و ترقیات کشور در سایر شئون موافق بود.

*

کتاب گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی که به لطف باری‌تعالی جلد سوم آن تقدیم خوانندگان گرامی می‌شود، مشتمل بر اسناد گرانبها و سودمندی است که عموماً بین سالهای ۱۳۱۳ ــ ۱۲۷۱ هـ. ق تهیه و تدوین شده، و حاوی ۲۲۲ سند تاریخی است که زیر نظر واحد نشر اسناد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه منتشر شده است.

کتاب در پنج فصل به شرح زیر است:

فصل اول، اسناد تشریفاتی را شامل می‌شود که به دو بخش «نامه‌های متبادل سران» و «نامه‌های تشریفاتی» منقسم شده است. در بخش نامه‌های متبادل سران نمونه‌هایی از نامه‌های ناصرالدین شاه به سلاطین عثمانی و متقابلاً نامهٔ سلاطین عثمانی به ناصرالدین شاه آمده که عموماً حاکی از روابط دوستی و علایق دو کشور است. نامه‌های تشریفاتی نمایانگر کیفیت و ترتیبات پذیرش سفرا و اهدای نشان به

مناسبتهای مختلف است که جمعاً ۵۵ سند تاریخی را دربر گرفته است.

فصل دوم، اسناد مربوط به امور اتباع دولتین ایران و عثمانی را شامل می‌شود. در این اسناد مسائل مختلف مدنی، حقوقی و اقتصادی اتباع دولتین نظیر تذکره، تابعیت و تغییر تابعیت، تجارت، مالکیت، ازدواج، مسئلهٔ اولاد متولد از زنان عثمانی و قرعهٔ عسگریه درج شده که روی هم ۳۲ سند تاریخی دارد.

فصل سوم، شامل اسناد امور اقتصادی و ارتباطی است که به دو بخش «اسناد رژی» و «اسناد قراردادهای بازرگانی و ارتباطی» تقسیم شده و اسنادی از قراردادهای رژی و توتون و تنباکو بین ایران و عثمانی و معاهدات تجارتی، تلگرافی و پستی بین دولتین را با ۵۲ سند تاریخی نشان می‌دهد.

فصل چهارم، اسنادی از امور زوار ایرانی را در خاک عثمانی شامل می‌شود که به مناسبت قرارداشتن مکهٔ معظمه و وجود عتبات عالیات در متصرفات عثمانی و بر مبنای علاقه‌مندی ایرانیان و مسلمانان به زیارت این مشاهد مقدس، ناگزیر قوانین و مقرراتی حاکم بر این روابط بین دولتین وجود داشته است و ۱۶ نمونه از اسناد مذکور در این فصل از نظر خوانندگان محترم می‌گذرد.

فصل پنجم، مربوط به ۶۷ سند تاریخی از قیام و فتنهٔ شیخ عبیدالله، یکی از سرکردگان کُرد و پسران وی است که فساد و آشوب او در سرحدات دولتین، قسمتی از اسناد و مکاتبات این دوره را به خود اختصاص داده است.

و سرانجام قسمت ضمیمه، شامل تصاویری از وزرای معروف ناصرالدین شاه و سلاطین و صدراعظمهای عثمانی معاصر وی است.

*

کتاب حاضر با کوشش و فعالیت صمیمانهٔ افراد زیر تهیه و تدوین شده است:

۱. آقای رضاحسین میرزاطاهری، عضو شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد و سرپرست واحد نشر اسناد.

۲. آقای محمدحسن کاووسی عراقی که مراحل تحقیق و تنظیم و تدوین و بازخوانی و تقریر کتاب را به عهده داشته‌اند.

۳. آقای امیرحسین اکبر که در کارهای کپی‌برداری و بازخوانی اسناد نهایت همکاری و صمیمیت را مبذول داشته‌اند.

۴. خانم فریبا شعبانی تصر که هماهنگی و کنترل این مجموعه را با نهایت دقت انجام داده‌اند.

۵. خانم خدیجهٔ افخمی روحانی که مجدّانه در کارهای تایپی این کتاب

کوشیده‌اند.

۶. آقای علیرضا سالار که کار مقابله و کنترل نهایی را ترتیب داده‌اند.

والسلام علی من اتبع الهدا

واحد نشر اسناد

اسفندماه ۱۳۶۸

فصل ۱

امور تشریفات

بخش اول

نامه‌های متبادل سران دو کشور

شمارهٔ سند: ۳۹۰

موضوع: ترفیع رتبهٔ میرزا احمد خان

تاریخ: ۱۶ جمادی‌الثانی ۱۲۷۳هـ. ق

کارتن: ۲۳

پرونده: ٤

نامهٔ سلطان عبدالمجید به ناصرالدین شاه، مبنی بر وصول نامهٔ ناصرالدین شاه راجع به ترفیع رتبهٔ حاجی میرزا احمدخان کنسول ایران در اسلامبول به مقام وزیر مختاری ایران. و سواد اصل پاکت با توضیح پشت آن.

مشخصات: کاغذ ترمه به قطع ٤۹×٥٦ سانتیمتر، به زبان ترکی با مرکب طلایی ممهور به مهر سلطان.

بمنه تعالى

حالا سفیر کبرای دولت علیه ایرانیه دولتلو نجابتلو سعادتلو

بو شهزاده شاه حضرتلرینک صحب سعادتلرینه

۱۰۸

۱۲

فرمان ... سعادتلو شاه ایران پناه حضرتلری

در سعادتده اقامت ایدن ... میرزا احمد خان ...

... روابط دوستی و موالات ...

... جناب

... موالات حقیقیه ...

... روابط دوستی و موالات ...

...

... مصافات حقیقیه نك

...

...

...

...

...

...

فی ... ۲۶ ج ۷۴

شمارهٔ سند: ۳۹۱
موضوع: تغییر وزیر مقیمی ایران در عثمانی
تاریخ: جمادی‌الثانی ۱۲۷۵ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤٤

هوالله تعالی

صورت نامهٔ همایون که جناب جلالت نصاب میرزا حسین خان، وزیر مختار و ایلچی مخصوص دولت علیه ایران، خود حامل بوده به اعلی حضرت سلطان عبدالمجید خان عثمانی تقدیم نمودند.

مدار مجد و دولت و مرکز سعد و فخامت حضرت سلطان عظیم الشأن

مقرب الخاقان حاجی میرزا احمدخان که به عنوان وزیر مقیمی در نزد سعادت وفد حکمرن آن اعلی حضرت معین شده بود، تبدیل او لازم آمد و چون حفظ و وقایع مناسبات دوستی و حسن همجواری که مابین دولت علیهٔ ما و آن دولت سنیه موجود است. مطلوب ملوکانه ما می باشد. لهذا عمدة الخوانین العظام مقرب الخاقان میرزا حسین خان که در شمارهٔ اجلّهٔ چاکران و معتمدین حضرت ما محسوب است به عنوان جلیل وزیر مختار و ایلچی مخصوص برای خدمت سفارت معین شد.

تمنای شاهانه ما چنان است که بیانات مقرب الخاقان مشارالیه را که از طرف دولت علیهٔ ما به وقوع می رسد خاصهٔ تأمینات متعلقه به مادهٔ ازدیاد مناسبات و موالات دایره بین الدولتین را که مأمول خالصانه می باشد، حوالهٔ سمع اعتبار فرموده بعد از این هم به اظهار آثار محبت و مودّت بذل همت نمایید که این معنی آرزوی صمیمی ماست. حرّر فی شهر جمادی الثانیه ۱۲۷۵

[حاشیه:] سواد دستخط همایون، الواثق بالله الملک الغفار، السلطان ناصرالدین شاه قاجار

[illegible]

[illegible] نامه [illegible] جناب جلالت‌مآب [illegible] میرزا [illegible] خان [illegible]
دولت [illegible] ایران [illegible]
[illegible]

مدار مهام دولت و مرکز سعادت و فخامت حضرت جلالت عظیم الشان

نیز ترتیب [illegible] حاجی میرزا احمد خان [illegible] وزیر مختار [illegible] سفارت [illegible] [illegible] انگلیس [illegible] معین شده [illegible]

حقوق و وقایع مناسبات [illegible] دولت علیه و آن دولت بهیه [illegible] است [illegible]

انجام [illegible] میرزا [illegible] خان [illegible] و معتمدی حضرت [illegible] جناب [illegible] وزیر [illegible]

[illegible] معین [illegible] مودت [illegible] دولت [illegible]

[illegible] مناسبت و مودت [illegible]

[illegible] حرره فی شهر [illegible] سنه ۱۲۷۵

[illegible]

شمارهٔ سند: ۳۹۲
موضوع: وزیرمختاری میرزاحسین‌خان
تاریخ: ۱۲ صفر ۱۲۷۶ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پرونده: ۸

نامهٔ سلطان عبدالمجید به ناصرالدین شاه، در جواب نامهٔ ناصرالدین شاه که به وسیلهٔ میرزا حسین‌خان وزیر مختار سابق ایران در عثمانی فرستاده شده است. سواد اصل پاکت پشت‌نویسی شده به ضمیمه است.

مشخصات: کاغذ ضخیم به قطع ۴۹×۵۶ با مرکب طلایی، ممهور به مهر سلطان عثمانی.

بسمه تعالی

جناب جلالتمآب وزارت دولت بهیه ایرانیه شوکتلو دولتلو
ناصرالدین شاه [illegible]
مصحوب سفارت بهیه

۱۰۹

[illegible]

[illegible]

سلطنت سنیه مرز و بوم جلیله‌لك خدمت شاهانه‌لرنده بولنان میرزا حاجی احمد خانك عودتنه مقارنه

ایلچیلکی وریه میرزا حبیب خانك اوره‌ده جلیله‌لك عنوانیله مأمور و تعیینه توفیقی قاری‌ی تقدیر و صیب

خالصانه‌مز قضامه بر قطعه نامه موقرانه شرحاً هیئتی واصل دست حبابزه اولمشدر رجالیله

حاجی میرزا احمد خانك در سعادتمزده مدت اقامتنده دولتینه فخیمه بیاننده درکار اولان

روابط دوستی و مخادنتك استکمال اسباب تاکد و تقرری امرنده مقتضای درایت و استعدادی

اوزره مشهود اولان غیرت موجب محظوظیت خالصانه‌مز اولدیغی تشکر کرده‌سنه خلف اولان

مومی الیه میرزا حبیب خانك طرف اشرف شاهیدرانه‌لرندن اطراف سلطنت سنیه مزده دولت فخیمه‌لری وزارتی [illegible]

جناب حشمت‌مآب حکمرانیدی جنده استقراری ملتزم اولان ضابطه و فاقیه‌نك مستقر و پایدار

اولمسنه بر دلیل قوی اوله‌بیلنه‌ده بو وجهی بشغه‌جه محظوظیت خالصانه‌می مستلزم اولدیغی بیانیله

خاصه تاکید ضوابط مخالصت سابقه‌ده ایشبو نامه مخصوص تحریر و صوب شاهانه اوب فخیملرینه

بعث و تسییر قلندیغی بز انکریم قرینه علم [illegible] ایله ده بعد از ینده [illegible]

امار موالات شاهیدرانه‌یه مشمول [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۳۹۳
موضوع: اظهار تأسف دیررسیدن فرستادهٔ سلطان
تاریخ: ٦ جمادی‌الاول ۱۲۷٦ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پرونده: ٦

نامهٔ سلطان عبدالمجید به ناصرالدین شاه، حاکی از تأسف نرسیدن اسمعیل پاشا فرستادهٔ وی، برای عرض خیرمقدم در زمانی که ناصرالدین شاه در آذربایجان بوده است. سواد اصل پاکت پشت‌نویسی شده نیز به ضمیمه است.

مشخصات: کاغذ ضخیم به قطع ٤۹×٥٦، به زبان ترکی، به خط زرّین ممهور به مهر سلطان.

بو نقلدر

۱۱۰

... سرپرداز دولت بهیهٔ ایرانیه شهامتلو دولتلو
سعادتلو ناصرالدین شاه حضرتلرینك
حضور سعادتلرینه

۱۳

۱۲۷۶

شهامتلو دولتلو معالیلو شاه جم‌جاه حضرتلری

ممالک پادشاهانه‌لرینک بعض طرفلرینی سیاحت شاهانه‌لری صره‌سنده ممالک دولت علیه‌مزه [illegible]

اولانمه بزه ده [illegible] ساعده رسم [illegible] ذات فخامتسمات شاهانه‌لرینه

اولانمه محبت صمیمیه و موالات حقیقیه مجازلرینک [illegible] جدیده‌سنه ایشبو سیاحت شاهانه‌لری

بزلرک [illegible] وسیله جمیله اتخاذ اولنه‌رق [illegible] حکاری [illegible]

دولت علیه‌مزده سیاحت [illegible] خصوصا [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۳۹٤
موضوع: در باب نشان
تاریخ: رمضان ۱۲۷٦ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پرونده: ٤٤

سواد نامه‌ای که از طرف قرین‌الشرف سرکار اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداه (ناصرالدین شاه) به اعلی حضرت سلطان دولت بهیهٔ عثمانی، نوشته شده است در باب نشان

مدار مجد[1] دولت و مرکز سعد و فخامت حضرت سلطان عظیم‌الشأن

الحمدالله والمنه که علایق مهر و محبت و رابطهٔ سلم و صفوت به مناسبات جهت جامعهٔ اسلامیه فی‌مابین دولتین علیتین مشید و استوار و مستحکم و برقرار است و به اقتضای مراسم مودت و یک جهتی و لوازم مواحدت و پیوستگی اسباب یکرنگی وداد میان دو شوکت ابدبنیان مجتمع و آماده است و این مناسبت و مشابهت تامّه را لازم افتاده است که پایهٔ مهر و وفا و درجهٔ سلم و صفا به درجهٔ قصوی گذاشته اید.

لهذا نشان منیع‌الشأن والای دولت ابد مدت وسلطنت جاوید آیت همایون را که بجز اکف سلاطین با تمکین هیچ دستی به درجهٔ بلند آن یارای وصول ندارد، مکلّل به الماس از درجهٔ اول برای آن اعلی حضرت اتحاف و اهدا نمودیم که عمدة‌الخوانین مقرب‌الخاقان میرزا حسین‌خان وزیر مختار و ایلچی مخصوص ما مقیم آن دربار سعادت مدار ابلاغ نماید، از این حسن یکرنگی زایدالوصف مسرور و مشعوفیم که همه‌روزه به دلایل صفوت مابین دو شوکت افزوده خواهد شد و مکنونات خاطر دوستی مظاهر که شرحش در عهدهٔ هیچ خامه و نامه نخواهد بود به عهدهٔ سفیر سابق‌الالقاب محول است که ادا نماید و ضمیر دوستی تخمیر آن اعلی حضرت را بر حقایق این معنی ملتفت سازد، باقی ایام سلطنت و جهانداری مستدام باد. فی شهر رمضان‌المبارک ۱۲۷٦.

[حاشیه:] سواد دستخط همایون. الواثق بالله الملک الغفار، السلطان ناصرالدین شاه قاجار

سواد نامهٔ که از طرف قرین الشرف سرکار اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداه با علیحضرت سلطان دولت بهیهٔ عثمانی نوشته شده است درباب نشان

مدار مجد و دولت و مرکز معدلت و رأفت حضرت سلطان عظیم الشان

الحمدلله والمنه [illegible] در [illegible] بنا بر [illegible] فیمابین دولتین علیتین [illegible] استوار و محکم و برقرار است و [illegible] مودت و یکجهتی

و [illegible] میان دولتین [illegible] و [illegible] مناسبت [illegible] [illegible] وفا و [illegible]

[illegible] لهذا [illegible] والای دولت [illegible] سلطنت [illegible] [illegible]

[illegible] از درجهٔ اول [illegible] خان

وزیر مختار [illegible] دربار سعادت مدار ابلاغ نماید [illegible] مسرور [illegible]

[illegible] افزوده [illegible] خاطر [illegible] در [illegible]

[illegible] و ضمیر [illegible] آن اعلیحضرت را بر حقایق این معنی [illegible] سازد باقی ایام سلطنت

[illegible] فی شهر رمضان المبارک ۱۲۷[illegible]

شمارهٔ سند: ۳۹۵
موضوع: اظهار مودت و دوستی دولتین
تاریخ: شوال ۱۲۷۶ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤٤

سواد نامهٔ مودت ختامه که از طرف قرین الشرف اقدس همایون شاهنشاهی روحنافداه به اعلی حضرت عبدالمجیدخان، سلطان دولت عثمانی، نوشته شده

مدار مجد و دولت و مرکز سعد و فخامت حضرت سلطان عظیم الشأن

نامهٔ مهر ختامهٔ آن اعلی حضرت که واسطهٔ ابلاغ موالات خالصانه از طرف قرین الشرف سلطانی بود واصل ایادی اعزاز و تکریم شد خاطر مودت مأثر ما که در تشیید مبانی دوستی و وداد دولتین اسلامیتین به ارسال رسل و رسایل مایل است :ز این منظور که وجههٔ ضمیر شاهانه نموده بودند، مبتهج و مسرور گردید در این سفر که موکب ما را سرحدات آذربایجان و آن نواحی مضرب خیام خیریت اختتام شده بود و به قرب جوار ممالک آن دولت سیر و سیاحت داشتیم، راغب بودیم که از دولت همجوار ما به علایم دوستی اظهار مودّتی شود. مأموریت جناب مشیر اسماعیل پاشا و والی ایالت حکاری که بعد از تصمیم عزم معاودت به مقر سلطنت عظما به سمع همایون رسید اگر هم نظر به مسیر موکب ما به جانب دارالخلافه و ظهور تأخیر ورود او مقصود صوری جانبین حاصل نشد، باز دلیل صفوت آن اعلی حضرت قرار دادیم و نامهٔ مودت علامهٔ سلطانی افزود در این اوان سعادت نشان این فرصت را مغتنم می شماریم که مراتب صفوت و موالات خودمان را به نگارش این نامهٔ مودت علامه نسبت به ذات اعلی حضرت شاهانه آشکار نماییم. همواره به ارسال رسایل خصوصیت وسایل خاطر اقدس همایون ما را مسرور خواهندداشت. ایام سلطنت و فرمانفرمایی مستدام باد. فی شهر شوال المکرم ۱۲۷۶

[حاشیه:] سواد دستخط همایون. الواثق بالله الملک الغفار، السلطان ناصرالدین شاه قاجار.

[illegible] از طرف قرین الشرف اقدس شاهنشاهی روحنا فداه با اعلیحضرت

سلطان دولت عثمانی نوشته شد

[illegible] حضرت [illegible] عظیم الشأن

نامه مهر ختامه آن اعلیحضرت در واسطه ابلاغ مودت خالصانه از طرف قرین الشرف سلطانی بود [illegible] اعزاز و تکریم تلقی خاطر مودت [illegible]

و تسلیه مبانی [illegible] دولتین [illegible] به سال [illegible] منظور [illegible] از نمودن سفیر [illegible] مسرور گشت و این سفر

[illegible] آن [illegible] جانب [illegible] حضرت [illegible] احتشام شده [illegible] و لقب جوار ممالک آن دولت [illegible] داشتم راغب بودم

[illegible] ماموریت جناب میرزا [illegible] پاشا [illegible] عزم [illegible] سلطان [illegible] عظیم الشأن

[illegible] آن اعلیحضرت [illegible]

[illegible] این [illegible] صورت [illegible] این نامه مودت [illegible]

شاهانه [illegible] ایام سلطنت [illegible] ۱۲۷۶ [illegible]

شمارهٔ سند: ۳۹۶
موضوع: تشکر از ارسال نشان
تاریخ: ۱۹ ذی‌قعده ۱۲۷۶ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۵

نامهٔ سلطان عبدالمجیدخان، سلطان عثمانی به ناصرالدین شاه، مبنی بر اظهار تشکر از ارسال نشان که پادشاه ایران برای وی فرستاده بود. سواد اصل پاکت با پشت‌نویس آن ضمیمه است.

مشخصات: کاغذ ترمه به قطع ۴۹×۵۶، به خط زرّین ترکی، ممهور به مهر سلطان عثمانی سواد اصل پاکت ممهور و پشت‌نویس شدهٔ آن به ضمیمه است.

بسمه تعالی

جهانگیر ارای دولت بهیهٔ ایرانیه شوکتلو دولتلو سعادتلو
شاه مجدت پناه حضرتلرینک صوب سعادتلرینه

۱۱۱

شوکتلو دوستلو سعادتلو شاه حشمت‌پناه حضرتلری

۵ آذر ...

بین الدولتین موجود اولان روابط قویه ودادیه و مناسبات شاهانه‌لری میانه پادشاهانه‌مزده

مستقر و برقرار برنامه مخالصت و محبت صمیمیه اقتضاسنجه بو کره طرف خالصانه‌مزدن ارسال اولنه‌رق شاه‌زاده‌لرینه

بر دوست معمول عنوانه و یادکار اعتباریله یادکارکرانه قدری اولمق اوزره اخذ و قبول اولنمسی بوبابده

حاصل اولان تشریف ... احاطهٔ تعریف ماشا... جناب شاهیلرینک ... و ...

برگزیده‌لری ایجاب مکارم نصابانه‌سی ... دائما تأییدی ... حب و موالاتی موجب اولور آثار شرفنما

مخالصتکاری اظهار ایجه‌کاری ... حجازمزده دخی دوستانه ... دوستی و خلوص ...

مستتم و مکتوم بولندیغی نزد شاهانه‌لرنه دخی امور معلوم و ... بولنسه ...

بو دفعه ایران ... ایچون ... یادکار ... مخالصت ... محصول ... کاملک

بیانه ابتدار قلندیغی ... معلوم ... شاهیلری اولدقلری ... دخی طرف خالصانه‌مزدن

بقای محبت شاهانه‌لرینه باقی اولنه‌رق ... ۱۹ ...

شمارهٔ سند: ۳۹۷
موضوع: انتصاب حیدر افندی به وزیر مختاری
تاریخ: ۱۲۷۷ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۰

نامهٔ سلطان عبدالمجید سلطان عثمانی به ناصرالدین شاه، در خصوص معرفی حیدر افندی به وزیرمختاری عثمانی در ایران. سواد اصل پاکت به ضمیمه است.
مشخصات: کاغذ ضخیم به قطع ۵۶×۴۰/۵ سانتیمتر، به زبان ترکی، ممهور به مهر سلطانی، سواد اصل پاکت به ضمیمه است که پشت‌نویسی شده.

بسمه تعالی

... دولت فخیمهٔ ایرانیه شوکتلو دولتلو سعادتلو
... شاه حضرتلرینک صوب سعادتلرینه

۹۲۱

دفتر وزارت امور خارجه
نمره ۳۲۹ هـ تاریخ ...
ثبت شد.
۱۲۵۱

شوكتلو دوستلو معالتلو شاه جوانبخت پادشاه ایران

[illegible] دوستانه‌لرينه خبر دولت عليه‌مزده دخي بوكره سلطنت سنيه‌مزه جلوس اولمسي حاصل اولدقده

جلوس سلطنت و هيئت العاده مرخص و هيئت جليله خواجه نوعي [illegible] اولمسي ايله بعد [illegible] تهنيت شاهانه‌لري

مشمول اولدرق [illegible] شرعا دولت عليه‌مزه و [illegible] افاده و تحصيل ذات [illegible] شاهانه‌لرينه

اولان محبت و مودت صميميه‌مزه [illegible] ساحه‌ات حقيقيه‌دن [illegible]

اولديغنه دائر توديع حافظه [illegible] توجهات جديده‌مزه شاهانه‌لرينك [illegible] وثوق و اعتماد اولمسي

مقبول خاطرمز اولديغي و هر بابده [illegible] عاقبت و سعادت [illegible] ايدوكي بمنه تعالى

معلوم شاهانه‌لري اولدقده [illegible] خاطرمزدر

[illegible]

شمارهٔ سند: ۳۹۸
موضوع: اهدای نشان و یک قبضه شمشیر
تاریخ: ۱۲۷۷ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۹

نامهٔ سلطان عبدالمجیدخان به ناصرالدین شاه، مبنی بر اهدای یک قطعه نشان مرصع مخصوص سلطانی و یک قبضه شمشیر به حیدر افندی وزیرمختار عثمانی در ایران پاکت آن ضمیمه است.

مشخصات: نامه به قطع ۵٦×٤٠/۵ سانتیمتر ممهور به مهر سلطان عثمانی، به زبان ترکی، پاکت آن به ضمیمه است.

۴

[illegible]

بجه تقاضا

حالا سر برادای دولت فخیمهٔ ایرانیه شهامتلو دوستلو سعادتلو
ناصرالدین شاه حضرتلرینک جانب سعادتلرینه

[illegible]

شوكتلو دولتلو سطوتلو شاه جهانپناه حضرتلری

ولیعهد برکلری برنامه شاهانه حقیقتنك یادکار خصوصیلری اولمق اوزره طرف شاهانه‌لرندن جلیله

نائره منسوب اولدوغم نشان ذیشان مرصع بر قطعه‌سی ایله بر قبضه سیف هدیه‌سی برنجی رتبه‌دن [illegible]

بو جناب شاهانه‌لرینك سحب حقیقیه‌ده بولنان دولت علیه‌مزك رتبه اولیسی حائز چلبی محرر اولندی

ارسال قلنمش اولنان ذکر اولنان نشانه و سیفك بر موجب خالصانه بارکاهه اعاده اولنمشدر

طرف شاهانه‌لرندن بو یولده مأمول اولدیغی همه شاهانه‌لرینه در کار اولان محبت و مودت

مخصوصه‌مزك نشانه‌سی اولدیغی اشبو [illegible] وجه اغماض [illegible]

موقع دقتده و اعتباره ده طوتیلمسی خلوص قلبیمزك ابرازی اولمق اوزره عادت [illegible]

مبادرت بولندیغی بر خلیل خیرخواهانه [illegible] دوام بقاء جوبیدی دوام ایدر

شاهانه‌لری [illegible] مخلص [illegible]

شمارهٔ سند: ۳۹۹
موضوع: احضار حیدر افندی وزیر مختار عثمانی
تاریخ: ۷ ذی‌حجهٔ ۱۲۸۱ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۲

نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان سلطان عثمانی، به ناصرالدین شاه، مبنی بر احضار حیدر افندی وزیر مختار عثمانی از ایران به ضمیمهٔ سواد اصل پاکت آن.

مشخصات: کاغذ ضخیم به قطع ۵۶×۴۰/۵ سانتیمتر، به زبان ترکی، ممهور به مهر سلطان عثمانی.

هو تعالى

حالا سرير آراى دولت فخيمۀ ايرانيه شهنشاه شوكتلو
فخامتلو ناصر الدين شاه حضرتلرينك
صوب سعادتلرينه

١١٥

نزد بیهمتالرینه اورته ایلچیلك عنوانیله مأمور بیورلان حیدر افندی دیانتکارانه

تعیین اولنمش اولوب مشارالیهك صدق مأموریتنده جانب معالی مناقب شاهانه‌لرینه

مشهوری اولان حسن اعتقاد و مظهر اولدیغی وثوقه والتفات عز محبانیزه

کمال ممنونیتی موجب اوله جغنك بیانی ذات فخامت سمات شاهانه‌لرینه درکار

اولان موالات خالصه‌مزك تجدید ناصیانه وسیله جلیله اتخاذ قلندیغی

بمنه تعالی معلوم فخامتلری اولدقده بعد ازین دخی اجرای لوازم فتوتکاری

و ذخائره همتلری مأمول محبانه‌مزدر ۷ ذی الحجه ۱۲۸۱

شمارهٔ سند: ٤٠٠
موضوع: معرفی خیرالله افندی به سمت وزیرمختاری
تاریخ: ۷ ذی‌حجه ۱۲۸۱ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۱

نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان سلطان عثمانی، به ناصرالدین شاه، در خصوص معرفی خیرالله افندی به سمت وزیرمختاری عثمانی در ایران و انقضای مأموریت حیدر افندی، سواد اصل پاکت با توضیح پشت آن به ضمیمه است.

مشخصات: کاغذ ضخیم به قطع ٥٦×٤٠/٥ سانتیمتر، ممهور به مهر سلطان به زبان ترکی، سواد اصل پاکت پشت‌نویسی شده به ضمیمه است.

بمنه تعالی

... دولت فخیمهٔ ایرانیه شهانلو قدرتلو
... ناصرالدین شاه حضرتلرینك
صوب سعادتلرینه

تحریرات خارجه
۳۳۰
۱۲۵۱

۱۱۴۲

۱۸

۱۲۸۱

... دولت شاهانه‌لری طرفندن فوق العاده مرخص اورته ایلچیلک عنوانیله مأمور بیوریلان

جنرال میرزا افندینک دیانه سفارته تعیینی جهتیله سفارت سلطنت سنیه‌مزدن حالا فوق العاده

اورته ایلچیلک صفتیله رجال دولت علیه‌مزدن و مجلس احکام عدلیه‌مز اعضاسندن

میرزا افندی‌یه توجیه و احاله اولنمش اولدیغندن حضور همایون شاهانه‌لرینه مشمول اولدقده

مأموریته سفرای سلطنت سنیه‌مز نامنه وقوعبولاجق افاداته و خصوصیله ذات ملوکانه‌لرینه

شاهانه‌لرینه اولان محبت و مودت صمیمیه‌مزه و بیانیه دولتینه برکمال بونلره مناسبات حقیقیه‌نک

بو مأفوقنا کسب تزاید ایلمسی بحثنده که ارزومزه و از توردیم فقره محافظه‌سی فقره‌نه توثیقات جدیده

نزد جناب شاهانه‌لرینده رعیت و توده و اعتمادیسی منوط ظهور اوله‌جغی و هر باره مجبوریت

عافیت و سعادت مجتازلری تمنی قلنمغین ایدک بو نامه معلوم نا ایلری اولدقده بروجه محرر

حضرت شاهانه‌لرینک حسن قبولیه رعایت دائما ملکداریه مظهریتی خصوصنه همتلری توفیقکرده‌کار اولنمزز.

سنه ۱۲۸۰ ذی الحجه

شمارهٔ سند: ۴۰۱
موضوع: اهدای نشان مخصوص ناصرالدین شاه به سلطان عبدالعزیزخان
تاریخ: جمادی‌الثانی ۱۲۸۲ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پرونده: ۴۴

سواد نامهٔ محبت ختامه که از طرف اعلی‌حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنافداه به اعلی‌حضرت سلطان عبدالعزیزخان نوشته شده است

مدار مجد و دولت و مرکز سعد و فخامت حضرت سلطان عظیم‌الشأن

الفت و اتحادی که به خواست خداوند متعال مابین ما یک‌دلان یک‌جهت ثابت و استوار و محکم و برقرار است، اقتضای آن دارد که در مواقع سعادت ودایع و موارد میمنت شواهد آثاری را که حکایت از مکنون ضمایر و روایت از مخزون سرایر تواند نمود به دست حبّ و ولا به منظرهٔ دست وفا و محفل صدق و صفا گذاریم، باشد که دیدهٔ معنی گاهی از نظرگاه معنوی به عالم شهود نیز عطف عنان کند و مبصرات باطنیه را به شهود و عیان بیند. در این زمان خجسته‌اوان به خاطر مهر مظاهر ملوکانهٔ ما چنان رسید که علامت ودادی و نشان اتحادی در مطمح نظر شاهانه و مَسرَح بصر خدیوانهٔ آن اعلی‌حضرت به یادگار گذاریم. لهذا به تقدیم این نامهٔ مودت علامه پرداخته یک قطعه نشان مخصوص سلطنت مکلل به الماس خودمان را که خلوص یک‌جهتی و مودت باطنی با آن اعلی‌حضرت را شایان و یکی از علایم دوستی نمایان است، به محفل مینوشاکل آن اعلی‌حضرت اهدا نمودیم و جناب مقرب‌الخاقان عمدة‌الخوانین العظام مشیرالدوله میرزا حسین‌خان از اجزای دارالشوری وزیر مختار و ایلچی مخصوص خودمان مقیم دربار دولت آن اعلی‌حضرت را به شرف مأموریت ابلاغ آن اختصاص دادیم. امید که در خاطر خطیر آن اعلی‌حضرت نیکو برازد و انامل مهر وسایلشان در قبول آن به لطافت بیازد. ایام سلطنت و جهانداری مستدام باد. شهر جمادی‌الثانی ۱۲۸۲.

[حاشیه:] سواد دستخط همایون، الواثق بالله الملک الغفار، السلطان ناصرالدین شاه قاجار

سواد نامه محبت ختامه که از طرف شهریار [illegible] به اعلیحضرت سلطان عبدالعزیز خان نوشته شده است

[illegible]

برادر [illegible] دولت [illegible] حضرت سلطان معظم عثمانی

[illegible]

[illegible] شهر جمادی الثانی ۱۲۸۲

شمارهٔ سند: ۴۰۲
موضوع: در مورد مأموریت خیرالله افندی وزیرمختار و ایلچی مخصوص دولت عثمانی و اظهار مودت و دوستی دولتین
تاریخ: صفر ۱۲۸۳ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۴۴

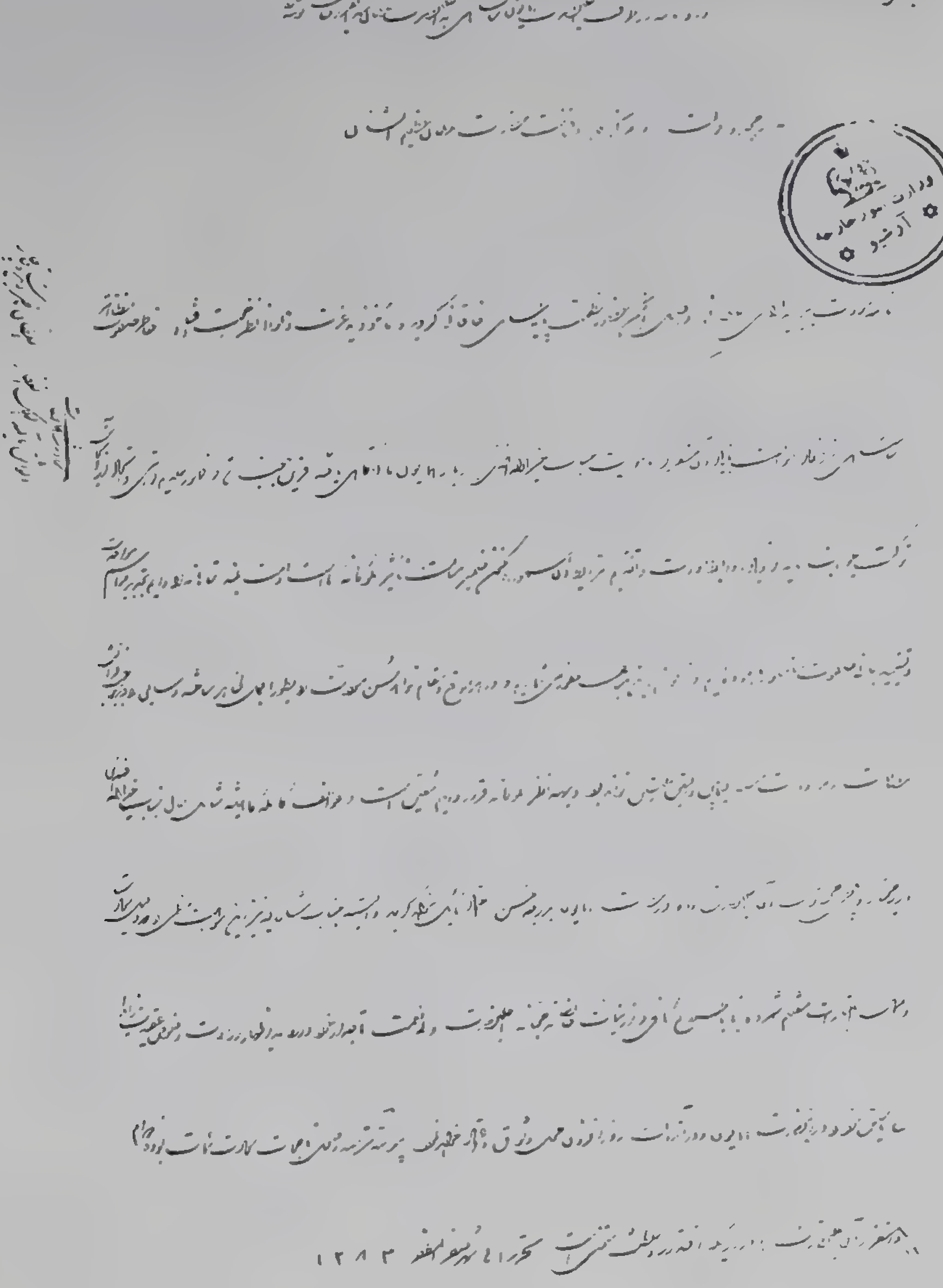
سواد نامه از طرف اعلی حضرت همایون شاهنشاهی به اعلی حضرت سلطان عبدالعزیزخان نوشته شده

مدار مجد و دولت و مرکز سعد و فخامت حضرت سلطان عظیم الشأن

نامهٔ مودت پیرایه گرای سلطانی واصل، انجمن حضور عظمت پایهٔ سامی خاقانی گردیده مأخوذ ید عزّت و ملحوظ نظر محبت افتاد. خاطر صفوت مظاهر شاهنشاهی از مفاد مؤالفت بنیاد آن مشعر از مأموریت جناب خیرالله افندی به دربار همایون ما آگاهی یافته، قرین بهجت شد که ظهور علایم دوستی و اتحاد از آن جانب شوکت جوانب مایهٔ ازدیاد روابط مودّت و تقدیم شرایط آن همواره مکنون ضمیر مسالمت تأثیر ملوکانهٔ ما است و همت بلند شاهانه را دایم به تجدید مراسم مواحدت و تشیید مبانی صفوت مقصور فرموده‌ایم و از لوازم این مبارک منظور می‌شماریم که در هر موقع و مقام شواهد حسن مودّت را به طور اجمال ظاهر ساخته، وسایلی را که موجب فزایش مصافات و مراودات حسنهٔ فی مابین دولتین علیتین تواند بود، وجههٔ نظر ملوکانه قرار دهیم.

معین است که عواطف کاملهٔ ما همیشه شامل حال جناب خیرالله افندی وزیرمختار و ایلچی مخصوص آن اعلی حضرت بوده در حضرت همایون به درجهٔ حسن اعتماد نایل خواهد گردید و البته جناب مشارالیه نیز این موهبت عظمی را که دلیل سعادت و کمال اعتبار است، مغتنم شمرده بنا به اطلاع کافی که از نیات خالصانهٔ محبانهٔ اعلی حضرت ولی نعمت تاجدار خود دارد به اظهار ارادت و خلوص عقیدت زایداً علی ماسبق خود را در این حضرت همایون و در آن دولت روزافزون محل وثوق و اعتماد خواهد نمود. پیوسته مترصد وصول نامجات سعادت سمات بوده دوام و استقرار آن اعلی حضرت را در اریکهٔ اقتدار و سلطنت متمنی است. تحریراً فی شهر صفرالمظفر ۱۲۸۳.

[حاشیه:] سواد دستخط همایون است، الواثق بالله الملک الغفار، السلطان ناصرالدین شاه قاجار

شمارهٔ سند: ٤٠٣
موضوع: ارسال یک قطعه نشان به مناسبت تولد فرزند ناصرالدین‌شاه
تاریخ: ۱۷ ربیع‌الثانی ۱۲۸۳ هـ.ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳

نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان به ناصرالدین شاه، مبنی بر ارسال یک قطعه نشان به مناسبت تولد فرزند شاه ایران، با سواد اصل پاکت که ضمیمه است.

مشخصات: کاغذ ضخیم به قطع ٥٦×٤٠/٥ سانتیمتر، به زبان ترکی، ممهور به مهر سلطان.

نمره فیا

حالا سریرآرای دولت علیه ایرانیه شوکتلو قدرتلو
مهابتلو ناصر الدین شاه حضرتلرینک حضور
سعادتلرینه

شعبه وزارت امور خارجه
ن ۳۳۲۰ تاریخ ۹ دکره
۱۲۵۱

[illegible] ۱۲۸۴

شانلو فرزندلو فخامتلو شاه جمجاه حضرتلری

ذات معالی صفات شاهانه‌یه درکار اولان خلوص ومحبت خالصانه‌مزی وسیله اولن

ربط ایله لوکانه بحری ودرسنبلك خلاصی اولوب اوررده جناب عظمتنامه‌ی وجه اولان

نامه‌ی جدیکز شاهانه‌مزه خجسته برقطعه‌سی ایصال قلنمش اولمغله بونك برحسب حالنك

بار خارج اولموب اوررده طرف شاهانه‌مزه قبول مضمونی حالصانه‌مز ابروند دهرحالك

تمادی ایام عمر واقبال فخامتلری خلاصه مقاصد وآمال محبانه‌مز بولندیغی

بعونه تعالی قریبا علم حاصل سمجلری اولدقده سوی بقا جویلری دوام اتاد

بو وثیقه مخصوصه جدیده ابلاغ مهوان ومقصد خالصانه‌مزدر ۱۷ ربیع الآخر ۱۲۸۴

شمارهٔ سند: ٤٠٤
موضوع: تشکر از وصول نامه و تمثال
تاریخ: ١٧ ربیع الثانی ١٢٨٣ هـ. ق
کارتن: ٢٣
پروندهٔ: ١٤

نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان به ناصرالدین شاه، مبنی بر تشکر از وصول نامه و تمثال وی. سواد اصل پاکت پشت‌نویسی شده ضمیمه است.

مشخصات: کاغذ ضخیم به قطع ٥٦×٤٠/٥ سانتیمتر، به زبان ترکی، ممهور به مهر سلطان عثمانی.

نمره فعلا

[illegible]

خانزاده سپهر[illegible]ی دولت علیه ایران شهاملو فرزند
[illegible] ناصرالدین شاه حضرت بندگان صوب
سعادت نشریه

۱۹ [illegible]
[illegible] سلطان [illegible]
[illegible]
[illegible]
۱۲۸۳

قرنداشم قانلو شاه جوت پناه حضرتلری

ذات فخامتسمات شاهانه‌لرینه درکار اولان مودت صمیمیه‌مزك آثار متقابله‌سی اولمق اوزره

موفقیتلریمزه بركات بولنان محبت مخصوصه شهانشاهانه‌لرینك یادگاری اولورق

ارسال بیورلان نشانه معتبرلریله برابر اولان نامه وداد علامه فخیمانه‌لری دخی وصول بولمشدر

اثنا اولنشده بینمزده موجود اولان رابطه مخصوصه ودادیه‌نك قیمتی عندمجابانه‌مزده

کرانبها اولدیغنده بونك قدر اعتبار یادگاری دخی بیلك بونی بولندیغی جهتله

دولتلریمز بیننده جاری اولان مناسبات دوستینك الی الابد تأیید ایده جك

اتفاقه جلیلك بو نقطه برابرجیلی دخی کورلدیکنده شورا سیده عندمزده کمالیله

موجب محظوظیت اولدیغنی و هر حالده تزاید ایام عمر و سعادت فخیمانه‌لری تمنی قلنمقده

ایدوکنی بیانیه موفقیتکارانه‌مزه بو وجهله ظهوره کلان آثار مودت شاهانه‌لرینه طولایی

صمیمیت قلبیه مجابانه‌مزی تبلیغ صحیحه سیله بو نامه مخصوص خلوصکارانه‌مزی تحریر و تسییر قیلندی بو نعیتله قرینه عموم

فقط سیمدی دلرفه بعد از این دخی سوی وداد محبتی بقای آثار تجار [illegible]

۱۷ ربیع الثانی سنه ۱۳[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٠٥
موضوع: اهدای نشان و اظهار دوستی
تاریخ: شوال ۱۲۸۳ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤٤

سواد نامهٔ اعلی‌حضرت شاهنشاهی [که] به اعلی‌حضرت سلطان عبدالعزیزخان مورخهٔ شهر شوال ۱۲۸۳ نوشته‌اند

مدار مجد و دولت و مرکز سعد و فخامت حضرت سلطان عظیم‌الشأن

نامهٔ نامی مودّت‌ترسیم شاهانه به انضمام نشان ذی‌شأن لازم‌التعظیم آن اعلی‌حضرت که محض اظهار کمال یک جهتی و صفا اهدای جانب صفوت جوانب شاهنشاهی ما شده بود، واصل ایادی تکریم گردید و چون بدین‌وسیلهٔ جمیله رسوم یگانگی و اتحاد را به تقدیم رسانیده به دوستی و ودادی که بحمدالله در میان حاصل است دلیل تازه اقامه کرده بودند، موجب شعف خاطر مخادنت بنیان ما شد و ارکان مسالمت را فی‌مابین دولتین علیّتین چنانکه پیشنهاد طرفین است زایداً علی ماسبق مشیّد و استوار نمود و مستغنی از بیان است چنین علامت مؤالفت که از آن طرف قرین‌الشرف به ظهور رسید، همواره به رسم یادگار منظور نظر مخالصت اثر شاهنشاهی بوده به اعلی درجهٔ عزت و اعتبار نایل خواهد بود و به ارسال نامهٔ مواحدت ختامهٔ مشهود پیشگاه شاهانه اعلی‌حضرت می‌داریم که ازدیاد عمر و عزت و بقای ذات شوکت سمات آن اعلی‌حضرت در سریر حشمت و اجلال از اولین مقاصد ملوکانه می‌باشد و خاطر آن اعلی‌حضرت را در اثبات این معنی بهترین شواهد می‌شماریم و همواره به اهدای نامجات دوستی علامات قواعد مسالمت را مستحکم خواهند داشت. والسلام

[حاشیه:] سواد دستخط همایون، الواثق بالله الملک الغفار، السلطان ناصرالدین شاه قاجار، محل مهر همایون است.

سواد نامه اعلیحضرت شاهنشاهی به اعلیحضرت سلطان عبدالعزیز خان مورخه شهر شوال ۱۲۸۳ ارسالی

آن اعلیحضرت [illegible] نامه [illegible] که به اهتمام [illegible] تحریر شده بود [illegible] اعلیحضرت سلطان عظیم الشأن [illegible] برادر مهربان دولت [illegible]

و تکرار رسوم یگانگی و سلسله جلیله [illegible] گردید و موجب [illegible] ابراز جانب [illegible] صفا و یکجهتی اظهار [illegible] محض

فیمابین [illegible] ملت و ارکان [illegible] بنیان [illegible] نظر [illegible] اقامه کرده [illegible] و ولای [illegible] در میان [illegible] که بحمدالله [illegible]

[illegible] از [illegible] در [illegible] است [illegible] سابق [illegible] دستور [illegible] است [illegible] پیشنهاد [illegible] علتیں [illegible]

اعلیحضرت [illegible] نامه مراحمت [illegible] خواهد بود [illegible] درجه عزت [illegible] اثر [illegible] نظر [illegible] برسم

[illegible] آن اعلیحضرت را از [illegible] در [illegible] آن اعلیحضرت [illegible] ذات [illegible] عزت [illegible]

[illegible] خواهد داشت [illegible] ملت [illegible] سمه

شمارهٔ سند: ٤٠٦
موضوع: انتصاب رضابیگ به وزیرمختاری
تاریخ: ٢١ محرم ١٢٨٤ هـ.ق
کارتن: ٢٣
پروندهٔ: ١۵

نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان سلطان عثمانی، به ناصرالدین شاه، مبنی بر انتصاب رضابیک به سمت وزیرمختاری عثمانی در ایران، بعد از فوت خیرالله افندی و ابراز مراتب مودّت بین دولتین ایران و عثمانی، سواد اصل پاکت نیز به ضمیمه است.

مشخصات: نامه به قطع ٤٠/۵×٥٦ سانتیمتر، به زبان ترکی، ممهور به مهر سلطان عثمانی.

هو تعالی

حالا سرایای دولت بهیهٔ ایرانیه شهامتلو فخامتلو
ناصر الدین شاه حضرتلرینك صوب معالی نسبتنه

٢١ محرم ١٢٨٤

شاهانه

فرزندو نجابتلو شاه بختیار حضرتلری

نزد سنیه‌لرنده شاهانه‌لرنده فوق العاده مرخص اورته ایلچیلک عنوانیله مأمور بولنان

حیدر افندینک وقوع وفاتی جهتیله سفارت سلطنت سنیه‌مز خدمتی کماکان فوق العاده

اورته ایلچیلک صفتیله رجال دولت علیه‌مزدن پرسبورغ سفیری سابقه رضا بکه توجیه و احاله

اولنمش اولدیغنده حضرت حسن نظر شاهانه‌لری مشمول اولدرق مأموریتنه متفرع دولتنامه

وقوع عودتی بعد اقدامی و خصوصیله ذات نجابتسمات شاهانه‌لرینه اولان محبت و مودت

صمیمیه‌مزه و بین الدولتین برکمال بولنان مناسبات حقیقیه‌نک بو مأموریتی کسب تزاید ایلمسی

بجله‌کی ارزومزه دائر توزیع محافظه و رابطه‌نی توثیقات جدیده نزد جناب

شاهانه‌لرنده وجهه وثوقه و اعتبار اولمسی مأمول خالصانه‌مز اولدیغی و هر بار تزاید عافیت

و سعادت نجابتلری تمنی قلنمقده ایدوکی به‌تعالی معلوم فا ابنلری اولدقده بعدازین

ابراز آثار مولانکاری و فتوت همتلری توفیقکرده مقالصتکارمیزدر

٢١ محرم ١٢٨٤

[illegible]

شمارهٔ سند: ۴۰۷
موضوع: پذیرش میرزا حسین‌خان در سفیرکبیری
تاریخ: اول جمادی‌الثانی ۱۲۸۶ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۷

نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان به ناصرالدین شاه راجع به اعلام و پذیرش میرزا حسین‌خان مشیرالدوله به سمت سفیرکبیر ایران در عثمانی. به ضمیمهٔ سواد اصل پاکت پشت‌نویس شده.

مشخصات: کاغذ به قطع نیم‌ورقی، به زبان ترکی، ممهور به مهر سلطان.

بمنه تعالی

جالس اریکهٔ آرای دولت علیهٔ ایرانیه شهامتلو قدرتلو
فخامتلو ناصرالدین شاه حضرتلرینک
صوب سعادتلرینه

وزارت امور خارجه

۲۲
جواب نامه [illegible]
[illegible] ۱۲۸۶
[illegible]

ارسالی [illegible] ربیع الآخر ۱۲۸۶

[illegible]

شهامتلو قدرتلو فخامتلو شاه مجدت پناه حضرتلری

نزد دولت علیه مزده اورده ایلچیلك عنوانیله مقیم اولان حاجی میرزا حسین خانك مأموریتی بیوك ایلچیلكه ترفیع اولندیغی

افادهسنی متضمن تسییر صوب خالصانهمز قلنان نامهٔ مودت علامهٔ شهامتپناهیلری رسیدهٔ دست محبت افزا اولهرق

دولتینه فخیمتین میانهسنده دركار اولان روابط دوستی و مخادنتك استحكام اسباب تأكد و تقرری ملتزم خالصانهمز

ونخبهٔ آمالمز اولدیغنه و شاه ایلك مأموریتی بو مطلبك حصوله ذریعه قوی بولندیغنه بناءً بالخاصه محظوظیت كامله

محبانهمزی مستلزم اولدیغی دولتینك مناسبات وفاقیهسنك تأكدی امرنده وقوعبولهجق مساعیسنك طرفمزدن دائما

معاونت خالصه گورهجكندن شبهه اولمدیغی بیانیله اشبو نامهٔ مخصوصمز تحریر و تسییر قلندیغی و همیشه تمادی صحت و عافیت

پادشاهانهلری اقدم متمنا بولندیغی بمنه تعالی قرین علم فخامت وسیم فالآنلری اولمقدر بعد از ین دخی صوب

خالصانهمزه آثار موالات شهیدیه شمول قلمسی متمنادر فی غره جمادی الآخره سنه ۱۲۸۶

شمارهٔ سند: ۴۰۸

موضوع: پذیرایی ناصرالدین شاه در سفر عتبات

تاریخ: جمادی‌الثانی ۱۲۸۷ هـ. ق

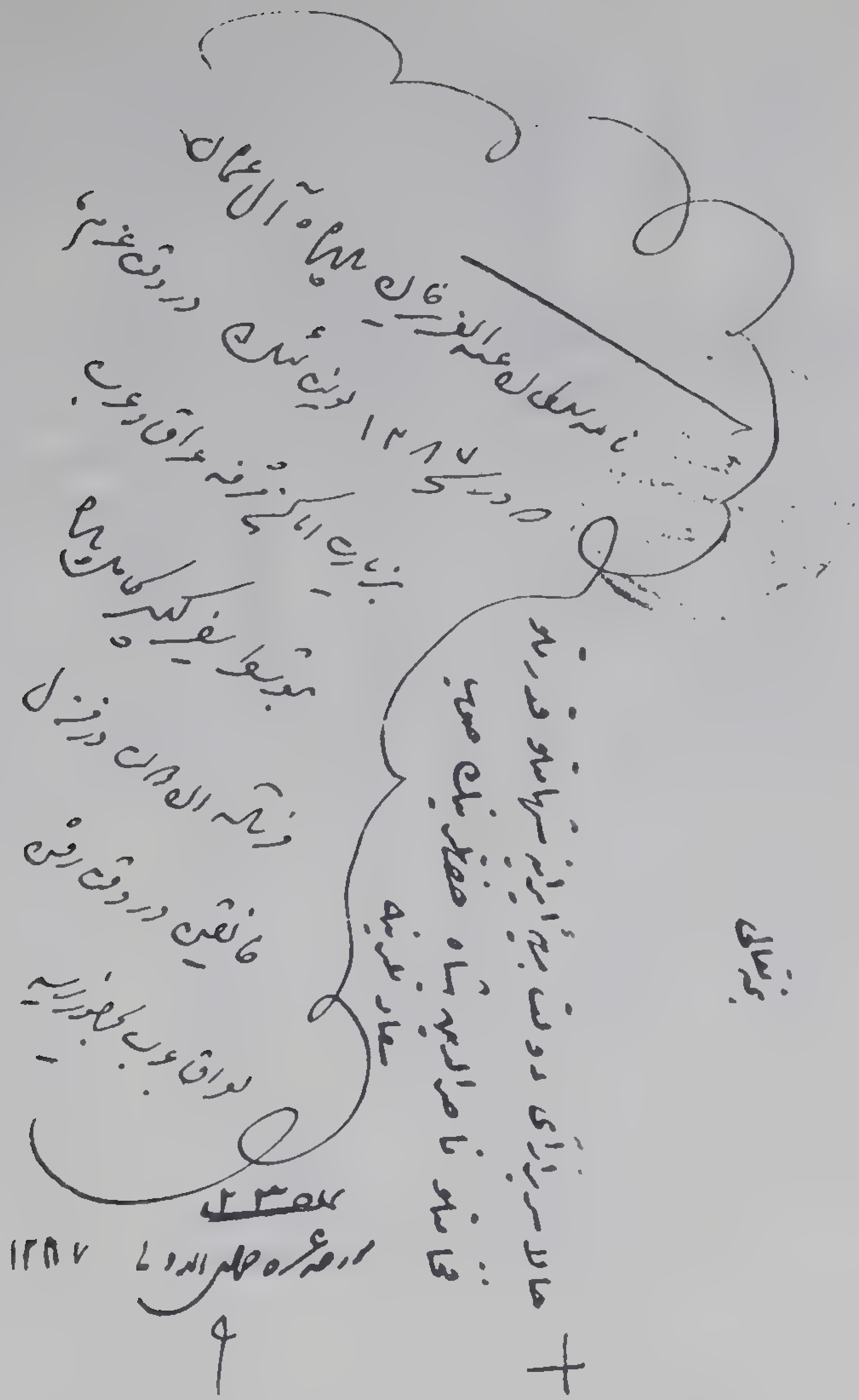
کارتن: ۲۳

پروندهٔ: ۱۶

نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان به ناصرالدین شاه، مبنی بر اعزام کمال پاشا جهت پذیرایی ناصرالدین شاه در سفر اماکن مقدسه، سواد اصل پاکت و پشت‌نویسی شدهٔ آن به خط ناصرالدین شاه بدین مضمون به ضمیمه است:

«نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان پادشاه آل عثمان که در سنهٔ ۱۲۸۷ یونیت‌ئیل [سال اسب] در وقت اعزام ما به زیارت اماکن مشرفهٔ عراق و عرب توسط سفیرکبیر کامل پاشا فرستادهٔ آن دولت، در منزل خانقین در وقت رفتن به عراق عرب به حضور رسید.»

مشخصات: در یک برگ نیم‌ورقی، به زبان ترکی، ممهور به مهر سلطان عثمانی، به لحاظ اهمیت، ترجمهٔ فارسی و پاکت ممهور و ظهرنویسی شده به خط ناصرالدین شاه به ضمیمه است.

شمارهٔ سند: ٤٠٨
موضوع: اعزام کمال پاشا جهت پذیرایی از ناصرالدین شاه در سفر عتبات
تاریخ: غرة جمادی‌الثانی ۱۲۸۷ هـ . ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ١٦

ترجمهٔ نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان به ناصرالدین شاه

صاحب شهامت و قدرت و فخامت حضر شاه مجدت‌پناه

خبر خیر برابر انعطاف و انصراف رغبت میامن غایت شاهانه به مفاد جلیله. قل لااسئلکم علیه اجرا الا الموده فی القربی، به زیارت مثوبات آیات عتبات عالیات دامت منورهٔ به تجدد التجلیات، به صوب صواب جوی خالصانه ما عرض و تقریر گردید، محض احسان جناب رب قدیر این تصمیم پسندیده و نیّت برگزیده جای گیر ضمیر محاسن تأثیر جناب شاهانه و پیرایه‌فزای زبان تقدیر شد. همیشه آرزوی دل وداد موئل مخلصانهٔ ما بود که به توفیقیهٔ تعالی بالعافیه والاجلال به زیارت اماکن شریفه و مواقع منیفه واقعهٔ در آن دیار قدسیّت‌مدار توجه و اقبال فرمایند.

ذریعهٔ جمیلهٔ خود را برای ابراز اخلاص ستایشکاری به جانب اخلاص جالب تاجداری بَدَل تلاقی ذات معالی سمات شاهانه شمرده، مؤالفت صوریّهٔ مابین مودّت‌بنیان خودمان و معنی معتنابه ملاقات معنوی را درج و تضمین نمود. و برای ظهور ابتهاج و مسرت مخلصانهٔ خود و بیان و ایراد حالت حقیقی وداد که از قدرت قلم و اسطهٔ نژاد بیرون است و محض اقتضای مجاورت مرعیّه جانبین خاصهٔ مودّت و محبت مابین کمال پاشا که از منتخبین اعضای شورا و یکی از وزرای دولت علیهٔ ماست مخصوصاً مأمور و اعزام شد. که در اوقات حرکت و ساعات سیر و زیارت شهریارانه از طرف محبانهٔ ما رسم معتبر مهمانداری را ایفا نماید و در مقام تعظیم و تکریم ایستاده آستین جد و جهد برزند.

صورت عرض و تبلیغ محبت و اخلاص سپاس‌دارانهٔ خاصّ ما که اناً فاناً نسبت به ذات مستجمع الحسنات خسروانه در مراتب اختصاص است به مشارالیه توصیه و تفهیم شده. انشاءالله تعالی بعد از وصول به حضور محاسن موفور شاهانه و شمول التفات

خسروانه بر لآلی فایقهٔ تکریمات محبانهٔ ما که ودایع دُرج حافظهٔ او شده حسن نظر را اعتماد عالی مبذول خواهد شد. چون متمنای خالصانهٔ ما آن است که تأکید و تزیید وفاق و اتحاد دولتین علیتین و مخادنت مخصوصهٔ ما که به آن صوب سامی شاهانه در کار است و مشارالیه عرض خواهد کرد به حقیقت و صحت تمام محمول شود این ودادنامهٔ محبّانه مخالصت علامهٔ اصدار و تسیار پذیرفت.

بر خاطر همایون واضح است که در هر حال ملتمس است این صوب بقاخواهی را از آثار محبت فوأدیه حایز سرور نامتناهی فرمایند.

آرشیو حقیقتپناهلو قدرتلو فخامتلو شاه محمد پناه حضرتری

قل لا اسئلکم علیه اجرا الا المودة فی القربی اشارتی
عتبات عالیات دامت منورة بتجدد التجلیات زیارت مثوبات ایاتنه
جمیله رغبات میامن غایات شاهانه لری معطوف و مصروف اولدیغی جرجر برای صوب هواجوی خالصانه مزه عرض
وتقریر واولوجهله تقرریافته ضمیر محاسن سمیر جناب شاهیدری اولان تصمیمات پسندیده ونیات برگزیده موجب احتیاجب
رحب قدیر ویا رفرای زبان هر تقریر اولوب جانب اخلاص جالب ناجدارانه لرینه ابراز اخلاص ستایشکاری
ذریعه جمیله عد واعتبار برله بتوفیقه تعالی بالعافیة والاجلال اول دیار قدسیتمدارده واقع اماکن شریفه ومواقع منیفه
زیارتلرینه توجه واقبال بیورلسی همیشه آرزو وداشته دل ووداد موئل مخلصانه مز اولان تلاقی ذات معالی سماتری
موافقت صوریه سنده برلن میانه مخلصانه مزده ملاقات معنویه معنای مقتبا بهجی دخی تضمن ایله جکی جهتیه سربزورده
حصول اولان حظ وسار مخلصانه مزی کما هو حقه بیانه وایراد برونه یارای خامه واسطه نژاد اولدیغی بیاننه مجاورت
مرعیه جانبین وبالخاصه حب وتوادمابین اقتضای مرحمه مترتبا اوقات حرکت وعزیمت وساعات سیر وزیارت شهریارانه لرنده
طرف محبانه مزدنه رسم معتبره مهمانداری ایفا وجانبزده ایستاده مقام تعظیم واحترام واشیه بریده اهتمام تمام اولمق اوزره
وزرای معتبره دولتعلیه مزدنه وشورای دولت اعضاسی تجراندنه کمال پاشا مخصوصا مأمور واعزام وذات مستجمع الحسنات
خسروانه لرینه خاص وانا فانا رسیده مرتبه اختصاص اولان محبت واخلاص سپاسدارانه مزک صورت افاده وتبلیغی کذلک
توصیه وافهام قلنمشدر بمنه تعالی بالوصول حضور محاسن فور شاهانه لرنده انفاتیاب قیام وقبول وتوزیع ودرج حافظه سی قلنان
لالی تکریمات فائقه محبانه مز علم احاطه آرای شاهیدرله مشمول اولدقده حضره حسن نظر واعتماد عالیدری مبذول وفاکروتزاید
وفاق واتحاد دولتینه علیتینه ماده سنده وصوب سامیلرینه درکار اولان محافظت مخصوصه مز امرنده تمام مجانه مزه اولدرق
عرض ایده جکی تامینات تمامیله هر وجهله محمول اولمسی تمنای خالصانه مز ابدوکی بیاننده اشبو وداد نامه مخالصت علام
اصدار وتسیار قلندی بمنه تعالی رهین عمر ودولتلری جو رلرده هرحاله صوب بقاخواهی آثار محبت فؤاده ایله عاطفه نصیر نامتناهی
بیورلسی متمنادر

۱۲۸۷

شمارهٔ سند: ۴۰۹
موضوع: انتصاب اشرف‌پاشا به وزیرمختاری
تاریخ: ۲۳ شوال ۱۲۸۸ هـ.ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۷

نامهٔ سلطان عبدالعزیزخان سلطان عثمانی به ناصرالدین شاه، مبنی بر انتصاب اشرف پاشا به سمت وزیرمختار عثمانی در ایران، به همراه سواد اصل پاکت ممهور و پشت‌نویسی شده آن.

مشخصات: به قطع نیم‌ورقی، به زبان ترکی، ممهور به مهر سلطان عثمانی.

بمنه تعالی

حالا سرآرای دولت بهیهٔ ایرانیه شهنشاهی
قدرتلو فخامتلو ناصرالدین شاه
حضرتلرینک صوب سعادتلرینه

۳۳۶

ثبت

۱۲۸۱

[illegible]

۹

المتوکل بلطف الرب
عبد العزیز خان
ملك الدولة العلیة

شوکتلو قدرتلو فخامتلو شاه مروت پناه حضرتلری

بین الدولتین تیمناً مستقر و پایدار اولان مناسبات حقیقیه‌نك یوماً فیوماً تزاید ایتمسی آرزوی خالصانه‌سیله سفارت

سلطنت سنیه‌مز خدمتی فوق العاده اوره‌رق ایلچیلك عنوانیله عساکر شاهانه‌مز فریقلرندن اشرف پاشایه توجیه و احاله

اولنمش اولدیغندن حقنده حسن نظر شاهانه‌لری مشمول اوله‌رق مأموریتی تفرعاً سلطنت سنیه‌مز نامنه وقوعبوله‌جق

افاداتنك و خصوصیله ذات فخامتسمات شاهانه‌لرینه اولان محبت و مودت صحیحه‌مزه دائر توزیع قوه حافظه‌سی قلنانه

توثیقات جدیده‌نك نزد جناب شاهانه‌لرنده رهینه وثوق و اعتماد اولمسی مأمول خالصانه‌مز اولدیغی و هر بار ربوبیت

عافیت و سعادت فخیمانه‌لری تمنی قلمقده ایدوکی بمنه تعالی معلوم قالنیدی اولدقده برموجب محرر سفیر شاهانه‌لری حسبه فیمابین

رعایت دائمه ملکدارینه مظهریت خصوصنه همت والانهمتلری توقفکرده محبانه‌مزدر

۲۲ ۱۲۸۸

شمارهٔ سند: ۴۱۰
موضوع: ابقای منیف افندی در ایلچی کبری
تاریخ: ۱۶ جمادی‌الثانی ۱۲۹۲ ترکی
کارتن: ۱۵
پروندهٔ: ۶/ح

ترجمهٔ نامهٔ حضرت سلطان مرادخان به حضور مبارک اعلی حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداه [ناصرالدین شاه]

چون به ارادهٔ ازلیهٔ جناب رب‌الانام و قاعدهٔ مشروعهٔ مستحسنهٔ دولت علیه بالارث به تخت همایون بخت سلطنت اجداد عظام خودمان اسکنهم الله فی دارالنعیم جلسو محبانهٔ ما به وقوع پیوست و به ملاحظهٔ تأکید و بقای مناسبات جهت جامعهٔ اسلامیه و مودت و موالات موجوده که همواره فی مابین سلطنت سنیهٔ ما و آن دولت فخیمه برقرار و اعزمافی الحال است و سرکار علیه منیف افندی را که دارای رتبهٔ اولی و نشان مجیدی از درجهٔ اول است از طرف دولت علیهٔ ما به عنوان ایلچی کبری در نزد حکمرانی شما مأمور به اقامت بوده است را کماکان به عنوان مزبور ابقا نمودیم و در اینکه افندی مشارالیه از این به بعد هم در ایفای اموری که مأموریت دارد سعی خواهد نمود که مظهر حسن نظر و اعتماد شاهانهٔ همایون شما بشود اشتباه نداریم، از جانب دوستی جوانب ذات همایون و دولت علیهٔ ما دایر به تأکید موالات و دوستی دولتین هرگونه وقوعاتی است و اظهارات را به سمع وثوق و اعتماد مستدعی اصغا خواهد شد، به تمنای حرمت کامله و مودت خالصهٔ حاصلهٔ با ذات شهامت پناهی و تزاید عافیت فخیمانهٔ شما نیز علاوه بر تأمینات مبادرت نموده در هر حال از خداوند متعال شمول الطاف سبحانیه را متمنی هستم.

ترجمه نامه حضرت سلطان مراد خان که در باب اعلیحضرت اقدس اعلی ایلچی روانه داده

چون باراده ازلیه جناب رب الارباب و قاعده مرعیه مستحسنه دولت علیه بالارث تخت اجلال تخت سلطنت اجداد عظام خواقین اسکندر شان فر دارا نشیم

یکه و تنها که جهت مسابقت جوهر صداقت ابدیه دو دولت و مراودات مرجعه ... تاریخ ...

جلوس میمنت مانوس وقوع یافت ... ضمیمه سلطنت سنیه و دولت فخیمه ... برقرار ... از طرف دولت علیه ... ایلچی کبیر ...

مراسم ... با آن ... کمال ... در ...

در این ... دارد ... نظر ... دولت علیه ...

و ... دولت ... تمامی ... ذات ...

و تزاید ... فخیمانه ... غره ... ۹۲

شمارهٔ سند: ٤١١
موضوع: اعتبارنامهٔ حاجی محسن خان مشیرالدوله
تاریخ: ٦ جمادی الاول ۱۲۹۳ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٦۱

تلگرام ناصرالدین شاه به سلطان مراد پنجم عثمانی و تأیید وزیرمختاری میرزا محسن خان مشیرالدوله

نمرهٔ ترتیب	نمرهٔ اصلی	تاریخ نوشته	مکتوب	تلگرام	صادر از
		شهر جمادی الاول سنهٔ ۱۲۹۳	اعتبارنامهٔ حاجی محسن خان وزیر مختار اسلامبول که روز سه شنبه ٦ جمادی الاول سنهٔ ۱۲۹۳	سلطان عبدالعزیز از سلطنت خلع و سلطان مراد خامس را منصوب گردید	از طهران

مدار مجد و دولت مرکز سعد و شهامت حضرت سلطان عظیم الشأن

نظر به تشیید مبانی وداد و تأیید مراسم اتحاد که با الیمن و السعاده از قدیم الایام مابین دولتین علیتین، ابراز تسام به اقتضای مناسبات کلمه و مهیهٔ جامعهٔ اسلامیه باقی و مستدام بوده، در این مقصود، عاقبت محمود، نیز همواره از حسن نیت سعادت ایات جانبین افزوده و مخصوصاً نصب العین خاطر ما بوده است.

در این اوان سعادت اقتران که از مقتضیات ارادهٔ قادر منان جلت قدرته و عظمته جلوس میمنت مأنوس بر تخت سلطنت بالارث والاستحقاق به مبارکی و میمنت و اقبال به آن اعلی حضرت، سمت انتقال و استقلال یافت از مقتضیات موجبات ازدیاد صفوت و اتحاد شمردیم که صیانت علایق گران بهای مودّت و محافظت روابط کثیرالاعتلای دوستی خالصانه و خلت خالصه بین الدولتین الاسلامیتین را کماکان به کف کفایت جناب حاجی «محسن خان معین الملک» به همان رتبه و درجهٔ وزیرمختاری و ایلچی

کبـری مخصوص، که در دربار آن دولـت علیه رسم اقامت داشته و دارد محول و موکل و شمول نظر اعتماد.*

* این تلگرام ناقص است و دنبالهٔ آن پیدا نشد.

نمره ثبت	نمره ...	تاریخ نوشتجات	مکتوب	تلگرام	صادره
		[illegible]	[illegible]		[illegible]

مدار کبیر دولت مرکز سعد و شهامت حضرت سلطان عظیم الشان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

برگ ... ۴۷

مکتوب ۲۰۶

شمارهٔ سند: ٤١٢
موضوع: اظهار مراتب دوستی و اهدای انفیه‌دان
تاریخ: ٦ شوال ١٢٩٩ هـ.ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ١٩

نامهٔ سلطان عبدالحمید به ناصرالدین شاه، مبنی بر اظهار تشکر از مراتب دوستی، که به وسیلهٔ سلیمان پاشا نسبت به وی اظهار شده بود، و نیز ارسال یک قوطی انفیه‌دان مرصع برای ناصرالدین شاه.

مشخصات: کاغذ در قطع نیم‌ورقی، به زبان ترکی، ترجمهٔ فارسی آن و سواد اصل پاکت به ضمیمه است.

[illegible] سلطان عبدالحمید [illegible] در [illegible]
[illegible]

بعونه تعالی

[illegible] دولت علیهٔ ایرانیه شوکتلو
قدرتلو مهابتلو ناصرالدین شاه حضرتلرینک
صوب سعادتلرینه

وزارت امور خارجه
آرشیو

آرشیو وزارتخارجه : ۱ رجب
شماره ۳۲۸ : ۹ رجب
ثبت شد . ۱۲۹۱

شمارهٔ سند: ۴۱۲
موضوع: اظهار مراتب دوستی و ارسال یک قوطی انفیه‌دان مرصع
تاریخ: ۶ شوال ۱۲۹۹ هـ.ق
کارتن: ۲۳
پرونده: ۱۹

ترجمهٔ سواد اصل نامهٔ سلطان عبدالحمید به ناصرالدین شاه

چون پیوسته در نظر داریم مصافات و مسالماتی که فی‌مابین ماذوات شهامت‌سمات شاهانه تیمناً پایدار و آناً فاناً تزاید و ترقی آن آرزوی مخصوص مخالصت شعار است، به هر موقعی مطلوب اخلاص مصحوب طرفین مستحکم و اسباب حقیقیهٔ تحصیل آن فراهم آمد و شریطهٔ مرغوبهٔ این مقصد خیر مرصد هم ابراز دلایل دوستی و محبت است. لهذا به واسطهٔ سلیمان پاشای میرلوا که قبل از این به عنوان مأموریت مخصوصهٔ وفد شاهانه ارسال شده و افادات محاسن آیات شاهانه را نیز که در تشخیص درجات موالات و مخادنت ملتزمهٔ بین‌الدولتین ودیعهٔ قوهٔ حافظهٔ او فرموده بودند ابلاغ کرده است.

یک قطعه قوطی انفیهٔ مرصع به پیشگاه شهامت‌دستگاه شاهانه اهدا و ارسال گردید، چون از طرف محبانهٔ ما یادگار مودّت‌مدار است به تمنی حسن قبول آن و همچنین به تمنی اینکه آرزوی مشترکهٔ ما در حق تأیید منافع دولت علیه و فرمان‌روایی محترم شاهانه چنانکه مقتضای جهت جامعه اسلامیه است من‌بعد نیز در مرتبهٔ کمال قرین حسن جریان بوده باشد، به تحریر این نامهٔ مخالصت علامه مبادرت گردید. من‌بعد را ابراز مآثر وداد و موالات به مصروفیت همُم شهامت‌شیم شاهانه منوط و متمنی می‌باشد.

شوکتلو قدرتلو فخامتلو شاه مجد پناه حضرتلری

دولت شوکت سمات شاهانه‌لریله میانه‌مزده تیمناً پایدار اولان مابه التزاید ورقیبی آرزوی مخصوص ضمیر مخالصت شعار اولان مصافات ومسالمات کامله‌نک مطلوب
اخلاص مصحوب طرفینه مرتبه سنده تحکیمی اسباب حقیقیه‌سنی استحصال هر بار خاطرکذار اولدیغندن وبو مقصد خیر مرصدک ابراز آثار خالصانه‌سی دخی مربوطیتنک
مرغوبه موالاتکارانه‌یه بولندیغینی بو دفعه مقدم مأموریت مخصوصه ایله نزد مکارم وفد حکمدارانه‌لرینه اعزام ایلیوب وبه الدولتنه ملتزم اولان موالات وکمال
تقدیر وحیانه دار ودیعه قوه حافظه‌سی اولان اخلاق محسنه آیات شاهانه‌لرینی تبلیغ ایتمش اولان میرلوا سلیمان پاشا وساطتیله پیشگاه شوکت پناه
حکمدارانه‌لرینه برقطعه مرصع افتخار نشانی ایصال ودها ایلیوب اولمغله بومک طرف محبانه‌مزدن بریادگار موفق مدار اولمق اوزره حسن قبولی وجهته
جامعه اسلامیه اقتضاسنجه دولت علیه ایله حکومت محترمه‌لرینک تأیید منافعی حقنده‌کی آرزوی مشترکیز بو دفعه بو وجه دخی مرتبه کمال حسن جریانی تمنیاتی ایله
اشبو نامه مخالصت علامه‌مز تحریر وتسییر قلنمغله بعد ازین هر حالده اظهار مآثر ودوموالاته مصروفیت همت شوکت منقبتلری متنادر.

عبد الحمید

شوال سنه ۹۹

شمارهٔ سند: ۴۱۳
موضوع: اظهار مسرت سلطان عبدالحمید از تولد فرزند ناصرالدین شاه
تاریخ: ۲۱ شوال ۱۲۹۹ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۲۰

نامهٔ سلطان عبدالحمید به ناصرالدین شاه، مبنی بر وصول و مسرت از تولد پسری به نام نصرت‌الدین میرزا برای ناصرالدین شاه به ضمیمهٔ اصل سواد پاکت ممهور آن.

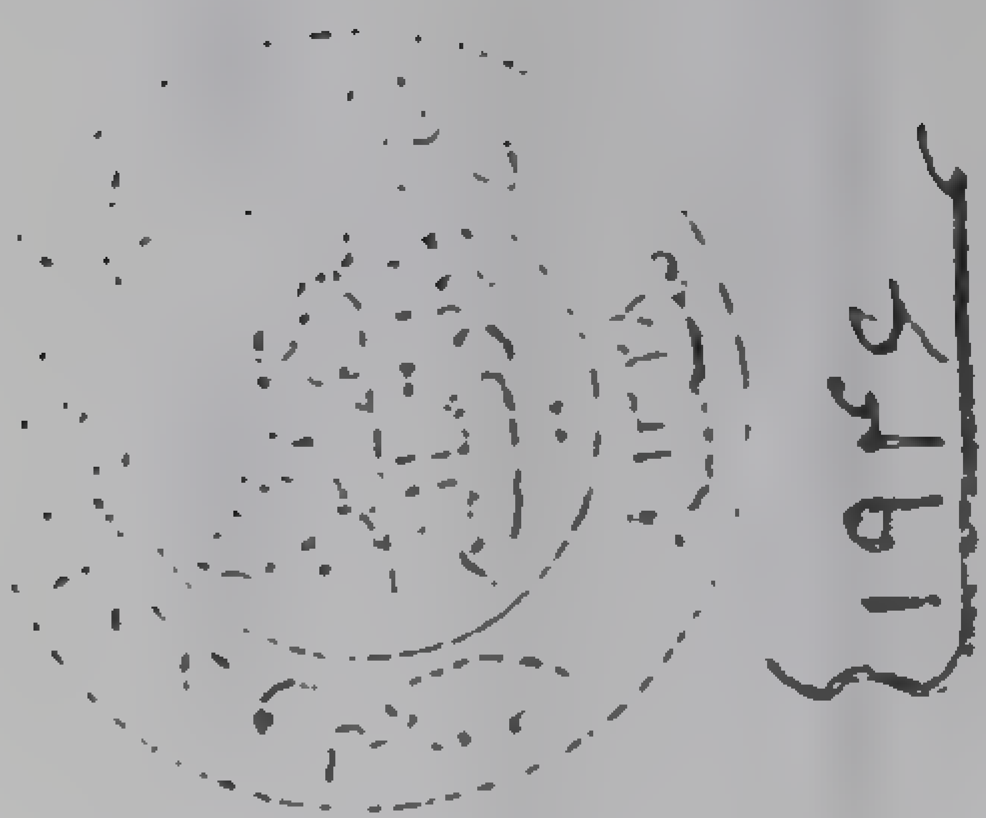
مشخصات: در قطع نیم‌ورقی، به زبان ترکی، و ترجمهٔ فارسی و پاکت ممهور آن ضمیمه است.

سواد ترجمهٔ نامهٔ اعلی حضرت سلطانی در جواب نامهٔ اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی

نامهٔ مودت علامهٔ فخیمانه که ارسال صوب محبت گشته و متضمن خبر مسرت اثر مهدآرای وجودشدن یک پسر محترم و تسمیهٔ ایشان به نبیل نصرت‌الدین میرزا بود مضمون آن معلوم مخلص گردید، چون به مقتضای محبت و مودت صمیمه‌ای که با ذات فخامت‌سمات شاهانه داریم از این گونه وقوعات متیمّنه کسب سرور و محظوظیّت می نماییم این بشارت نیز مستلزم سرور ما محضور گردیده، به عنوان تهنیت قدوم مشارالیه و آرزوی دوام عافیت و سعادت فخیمانهٔ شاهانه، همین نامهٔ مودت علامه تسطیر و مصحوب میرلوا سلیمان پاشا که برای ابلاغ نامهٔ دیگر ما مأمور و روانه است ارسال شد. من‌بعد نیز در هر حالتی صرف همم محاسن شیم شاهانه ابراز مآثر خیخواهی و مخاذنت مأمول خالصانهٔ ماست.

محل امضای عبدالحمید

مورخ ۲۱ شهر شوال سنهٔ ۹۹

بعونه تعالى

حالا سریر آرای دولت بهیهٔ ایرانیه
شهامتلو قدرتلو فخامتلو ناصرالدین
شاه حضرتلرینک صحت سعادتلرینه

شهامتلو قدرتلو فخامتلو شاه مجدت پناه حضرتلری

بو دفعه برمخدوم مکرملری مهدآرای وجود اولدقده نجیل نصرة الدین میرزا تسمیه قلندیغی خبر مسرت اثرینی متضمن ارسال
سوی محبی قلنان نامهٔ مودت علامهٔ فخیمانه‌لری مفادی رهین ایقان مخلصی اولمشدر ذات فخامت سمات شهریارانه‌لرینه دکار
اولان محبت و مودت صمیمه‌مز اقتضاسنجه بو مثللو وقوعات بهجت‌نمونه‌دن اکتساب سرور و محظوظیت ایده‌گلدیکمزدن بو ماده دخی
مستلزم مسار بیشمار اولدیغندن و مشارالیهک نجیب قدوملرایله برابر دیگر عافیت و سعادت فخیمانه‌لری تمنی قلنمقده ایدوکنک
بیانیله اشبو نامهٔ مودت علامه‌مز تسطیر و دیگر نامه‌مزک ایصالنه مأموراً اعزام قلنان میرلوا سلیمان پاشایه تودیعاً تسییر قلنمقله
بعد ازین دخی هرحالده ابراز مآثر خیرخواهی و محافظت شعائر مصدوقیت همت محاسن منقبت شهریاری مأمول خالصانه‌مزدر

[illegible] عبدالحمید

شمارهٔ سند: ٤١٤
موضوع: اهدای نشان و فرمان سلطان عبدالحمید به ناصرالدین شاه به وسیله نصرت پاشا
تاریخ: ٦ جمادی‌الاول ۱۳۰۳ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۲۲

ترجمهٔ فرمان نشان امتیاز عثمانی که به وسیلهٔ سلطان عبدالحمید برای ناصرالدین شاه ارسال شده است

چون برحسب ایجاب روابط یک‌جهتی که فی‌مابین سلطنت سنیهٔ عثمانیه و دولت علیهٔ ایرانیه در کار است، به هر موقعی از جانب شهامت جالب حکمدار ذی‌نشان و شاه معالی عنوان دولت محترمهٔ مشارالیها ذوالشهامه و القدرة والفخامهٔ حضرت ناصرالدین شاه قاجار آثار برگزیدهٔ مودت شعاری و خیرخواهی در باب استقرار و تأیید موالات و مصافات (که پیوسته بین‌الدولتین تیمناً جاری است) مشهور گردیده و درجات مخالصت بنیاد آن در نزد ما رهین کمال تقدیر و سپاس است.

علی‌هذا یک قطعه مرصعهٔ نشان عالی امتیاز را به انضمام مدالیه‌های طلا و نقرهٔ متفرعهٔ به آن (که بزرگتر از همهٔ نشانهای دولت مؤیدهٔ عثمانیه و از طرف اشرف شهریارانهٔ ما تأسیس شده است) برای اینکه نشانهٔ علنی به تقدیر و سپاس مزبور بشود به حضرت شاه مشارالیه اهدا و ارسال و این برات همایون من‌مشعر به تفضیل مسطور اصدار و اعطا شد.*

* این فرمان به سند ٤١٥ مربوط است.

سلطنت سنیهٔ عثمانیه ایله دولت علیهٔ ایرانیه میانه‌سنده مستقر اولان روابط کمال [illegible] ایجابنجه اولان و حضرت تاجدار

معدلت مهر و صفا شعار [illegible] و پادشاه معالی عنوان شهنشاه قدرتلو فخامتلو

ناصر الدین شاه قاجار حضرتلری جانب شاهانه‌مه جالب [illegible] مشاعر [illegible] آثار [illegible]

مخالصت بیانی [illegible] کمال تقدیر و [illegible] نشانی [illegible] مرصع [illegible] عثمانیه [illegible]

[illegible] مرصع [illegible]

[illegible] مشار الیه حضرتلرینه اهدا و ارسال [illegible]

تحریراً فی الیوم السادس من شهر جمادی الاولی لسنه تسع وثمانین [illegible]

شمارهٔ سند: ٤١٥
موضوع: ارسال نشان و اظهار دوستی
تاریخ: ۹ رجب ۱۳۰۳ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۲۳

نامهٔ سلطان عبدالحمید سلطان عثمانی به ناصرالدین شاه، مبنی بر ارسال یک قطعه نشان و اظهار مناسبات دوستی همراه سواد اصل یک برگ فرمان نشان و سواد اصل پاکت ممهور آن ضمیمه است.

مشخصات: به قطع نیم‌ورقی، به زبان ترکی، با ترجمهٔ فارسی متن فرمان.

بمنه تعالی

جالس سریر آرای دولت بهیهٔ ایرانیه شهریاری
قدرتلو نجابتلو ناصرالدین شاه قاجار
حضرتلرینک حضور بهجت نشورینه

نامه و فرمان ثانی در ترجمه نصرت پاشا الله له بالفعل یکعقده
ترجمه و یکعقده ترجمه دیگر [illegible] [illegible] بازگشته شود
[illegible] کاتب شود

شوکتلو قدرتلو فخامتلو شاه حشمت پناه حضرتلری

بر مقتضای جهت جامعهٔ اسلامیه دولتین علیتین بیننده تیمناً جاری و پایدار اولان مناسبات حسنه و روابط حقیقیهٔ اتحادکارانه لوازمندن اولرق بین الطرفین هر بار اظهار اولنان کلانه مآثر برگزیدهٔ حب و موالاتدن جملهٔ جمیله سندن اولرق دولت مؤیدهٔ عثمانیه مزک اک بیوک نشانی اولمق اوزره طرف ملوکانه مزدن تأسیس قلنمش اولان نشان عالی امتیازدن بوکره ذات شوکتسمات شاهانه لرینه لاجل الاهدا برقطعه سی ایله متفرعاتندن بولنان مدالیه لری جانب فخامت جالب شاهانه لرینه ایصال مرصع عثمانی و مجیدی نشانلریله نشان امتیاز التون و کموش مدالیه لری حائز و حامل بولنان چاکرزاده شیرازی و یاورانه کرامیمزدن فضیلتلو پاشا مأمور ایدلمش اولمغله حسیات خالصهٔ مودتکارانه مزک آثار باهره سندن اولان اشبو یادگار محادنت شعارینک نزد عالی شوکتپناهیلرنده حسن قبول مظهریتی اخص مآربمز اولدیغی بیانیله ترقیم نامهٔ مودت علامه مزه ابتدار قلندی فی ۹ ج سنه ۱۳۰۶

عبد الحمید

شمارهٔ سند: ٤١٦
موضوع: اظهار دوستی و ارسال یک قطعه نشان
تاریخ: ۵ جمادی‌الآخر ۱۳۰٤ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۲٤

نامهٔ سلطان عبدالحمید به ناصرالدین شاه، مبنی بر اظهار دوستی و مودت بین دولتین، و ارسال یک قطعه نشان برای ناصرالدین شاه. به ضمیمهٔ سواد اصل پاکت پشت‌نویسی شده و یک برگ ترجمهٔ فارسی نامه.
مشخصات: به قطر نیم ورقی ضخیم، به زبان ترکی.

بمنه تعالی

حالا بخش آرای دولت بهیهٔ ایرانیه شهامتلو قدرتلو
فخامتلو ناصرالدین شاه حضرتلرینک صوب سعادتلرینه

۸

ذات همایون [illegible] آقای میرزا

شریف جنابعالی در کمال خوشی و سلامت است

نامه سلطان عثمانی را با ترجمه آن صحیح [illegible]

فرستاده در خزانه مبارکه ضبط فرمایند

نامه رحمت رسیده ایام اقبال [illegible]

شمارهٔ سند: ٤١٦
موضوع: ارسال یک قطعه نشان برای ناصرالدین شاه از طرف سلطان عبدالحمید
تاریخ: ۵ جمادی‌الاخر ۱۳۰٤ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پرونده: ۲٤

سواد ترجمهٔ نامهٔ سلطان عبدالحمیدخان سلطان عثمانی به ناصرالدین شاه

حضرت قدر قدرت پادشاه مجدت‌پناه شهامت و فخامت‌اکتناه

تأکید و استقرار موالات بین‌الدولتین و بالخاصه خلوص و محبتی که میان ذات شاهانهٔ ما و جناب فخامت‌مآب پادشاهی حاصل است، پیوسته مطلوب و ملتزم ما بوده و اجرای رسم دوستی و خِلّت در هنگام ظهور وسیلهٔ مناسبه بی‌شبهه مستلزم حصول این مطلب می‌باشد.

این دفعه برای نشان امتیاز نشان کوچکی با حمایل آن ایجاد شده و چون یک قطعه از نشان امتیاز مذکور سابقاً به طرف باهرالشرف پادشاهی ارسال و اهدا گشته از این نشان کوچک نیز که علاوهٔ نشان امتیاز مذکور است، یک قطعه با حمایلی آن به جناب سنی‌الجوانب پادشاهی ارسال و مأمول خالصانه است که بعد از آنکه معلوم فخامت ملزوم خسروانه شد آن را نیز هین حسن قبول فرموده و بعد از این هم جانب ودادخواهی به آثار مخالصت فخیمانهٔ مباهی خواهد شد.

امضا – عبدالحمید

شهامتلو قدرتلو فخامتلو شاه مجدت پناه حضرتلری

ایران و ترکیه بین الدولتین درکار اولان موالات و بالخاصه ذات شاهانه‌لریله جناب فخامت مآب حکمداریلری بیننده موجود اولان
خلوص و محبتک آنه بآن تأکد و استقراری مطلوب و ملتزم اولوب اشبو وسیله مناسبه ظهورنده اجرای رسم مودتکاری
بو مطلبک حصولنی مستلزم اوله جغی بدیهی بولنمش و بوکره امتیاز نشانی ایچونده مع قوردون کوچک بر نشانه احداث اولنوب نشانه
امتیاز مذکورک بر قطعه‌سی اوله‌جق طرف پادشاهانه‌مدن جانب حکمداریلرینه ارسال و اهدا قلنمسه اولدیغنه نشان مذکورک علاوه‌سی اولان
اشبو کوچک نشانک دخی قوردونیله برابر صوب حشمت اوب شاهانه‌لرینه بعث و تسیار قلندیغی معلوم فخامت ملزوم خسروانه‌لری اولدقده
بونلرک رهینه حسن قبول اولدرق بعد ما دخی جانب ودادخواهی آثار مخالصت فخیمانه ایله دوام مساعی دولتین مأمول خالصانه مزدر

١ جمادی الاولی ١٣٠٤

عبدالحمید

شمارهٔ سند: ٤١٧
موضوع: اظهار تشکر از پیام مودت آمیز ناصرالدین شاه
تاریخ: ۲۵ صفر ۱۳۰۷ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۲۵

نامهٔ سلطان عبدالحمیدخان سلطان عثمانی به ناصرالدین شاه، مبنی بر عذرخواهی از تأخیر شرفیابی نمایندهٔ سلطان در آذربایجان و تشکر از پیغام مودّت آمیز که به وسیلهٔ میرزا محسن خان مؤیدالملک ناصرالدین شاه به وی ابلاغ شده. سواد اصل پاکت پشت نویسی شده ممهور به مهر سلطان عثمانی به ضمیمه است.

مشخصات: به قطع نیم ورقی ضخیم به زبان ترکی.

به پرتغالی

[illegible] دولت علیهٔ ایرانیه شاهانه
[illegible] ناصرالدین شاه [illegible]
صوب سعادت [illegible]

شهامتلو قدرتلو فخامتلو شاه مجدت پناه حضرتلری

ذات عالی شهانهلریله میانهده برکمال اولان حب و موالات اقتضاسنجه اثنای سیاحت خسروانهلرنده تبادرلریله
وجه ملاقات آرزو بیوردقلری حالده مدت سیاحت خاقانهلرینک محدودیتیله برابر طهرانه سرعت معاودت سامیه
حکمدارانهلرینه لزوم گورلمسی اشبو آرزوی عالی شهانه‌پناهیلرینک تأخر حصولنه باعث اولدیغی افادهسنی و سائر بعض مقالات
جمیله و ابراز تشکراتی محتوی نامه مخالصت علامه شهانهلری نزد مزدهده مقیم سفیر کبیرلری معین الملک میرزا محسن خان
بندولری کمال مسارله اخذ و تسلیم وجه خلوصوریده بیان بیورلان حسیات مودتکاری و تخصیص سفیر مشارالیهک شفاهاً
تبلیغ ایلدیکی کلمات مخالصت آیات محادت شعاری ستایشوارلرجه باعث تشکرات بی غایات اولدرجه توفر ایام عمر و اقبال
شاهانهلری حقنده کی تمنیات صمیمیهمز تکرار قیلندیغی کبی دولتینمزده تیمناً جاری اولوب جهت جامعه اسلامیهیله مؤید بولنان
مناسبات حسنه دوستی و همجواریک ابد باد تأکید و تشییدی اقدم آمال محبانهمز بولنمغله اولدیغنک و ان شاء الله تعالی
حلول وقت مرهوننده ملاقات موعوده خسروانهلریله مباهی اولنجه آیه بدوندار بولنمیغنک بیانیله ترقیم جوابنامه
مودت علامه شادریه ابتدار قلندی ۲۸ صفر ۱۳۰۷

عبد الحمید

شمارهٔ سند: ٤١٨
موضوع: معرفی میرزا اسداله خان ناظم الدوله به سمت سفیرکبیری در دربار عثمانی
تاریخ: رمضان ۱۳۰۸ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤٤

صورت نامهٔ اعلی‌حضرت همایون شاهنشاهی روحنافداه که حامل او خود بندگان حضرت جلالت‌مآب اجل ناظم‌الدوله دام اجلاله تعالی بوده‌اند به اعلی‌حضرت سلطان حمیدخان ثانی.

مدار مجد و دولت مرکز قدرت و شهامت حضرت سلطان عظیم‌الشأن

این اوقات که سفیرکبیر سابق را به دربار دولت خودمان اظهار نمودیم، انتخاب مأمور جدیدی برای اقامت آن دربار شوکتمدار مقتضی گردید، از آن جایی که حفظ استحکام بنیان مودت و یک‌جهتی دولتین علیتین زایداً علی‌ماسبق منظور نظر مودّت ما است، برای حصول این مقصود لازم دانستیم، شخص مجرب و امینی که از مقاصد قلبیهٔ ما خبیر و بصیر بوده برطبق نیات حسنهٔ ما رفتار نماید، انتخاب نماییم. لهذا جناب جلالت‌مآب اجل میرزا اسداله‌خان ناظم‌الدوله را که از موثقین حضور و معتمدین درگاه سعادت گنجور ماست به سمت سفیرکبیری منتخب و مأمور به اقامت آن دربار کثیرالاقتدار نموده، امیدواریم موافق دستورالعمل شفاهیه و مکنون خاطر ما رفتار نماید و به توجهات کاملهٔ ملوکانهٔ آن اعلی‌حضرت بتواند روابط دوستی و یک‌جهتی را پیش از پیش مشیّد و استوار سازد. بدیهی است که آن اعلی‌حضرت به ملاحظهٔ جهت جامعهٔ اسلامیت و کمال مودت حاصله بین‌الدولتین مشارالیه را به تفقدات ملوکانه مفتخر و عرایض او را به سمع قبول اصغا خواهند فرمود. همواره بقای وجود مسعود آن اعلی‌حضرت را بر اریکهٔ سلطنت و اقبال از خداوند متعال استدعا می‌نماییم.

در قصر سلطنتی طهران به تاریخ شهر رمضان سنهٔ ۱۳۰۸ سال چهل و چهارم سلطنت تحریر شد.

صورت نامهٔ اعلیحضرت همایون شاهنشاهی خلّداللّه ملکه در مراجعت از خدمت سرکار جناب جلالتمآب اجل اکرم افخم امیرالامرا اعتضادالملک
به دولت علیه اعلیحضرت سلطان عبدالحمید خان ثانی

برادر مجد و دولت مرکز قدرت و شهامت حضرت سلطان اعظم الشأن

درین اوقات در سفیر کبیر سابق را احضار و در عوض جناب جلالتمآب ... بخواهیم الحال که نامهٔ صمیمی برای آن حضرت دوست به جهت ارسال بعد از اینکه به سبب حفظ آنکه (؟)

سلطنت و یکجهتی و دلتی ... سابق را ابداً منع ... نظر ثابت بحد حسن ... انتشار ... از متقاعد قلبیه ... پیوسته

بر طبق نیات حسنه ... مأموریت ... لهذا جناب جلالتمآب اجل میرزا ... خان ... الدوله را ... پیشگاه بهادر کبیر را ... ثابت

سفارت کبیر منصوب ... امید داریم ... همواره

اعلیحضرت برادر ... دوستی و یکجهتی ... بیش از پیش ... ساخته ... اعلیحضرت ... مرحمت

...المللی ... مشارالیه را ... استدعای ... کمال ... اعلیحضرت را ... سلطنت

و اقبال ... در قصر سلطنتی طهران بتاریخ شهر رمضان سنه ۱۳۰۵ سال چهل و چهارم سلطنت تحریر شد

شمارهٔ سند: ۴۱۹
موضوع: تأیید سفارت میرزا اسدالله خان ناظم الدوله
تاریخ: ۶ جمادی الاخر ۱۳۰۹ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۲۶

نامهٔ سلطان عبدالحمیدخان به ناصرالدین شاه، در خصوص تأیید سفارت میرزا اسدالله خان ناظم الدوله، سواد اصل پاکت پشت‌نویسی شده به ضمیمه است.

مشخصات: کاغذ به قطع نیم‌ورقی ضخیم، به زبان ترکی، در روی پاکت ممهور آن به خط ناصرالدین شاه عبارت «جواب نامهٔ ماست که سلطان عثمانی عبدالحمید در مأموریت میرزا اسدالله خان ناظم الدوله به سمت ایلچی کبیری نوشته شده ۳۱۱ هجری ایلان ایل در قصر صاحب‌قرانیه غالب بیگ ایلچی کبیر عثمانی به حضور آورد. ربیع الاول برج سنبله».

شوکتلو قدرتلو فخامتلو شاه جهانپناه حضرتلری

دولتینه بیننده تیمناً موجود اولان روابط ود و مصافاتك محافظه و تزییدی اسبابنك استکمالی حقنده‌کی آرزوی صمیمی ملوکانه‌لرینی تأییداً ناظم الدوله میرزا اسدالله خانك سفیر کبیر صفتیله نزد سلطنت سنیه‌مزه مأموراً و تعیینی متضمنی افاده‌سنی حاوی ارسال سوی خالصانه‌مز قلنان نامهٔ ودادعلامهٔ ملوکانه‌لری اخذ اولنمشدر. مشارالیهك خدمت سفارته انتخاب و مأموریتی دولتینه بیننده موجود ودادیانه تزییدی مطلوب و ملتزم اولان فایده و مخادنتك تأکیدی خصوصنده‌کی آرزوی طرفینك صمیمانه دلیل قوی اولدیغنه و خطوط محبانه‌مزی استلزام ایلدیکی و تشیید روابط و محبتی ادامه سفیر مشارالیهك وقوفیجه مساعیسنه جانب دولتعلیه‌مزده دائماً معاونت کوستریله‌جکنده اشتباه اولمدیغی بیانیله اشبو نامهٔ مخصوص تحریر و تسییر قلندی. بعد ازین دخی اجرای لوازم موالاتکاری‌یه مصروفیت همت والا منقبت ملوکانه‌لری مأمول خالصانه‌مزدر.

١ جمادی الاولی ٣٠٩
سنه

عبدالحمید

بعونه تعالی

حالا سریر نشین دولت بهیه ایرانیه شوکتلو قدرتلو
فخامتلو ناصر الدین شاه حضرتلرینك
صوب سعادتلرینه

عدد ١٩٥٥

شمارهٔ سند: ٤۲۰
موضوع: تشکر از پذیرش سفارت غالب‌بیگ
تاریخ: رجب ۱۳۱۰ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۲۷

ترجمهٔ نامهٔ سلطان عبدالحمید به ناصرالدین شاه، مبنی بر تشکر از پذیرش غالب‌بیگ سفیرکبیر عثمانی در دربار ایران به ضمیمهٔ سواد اصل پاکت پشت‌نویسی شده.

مشخصات: به قطع نیم‌ورقی، به زبان ترکی، ترجمهٔ فارسی ضمیمه است.

ترجمهٔ نامهٔ اعلی حضرت سلطان مورخهٔ ٤ شهر محرم الحرام ۱۳۱۳

التفات و وثوق و اعتماد آن اعلی حضرت نسبت به غالب بیگ که به سمت سفارت کبری مأمور به اقامت دربار آن اعلی حضرت بود و به خدمت دیگری معین گردید، برای اخلاصمند اسباب کمال امتنان گشته این وسیله را برای تجدید تأمینات دوستی حقیقی خود نسبت به آن اعلی حضرت غنیمت شمرده، توقع مخلصانهٔ آنکه بعد از این نیز به دوستی اعلی حضرت شما مباهی باشیم.

[دست‌نویس حاشیه:] نامهٔ اعلی حضرت سلطان عبدالحمیدخان سلطان عثمانی مشتمل به اظهار امتنان از شمول التفات و اعتماد خاطر همایون شاهنشاهی دام سلطانهُ در حق غالب بیگ سفیرکبیر سابق دولت عثمانی که در دربار همایون اقامت داشت و احضار و به سفارت کبرایی دربار دولت اطریش معین گردید و امروز شمس‌الدین بیگ سفیرکبیر دولت عثمانی در وقت شرفیابی در قصر صاحبقرانیه این نامه را هم به حضور مبارک همایونی تقدیم نمود.

فی سه‌شنبه ۱۲ ربیع‌الاول ۱۳۱۳ هـ. ق

شهامتلو قدرتلو فخامتلو شاه مجدت پناه حضرتلری

دولتین بیننده جاری و بر دوام اولان مناسبات حسنه و روابط ودادیه‌نك ابدالآباد تأیید و تأکیدی حقنده‌کی
آرزوی خالصانه‌مزك آثارندن اولمق اوزره سفارت سنیه‌مز خدمتنه بیوك ایلچیلك عنوانیله مراتب دیوانیه‌مزدن
رتبهٔ بالای وزارتی و برنجی رتبه عثمانی و مجیدی نشانلرینی حائز و حالا اولاغالب بك تعیین قلنمش اولدیغندن حقنده حسن نظر
شاهانه‌لری مشمول اولارق مأموریتی منحصراً سلطنت سنیه‌مز نامنه وقوع بوله‌جق افاداتنك و بالخصوص ذات ملوکانه‌لرینه
حکمدارانه‌مزه اولان محبت و مودت صمیمیه‌مزه دائر تودیع حافظهٔ درایتی قلنان توثیقات جدیده‌نك نزد شهامتمندانه‌لرنده
رهین وثوق و اعتماد اولمسی مأمول خالصانه‌مز اولدیغی و هر بار دوام عافیت و سعادت حشمتانه‌لری تمنی قلنمقده بولندیغی
معالی حکمدارانه‌لرینه ارادهٔ مشارالیهك حسن قبولیله رعایته دائر حکمدارانه‌لرینه مظهریتی خصوصنده همت و التفات شاهانه‌لری

عبدالحمید

بعونه تعالی
حالا سریر آرای دولت بهیهٔ ایرانیه شهامتلو قدرتلو
فخامتلو ناصرالدین شاه حضرتلرینك
صوب سعادتلرینه

[illegible]

شمارهٔ سند: ۴۲۱
موضوع: احضار میرزا اسدالله خان از سفارت اسلامبول
تاریخ: ۴ محرم ۱۳۱۳ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۳۰

نامهٔ عبدالحمیدخان به ناصرالدین شاه، مبنی بر موافقت احضار میرزا اسدالله خان ناظم الدوله سفیرکبیر دولت ایران در اسلامبول، به ضمیمهٔ سواد اصل پاکت پشت‌نویسی شده آن.

مشخصات: کاغذ به قطع نیم‌ورقی ضخیم، به زبان ترکی، و ترجمهٔ فارسی آن و نامهٔ سفیر عثمانی در ایران نیز ضمیمه است.

ترجمهٔ نامهٔ اعلی حضرت سلطان مورخهٔ ٤ محرم‌الحرام ۱۳۱۳

بعد از عنوان

نامهٔ مودّت علامهٔ آن اعلی حضرت مشعر از ختام مأموریت میرزا اسدالله‌خان ناظم‌الدوله که به سمت سفارت کبری در دربار ما مأمور بود واصل دست اخلاصمند گردید.

مشارالیه در مدت اقامت خود در اینجا به مقتضای فطانت و درایت خود در تکمیل و استقرار روابط وداد و مصافات که بین‌الدولتین علیتین مقرر است مساعی جمیله معمول داشته، این فقره اسباب امتنان و محظوظیت مخلص گردیده، دوام عافیت و تزاید شأن و سعادت آن اعلی حضرت را متمنی است. و توقع مخلصانه آنکه بعد از این نیز در اجرای شرایط موالات صرف همت فرمایند.

ترجمهٔ چاکر خانه‌زاد علیقلی

[حاشیه:] نامهٔ جوابیهٔ اعلی حضرت سلطان عبدالحمیدخان سلطان عثمانی در جواب نامهٔ همایونی در باب احضار میرزا اسدالله‌خان ناظم‌الدوله سفیرکبیر دولت علیهٔ ایران مقیم اسلامبول که امروز سه‌شنبه ۱۳ ربیع‌الاول ۱۳۱۳ شمس‌الدین بیک سفیرکبیر دولت عثمانی که امروز در قصر صاحبقرانیه به حضور مبارک همایون شاهنشاهی دام‌السلطانه شرفیاب شد تقدیم کرد. ترجمهٔ نامه هم در جوف است. فی سه‌شنبه ۱۳ ربیع‌الاول ۱۳۱۳. قوی ئیل.

نامه جوابیه اعلیحضرت سلطان عثمانی خلدالله ملکه سلطنت شاهنشاهی ایران
درباب تجدید [illegible] ناظم الدوله
سفیر کبیر دولت علیه مقیم اسلامبول
١٣١٣
در روز سه‌شنبه ١٣ ربیع‌الاخر
که [illegible] سفیر کبیر دولت [illegible]
در امروز در قصر صاحبقرانیه [illegible]
[illegible] سلطان عثمانی
تقدیم کرد
ترجمه نامه را [illegible] در دفتر [illegible]
٢ شهر ربیع‌الاخر ١٣١٣
[illegible]

X

بمنه تعالی
[illegible]

شوكتلو قدرتلو فخامتلو شاه معدلت‌پناه حضرتلری

نزد سلطنت سنیه‌مزده سفیر کبیر صفتیله مأمور اولان ناظم الدوله میرزا اسد الله خانك مأموریتنه حامل ویرلدیکی نامه ارسال
سوی مخالصتکارانه‌مز قلبانه‌مزه شرافت علاوه حکم ایلدی. رسیده دست تبجیل اولدی. شاه ایلك [illegible] فاتنده مقتضای فطانت
و درایتلری اوزره دولتینه علیتین بینده‌کی روابط و دوستانه‌نك استکمال اسبابه تأکید و تقرری خصوصنده مشاهد اولان
مساعی جمیله‌سی محظوظیت خالصانه‌مزی استلزام ایلمش اولدیغندن بونك بالممنونیه بیانیله برابر دوام عافیت و تزاید شان و جلالت
حکمداریلری تمنیاتنده بولندیغمزی ایدرك معلوم شاهانه‌لری اولدقده بعد ازین دخی اجرای شرایط مؤالفتکاری مصروف همم [illegible]لری
توفیقکرده [illegible] ١ محرم ١٣١٢

آرشیو وزارت امور خارجه
بشماره ٣٤٩
قیمت [illegible]
١٢/٤/١٢
١٢٥١

ترجمهٔ نامهٔ سفیرکبیر عثمانی شمس‌الدین بیگ به ناصرالدین شاه

نهایت شرف و فخر را دارم از اینکه سه طغرا نامهٔ متبوع معظم خود را دایر به تعیین خود به سمت سفیرکبیری در دربار اعلی حضرت همایونی و احضار سلف خود علی غالب‌بیک، و انفصال میرزا اسدالله‌خان از سفارت کبرای اسلامبول که در جواب نامجات همایونی تسطیر یافته تقدیم نماید.

اِخصّ آمال ملوکانهٔ متبوع مفخم چاکر این است که مناسبات حسنه و روابط قویهٔ ودادیه که تیمّناً فی‌مابین دو دولت ذی‌شوکت اسلام جاری و موجود است، یوماً فی‌یوماً در تزیید و تشیید باشد. مساعی و اقدامات چاکر نیز به موافقت با قصد و نیت خیر پادشاه مصروف خواهد گشت. امیدوار است که در این باب مظهر معاونت و تسهیلات حکومت سنیه اعلی حضرت همایونی به شود و هرگاه به توجه و اعتماد اعلی حضرت همایونی نیز موفق و مایل گردد، خود را مسعود و بختیار خواهد دانست.

شمارهٔ سند: ۴۲۲
موضوع: سفارت شمس‌الدین بیک و معرفی وی
تاریخ: ٤ محرم ۱۳۱۳ هـ.ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۲۹

دو نامه از عبدالحمیدخان سلطان عثمانی به ناصرالدین شاه، یکی مبنی بر معرفی شمس‌الدین بیک به سمت سفارت عثمانی در ایران و دیگری توصیه نامبرده.

مشخصات دو نامه: کاغذ ضخیم به قطع نیم‌ورقی، به زبان ترکی، سواد اصل پاکت ممهور و ترجمهٔ فارسی آن ضمیمه است به انضمام یک پاکت ممهور به مهر مشیرالملک.

ترجمهٔ نامهٔ اعلی حضرت سلطان مورخهٔ ٤ شهر محرم الحرام ۱۳۱۳

بعد از عنوان

چون آرزوی خالصانهٔ ما این است که مناسبات حسنه و روابط ودادیه که فی مابین دولتین تیمناً جاری و مقرر است آن به آن در تزاید و تشیید باشد، شمس الدین بیک که از مأمورین خلف اول و حامل نشان درجهٔ دویم عثمانی و مجیدی است به خدمت سفارت سنیه به سمت سفارت کبری تعیین گردید. امیدوار است که در مورد التفات آن اعلی حضرت شده به عرایض او که به اسم سلطنت سنیه وقوع بیابد و علی الخصوص به اینکه حفظ محبت و مودت صمیمهٔ ما نسبت به ذات باعظمت آن اعلی حضرت به عهدهٔ او محول شده است، وثوق و اعتماد خواهند داشت. همواره دوام عافیت و سعادت آن اعلی حضرت را آرزومند بوده، توقع محبانهٔ آنکه مشارالیه را به حسن قبول پذیرفته و در اینکه همیشه مظهر رعایت آن اعلی حضرت باشد، بذل همت فرمایند.

سواد نامه اعلیحضرت سلطان عثمانی در ترتیب جناب شمس الدین بیک به سفارت کبری است تقدیم گردید

جناب جلالتمآب اجل اکرم عالی حاجی امین السلطان دام اقباله العالی

شهامتلو قدرتلو فخامتلو شاه مجدت پناه حضرتلری

دولتینه بین‌نیماً جاری و بردوام اولان مناسبات حسنه و روابط ودادیه‌نك آن‌به‌آن تأیید و تأكیدی حقنده‌كی آرزوی خالصانه‌مزك
آثارندن اولمق اوزره سفارت سنیه‌مز خدمتنه بیوك ایلچیلك عنوانیله مراتب دیوانیه‌مزده رتبهٔ اولی صنف اولنی و ایكنجی رتبه‌دن
عثمانی و مجیدی نشانلرینی حائز و حامل اولان شمس الدین بك تعیین قلنمش اولدیغندن حقنده حسن نظر شاهانه‌لری مشمول اولارق
مشارالیهك منفرعاً سلطنت سنیه‌مز نامنه وقوعبولاجق افاداتنك و بالخصوص ذات فخامت سمات حكمدارانه‌لرینه اولان محبت و مودت صمیمیه‌مزه
دائر توزیع حافظه دایر قلنان توثیقات جدیده‌نك نزد شهامت‌مند حكمدارانه‌لرینده شبهه و تردد اعتماد اولنمسی مأمول خالصانه‌مز
اولدیغی و هر بار دوام عافیت و سعادت حشمتانه‌لری تمنی قلنمقده ایدوكی معلوم حكمدارانه‌لری اولدقده مشارالیهك حسن قبولیله
رعایت دائمهٔ حكمدارانه‌لرینه مظهریتی خصوصنده همت والا منقبتلری توقعكردهٔ محبانه‌مزدر

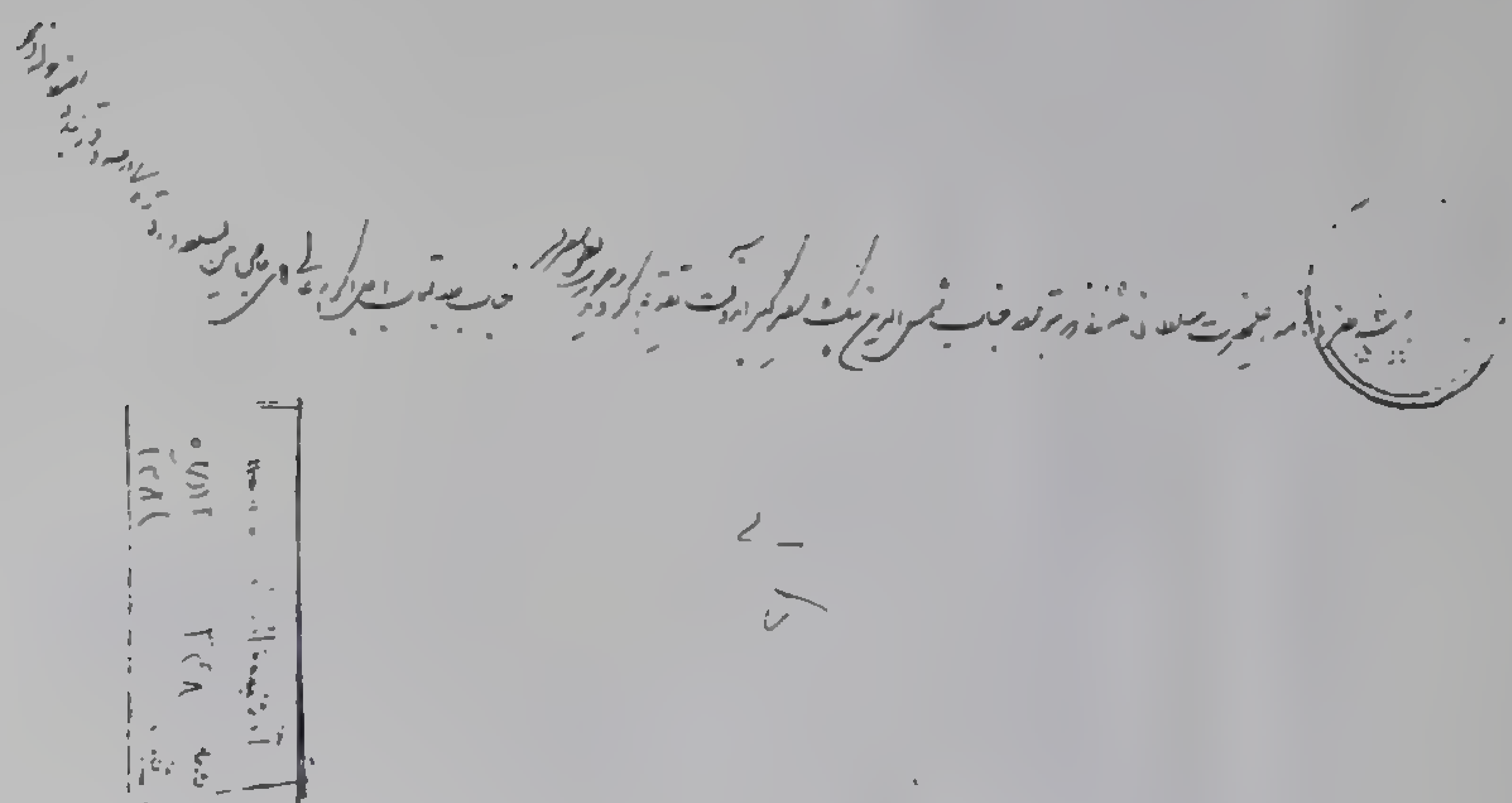
۱۴ محرم ۱۳۱۲

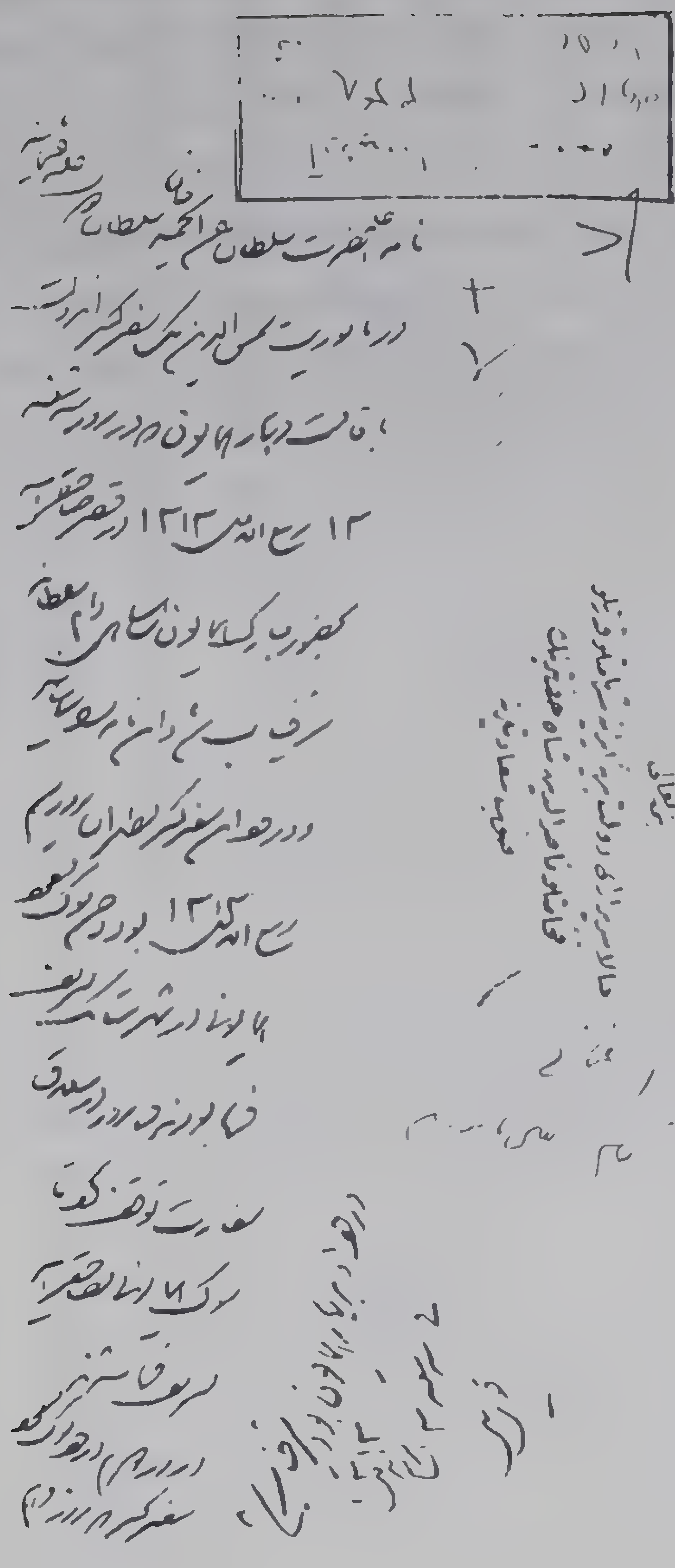
عبد الحمید

نامهٔ اعلی حضرت سلطان عبدالحمیدخان سلطان دولت علیهٔ عثمانیه در مأموریت

شمس‌الدین بیگ سفیرکبیر آن دولت به اقامت دربار همایون که در روز سه‌شنبه ١٣ ربیع‌الاول ١٣١٣ در قصر صاحب‌قرانیه به حضور مبارک همایون شاهنشاهی دام سلطانه شرفیاب شد و این نامه را رسانید و ورود این سفیرکبیر به طهران روز سیم ربیع‌الاول ١٣١٣ بود و چون موکب مسعود همایونی در شهرستانک تشریف‌فرما بودند، ده روز در ییلاق سفارت توقف کرد تا موکب همایونی به صاحب‌قرانیه تشریف‌فرما شدند.

و روز دویم ورود موکب مسعود سفیرکبیر که روز دهم ورود او به دربار همایون بود شرفیاب شد، فی سه‌شنبه ١٣ ربیع‌الاول ١٣١٣ قوی‌ئیل.

۱۹۵۹

شوكتلو قدرتلو فخامتلو شاه مجدت پناه حضرتلری

بیوك ایلچیلك عنوانیله نزد شوكتمند وفر حكمدارلرینه سفیر اولوب دیگر خدمته تعیینه قلنمش اولان غالب بكك مدت مأموریتنده
جانب معالی مناقب حكمدارلرینه مشهودی اولان حسن التفات ومظهر اولدیغی وثوق واعتماد عند محبانه‌مزده مستلزم كمال
ممنونیت اولدیغنك بیانی ذات شوكت سمات حكمدارلرینه درکار اولان موالات حقیقیه‌مزك تجدید تأییسنه وسیلهٔ حسنه اتخاذ
قلندیغی معلوم حكمدارلری اولدقده بعدما دخی سوی خالصانه‌مز آثار محادنت حسنه‌لریله مباهی اولمسی توقعداشتهٔ محبانه‌مزدر

فی ٤ محرم ١٢١٢

عبدالحمید

بخش دوم

نامه‌های تشریفاتی

شمارهٔ سند: ۴۲۳

موضوع: اهدای نشان

تاریخ: رمضان ۱۲۷۶ هـ. ق

کارتن: ۲۳

پروندهٔ: ٤٤

از جانب جناب جلالت‌مآب میرزا سعیدخان وزیر امور خارجهٔ دولت علیهٔ ایران به جناب فؤادپاشا ناظر امور خارجهٔ دولت عثمانی نوشته شده است.

جناب جلالت و نبالت نصابا فخامت و مناعت انتسابا کفایت و کفالت مآبا دوست محترم مشفق معظم مکرم مهربانا

به جهت کمال اتحاد و یکرنگی که میان دو دولت قوی‌شوکت اسلام حاصل و برقرار می‌باشد رأی ممالک آرای همایون سرکار اعلی حضرت اقدس شاهنشاه ولی‌نعمت دوستدار که همه‌روزه پیرایه بخش وجود مودّت و مایهٔ استحکام بنای محبت بین‌الدولتین است، چنان اقتضا فرمود که به ملاحظهٔ مراتب مزبوره و ظهور آثار حسن‌نیت و خیرخواهی آن‌جناب که علی السویه نسبت به هر دو دولت علیهٔ اسلامیه بروز یافته است، یک قطعه نشان شیروخورشید از درجهٔ اول مکلل به الماس با حمایل سبز به آن‌جناب جلالت‌مآب اعطا فرمایند و به صحابت عالی جاه مقرب الحضرة‌الخاقانیه یحیی خان آجودان خاصه حضور همایون فرستاده شود که جناب عمدة‌الخوانین العظام مقرب‌الخاقان میرزا حسین‌خان وزیرمختار و ایلچی مخصوص این دولت مقیم دربار آن دولت ابلاغ نماید.

دوستدار نیز این فرصت را مغتنم دانسته و در اظهار مراسم دوستی و یک‌جهتی به نگارش رسیلهٔ مودّت وسیله پرداخت امیدوار است که آن‌جناب جلالت‌مآب بر عقاید دوستدار که سراپا خیرخواهی برای دولتین علیتین اسلامیتین است کماینبغی ملتفت و به حسن‌نیتی که در تشیید مبانی دوستی و وداد دولتین دارد، معتقد شده باشند. و خود آن‌جناب نیز همه‌روزه چنانکه سزاوا[ر] دانست پسندیده صفات سامی است در ازدیاد رابطهٔ اتحاد و یک‌جهتی حضرتین زایداً علی ماسبق بذل مراقبت نموده، آثار خیرخواهی و حسن سریرت را به ظهور آورند. مترصد است که پیوسته به نگارش رسایل دوستی وسایل مراتب مسرت خاطر دوستدار بیفزایند و حالات سعادت سمات را بنگارند. حرّر فی شهر رمضان‌المبارک ۱۲۷۶.

از جانب جناب جلالتمآب میرزا سعید خان وزیر امور خارجه دولت علیه ایران بجناب فواد پاشا ناظر امور خارجه دولت علیه عثمانیه نوشته شده است

جناب جلالت و نبالت نصابا فخامت و مناعت انتسابا کفایت و کفالت مآبا دوست محترم مشفق معظم مکرم مهربانا

بجهت کمال اتحاد و یگانگی که در میان دو دولت علیتین بر کمال صلح و صفا برقرار است و ممالک آنگاه مابین سرکار اعلیحضرت اقدس شاهنشاه و دولت علیه روم ابدالله بقاها

هر ایلچی و سفیر که موجب مودت و داد ایشان بنای محبت بین الدولتین است چنان اقتضا فرمود که محافظه مراتب مزبوره و ظهور آثار حسن نیت و خیرخواهی

آن جناب در امور مربوطه بدو دولت علیه ابدمدت بروز یافته است که ... مراتب سرور خورشید ... با اعلی حضرت ... بجناب جلالت

مآب ... مراتب ... دانسته ... جناب جلالت ... اعظم ... نمایند

... دولت ... اعلام نماید ... فرصت را مغتنم دانسته ... مراسم دوستی و یگانگی ...

مودت و سیله ... امیدوار است که آن جناب جلالت مآب بر عقیده ... دوستی ... است که ... دوستی

... در تشیید مبانی دوستی و وداد دولتین ... معتقد شده باشند و ... آن جناب نیز ... دولت دارند

رابطهٔ اتحاد و یگانگی ... ذیل ... آثار خیرخواهی و حسن ... فرصت ... همواره بنگارش ...

و مراتب مسرت خاطر ... و ... سعادت ... فی شهر رمضان المبارک ۱۲۷۶

شمارهٔ سند: ٤٢٤
موضوع: تشریفات ورود رضابیک وزیرمختار عثمانی
تاریخ: ۲۹ محرم ۱۲۸۵ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۳/ت

صورت تشریفات روز ورود جناب رضابیک وزیرمختار دولت عثمانیه به تاریخ ۲۹ شهر محرم ۱۲۸۵

مقرب الخاقان مصطفی خان امیر تومان (در ثانی مظفرالدوله رفت) رئیس مستقبلین و یک نفر سرتیپ با یک نفر یوزباشی با پنجاه غلام و پنجاه نفر سواره‌نظام و عالی جاه کلانتر از جانب سنی الجوانب اقدس همایون و مقرب الحضرة الخاقانیه محمدتقی خان نایب اول وزارت خارجه تا قریه طرشت به استقبال جناب وزیرمختار خواهند رفت.

اوضاع تشریفات در جوف آبادی ها

مقرب الخاقان حاجب الدوله برحسب حکم، چادر دولتی در طرشت خواهند زد و مستقبلین در آنجا با جناب وزیرمختار بعد از صرف شیرینی و چای و قهوه به اتفاق عازم شهر خواهند شد با نظم و ترتیب.

رئیس مستقبلین همه‌جا همدوش جناب وزیرمختار و سایر پشت سر بقاعده و ترتیب خواهند آمد.

نواب امیر آخور سه رأس اسب از اصطبل خاصهٔ همایون با یراقهای طلا یکی برای سواری جناب ایلچی و دو رأس به جهت یدک مهیا کرده جلودار با مستقبلین برده در قریه طرشت خواهند حاضر شد.

برای صاحب‌منصبانی که همراه جناب وزیرمختار هستند من باب الاحترام از اصطبل همایون اسب فرستاده خواهد شد. قدری به دروازهٔ شهر مانده بیست نفر فراش و ده نفر شاطر حاضر خواهند بود، هر یک با صاحب‌منصب خود پیش آمده تا دم سفارتخانه پیشاپیش جناب وزیرمختار باشند و نگذارند ارباب توقع زحمت به ایشان برسانند.

آنها که تماشاچی هستند و در معبرها ایستاده‌اند هنگام عبور جناب وزیرمختار به

نظام صف کشیده بایستند و داخل هم نشوند. مقرب‌الخاقان وزیر طهران قدغن خواهند کرد که درویش و فقیر و ارباب توقع را نگذارند سر راه جناب وزیرمختار باشند و راهها و کوچه‌ها را جاروب کرده، آب بپاشند و صفا دهند وچاهها و گودالها را مسطح نمایند.

برحسب حکم‌جناب جلالت‌مآب سردار کل دام مجده دویست نفر سرباز با یک نفر یاور دم دروازه که جناب وزیرمختار در آنجا عبور می نمایند و دویست نفر دیگر با یاور دم سفارتخانه که در آنجا فرود خواهند آمد حاضر خواهند شد که ا حترامات عسکریه را به عمل آورند. و ده نفر سرباز با یک نفر وکیل منزل جناب وزیر مختار قراول احترام خواهند بود و این همان سرباز قراول دایمی است که در سفارتخانه بوده‌اند.

از نظارت‌خانهٔ مبارکه ده خوانچه شیرینی به طوری که معمول ورود سفراست در خانهٔ سفارت قبل از ورود جناب وزیرمختار حاضر خواهند نمود که دلیل تهنیت و تبریک باشد.

برحسبت قرارداد جناب جلالت‌مآب آقای مستوفی الممالک دام مجده چهار نفر از مستوفیان عظام با لباس درباری قبل از وقت در منزل جناب وزیرمختار خواهند بود و از جانب سنی الجوانب اعلی حضرت شاهنشاهی روحنا فداه رسم تفقدات را به عمل خواهند آورد.

روز دویم ورود ایشان مقرب‌الخاقان ادیب‌الملک از طرف قرین‌الشرف همایون اقدس اعلی به سفارتخانه رفته احوالپرسی از جناب وزیرمختار خواهند نمود.

روز دویم ورود ایشان جناب معیرالممالک به دیدن جناب وزیرمختار خواهند رفت.

روز دویم ورود جناب وزیرمختار مقرب‌الخاقان نایب‌الوزرا (همیشه جناب صدیق‌الملک می رفت)

از جانب جناب جلالت‌مآب آقای وزیر دول خارجه دام مجده‌العالی به احوال‌پرسی و دیدن خواهند رفت.

[حاشیه:] به مقرب‌الخاقان وزیر طهران اعلام شود که در اول دروازهٔ ملک طهران به قرار سابق احترامات و تشریفات را به عمل آورند.

صورت تشریفات ورود جناب جلالتمآب وزیر مختار دولت [illegible] روز [illegible] ۹ شهر محرم ۱۲۹۵

تشریفاتچی [illegible] رئیس مستقبلین و [illegible] با چهار غلام و چهار نفر سوار [illegible] [illegible] جناب [illegible] [illegible] با [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] اول وزارت خارجه در قریه [illegible] استقبال جناب وزیر مختار خواهد رفت

[illegible] [illegible] با چادرهای [illegible] در [illegible] خواهند رفت مستقبلین به آنجا با جناب وزیر مختار [illegible] [illegible] و چای و قهوه و [illegible]

[illegible] شهر [illegible] با نظم و ترتیب رئیس مستقبلین همه جا همراه جناب وزیر مختار [illegible] ترتیب [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] یک [illegible] جناب [illegible] [illegible] [illegible] مستقبلین [illegible]

در قریه [illegible] خواهند [illegible] برای [illegible] که همراه جناب وزیر مختار [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] شهر [illegible] فراش [illegible] حاضر خواهند بود [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

وزیر مختار [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] جناب وزیر مختار [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] جناب وزیر مختار [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] جناب [illegible] [illegible] سرباز [illegible] [illegible] که جناب وزیر مختار [illegible] [illegible]

[illegible] سفارت [illegible] که [illegible] خواهند آمد حاضر خواهند [illegible] [illegible] [illegible] ده نفر سرباز [illegible] [illegible]

وزیر مختار [illegible] [illegible] سرباز [illegible] که در سفارتخانه [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] سفارت [illegible] در خانه سفارت [illegible] جناب وزیر مختار حاضر خواهند بود [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] چهار نفر [illegible] [illegible] جناب وزیر مختار [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] خواهند [illegible]

روز [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

روز [illegible] [illegible] جناب [illegible] همراه جناب وزیر مختار خواهند رفت

روز [illegible] جناب وزیر مختار [illegible] [illegible] جناب [illegible] [illegible] [illegible]

شمارهٔ سند: ۴۲۵
موضوع: تشریفات روز شرفیابی وزیرمختار عثمانی به حضور شاه
تاریخ: ۲۹ محرم ۱۲۸۵ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۳/ت

تشریفات روز شرفیابی جناب رضابیک وزیرمختار دولت عثمانی به حضور همایون اعلی حضرت شاهنشاهی خلداله ملکه به تاریخ ۲۹ محرم ۱۲۸۵

جناب وزیرمختار روز سیم ورود به سلام خاص اعلی‌احضرت شاهنشاهی مشرف خواهد شد.

مقرب‌الخاقان شهبازخان قوریساول‌باشی با بیست نفر فراش و ده نفر شاطر و ده نفر یساول و سه نفر نایب که یکی نایب یساول و یکی نایب فراشخانه و دیگر نایب شاطرباشی باشند، با یک رأس اسب یراق مرصع از اصطبل خاصهٔ همایونی محض احترام جناب وزیرمختار و سه رأس اسب دیگر با اینکه داخل تشریفات نیست محض موافقت دوستانه به جهت صاحب‌منصبان با یک نفر نایب امیرآخور حاضر و به سفارت‌خانه رفته، اظهار می نمایند که از جانب سنی الجوانب همایون دعوت به حضور همایون شده‌اید.

هنگام عبور جناب وزیرمختار سربازانی که در درب دروازهٔ ارک و تک‌قراولانی که در درب عمارات مشغول قراولی هستند پیش‌فنگ خواهند نمود.

به این تفصیل برحسب قرارداد جناب جلالت‌مآب سردار کل از اهل نظام حاضر خواهند بود با لباسهای خوب در دم تخته‌پل یکصد نفر سرباز ایستاده پیش‌فنگ خواهند کرد، در میدان ارک چهارصد نفر سرباز از یمین و یسار ایستاده پیش‌فنگ خواهند نمود، تک‌قراولهای توپچی و غیره هر جا که محل عبور جناب وزیرمختار است تعظیم نظامی خواهند نمود.

مقرب‌الخاقان شهبازخان، جناب وزیرمختار را داخل کشیکخانه خواهند کرد در حالی که چند نفر از امنای دربار با لباس رسمی از برای احترام جناب وزیرمختار در کشیکخانه قبل از وقت از قرار تفصیل حاضر خواهند بود.

مقرب الخاقان مظفرالدوله

جناب مجدالدوله ایشیک آقاسی، امیرالامراء العظام حاجی عیسی خان بیکلربیگی [...] امیرالامراء العظام علاءالدوله اگر مایل باشند، مقرب الخاقان شهبازخان قوریساول باشی، مقرب الخاقان حاجی سعدالملک مقرب الخاقان معتمدالملک، مقرب الخاقان علی قلی خان آجودان باشی، مقرب الخاقان نصرالله خان سرتیپ مقرب الخاقان جارچی باشی، مقرب الحضرة الخاقانیه میرزا مهدی خان، جان محمدخان سرتیپ.

بعد از صرف قهوه و غلیان مقرب الخاقان شهبازخان به خاکپای همایون عرضه خواهد داشت که وزیرمختار در کشیکخانه حاضرند اخبار کرده، مراجعت خواهد نمود.

بعد ایشیک آقاسی باشی جناب وزیرمختار را با صاحب‌منصبان به ترتیب و نظمی که مقرر است به پیشگاه حضور همایون خواهند برد و به حضور همایون مشرف خواهد شد و عرض خواهد کرد که جناب رضابیک وزیرمختار دولت عثمانی با نامهٔ مودت ختامهٔ شرف اندوز حضور مبارک اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی شده‌اند. پس از عرض، کفش کنده، شرفیاب خواهد شد.

اشخاص مفصله در سلام حاضر باشند

شاهزادگان عظام که در اطاق حضور همایون حامل اسباب جواهر خواهند بود، نواب رکن الدوله محمدتقی میرزا، نواب اعتضادالسلطنه وزیرعلوم، نواب عزالدوله، نواب لطف اله میرزا.

امیرالامراء العظام کشیکچی باشی با لباس رسمی و چهل نفر غلام پیشخدمت خاصهٔ همایون با لباسهای منقّح از دو طرف صف خواهند کشید.

مجموعهٔ طلا دم در باغ حاضر نمایند، وقتی که جناب وزیرمختار داخل باغ می شود نامه را در مجموعه گذارده به صاحب‌منصبی که همراه اوست خواهد داد که به حضور مبارک ببرد، جناب وزیرمختار که داخل اطاق می شود نامه را از دست صاحب‌منصب گرفته، بلاواسطه حضور اقدس اعلی عرض خواهد کرد و سرکار اعلی حضرت همایون نامه را به دست مبارک گرفته، به جناب وزیر امور خارجه خواهند داد.

بعد از مرخصی از حضور همایون به منزل جناب جلالت‌مآب وزیر امور خارجه

رفته، از جناب معظم الیه دیدن خواهد کرد. فردای آن روز جناب جلالت‌مآب وزیر امور خارجه از جناب وزیرمختار بازدید خواهند نمود.

ترتیبات روز ورود [illegible] جناب [illegible] روز شرفیابی حضور مبارک اعلیحضرت شاهنشاهی خلدالله ملکه بتاریخ ۹ محرم ۹۵

جناب وزیر مختار [illegible] روز [illegible] بسلام [illegible] حضور اعلیحضرت شاهنشاهی مشرف خواهند شد سفارت [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] احترام جناب وزیر مختار [illegible]

[illegible]

[illegible] جناب وزیر مختار [illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]

سفارت [illegible] جناب وزیر مختار [illegible]

جناب وزیر مختار [illegible] حاضر خواهند بود

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible] جناب وزیر مختار [illegible]

[illegible] حضور [illegible] مشرف خواهند شد [illegible] جناب [illegible] وزیر مختار [illegible]

مشرف [illegible] حضور مبارک اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی شده‌اند [illegible] خواهند

[illegible]

[illegible] خواهند بود

[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible] جناب وزیر مختار [illegible] خواهد بود

[illegible] جناب وزیر مختار [illegible]

[illegible] جناب وزیر امور خارجه [illegible] خواهند داد

[illegible] جناب وزیر امور خارجه [illegible] خواهد بود

[illegible] جناب وزیر امور خارجه [illegible] جناب وزیر مختار [illegible] خواهند کرد

شمارهٔ سند: ۴۲۶
موضوع: مسئلهٔ مصر و عثمانی
تاریخ: ۶ رمضان ۱۲۸۶ هـ. ق
کارتن: ۱۷ نوشتجات قدیم
پروندهٔ: ۱۰۰

نامهٔ وزیر خارجه [میرزا سعیدخان مؤتمن‌الملک] به مشیرالدوله سفیرکبیر ایران در اسلامبول

جناب فخامت نصابا جلالت‌مآبا. تفصیلی که از ورود علیاحضرت امپراطریس فرانسه به اسلامبول و تشریفات مقرره و عزیمت امپراطور اوستریا به آنجا قلمی داشته و ضمناً از پولتیک باطنی دولت عثمانی نسبت به خدیو مصر و عدم میل دولت مشارالیها به اجتماع خانواده‌های سلطنت در آنجا به جهت افتتاح خلیج سویس [کانال سوئز] اطّلاع داده بودید استحضار حاصل نموده، معروض پیشگاه مرحمت دستگاه اقدس همایون اعلی روحنا فداه داشتم مقرر فرمودند که محض تذکار خاطر آن‌جناب محرمانه نوشته شود که همیشه کسب اطلاعات از خفایای امور را به وسایل خفیهٔ خاصه در چنین موارد از لوازم دانسته اطّلاع خواهید داد. که مکرر دیده شده است مبنای رفتار دول همجوار با یکدیگر دایر مدار اشتغال و فراغت آنها است و نباید از این نکته وقتاً من‌الاوقات غفلت داشت. از رفتار دول فرنگستان نسبت به ایالت مصر و مراودهٔ ایالت با آنها و اقتداری که مصری‌ها در رواج تجارت و ترقی اسلحه و جهازات پیدا کرده‌اند، چنانچه از روزنامه‌ها معلوم می‌شود ظاهر است که امر فی‌مابین دولت عثمانی و خدیو مصر به این پای‌ها باقی نخواهد ماند و تغییر در وضع مصری‌ها به‌هم خواهد رسید، بالجمله از امورات راجعه به ایالت مزبوره و یا اشتغال عثمانی‌ها به نحوهای دیگر اطلاع دادن آن‌جناب به اولیای دولت علیه خیلی لازم و ضرور است. زیاده مطلبی نبود. فی شهررمضان‌المبارک ۱۲۸۶.

جناب فخامت نصاب آقا.   تفصیلی را که از وداع علیاحضرت امپراطریس فرانسه با خدیو مصر و تشریفات پذیرائی مرقوم داشته بودید

امپراطور اطریش با آنکه قبلی دانسته و ضمناً از پلتیک باطنی دولت عثمانی نسبت به خدیو مصر و عدم میل دولت انگلیس بر شراکت این اجتماع

شاهزادهای سلطنت در آنجا به جهت افتتاح خلیج سوئیس اطلاع داده بودید به اشخاص حضور نموده معرفی نموده اتفاق و رسم شکوه

از قبیل نمایش و رقص و مراسم متقرر فرموده بودند همه بر کار خاطر آنجناب مخفی نماند نوشته شده همه که اطلاعات ارجحیت از امور شد

درباب خفیه خاصه که چنین موارد از لوازم دانسته اطلاع خواهید داد که تا حدی در این قضیه تدابیر ملل انجام با یکدیگر دارند

مراتب اتفاق و فرقت آنهاست و نیز به اندازه نکته دقایق لااقل تا مخفی داشت از قرار اول ملل اروپا

نسبت به ایالت مصر و ملاحظه الیت آنها و اقتدار خدیو مصر حالیه در رواج تجارت و ترقی آنچه رجال آنجا سعی کرده‌اند

چنانچه از روزنامه‌ها معلوم شده ظاهر است امر فیمابین دولت عثمانی و خدیو مصر بعضی پاره‌ها تحریکاتی و تغییر

در وضع مصر حالیه هم خلل رسیده به جهت از آن مراودات راجعه به ایالت مزبوره و اشتغال عثمانیه چنانچه دیگر

اطلاع ملاحظه آنجناب به ولایت علیه خیلی لازم و ضرورست نتیجه مطلب معلوم فی شهر رمضان المبارک ۱۲۸۶

شمارهٔ سند: ۴۲۷
موضوع: عزل حسین عونی پاشا و جانشینی اسعد پاشا به مقام صدراعظمی عثمانی
تاریخ: ۲۰ ربیع‌الاول ۱۲۹۲ هـ. ق
کارتن:
پروندهٔ: ۹/س

گزارش سفارت ایران در استانبول به وزارت خارجه

هو

تصدقت شوم، چندی قبل صحبت عزل حسین عونی پاشا صدراعظم به میان افتاده ابتدا اسعدپاشا صدراعظم سابق را که والی شامات کرده بودند به همین خیال احضار نمودند و بعد نُکسی به‌هم رسانده اسعدپاشا را ناظر بحریه کردند و کارهای حسین عونی پاشا رونقی به‌هم‌رسانید، ثانیاً محمود ندیم‌پاشا را که والی سمت ادنه و طرسوس کرده بودند به اسلامبول احضار کردند، باعث هیجان خیالات شده دوباره ساکت گشته به استقرار حسین عونی پاشا افزوده بود دیروز که نوزدهم بود بی‌سابقه مذاکره و انتشار خبری محض رسیدن او به باب‌عالی بلافاصله حکم عزلش رسیده تا عصر تنگ همه وکلا منتظر تعیین صدراعظم جدید بودند، خبری بروز نکرده، امروز صحبتی معلوم شد که همان اسعدپاشا صدراعظم شده و علی صایب‌پاشا قایم‌مقام سرعسکری و رؤف پاشای معروف که در بغداد به اجرای تشریفات نظامی موکب همایون مأمور بود و آخر والی کرید و غیره شده بود، ناظر بحریه کرده‌اند. الآن اسعدپاشا صدراعظم با آلای و تشریفاتی که جناب اشرف امجدبهتر می‌دانند به باب‌عالی می‌آمد اگرچه با اسعدپاشا به سبب اینکه همیشه در خارج بوده سابقهٔ ایتلاف و مؤانستی نداشته‌ام ولی از قراری که می‌گویند شخص خوشحالتی است. انشاءالله در عهد ریاست او روش امور و حفظ حقوق باهرهٔ دولت علیه سهولت کلی خواهد به‌هم رسانید اگر هیچ نباشد باز برای رعایت حقوق دولت علیه و تبعه و منسوبان دولت علیه به مراتب بهتر و مساعدتر از حسین عونی خواهد شد که بسیار عنود بود و صفوت‌پاشا ناظر امور خارجه با آن همه صفوت و حسن‌نیتی که در رعایت حقوق راجعه به سفارت سنیه داشت به سبب عناد او نمی‌توانست به دلخواه خود حرکت کند چون هنوز در اغلب مراکز امور و حکومتها

از دارودسته و منسوبان صدر سابق است، من جمله رویف پاشا والی بغداد هم از طرفداران اوست. علی هذا احتمال تغییرات دیگر هم چه در اسلامبول و چه در خارجها متصور است هرچه بروز کند با تلغراف عرض خواهم نمود. فی ۲۰ شهر ربیع الاول ۱۲۹۲

هو

[illegible] چندی قبل صحبت [illegible] حسین‌خان با جناب صدراعظم [illegible]

صدراعظم سابق [illegible]

ذکر [illegible] حسین‌خان [illegible]

[illegible]

[illegible] صدراعظم [illegible]

[illegible] جناب صدراعظم [illegible]

[illegible]

[illegible] صدراعظم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] حسین‌خان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

۲۰ ربیع‌الاول ۱۲۹۲

شمارهٔ سند: ۴۲۸
موضوع: اهدای نشان به محمداسمعیل بیک
تاریخ: جمادی الاول ۱۲۹۴ هـ. ق
کارتن: ۱۵
پروندهٔ: ۳/ت

فرمان نشان از وزارت خارجه به محمداسمعیل بیک شارژدافر عثمانی در ایران

به تاریخ شهر جمادی الاولی سنهٔ ۱۲۹۴ مطابق سال فرخنده فال توشقان ئیل قلمی و مرقوم می شود، چون عایشان عزت نشان محمداسمعیل بیک مراتب صدق و ارادت خود را در مجاری خدمات این دولت علیه ظاهر ساخته لهذا مورد توجهات اولیای دولت قاهره گردیده به اعطای یک قطعه نشان مدال طلا از دیوان وزارت امور خارجه قرین مباهات و امتیاز آمد که زیب و آویزهٔ صدر خود سازد بیشتر از پیشتر بر مراتب خدمتگزاری بیفزاید. حرره فی التاریخ.

شهر جمادی الاولی سنه ۱۲۹۴ مطابق ئیل فرخنده فال توشقان ئیل قلمی و مرقوم شد چنین

ایشان عزت نشان ... مراتب صدق و ارادت و فدویت خود را به حضرت ... علیه ظاهر

ساخته لهذا مورد توجهات اولیای دولت قاهره گردیده با عطای یک قطعه نشان ... طلا

از دیوان وزارت امور خارجه قرین مباهات و امتیاز آمده در ثبت آن ... صدر خود

... تحریراً فی ۱۲ ... التاریخ

شمارهٔ سند: ۴۲۹
موضوع: تشریفات روز ورود فخری بیک سفیرکبیر عثمانی
تاریخ: ۳ جمادی الاخر ۱۲۹۵ هـ. ق
کارتن: ۱۵
پرونده: ۳/ت

تشریفات روز ورود جناب جلالت‌مآب فخری‌بیک سفیرکبیر دولت علیهٔ عثمانی به تاریخ روز پنجشنبه ۳ شهر جمادی الاخر ۱۲۹۵

ـ (صاحب امتیاز مأمور سرحدات خراسان را نصرالملک رئیس مستقبلین شدند)*

امیرالامراء العظام صاحب اختیار امیر تومان رئیس مستقبلین و مقرب الخاقان محمدصادق خان امین نظام و یک نفر یوزباشی با صد نفر غلام و کلانتر و اگر به واسطهٔ پیری و ضعف بنیه نتواند کدخدای معتبر با مقرب الخاقان میرزاحسن خان، نایب وزارت خارجه با اسب دوانی به استقبال جناب سفیرکبیر

ـ (میرزا عبداله خان سرتیپ مستشار وزارت خارجه)

خواهند رفت.

ـ (جناب جلالت‌مآب امین السلطان مجده العالی حاجب الدوله خواهند رفت)

از طرف قرین الشرف حضرت اشرف ارفع امجد اکرم افخم والا نایب السلطنه امیرکبیر دام اقباله فرش و پرده و میز و صندلی های خوب با شیرینی و لوازم معمول آن به طورهای خوب و منقح در آنجا حاضر نمایند. و از قهوه‌خانهٔ حضرت اشرف ارفع والا اسباب چای و قهوه‌خوری طلا و نفیس حاضر نمایند.

مستقبلین در عمارت اسب دوانی با جناب ایلچی کبیر صرف شیرینی و قهوه کرده با نظم و ترتیب عازم خواهند شد.

رئیس مستقبلین همه جا همدوش جناب ایلچی کبیر و سایرین پشت سر ایشان به ترتیب خواهند آمد.

ـ (اعلی حضرت شاهنشاهی روحنا فداه نواب میرآخور)

* توضیحات بین خطوط به همان صورتی که در سند بوده، در بازخوانی رعایت شده است.

از اصطبل خاصهٔ حضرت اشرف ارفع امجد والا دام اقباله یک رأس اسب سواری با یراق مرصع برای جناب ایلچی کبیر و پنج رأس دیگر یراق طلا برای احترام به جهت همراهان جناب سفیرکبیر فرستاده خواهد شد. سه رأس یدک از اصطبل همایونی یا از اصطبل حضرت والا فرستاده خواهد شد.

تماشاچی ها که در سر راه هستند به نظام صف کشیده بایستند.

ــ (وزیر نظام)

مقرب الخاقان وزیر طهران قدغن خواهند نمود که درویش و فقرا را نگذارند در سر راه باشند و راهها و دروازه اسب‌دوانی را پاک و آب‌پاشی و جاروب نمایند.

دویست نفر سرباز با یک نفر یاور دم دروازه اسب‌دوانی صف کشیده وقت عبور ایلچی کبیر احترام نظامی به عمل خواهند آورد. دویست نفر سرباز درب سفارتخانهٔ دولت عثمانی که در ییلاق تجریش است، صف کشیده با یاور احترام نظامی به عمل خواهند آورد.

از نظارت‌خانه مبارکهٔ همایونی، ده خوانچه حلویات خوب به طوری که معمول ورود سفراست قبل از وقت در سفارتخانه حاضر خواهند نمود که وقت ورود ایلچی دلیل مبارک باد باشد.

ــ (جلالت‌مآب مستوفی الممالک)

جناب فخامت نصاب وزیر دفتر قدغن خواهند کرد چهار نفر از مستوفیان عظام با لباس درباری قبل از وقت در سفارتخانهٔ ییلاق که در تجریش است، بوده از جانب دولت علیه رسم تفقدات را به عمل آورند.

روز دویم ورود جناب ایلچی کبیر مقرب الخاقان پیشخدمت‌باشی با یکی از معتبرین درب‌خانهٔ حضرت اشرف والا برای تفقد و مهربانی دولتی از جانب حضرت اشرف ارفع امجد افخم والا نایب السلطنه امیرکبیر دام اقباله به سفارتخانه رفته از جناب ایلچی احوالپرسی خواهند کرد.

ــ (جناب آجودان مخصوص)

ایضاً روز دویم ورود ایلچی مقرب الخاقان میرزا محمود وزیر دارالخلافه به سفارتخانه رفته احوال‌پرسی خواهند نمود.

ــ (میرزا عبدالله خان)

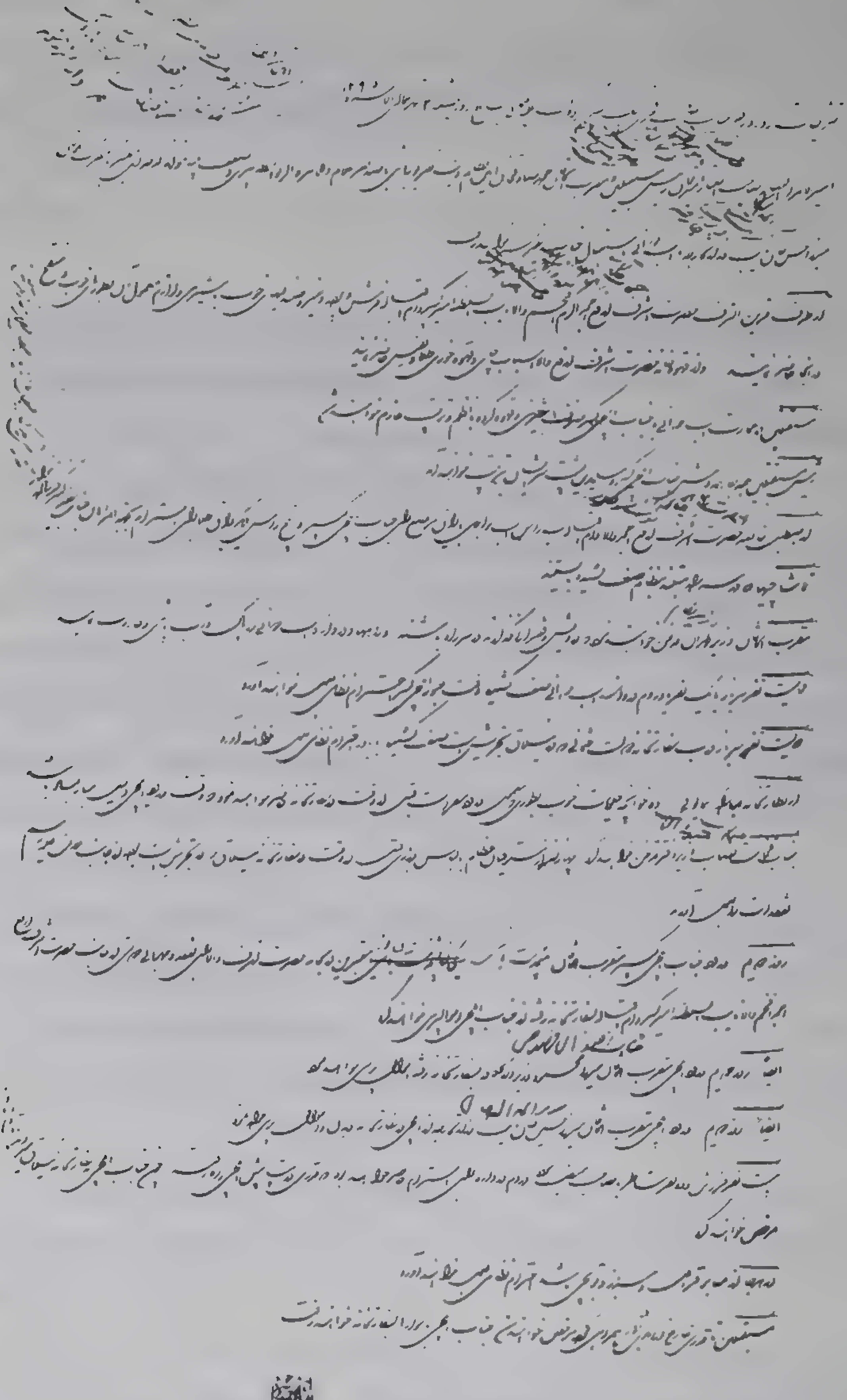
ایضاً روز دویم ورود ایلچی مقرب‌الخاقان میرزا حسین‌خان نایب وزارت خارجه از ایلچی در سفارتخانه دیدن و احوالپرسی خواهد نمود.

بیست نفر فراش و ده نفر شاطر با صاحب‌منصب خود در دم دروازه برای احترام حاضر خواهند بود که قدری در پیشاپیش ایلچی راه رفته چون جناب ایلچی به سفارتخانهٔ ییلاق می روند تا دم دروازهٔ مرخص خواهند کرد. در هر جا از معابر قراول و سرباز و توپچی باشد احترام نظامی به عمل خواهند آورد.

مستقبلین تا قدری خارج از آبادی شهر همراهی کرده مرخص خواهند شد، جناب ایلچی با سوارها به سفارتخانه خواهند رفت.

محل مهر: یامحمد

[حاشیه:] از روی همان تشریفات برای ورود جناب خالدبیک سفیرکبیر عثمانی که روز جمعه ۱۸ شهر ربیع‌الاول ۱۳۰۳ تخاقوی‌ئیل که از شاه‌آباد وقت ظهر روانه شهر می شوند.

شمارهٔ سند: ٤٣٠
موضوع: تشریفات روز شرفیابی ایلچی کبیر عثمانی خدمت نایب‌السلطنه
تاریخ: ٦ جمادی‌الاخر ۱۲۹۵ هـ. ق
کارتن: ۱۵
پروندهٔ: ۳/ت

تشریف روز شرفیابی جناب جلالت‌مآب ایلچی کبیر خدمت حضرت اشرف ارفع امجد افخم والا نایب‌السطنه امیرکبیر دام اقباله به تاریخ روز شنبه ٦ جمادی‌الاخره ۱۲۹۵

جناب ایلچی کبیر روز شنبه ٦ شهر جمادی‌الاخر ۱۲۹۵ سه ساعت به غروب مانده خدمت حضرت اشرف ارفع امجد اکرم والا مشرف خواهد شد.

نایب ایشیک آقاسی باشی و ده نفر یساول با یک اسب یراق مرصع از برای ایلچی و سه رأس اسب یراق طلا با آنکه داخل تشریفات نیست محض احترام دوستانه برای صاحب‌منصبان و یک نفر نایب امیر آخور به سفارتخانه که در تجریش است رفته، نایب ایشیک آقاسی باشی اظهار می نماید که از جانب حضرت اشرف ارفع امجد اکرم والا شاهنشاهزادهٔ افخم نایب‌السلطنه امیرکبیر دام اقباله با نهایت احترام دعوت شده‌اید و به اتفاق جناب ایلچی کبیر به طهران می آیند، این اشخاص پنج ساعت به غروب مانده در سفارتخانهٔ دولت عثمانی که در تجریش است حاضر خواهند بود.

هنگام عبور جناب ایلچی کبیر تک قراولان که درب عمارات همایونی مشغول قراولی هستند پیش‌فنگ خواهند زد.

از این قرار اهل نظام با لباسهای خوب حاضر خواهند بود. قراول توپها که تعظیم نظامی به عمل می آورند. چهارصد نفر سرباز که سمت درب اعلی ایستاده پیش‌فنگ می زنند.

بیست نفر فراش و ده نفر شاطر با نایب شاطرخانه و نایب فراشخانه از دم قراولخانه محاذی سفارتخانه انگلیس پیشاپیش ایلچی کبیر تا درب دیوانخانهٔ مبارکه خواهند بود.

نایب ایشیک آقاسی جناب ایلچی کبیر را داخل عمارت دربار اعظم در اطاقی که از برای احترام و استراحت جناب ایلچی کبیر مهیا شده است داخل خواهند کرد در

حالتی که چند نفر از اعاظم و امرا و اعیان حاضر باشند از قرار تفضیل ذیل.

ــ امیرالامراء العظام صاحب اختیار امیر تومان، ایشیک‌آقاسی باشی

ــ عمدة الامراء العظام شجاع السلطنه، مقرب الخاقان عبدالحسین خان پسر مرحوم سردار

ــ مقرب الخاقان میرزا حسین خان نایب وزارت خارجه، مقرب الخاقان محمدامین خان

ــ نایب ایشیک آقاسی باشی

و در آنجا اسباب چای و شربت و قهوه و غلیان اسباب طلا در کمال پاکیزگی حاضر خواهد بود.

بعد از آنکه استراحت کردند، امیرالامراء العظام ایشیک آقاسی باشی جناب ایلچی کبیر را با صاحب‌منصبان سفارتی به ترتیب و نظمی که مقرر است به اطاق حضرت اشرف ارفع امجد اکرم والا می برند، در حالتی که از برای جناب ایلچی کبیر صندلی در خدمت ایشان حاضر کرده باشند.

جناب ایلچی کبیر بعد از شرف ملاقات حضرت اشرف ارفع امجد اکرم والا از جناب مستطاب اجل اکرم آقا دام اجلاله العالی دیدن خواهند نمود.

فردای آن روز جناب مستطاب اجل اکرم آقا دام‌اجلاله بازدید از جناب ایلچی کبیر خواهند نمود.

دو کالسکه یکی شش‌اسبی برای جناب جلالت‌مآب ایلچی کبیر و یک چهاراسبه برای همراهان ایشان به سفارتخانه فرستاده خواهد شد.

محل مهر: یامحمد

[illegible] سنه ١٢٩٥

[illegible] سنه ١٢٩٥ [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۴۳۱
موضوع: اسامی وزرای دولت عثمانی
تاریخ: ندارد
کارتن: ۱۵
پرونده: ۹/س

گزارش سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

وزرای اول

ـ جناب مستطاب رضاپاشا، (سپهسالار) وزیر جنگ
ـ جناب اجل رضاپاشا، وزیر عدلیه و مذاهب
ـ جناب اجل حسن‌پاشا، وزیر بحریه
ـ جناب اجل رفعت‌پاشا، وزیر داخله
ـ جناب اجل ذکی‌پاشا، وزیر توپخانه امیرتومان
ـ جناب اجل نظیف‌پاشا، وزیر مالیه
ـ جناب اجل غالب‌پاشا، وزیر اوقاف
ـ جناب اجل زهدی‌پاشا، وزیر علوم
ـ جناب اجل توفیق‌پاشا، وزیر تجارت و فواید
ـ جناب اجل توفیق‌پاشا، مستشار صدارت عظمی

وزرا و امنای مابین سلطانی

ـ جناب اجل عثمان پاشای غازی، وزیر مابین همایون
ـ جناب اجل درویش‌پاشا، جنرال آجودان حضور
ـ جناب اجل فوادپاشا، جنرال آجودان امیرتومان
ـ جناب جلالت‌مآب تحسین‌بیک افندی، منشی اول مابین همایون
ـ جناب اجل منیر پاشا، وزیر تشریفات و ترجمان دیوان همایون و کاتب تحریرات اجنبیه
ـ جناب اجل ماورونی‌پاشا، طبیب اول سلطانی
ـ جناب جلالت‌مآب حاجی علی‌بیک افندی، پیشخدمت‌باشی حضور سلطان

ـ جناب اجل میکائیل پاشا، وزیر خزانه خاصه سلطانی
ـ جناب جلالت‌مآب محمدپاشا، آجودان باشی سلطان
ـ جناب نوری پاشا، پیشخدمت سلطان
ـ جناب شاکر پاشا، میر پنج نظامی حضور
ـ جناب جلالت‌مآب کاظم بیک افندی، منشی حضور سلطانی

سایر وزرا و امیرتومانها

ـ جناب اجل رؤف پاشا، امیر تومان اردوی خاصه
ـ جناب مستطاب محمودپاشا، داماد اعلی حضرت سلطانی
ـ جناب مستطاب فریدپاشا، داماد سلطان
ـ جناب اجل توفیق پاشا، وزیر صندوق تقاعد
ـ جناب اجل رضوان پاشا، امین شهر
ـ جناب اجل علیرضاپاشا، وزیر دفاتر املاک و بیوتات
ـ جناب اجل ناظم پاشا، وزیر نظمیه
ـ جناب اجل آرتین پاشا، مستشار وزارت خارجه

مستشارها

ـ جناب فخامت نصاب احمد رفیق بیک، مستشار وزارت داخله
ـ جناب فخامت نصاب ببرترام افندی، مستشار وزارت گمرک
ـ جناب فخامت نصاب شرف الدین افندی، رئیس دایره مقام سپهسالاری

اعیان مملکت

ـ جناب مستطاب عارفی پاشا
ـ جناب اجل ابراهام پاشا
ـ جناب اجل قسطاکی آنطو پولو پاشا
ـ جناب جلالت‌مآب رضا افندی، رئیس کومیسیون سجل احوال
ـ جناب لفوفت بیک افندی
ـ جناب فخامت نصاب حبیب افندی، مدعی عمومی اول اعیان
ـ جناب سیردیجن افندی

مأمورین باب‌عالی و دوایر سایره

ــ جناب جلالت‌مآب رائف پاشا، امین گمرک
ــ جناب فخامت نصاب عزالدین‌بیک، رئیس ثانی دایرهٔ تنظیمات شورای دولت
ــ جناب حاجی عاکف افندی، رئیس ثانی دایرهٔ داخله شورای دولت
ــ جناب احمد مدحت افندی، رئیس ثانی مجلس حافظ‌الصحه
ــ جناب منیربیک، مکتوبچی وزارت خارجه
ــ جناب جلالت‌مآب حسن‌عالی افندی، وزیر تلگراف و پست
ــ جناب جلالت‌مآب سلیم ملحمد افندی، وزیر جنگل و معادن و زراعت
ــ جناب زهدی‌بیک، رئیس دیوان محاسبات
ــ جناب عبدالرحمن افندی، مدیر مکتب سلطانی
ــ جناب خالدبیک، رئیس اول محکمهٔ استیناف
ــ جناب حمدی‌بیک افندی، مدیر موزهٔ سلطانی
ــ جناب فرخ افندی، تشریفاتچی دیوان همایون
ــ جناب محمدعلی بیک، مستوفی دیوان همایون
ــ جناب محمدعلی بیک، مدیر دایرهٔ ششم شهر
ــ جناب رائف افندی، نامه‌نگار دیوان همایون
ــ جناب باقی افندی، مدیر اوراق باب‌عالی
ــ جناب زیوربیک، مدیر مذاهب
ــ جناب ضیاءبیک، منشی مخصوص صدارت عظمی
ــ جناب داود افندی، مترجم اول
ــ جناب نوری‌بیک، منشی تحریرات خارجه
ــ جناب وکیل افندی، ترجمان صدارت عظمی
ــ جناب نشان افندی، مدیر مطبوعات اجنبیه
ــ جناب بهجت‌بیک، مدیر مطبوعات داخله
ــ جناب کوقور افندی، محاسبه‌چی خارجه
ــ جناب قوباری افندی، مدیر رصدخانهٔ عامره
ــ جناب حسن حسیب‌بیک، نایب‌الحکومه بک اوغلی

— جناب رضابیک، مدیر امور مختلطهٔ حقوقیه
— جناب حسن بیک، مکتوبچی وزارت داخله
— جناب عطابیک، مدیر خزینهٔ اوراق
— جناب سیمون افندی، معاون مدیر مطبوعات اجنبیه
— جناب مصطفی بیک، معاون مستشار وزارت خارجه
— جناب منیربک، مدیر اوراق مهمهٔ وزارت خارجه
— جناب غابریل افندی، مشاور حقوق باب‌عالی
— جناب حقی بک، مشاور حقوق باب‌عالی
— جناب صبغر افندی، مدیرتحریرات مهمه باب‌عالی
— جناب میکائیل افندی، ترجمان وزارت خارجه
— جناب تحسین افندی، مدیر اوراق وزارت خارجه
— جناب شکری افندی، مدیر اطاق دارالترجمهٔ باب‌عالی
— جناب عزت‌بک، معاون مترجم اول
— جناب سالم‌بک مدیر تابعیت
— روف‌بک، خلیفهٔ اول دارالانشای وزارت خارجه
— رفعت‌بک، رئیس اول محکمهٔ اول تجارت
— توفیق‌بک، خلیفهٔ اول مطبوعات اجنبیه
— دانیل افندی، معاون امور مختلطهٔ حقوقیه
— فراچیانی افندی، مفتش شهبندرخانها

وزرای اول

- جناب سلطان رضاخان (سپهسالار) وزیر جنگ
- جناب آقای میرزا رضاخان وزیر عدلیه و نواب
- جناب آقای حسن خان وزیر بحریه
- جناب آقای میرزا رفعت خان وزیر داخله
- جناب آقای میرزا ولی خان وزیر توپخانه امیرزاده
- جناب آقای لطیف خان وزیر مالیه
- جناب آقای غالب خان وزیر اوقاف
- جناب آقای زهیر خان وزیر علوم
- جناب آقای توفیق خان وزیر تجارت و دخانیه
- جناب آقای دقیق خان منشی صدارت عظمی

وزرا و امنای سلطانی

- جناب آقای شاه‌ولی خان وزیر امور دربار
- جناب آقای وردک خان جنرال اقوال حضور
- جناب آقای فرهاد خان جنرال اقوال امیرزاده
- جناب کپتان محسن بیک افندی منشی امین همایونی
- جناب آقای میرزا خان وزیر تشریفات درگاه والاجاه وکالت تحریرات مخفیه
- جناب آقای ... خان طبیب امین سلطانی
- جناب کلنل حاجی ... بیک افندی منشی ثانی حضور سلطانی
- جناب آقای شیخ آقا خان وزیر خزانه خاصه سلطنتی
- جناب کپتان ... خان اجودان ثانی سلطان
- جناب نوری خان منشی ثالث سلطان
- جناب ... خان میرپنج نظامی حضور
- جناب کپتان کاظم بیک افندی منشی حضور سلطانی

سایر وزرا و امیرتومانها

- جناب آقای رئوف خان امیرتومان اردوی جنوبی
- جناب سلطان محمود خان داماد اعلیحضرت سلطانی
- جناب سلطان فرید خان داماد سلطان
- جناب آقای مؤمن خان وزیر صنعت و فلاحت
- جناب آقای ... خان امین شهر
- جناب آقای ... خان وزیر دفاتر املاک درباریه
- جناب آقای ناظم خان وزیر نظمیه
- جناب آقای ارسلان خان منشی وزارت خارجه

منشی‌ها

- جناب عالیجناب احمد بیک منشی وزارت داخله
- جناب ... ابراهیم افندی منشی وزارت گمرک
- جناب سلطان ... الرحمن افندی رئیس اداره مقام سپهسالاری

اعیان مملکت

- جناب سلطان ... خان
- جناب آقای ابراهیم خان
- جناب آقای قسطنطین ... خان
- جناب کپتان رضا افندی رئیس کمیسیون شهری اجلال
- جناب لطیف ... افندی

جناب فخامتلو نجیب لبیب افندی — جناب سر [illegible] افندی

[illegible] عمومی [illegible]

مأمورین باب عالی و دوائر سایره

فخامتلو رائف پاشا امین گمرک	جناب سعادتلو عبد الرحمن بک رئیس ثانی دائره تنظیمات نزد [illegible] دولت	جناب مجدی [illegible] افندی رئیس ثانی دائره داخله نزد [illegible] دولت	جناب احمد مدحت افندی رئیس مجلس حافظ الصحه	جناب منیر بک مکتوبجی وزارت خارجیه
فخامتلو [illegible] علی افندی وزیر تلگراف و پست	فخامتلو سلیم [illegible] افندی [illegible] وزارت	جناب زهدی بک رئیس دیوان محاسبات	جناب عبد الرحمن افندی مدیر مکتب سلطانی	جناب صالح بک رئیس اول محکمه استیناف
جناب [illegible] بک افندی مدیر موزه سلطانی	جناب فرج افندی ترجمان دیوان همایون	جناب محمد علی بک مستشار دیوان همایون	جناب محمد علی بک مدیر دائره [illegible]	جناب رائف افندی نامه‌نگار دیوان همایون
جناب ناجی افندی مدیر اوراق باب عالی	جناب انور بک مدیر [illegible]	جناب صبحی بک منشی مخصوص صدارت عظمی	جناب دانو افندی مترجم اول	جناب نجدی بک منشی تحریرات خارجیه
جناب وکیل افندی ترجمان صدارت عظمی	جناب [illegible] زاده افندی مدیر مطبوعات اجنبیه	جناب بهجت بک مدیر مطبوعات داخله	جناب گرگور افندی محاسبه‌جی خارجیه	جناب قوجباره افندی مدیر رصدخانه عامره
جناب [illegible] بک [illegible] بک اوغلی	جناب رضا بک مدیر اوراق [illegible] حقوقیه	جناب [illegible] بک مکتوبجی وزارت داخله	جناب علی بک مدیر خزینه اوراق	جناب سیروز افندی معاون مدیر مطبوعات اجنبیه
جناب سلیمان بک معاون [illegible] وزارت خارجیه	جناب منیر بک مدیر اوراق [illegible] وزارت خارجیه	جناب [illegible] افندی مشاور حقوق باب عالی	جناب حقی بک مشاور حقوق باب عالی	جناب صفوت افندی مدیر تحریرات [illegible] باب عالی

جناب نیکغوس افندی
ترجمان وزارت خارجیه

جناب یحیی افندی
مدیر اوراق وزارت عالیه

جناب بکری افندی
مدیر الحاق دار الترجمهٔ باب عالی

جناب عزت بک
معاون مترجم اول

جناب سالم بک
مدیر تابعیت

رؤف بک
خلیفهٔ اُولی دار قلمی
وزارت خارجیه

رفعت بک
رئیس اول محکمهٔ اول
تجارت

توفیق بک
خلیفهٔ اول مطبوعات
اجنبیه

وهبی افندی
معاون امور مختلطهٔ
حقوقیه

واهان افندی
مفتش شعبه رجال

شمارهٔ سند: ٤٣٢
موضوع: تشریفات و پذیرایی از وزیرمختار عثمانی
تاریخ: ٤ ذی‌القعده ١٢٩٦ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ٣/ت

دستورالعمل عالی جاه مقرب‌الحضرت الخاقانیه عسکرخان سرتیپ مهماندار جناب خیرالله افندی وزیرمختار دولت علیه عثمانی

در اول ملاقات مهماندار این طور مأموریت خودش را به جناب وزیرمختار اعلام نماید که من از جانب سنی الجوانب سرکار اقدس همایون شاهنشاهی مأمورم که شما را به رسم مأمور دربار دولت علیه با احترام تمام بپذیرم و از همین ساعت الی دارالخلافه الباهرة در تهیهٔ لوازم حرمت و موجبات خوشوقتی و استراحت شما ساعی باشم و امیدوارم در شرایط تقدیم مأموریت منظور اولیای دولت علیه را به عمل آورم.

بر مهماندار لازم است که به دقت تمام راهها را ملاحظه نماید که از قصبات و دهات واقعه در عرض راه کدام‌یک مناسب نزول است و فاصلهٔ هر یک به دیگری چند فرسخ است و بلکه از روی دقت و تصدیق مردمان بلد و باخبر صورت داشته باشند و از روی بصیرت بدانند که امروز منزل کدام و مسافت چقدر است.

عمده‌تر از همه قرار مستقبلین عرض راه در منازل و روز ورود شهرها است، نواب و حکام بلوکات و محالات واقعه در عرض راه غیر از شهرهای معظم در خاک و بلوک ابواب جمعی خودشان با همراهان و سوار شایسته که اقل عدد آنها سی نفر باشد، جناب وزیرمختار را استقبال نمایند و کمال انسانیت را به عمل آورند و پاره تعارفات جزئیه لوازم انسانیت را فروگذار ننمایند و وقتی که می خواهد جناب ایلچی از منزل حرکت نماید کلانتر و کدخدا و صاحب‌منصب نظامی که در قراء و قصبات بوده باشند با خود حاکم بلوک و کسان و من‌تبع او مشایعت نمایند و تا مستقبلین بلوک و دهات دیگر نرسیده‌اند پهلوی وزیرمختار را از آدم و سوار خالی نگذارند و همین که وارد سرحد یک بلوکی یا ولایتی دیگر شدند که مستقبلین آنجا در اول خاک خودشان حاضر شده‌اند آن وقت مشایعت کنندگان منزل سابق خداحافظ کرده برگردند.

احدی ازحکام و ضباط و قراولان نباید چیزی مطالبه نمایند اگر آنها چیزی به اصرار بدهند اولاً قبول گرفتن ننمایند و اگر زیاد اصرار کردند بگیرند و جناب ایلچی را نرنجانند.

در هر جا که قشون و اهل نظام در معبر جناب ایلچی باشند خواه دهات عرض راه خواه قصبات و بلده باید حاضرباش کرده، احترامات عسکریه نمایند و سربازها پشت چاتمهٔ خودشان صف کشیده با نظام بایستند و یک قراول پیش‌فنگ نماید و در منزلی که سرباز و توپچی هستند با لباس خوب از آنها به جهت قراول احترام در دم منزل وزیرمختار گذارند.

روزی که جناب ایلچی وارد تبریز می شوند نواب مستطاب اشرف ارفع والا شاهنشاهزاده اعظم ولیعهد دولت ابدآیت حکمران آذربایجان دام اقباله مقرب‌الخاقان محمدخان سرتیپ اول را رئیس مستقبلین قرار بدهند دیوان‌بیکی و کلانتر و کدخدایان و مستوفیان دیوانی و سایر ارباب قلم و صاحب‌منصب نظامی و اشراف و معارف تبریز با رئیس مستقبلین به قدر نیم فرسخ بلکه کمتر از شهر دور می شوند و در جای مناسب در دو طرف راه صف زده می ایستند بعد از ورود ایلچی و تعارفات لازمه توپچی ها به فرمان یاور توپخانه یمیناً و یساراً پیشاپیش جناب وزیرمختار راه می روند و همچنین به قدر یکصد نفر غلام و سوار و سه رأس اسب یدک با یراق طلا و امیراخور و جلودار با رئیس مستقبلین خواهند بود و رئیس مستقبلین از جناب نواب مستطاب اشرف امجد والا شاهزادهٔ اعظم ولیعهد دام‌اقباله احوال‌پرسی و خوش‌آمد به وزیرمختار خواهند کرد و مهماندار مستقبلین را معرفی خواهد نمود در بیرون شهر، داروغه شهر نیز با کسان خود سواره با جناب وزیرمختار همراهی نمایند، بیست نفر فراش با دو نفر نایب در جلو ایلچی افتاده فقیر و سائل را نگذارند نزدیک وزیرمختار بیایند، غیر فراش احدی اذن ندارد پیاده جلو جناب وزیرمختار بیفتد یا از عقب بیاید.

اگر مردم در خارج شهر به جهت تماشا جمع شده باشند کنار راهها بایستند که ازدحام جمعیت تماشاچیان پیاده مانع عبور مستقبلین سواره نباشد و نگذارند تماشاچیان در معبر جناب وزیرمختار بنشینند. از هر دروازه که ایلچی وارد می شود پنجاه نفر سرباز با لباسهای خوب در آنجا و همچنین پنجاه نفر سرباز در درب منزل وزیرمختار حاضر خواهند بود و احترامات نظامی به عمل خواهند آورد. اگر جناب وزیرمختار به قدر

ضرورت سرباز و قراول نگاهداشت زیادی مرخص شده بروند و صاحب‌منصبی که استغنای طبع داشته باشد در سر سرباز بماند که چیزی از ایلچی و کسان او نگیرند بعد از اینکه وارد تبریز شد بیست و یک تیر توپ خالی نمایند. پیش از ورود ایلچی چهار پنج خوانچه شیرینی و حلویات در منزل ایشان حاضر نمایند چهار پنج نفر پیشخدمت با اسباب چای و قهوه پیش از وقت مهیا نمایند. رئیس مستقبلین در منزل ایلچی باید مقابل کرسی وزیرمختار باشد و در معابر وسیع مقابل همدیگر بیایند و در جای تنگ ایلچی را پیش بیندازند سایر مستقبلین در در خانهٔ جناب ایلچی سواره خداحافظ کرده بروند.

رؤسای دربخانه نوکران بزرگ دیوانی و کلانتر و کدخدا و بعضی از بزرگان شهر و صاحب‌منصبان نظام روز بعد از ورود از جناب وزیرمختار مادام توقف تبریز از جانب نواب شاهنشاه‌زادهٔ اعظم اشرف امجد ارفع والا ولیعهد دولت ایران دام‌اقباله تفقدات جزئیه از قبیل قند و چای و شیرینی و شکار و بره به وزیرمختار بشود.

عمده‌العمراء [عمدة‌الامراء] العظام اعتمادالسلطنه از جانب سرکار نواب شاهنشاه‌زاده اعظم اشرف والا ولیعهد دام‌اقباله به دیدن ایلچی خواهند رفت و روز دیگر جناب ایلچی از اعتمادالسلطنه بازدید خواهند کرد روزی که جناب ایلچی خدمت نواب مستطاب شاهنشاهزاده اعظم اشرف والا ولیعهد دام‌اقباله می رسد به قراول درب خانه افزوده خواهد شد و قدغن خواهند کرد که سربازان قراول عمارت و میدان لباسهای خوب بپوشند و به هر طوری که در ورود ایلچی احترامات معمول شده به تقدیم رسانند روز بیرون رفتن از تبریز همان اشخاصی که به استقبال رفته بودند مشایعت نمایند.

تکلیف حکومت خمسه این است که به حکام و ضابط بلوکات و دهات ابوابجمعی خود قدغن نماید که به همین طور که دستورالعمل مرقوم است رفتار نموده اهمال ننمایند.

روز ورود وزیرمختار به شهر زنجان منزل شایسته معیّن نموده و چهار پنج خوانچه شیرینی و حلویات در منزل مشارالیه حاضر نمایند. جناب عمیدالملک حاکم با کدخدا و کلانتر شهر و صاحب‌منصبان با لباسهای خوب و اوضاع تجمل استقبال نمایند و در معابر و کوچه‌های تنگ جناب ایلچی را جلو اندازند در دم دروازه و در منزل جناب ایلچی یک دسته سربازصف کشیده یک قراول پیش‌فنگ نماید و قراول احترام در منزل مشارالیه بگذارند سایر مستقبلین خداحافظ کرده بروند حاکم با جناب وزیرمختار وارد منزل شده

بعد از صرف قهوه و غلیان برود.

رؤسای زنجان از کدخدا و کلانتر و غیره از جناب ایلچی دیدن نمایند مگر حاکم که به همان استقبال و ورود منزل کافی است و جناب ایلچی هم بلافاصله از عمیدالملک حاکم بازدید خواهند کرد.

روزی که جناب وزیرمختار از حاکم زنجان دیدن می‌نمایند، اسب و یراق طلا برای سواری او بفرستند و فراش به جلو او بیندازند و کوچه‌ها را قدغن نمایند پاک پاکیزه کنند و بر قراول درب خانه حاکم افزوده شود و قراولان احترامات عسکریه به عمل آورند عملهٔ درب خانه حاکم با لباسهای خوب باشند مادام توقف آنجا از جانب حاکم تعارفات لازمه جزئیه از قبیل قند و چای و شیرینی و شکار و بره برای جناب مشارالیه بفرستند.

روز حرکت از شهر هم سوای حاکم آنهایی که به استقبال رفته بودند مشایعت کنند و با احترامی که روز ورود وارد شده به همان‌طور حرکت نمایند.

تکلیف نواب مستطاب عضدالدوله حکمران قزوین این است که در روز ورود جناب ایلچی یک نفر سرتیپ معتبر اگر حاضر باشد و الّا شخص دیگری که خیلی معتبر باشد رئیس مستقبلین قرار دهند و به طوری که در ورود به تبریز شرح داده شد، مستقبلین را از کلانتر و کدخدا و اعیان و اشراف قرار داده، سه یدک بفرستد، در دم دروازه سرباز حاضر نمایند، در معابر هر جا اهل نظام و توپچی است تعظیمات عسکریه به عمل آورد راهها و معابر از سائل و خاشاک پاک باشد، درب خانهٔ ایلچی سرباز قراول اقلاً پنجاه نفر با لباس خوب حاضر باشد. قبل از وقت پنج شش خوانچه شیرینی در منزل جناب ایلچی با شربت و قهوه و چند نفر پیشخدمت و غلیان از جانب حاکم حاضر باشد. پس از ورود منزل همگی خداحافظ کرده بروند، رئیس مستقبلین به منزل ایلچی رفته شربت و غلیان کشیده بعد می رود و لوازم انسانیت به عمل آید پیشکار شاهزاده همان روز ورود از جناب ایلچی دیدن نماید و احوالپرسی کند نواب شاهزاده شخصی را از خواص خود مخصوصاً به احوالپرسی بفرسد و اگر خود جناب ایلچی مایل شدند که نواب شاهزاده را ملاقات نماید نواب شاهزاده اسب یراق طلا با چند نفر صاحب‌منصب با لباس خوب و بیست نفر فراش درب منزل وزیرمختار بفرستند و در منزل خودشان هم لباس قراولان و خادمان خوب باشد. میز و صندلی حاضر باشد که ایلچی در روی صندلی بنشیند و نهایت اظهار مودت و مهربانی را بفرمایند و اگر جناب ایلچی توقف

کردند اعیان و کلانتر و غیره دیدن نمایند و در خاک زنجان و قزوین الی طهران به طوری که قلمی شد استقبال‌چی و سوار و منزل حاضر نمایند که بر جناب وزیرمختار تا ورود طهران آسایش و استراحت و احترام شود و از روز ورود جناب وزیرمختار به قزوین معلوم نمایند که جناب وزیرمختار چه روز و در چه ساعت وارد طهران خواهد شد و صورت منازلی را که جناب وزیرمختار منزل خواهند کرد با روز و ساعت ورود نوشته به چاپاری ارسال دارد که در طهران فرصت فراهمی تشریفات روز ورود دارالخلافه باشد، البته باید اقلاً سه روز قبل از ورود وزیرمختار این خبر را صریحاً و صحیحاً قلمی دارد که اهم تکلیف مقرب‌الخاقان عسکرخان است ٤ شهر ذیقعده ۱۲۹٦.

دستورالعمل عالیجاه مقرب الخاقان قوللر آغاسی عسکرخان در باب مهمانداری جناب جنرال ایلچی فرانسه و محمد آقا [illegible]

در وقت ملاقات مهماندار این ظهر ماموریت خود شش الحال جناب وزیر [illegible] نماید که من از جانب سنی الجوانب اولیای دولت

[illegible] به این شخص مامور [illegible] اظهار رسم ماموریت را از دولت علیه با احترام تمام پذیرم و از همین ساعت [illegible]

دار الخلافه [illegible] و تهیه لوازم حرکت و بر حسب خوش وقتی و [illegible] راحت [illegible] باشم و امیدوار [illegible]

تقدیم ماموریت منظور را به پای دولت علیه ایران آورده

بر مهماندار لازم است در رفتار راه [illegible] ملاحظه نماید [illegible] از قصبات و دهات [illegible] واقعه در عرض راه ایران

مناسب نزول است و فاصله [illegible] به قدری [illegible] است و [illegible] از [illegible] تصدیق [illegible]

داشته باشند و از روی بصیرت معین نمایند که امروز در منزل [illegible] واقع است

عمده آن است که قرار مستقلی عرض راه در منازل و ورود به شهرها است [illegible]

واقعه در عرض راه غیر از شهرهای معظم [illegible] خود شان با همراهان و سوار [illegible]

که اوقات عمده آنها سی نفر [illegible] جناب وزیر مختار را به استقبال [illegible] نمایند و [illegible] آورده

۱۴۱

و باره تشریفات جزئیه را لازم نیست فروگذار نمایند و وقتی که میخواهد جناب ایلچی از منزل حرکت نماید

کلانتر و کدخدا و صاحب منصب نظامی در قراولخانه و قصبات بوده باشند با همه حال برای دست ... تشییع او

مشایعت نمایند و تا استقبالچی که از دهات دیگر رسیده از پهلوی وزیر مختار دور نشده‌اند از آنجا و سوار ... که همه زیر

همگی سوار و سرحد یک منزل یا دو منزلی دیگر شده‌اند و استقبالچی آن ده در آنجا خودشان حاضر شوند

آن وقت مشایعت کنندگان منزل سابق بر احتیاط عقب برگردند

اهالی ارکان و ضباط و قراولها ... هر چیزی مطالبه نمایند اگر آنها چیزی با هر قیمت که آورده باشند قبول

گرفتن نمایند و اگر زیاد اصرار کنند مبادا جناب ایلچی را رنجانند

در هر جا که قشون و اهل نظام در معبر جناب ایلچی باشند خواه دهات عرض راه خواه قصبات و بلاد

باید حاضر باشند که احترامات عسکریه نمایند و سربازها پشت چاتمه‌های خودشان صف کشیده با نظام بایستند

و یک فوج آتش پیش‌جنگ نمایند و در منزلها سرباز و توپچی بسته با لباس خوب از آنها تجمل و اول

احترام ورود منزل وزیر مختار بگذارند

روزی که جناب ایلچی وارد تبریز میشوند نواب مستطاب اشرف ارفع والا شاهزاده نایب السلطنه اعظم ولیعهد دولت

اگر آیت حکمران آنجا یا یکی از امرای اقبال له معرفت نقاش محمد خان سرتیب اوّل رئیس مستقبلین قرار بدهند دیوان

بیگی و کلانتر و کدخدایان و مستوفیان دیوان و سایر ارباب قلم و صاحب منصب نظامی و اشراف و معارف

تبریز با رئیس مستقبلین بقدر نیم فرسخ الی یک فرسخ که کمتر از شهر بیرون می‌شوند در جای مناسب در طرف راه صف

زده می‌ایستند بعد از ورود ایلچی و تعارفات لازمه به ترجمه ترجمانها و ورود تکیه‌ها در پیش و پس اسب ایلچی شاطر و جلودار

و وزیر مختار راه میرانند و همچنین بعد یکصد نفر غلام سوار و دسته راس اسب که با یراق طلا و امیرآخور

و جلودار با رئیس مستقبلین خواهند بود و رئیس مستقبلین از جانب اولیای دولت ابد مدت اشرف امجد والا

شاهزاده اعظم ولیعهد دام اقباله احوال پرسی و خوش آمد به وزیر مختار خواهد گفت و مهماندار

مستقبلین را معرفی خواهند نمود در بیرون شهر داروغه شهر تبریز با کدخدایان محلات خود بر اراده با جانب وزیر مختار

همراهی خواهند نمود بیست نفر فراش با دو نفر نایب در جلو ایلچی افتاده فقرا و سائلین را از آنجا دور

نزدیک وزیر مختار به پا نمی‌گذارند غیر فراش اصلی اذن ندارد پیاده جلو جانب وزیر مختار نمی‌توانند

یا از عقب بیاید

اگر مردم در خارج شهر بجهت تماشا جمع شده باشند کنار راهها بایستند در ازدحام و جمعیت

ننمایند

تماشای چراغان پیاده و نیم عبور مستقبلین بوده باشند و آنکه از تماشای چراغان در معبر حساب

وزیر مختار نشنیده از هر دروازه که ایلچی وارد می‌شود پنجاه نفر سرباز با لباسهای خوب از آنجا و همچنین پنجاه

نفر سرباز در درب منزل وزیر مختار حاضر خواهند بود و احترامات لفظی بعمل خواهند آورد و اگر حساب

وزیر مختار بقیه ضرورت بداند قرار داد که هر اشخاص زیادی مرخص شده بروند و صاحب منصبها

استغنای طبع داشته باشند در سر بازار بهر که چیزی از ایلچی و کسان او بخرند بر ابراز آنکه

وارد تبریز شد پیشکش دیگر تا با خانه نمایند بیش از ورود ایلچی چهار پنج خوانچه شیرینی و میوه

در منزل ایشان حاضر نمایند چهار پنج نفر پیشخدمت با اسباب چای و قهوه پیش از ورود

مهیا نمایند رئیس مستقبلین در منزل ایلچی بر بقای کرسی و وزیر مختار هم در معیت دو سه ساعت

همدیگر را ببینند در جای بزرگ ایلچی را پیش بیندازند از سایر مستقبلین در در خانه جناب ایلچی حاضر بوده از

حافظ کعبه بروند

روز ملاقات در درب خانه نوکران بزرگ دیوانی و عقد مشهور دعوت کرده اند بعضی از نوکران شهر صاحب منصبان

نظام روز بعد از ورود ایلچی به وزیر مختار را ملاقات تبریز از جانب نواب شاهزاده ملفه

اعظم اشرف امجد ارفع والا ولیعهد دولت ایران دام اقباله تفقد است جیره از قبیل قند

و چای و شیرینی دیگر روزبروز زیادتر بشود

عمدة العلماء العظام اعتماد السلطنه از جانب سرکار نواب شاهنشاهزاده اعظم اشرف والا

ولیعهد دام اقباله بدیدن ایلچی خواهند رفت و روز دیگر جناب ایلچی از اعتماد السلطنه باز دید خواهند

کرد روزی که جناب ایلچی خدمت نواب مستطاب شاهنشاهزاده اعظم اشرف والا ولیعهد دام

اقباله میرسند تا اول درب خانه از فرجه خواهند شد و قدغن خواهند کرد که سربازان قراول عمارت

و میدان لباسهای خوب بپوشند و بهر طوری که در ورود ایلچی احترامات معموله بتقدیم رسانند

روز بیرون رفتن از تبریز هم اشخاصی را باستقبال رفته بودند مشایعت نمایند

تکلیف حکومت خمسه این است که بحکام و ضابط بلوکات و دهات ابواب جمعی خود قدغن

نماید بهمین طور دستورالعملی مرقوم است رفتار نمایند

روز ورود در زنجان شهر زنجان منزل شایسته معین نموده و چای و حوایج خوانچه شیرینی و حلویات

در منزل شان رسانیده حاضر نمایند جناب حمید الملک حاکم با کدخدا و کلانتر شهر

و صاحب منصبان با لباسهای خوب و اوضاع تجملی استقبال نمایند و در معبر دو کوچه‌ای تنگ جناب
ایلچی یساولها از اول در دروازه و در منزل جناب ایلچی یک دسته سرباز صف کشیده بیک قراول
پیشفنگ نمایند و قراولی جهت احترام در منزل مشارالیه بگذارند و سر رشته‌دار مستقلی جداگانه که بروز حاکم
با جناب وزیر مختار در منزل شربت و بعد از صرف قهوه و غلیان برود

روز ثانی پیشکاران حاکم و کلانتر و غیره از جناب ایلچی دیدن نمایند بعد حاکم هم بهمان استقبال و ورود
منزل رفته دست و جناب ایلچی هم بعد فاصله از خیمه ایلیک حاکم بازدید خواهند کرد

روز دیگر که حرکت وزیر مختار را از حاکم رکاب دیدن نماید اسب و یراق طلا برای سواری او بفرستند
و فراشان بجلو او بیندازند و در کوچه را قدغن نمایند پاک کرده باشند و برقراول در بخانه حاکم
افزوده شود و قراولان احترامات عسکریه بعمل آورند و نیز در بخانه حاکم با لباسهای خوب باشند
مادام توقف آنجا از جانب حاکم تعارفات لازمه جزئیه از قبیل قند و چای و شیرینی و سیگار
و غیره برای جناب مشارالیه بفرستند

روز حرکت از شهر هم برای حاکم آنچه سیکه با استقبال رفته بودند مشایعت کنند و با احترام که
روز ورود وارد شهر شده بود حرکت نمایند

تکلیف نواب مستطاب عضدالدوله حکمران قزوین این است در ورود روز

جناب ایلچی یک نفر سرتیپ معتبر لشکر حاضر باشد و الا شخص دیگری از رجال معتبر باشد رئیس مستقبلین

قرار دهند و بطوری که در ورود به تبریز شرح داده شد مستقبلین به او از حد تبریز کرده از اعیان

و اشراف قرار داده شد هر که بفرستد در دم دروازه سربازها حاضر باشند در معابر هر جا لازم

نظام و توپچی است تعظیمات عسکریه یعنی آوردن دسته‌ها و معبر از سربازی و فراش‌ها کمال باشند

در خانه ایلچی سرباز قراولی و قلعگی ... نفر با لباس خوب حاضر باشند قبل از وقت هیچ

شش خوانچه شیرینی در منزل جناب ایلچی با شربت و قهوه و چند نفر پیشخدمت و عمال

از جانب حاکم حاضر باشد پس از ورود به منزل همه اطفال ... رئیس مستقبلین به منزل

ایلچی رفته شربت و غلیان کشیده برمی‌گردد و از آن به بعد یعنی آن ... نواب شاهزاده

روز ورود از جناب ایلچی دیدن نمایند در احوال پرسی که نواب شاهزاده شخصی به او از جانب

خود مخصوص به احوال پرسی بفرستند دیگر خود جناب ایلچی با ... نزد نواب شاهزاده را

ملاقات نمایند نواب شاهزاده اسب یراق طلا با چند نفر صاحب منصب با لباس خوب

و بعضی نوکر و فراش درب منزل وزیر مختار به نظر رسیده و در منزل خودشان هم لباس قرار دادند

و شاد و مان و خوب باشند نیز و ضد ما حاضر باشند به ایلچی در روی ضد ما بنشینند و نهایت اظهار

مروت و مهربانی به ایشان نمایند و اگر جناب ایلچی توقف کند اعیان دولت و غیره دیدن نمایند

و در حالتی که زنان و قزوین از طهران بطور رسمی مشایعت شده استقبال می‌ و در اروز منزل حاضر شده

هر گاه جناب وزیر مختار تا ورود طهران به آسایش و استراحت و احترام شود و از روز ورود جناب

وزیر مختار به قزوین معلوم باشد که جناب وزیر مختار چه روز و چه ساعت وارد طهران خواهد شد و صورت

منزلها را هم جناب وزیر مختار به منزل خواهند که با روز و ساعت ورود نوشته بکارپردازان داده

در طهران فرصت فراهم کردن تشریفات ورود در دارالخلافه باشد البته باید اقلا سه روز

قبل از ورود وزیر مختار این خبر را اصح یا صحیح رسمی داده به اهتمام تحقیق مقرب الخاقان عسکرخان است

۲ شهر ذیقعده ۱۲۲۶

شمارهٔ سند: ٤٣٣
موضوع: اعلان سلطنت مستقل در صربستان
تاریخ: ١٤ جمادی‌الاول ١٣٠٠ هـ. ق
کارتن: ٢١
پروندهٔ:

نامهٔ میرزا سعیدخان مؤتمن‌الملک وزیرخارجه به میرزا محسن خان مشیرالدوله سفیرکبیر ایران در اسلامبول

جناب جلالتمآبا

سابقاً که دو طغرا نامهٔ اعلی حضرت پادشاه سربستان را یکی مشعر به اعلان سلطنت مستقله، دیگری در باب اهدای نشان آن دولت، برای تقدیم حضور مرحمت به ظهور اعلی حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنافداه فرستاده بودند، چون اصل نشان نرسیده بود، جواب نوشته شد. این اوقات، که مقرب‌الخاقان، حاجی محمدخان وارد دربار همایون گردید، و نشان مزبور را رسانید، دو طغرانامه در جواب نامهٔ آن دولت، نوشته شده و به توسط مقرب‌الخاقان مشارالیه ارسال شد، که آن‌جناب جلالتمآب به سفارت دولت مشارالیها تسلیم نماید، فرامینی هم که برای مأمورین خارجه خواسته بودید، بر حسب امر اقدس ملوکانه، ده طغرا فرمان بی‌اسم و رسم فرستاده شد، که آن‌جناب، به هر کس صلاح دانند، بدهند، و صورت آن را با یازده طغرا فرمان، که سابقاً فرستاده شده بود، به اسم و رسم و تعیین درجه برای ثبت دفتر وزارت جلیلهٔ خارجه خواهند فرستاد. سه طغرا فرمان نشان هم برای مقرب‌الخاقان حاجی محمدخان و صالح افندی و مسیو لامبارد صادر گردید و به مشارالیه داده شد، که فرمان آنها را ابلاغ نمایند به جهت استحضار خاطر آن‌جناب جلالتمآب قلمی گردید. حررفی ١٤ شهر جمادی‌الاولی ١٣٠٠
با مهر میرزا سعیدخان

جناب جلالتمآب سابقاً دو طغرا نامه اعلیحضرت پادشاه انگلستان که متضمن اعلان سلطنت و تشکر از دربار ایران بود

نشان داده بود که برای تقدیم حضور مرحمت ظهور اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداه فرستاده بودند جهت اصدار آن زحمت داده بود

این اوقات سفیر افغان حاجی محمد نبی خان وارد دربار همایون گردیده نشان مزبور را به ضمیمه دو طغرا نامه در جواب نامه‌ها از دولت انگلیس زحمت داده بود

سفیر افغان نشان را به اداره ارسال نموده که جناب جلالتمآب به سفارت انگلیس ابلاغ نماید فرمایش در این باب به وزارت خارجه

برحسب امر اقدس ملوکانه ده طغرا فرمان به اسم درجه فرستاده شده که جناب مستطاب به هر کس صلاح دانند به ضمیمه صورت اسامی

حال در سابق فرستاده شده بود اسم درجه و تعیین درجه برای شخص دفتر وزارت جلیله خارجه فرستاده شده برای سفیر افغان

حاجی محمد خان ... که خاطر مبارک ...

شمارهٔ سند: ٤٣٤
موضوع: فرمان و امضای مأموریت میرزا علی خان کار پرداز سلیمانیه
تاریخ: ١٤ جمادی الاولی ۱۳۰۰ هـ. ق
کارتن: ۲۱
پروندهٔ:

نامهٔ میرزا سعیدخان وزیر امور خارجه به سفارت ایران در استانبول (معین الملک)

جناب جلالت‌مآبا

سابقاً به آن‌جناب جلالت‌مآب نوشته بودم که فرمان و برات امضای مأموریت عالی جاه میرزا علی خان کار پرداز سلیمانیه را از باب‌عالی صادر کرده زودتر برای او بفرستید، تا به حال نفرستادید و او در سلیمانیه به حالت منتظره باقی است متصرف سلیمانیه هم نسبت به تبعه این دولت علیه انواع اذیت و بی اعتدالی ظاهر می سازد هر وقت مشارالیه به مقام منع برمی آید می‌گوید تا فرمان و برات امضای مأموریت شما از اسلامبول نرسد، مأموریت شما را رسماً قبول نمی‌کنم و در مقام سؤال و جواب برنمی آیم، البته آن‌جناب تعجیل در صدور احکام او خواهند کرد، مخارجی که برای رسوم محرر و غیره می شود کار پرداز باید بدهد و البته خواهد داد. اگر احکام را مستقیماً به سلیمانیه می فرستید به حامل فرمان بسپارید که رسوم را از او بگیرد و هرگاه به طهران می فرستید به او خواهم نوشت که آن وجه را به عالی جاه فخامت همراه میرزا حسن‌خان شوکت که وکیل آن‌جناب است، برساند. اعلی ای الحال مخارج را می دهد و آن‌جناب هم تعجیل در اصدار احکام او نماید که بتواند به اقتضای مأموریت خود عمل کند. حرر فی ١٤ شهر جمادی الاولی ۱۳۰۰

حاشیه: عالی جاه آقاعباس که سابقاً در کرکوک مأموریت و اقامت داشت و از آنجا به سلیمانیه آمده بود، بعد از مأموریت عالی جاه میرزا علی خان به سلیمانیه عالی جاه آقاعباس هم نوشتم باز کمافی السابق به سر مأموریت سابق خود به کرکوک برود، برای او هم فرمان امضا صادر کرده، خواهید فرستاد که او هم مخارج فرمان را خواهد داد. انشاءالله تعالی فی السلام

جناب جلالتمآبا سابقاً با جناب جلالتمآب نوشته بودم در فرمان و برات اضافی مأموریت چاپار مستر [illegible] عمل کار بوده

سفارت انگلیس را الان با جای صاحب رکن که زنو [illegible] برای اداره نوشته‌اند با کمال [illegible] در سفارت انگلیس مطلوب است [illegible]

این دولت هیچ اثری از آن [illegible] خاطر جمع شود در وقت شاه الله مقام [illegible] بکوشند فرمان و برات اضافی [illegible]

از روی سند [illegible] مأموریت [illegible] قبض نکنم و در مقام [illegible] جواب بدهم [illegible] نمبر درجه در احکام [illegible]

دفتر [illegible] کار بواز [illegible] خود [illegible] احکام را مستقیماً [illegible] فرمان [illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٣٥
موضوع: تعیین میرزا حسین‌خان به نیابت اول سفارت ایران در لندن و پاریس
تاریخ: ۱۷ ذی‌القعده ۱۳۰۰ هـ.ق
کارتن: ۲۱
پروندهٔ:

نامهٔ وزارت خارجهٔ ایران به سفارت کبریٰ ایران در اسلامبول

جناب جلالت‌مآبا، مقربی الخاقان ینتجی الوزراء والامراء العظام میرزا حسین‌خان پسر مرحوم میرزا موسی، وزیر لشکر و حاجی محمدخان فرزند ارجمند غفران‌ماب اسداله میرزای، نایب الایاله طاب‌ثراه که حسب‌الامرالاقدس الاعلی در وزارت جلیلهٔ امور خارجه مشغول تحریر و خدمتگزاری بودند، این اوقات برای تکمیل تربیت و تحصیل بعضی اطلاعات که در فرنگستان بهتر و زودتر میسر می‌گردد به سمت نیابت اول سفارت لندن و پاریس معین و روانهٔ صوب مقصد شدند در ورود آنها به اسلامبول به ملاحظه اصالت و نجابتی که مشارالیهما دارند و رعایت احترامی که از جانب سفارت کبری همواره در حق این قبیل نجبا قابل تربیت به عمل آمده است البته طوری حرمت و رأفت و محبت از جانب آن‌جناب جلالت‌مآب نسبت به ایشان مبذول خواهد شد که در کمال خوشوقتی و امتنان از اسلامبول عزیمت نمایند و به مقصد برسند.

[حاشیه:] جناب جلالت‌مآب معین‌الملک

وزارت جلیلهٔ امور خارجه دولت علیّه ایران

مورخه ۱۷ شهر صفر المظفر سنهٔ

نمره

جناب جلالتمآبا

مقرب الخاقان مقتدر الدوله سالار المعظم میرزا حسن خان پسر مرحوم میرزا ... وزیر

دعاگوی محمد خان فرزند ارجمند عزیز آقا میرزا ... ناصر الدوله که طالب ... جناب ... اقدس اعلی

در وزارت جلیله امور خارجه شغلی تحریر داشته و بعد از آنکه اوقات بیکاری کمتر داشت بخصوص بعضی علاقه داشت در این

بهتر از خود تربیت میکرد و بعد نیابت اول سفارت لندن با رتبه معین و در دایره مورد تحصیل نمود در اداره جوانها

با سعی و مجاهدت بسیار ... الیه دارند و رعایت احترام او از جانب سفارت کبری همواره در حق

این قسمی که ... تربیت حاصل آمده است البته طوری است و رأفت و محبت از جانب آن جلالتمآب

نسبت به ایشان نموده خواهند که در حال خوشوقتی در همان از ... عنایت نمایند و مقصد برسند

شمارهٔ سند: ٤٣٦/١
موضوع: سفارت خالدبیک و امور ایران و عثمانی
شمارهٔ: ۳
تاریخ: ۲ صفر ۱۳۰۳ هـ. ق
کارتن: ۱۸
پروندهٔ:.

گزارش سفارت ایران در استانبول به وزارت خارجه (کتابچهٔ مخصوص محرمانه)

محرمانه

هوالله

فدایت شوم، مأموریت خالدبیک بابان به سفارت کبرای طهران چنانکه تلغرافاً عرض کرده‌ام قبل از ورود بنده شده بود. میرزا جوادخان شارژدافر در وینه به بنده تلغراف کرده بود که «از باب‌عالی به سفارت طهران تلغراف کرده بودند که از وزارت جلیلهٔ امور خارجه در باب مأموریت مشارالیه استمزاج کنند شارژدافر عثمانی در جواب تلغراف کرده بود که از وزارت جلیلهٔ امور خارجه استمزاج کردم فرمودند چون حالت مشارالیه در اینجا مجهول است به صوابدید معین‌الملک محول کردیم، اکنون اعلی حضرت سلطان و وزیر امور خارجه از شما مخصوصاً خواهش می‌کنند که انتخاب سلطان را قبول کرده به وزارت جلیلهٔ امور خارجه تنسیباً تلغراف بکنید»، چون اوقاتی که در لندن بودم مشارالیه نایب اول سفارت عثمانی بود به مناسبت همزبانی پیش بنده زیاد آمد و شد می‌کرد و معرفتی به احوالش داشتم و او را نسبت به دولت علیه نیکخواه می دانستم و برای اصلاح سیئات اعمال صدراعظم سابق، سعیدپاشا و وزیر امور خارجهٔ معزول عاصم‌پاشا خوشدل داشتن، وزیر امور خارجهٔ حاضر لازم بود و در مأموریت خالدبیک محذوری نبود، لهذا به میرزا جوادخان تلغراف کردم که تنسیباً از جناب مستطاب اجل عالی استمزاج کند بعد از ورود اسلامبول چون بستگی و اختصاص او را به نواب رشادالدین افندی ولیعهد دولت عثمانی می دانستم که مدتی معلم نواب معزی‌الیه بود و سلطان به واسطهٔ سوءظن و وسواسی که دارد محض تفریق ذات بین مشارالیه را به سفارت صربستان مأمور فرموده بود، محرمانه به واسطهٔ رضابیک معروف که این روزها خیلی معتمد و مقرب سلطان

است، پیغام دادم که چون عدم امنیت خاطر همایون سلطانی را از خالدبیک و اختصاص او را به نواب ولیعهد می دانم لهذا لازم می دانم عرض کنم که انتخاب شخص معتمد مناسبتر است. رضابیک فرموده بود جواب را خود شفاهاً به فلانی خواهم گفت تا در شب مهمانی بعد از شام که ساعتی تنها نشستیم فرمود در باب خالدبیک پیغامی کرده بودید راست است چون آدم برادرم است چندان اعتماد به او ندارم و محض خواهش برادرم مجبور شدم او را مأمور طهران بکنم امنیت و اعتماد من در حفظ مسالمت دولتین به شماست که معتمد اعلی حضرت شاهنشاه ایران هم هستید، مأموریت خالدبیک اهمیت ندارد و اگر مثل شما کسی اینجا نبود آن وقت انتخاب شخص معتمدی لازم بود در حقیقت شما سفیر هر دو پادشاه هستید.

بالجمله یکی از محسنات مأموریت مشارالیه همین عدم امنیت سلطان است که خود مشارالیه خوب می داند و دلگیر است و از این حالت او استفاده می توان کرد.

ثانیاً خودش و اعمامش خیرخواه دولت و مایل ایران هستند، حتی عمویی دارد علی پاشانام مکرر به بنده اظهار کرده است که اگر دولت ایران بخواهد سلیمانیه حاضر است و طایفهٔ او به نان و نمک دولت ایران پرورده شده است یقین دارم خالدبیک هم صاحب همین افکار است و از حالت او خوشنود خواهید شد.

ثالثاً قطع نظر از اکراد سلیمانیه تمامی طوایف اکراد ایرانی صرف هستند و از دولت عثمانی هم دلخوشی ندارند به جای اینکه جلب قلوب آنها بشود تبرید* و تبعید آنها خلاف مصلحت پولتیک دولت است عوض اینکه خدمت به دولت و وطن خود کنند آلت کار عثمانی ها می شوند، همین که از طرف دولت ایران تبرید و تباعد دیدند به طرف عثمانی میل می‌کنند، این معنی محل دقت و اعتنای اولیای دولت باید باشد و به قدر مقدور در جلب قلوب اکراد داخل و خارج باید کوشید که بالمآل منافعش بی شمار است، به همین جهت دولت عثمانی مناسبت مذهبی را دستاویز کرده از ایشان جلب قلب می‌کند و دقیقه‌ای را در استجلاب و تحریک آنها مهمل نمی‌گذارد.

بالجمله قرار بود که خالدبیک به اسلامبول آمده از اینجا روانه شود، در باب‌عالی هم منتظر بودند در فکر مهمانی رسمی برای او بودم سیم شهر حال غفلتاً از

* به معنی سرد کردن، خنک کردن

باب‌عالی خبر آوردند که به موجب حکم سلطان که از سرای و بدون اطلاع باب‌عالی با تلغراف به خالدبیک رسیده است مستقیماً از بلغراد عازم ایران شده است، بنده هم همان ساعت با تلغراف مراتب را به عرض رساندم اگر مشارالیه در حرکت تعجیل کرده زود به رشت برسد به طوری که مهماندار و ملزومات پذیرایی به طور دلخواه و مکمل نرسد، بحث بر خودشان وارد است. ولی مجدداً در کمال اهمیت نظر دقت اولیای امور را به طرف اکراد و جلب قلوب آنها دعوت می‌کنم و همچنین به طرف بغداد به موجب اطلاعات صحیحهٔ قطعیه که حاصل کردم سلطان یکی از محارم خود را به کشف احوال اهالی و حکومت ارزروم و بایزید و بغداد و شامات مأمور کرده بود مشارالیه مراجعت نموده به سلطان عرض کرده است که آنچه وزرای دولت و ولاة ولایات به حضور شما در حسن حال و امنیت و آسایش ولایات عرض کرده و می‌کنند همه دروغ است. اهالی ولایات از ظلم و تعدی مأمورین دولت و گرانی بار انواع رسومات و مالیات به ستوه آمده‌اند به طوری که اهالی شامات به جان و دل طالب فرانسه‌ها هستند و آنها هم در لوازم جذب قلوب اهالی آن سامان فروگذاری ندارند.

و آنچه نواحی ارزروم و بایزید است همین حالت را با روسها دارند.

و آنچه اهالی عراق عرب‌اند منتظر یک اشاره از طرف ایران هستند و سلطان از این راپورت مأمور مشارالیه خیلی پریشان شده است، تحریرات تقی‌الدین پاشا والی بغداد هم مؤیّد قول این مأمور است در این دو سه ماه مکرر به باب‌عالی و مستقیماً به سلطان نوشته است که مردم عراق عرب به طوری میل به تشیع کرده‌اند که سالی نیست دو سه هزار نفر شیعه نشوند و اگر چند سال دیگر این طور دوام بکند یک نفر سنی در این مملکت نخواهد ماند و همگی طالب ایران شده به یک اشارهٔ دولت ایران یاغی خواهند شد. این فقره هم اسباب پریشانی حواس اولیای دولت شده، مجلسها منعقد کرده و مشورتها نموده عاقبت قراردادند به توسط سیدسلیمان نقیب بغداد که از اولاد شیخ عبدالقادر و در آنجا سمت پیری و ارشاد دارد و حالا در اسلامبول و مهمان سلطان است و چند نفر دیگر از علما کتابی در رد شیعه و تضیف [تضعیف] مذهب جعفری نوشته و چاپ کرده در آن صفحات منتشر کنند این فقره را شنیده به پختگی اقدامات مؤثرانه کرده وخامت عاقبت و سوءنتیجه این کار را خاطرنشان نمودم عجالتاً صرف‌نظر کرده در فکر تهیهٔ اسباب منع این حالت و کسر نفوذ دولت ایران در آن صفحات هستند، مقصود این است

که حضرات شب و روز با وجود عدم اسباب در کارند و ما با وجود هزار اسباب استفاده نمی کنیم و راه استفاده را هم نمی دانیم.

چیزی دیگر که عرض آن را لازم می دانم این است که طوری از اول باید با سفیرکبیر حاضر برداشت معامله کرد که مثل سلف ناخلفش بدهوا نشود چنانکه شفاهاً و تحریراً عرض کرده‌ام با مردم باید به لسان خودشان حرف زد لسان امروزهٔ دول لسان حقوق است اگر با لسان مزبور تکلم شود حقوق محفوظ می ماند و هر یک از مأمورین خارجه قناعت به حق خودش می‌کند و الا هم حقوق مقدسه پامال می شود و هم مأمورین راضی و ممنون نمی شوند و جری می‌گردند. اسلحهٔ بزرگ دولتها امروز اسلحهٔ حقوق ملل است، عرض نمی‌کنم که به مأمورین و سفرای خارجه باید سخت گرفت و حقوق آنها را نباید داد بلکه عرض بنده این است که باید حقوق آنها را محترم شمرد و تصدیق کرد و حقوق دولت را هم نباید به خاطرخواهی و محض جلب قلب و خوش‌آمد، ترک کرد. نکتهٔ عمده در تفریق حالت رسمی و شخصی است چنانکه در دربار عموم دول اساس مراوده است در عالم شخصی هر حالتی که با مأمور یک دولتی گماشتگان آستان همایون شاهنشاهی روحنافداه و اولیای دولت و رجال مملکت دارند در عالم رسمی باید بکلی کنار کرده دیده نشود، مگر حقوق دولت. بالجمله فقرهٔ معروضه خیلی محرمانه است، در وزارت جلیله غیر از جناب‌عالی و معتمدین کسی نبیند مبادا به سفارت عثمانی برسد.

یکی هم اعتنا و مواظبت تمام است به معاملهٔ متقابله در این باب استدعای بذل توجه مخصوص دارم که به ولایات قدغن اکید شود در امور جنائیه هرقدر جزئی هم باشد وجهاً من‌الوجوه به مأمورین عثمانی مداخله ندهند و اولاد تبعهٔ عثمانی را که از تبعهٔ اناث ایران متولد شده حکماً داخل سربازی کنند تا شکایتشان به باب‌عالی برسد و همچنین با سفیرکبیر در باب همین فقرهٔ ازدواج و عسکرنمودن اولاد تبعهٔ ایرانی و وخامت عاقبت این و در لزوم اصلاح آن مذاکره بفرمایید تا به باب‌عالی به طور مساعد بنویسد بلکه انشاءالله این معایب اصلاح شود، عجالتاً به قدری حواسشان پریشان و مشغول‌اند که هنوز فرصت مذاکره به دست نیامده است، انشاءالله همین روزها اقدامات قویه در باب‌عالی کرده اگر مثمر نشد به خود اعلی حضرت سلطان مراجعت خواهم کرد و اگر اصلاح نشود مراتب را عرض خواهم کرد آن وقت وجود سفارت کبری با تجاوزاتی که به حقوق مقدسهٔ دولت

علیه می شود، مناسب نخواهد بود.

بالجمله مذاکرات سخت جناب مستطاب‌عالی با سفیرکبیر مقوی اقدامات بنده خواهد شد و اگر از طرف قرین‌الشرف عالی اقدام و مذاکره نشود سفیر جدید هم مثل سفیر سابق که در زمان میرزا سعیدخان مرحوم نوشته بود، خواهد نوشت که این اشکالات از فلانی است در اینجا این سخنان در میان نیست.

بالجمله امیدوارم انشاءالله به اقدامات سفارت عن‌قریب کار به اصلاح آید وزیر امور خارجه عجالتاً مساعد است و صدراعظم حاضر هم مثل سابق عنود و با ایران و ایرانیان عداوت ندارد، زیاده جسارت است. فی ۲ شهر صفرالمظفر ۱۳۰۳

محل مهر: عبده محسن ابن کاظم

کتابچهٔ مخصوص محرمانه

سفارت کبرای اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران

در لندن

شماره ۳

هو الله

فدایت شوم ماموریت خالد بیک بدون سفارت کبرای طهران چنانکه قبلاً عرض کرده‌ام [illegible] شده بود

میرزا جوادخان [illegible] تلگراف کرده بود (از جانب سفارت طهران تلگراف کرده بودم و از وزارت جلیله امور خارجه

درباب ماموریت معزالیه استمزاج کرده [illegible] در جواب تلگراف کرده بودم از وزارت جلیله امور خارجه استمزاج کرده)

فرموده چون دولت معزالیه [illegible] همراه [illegible] الملک [illegible] اگرچه اعلیحضرت سلطان [illegible] امور خارجه [illegible]

بگذشته [illegible] سلطان را [illegible] وزارت جلیله امور خارجه [illegible] تلگراف کرده‌اند) چون این تلگراف [illegible] معزالیه [illegible]

سفارت [illegible] بود [illegible] آمده [illegible] داشتم [illegible] دولت علیه [illegible]

نوشته‌ام و برای اصلاح [illegible] اعمال [illegible] امور خارجه [illegible]

حضور [illegible] ماموریت خالد بیک [illegible] میرزا جوادخان تلگراف کرده‌ام [illegible] جناب مستطاب [illegible]

استمزاج کند [illegible] ولیعهد دولت [illegible] نوشته‌ام [illegible]

[illegible] سلطان [illegible] معزالیه [illegible] سفارت [illegible] فرموده بود

[illegible] خالد بیک [illegible] سلطان [illegible] دادم [illegible] سلطان [illegible]

[illegible] خالد بیک [illegible] ولیعهد [illegible] عرض کنم [illegible] شخص [illegible]

فرموده بود جواب [illegible] گفت [illegible] فرمود [illegible] خالد بیک

[illegible] کرده بودید [illegible] چون آدم [illegible] برادرم [illegible] طهران

بگم اتفاقات دیروز در خصوص مسئلهٔ [illegible] ثابت است [illegible] بعضی از [illegible] شاه و ایران هم بسته‌اند در باب [illegible] خالد بیک اهمیت دارد

اگر شما تا کجا [illegible] اتفاقات [illegible] مشهدی [illegible] در حقیقت تا سفیر [illegible] بسته‌اند بلکه [illegible] از محسنات بر این [illegible]

بعضی هم [illegible] سلطان است و خود [illegible] خوب بسته‌اند و دیگر است و در این حال [illegible] در ایران کرده [illegible]

خود شما هم بیش [illegible] دولت [illegible] ایران باشد [illegible] شاه هم [illegible] اظهار کرده است و دیگر دولت ایران نخواهد [illegible]

حاضر است [illegible] دولت ایران [illegible] است [illegible] خالد بیک هم صاحب [illegible] است [illegible]

[illegible] خواهند شد [illegible] اگر [illegible] از طرف [illegible] دولت [illegible] هم [illegible]

جلب قلوب آنها بشود [illegible] برخلاف مصلحت پولتیک دولت است عرض اینکه [illegible] دولت [illegible]

خود کشته‌اند [illegible] بلکه از طرف دولت ایران [illegible] از طرف عثمانی [illegible]

[illegible] دولت [illegible] جلب قلوب اگر [illegible] خارج [illegible]

بعضی جهت دولت عثمانی [illegible] جلب قلوب [illegible] انقلاب [illegible]

[illegible] خالد بیک [illegible] ایران [illegible]

[illegible] موجب حکم سلطان [illegible] اطلاع [illegible] خالد بیک رسیده است [illegible]

[illegible] ایران [illegible] اگر [illegible]

[illegible] دولت [illegible]

اولیای امور را بطرف اکراد و جانب قبوب آنها دعوت میکنم و همچنین بطرف بغداد برحسب اطلاعات صحیحه خفیه که بدست کردم

سلطان یک نفر از مردم خود را بکشف احوال اهالی و حکومت ارض روم و بایزید و بغداد و دولت مأمور کرده بود مشارالیه مراجعت نموده به سلطان

عرض کرده است که آنچه وزرای دولت روانه و مأمور نموده اند بجهت رضا در حسن حال و رفاه و آسایش اهالی است عرض کرده اند بیگانه شده همه

در خارج است اهالی ولایات از ظلم و تعدی مأمورین دولت و کارگذاران بانواع تعدیات و اذیات بستوه آمده اند بطوریکه اهالی ثابت

بکمال و جان طالب قرانه باشند و اظهار میدارند که جانب قبوب اهالی آن حال فروگذاری ندارند و آنچه قومی از ارض روم و بایزید است

همین حالت را به روسها دارند و آنچه اهالی عراق عرب است منتظر کسی اند که از طرف ایران باشند و سلطان از این امر بسیار

خیلی پریشان شده است تحریکات تقی الدین پاشا والی بغداد در تقویت قبایل و مأمورین دارند و شده که از بابلی و تسلیم سلطان ... شده

و مردم عراق عرب بطوری بمذهب تشیع گرویده اند و سالیانه ده هزار نفر شیعه شوند و اگر چند سال دیگر اینطور دوام کند سنی در آنجا

نخواهد ماند و بکلی طالب ایران شده یک اشاره دولت ایران راضی خواهند شد این فقره هم اسباب پریشانی خواطر اولیای

دولت شده و مجلس مخصوصه کرده و مشورتها نموده و قرار داده اند که بواسطه سید سلیمان نقیب بغداد و بواسطه شیخ عبدالقادر در آنجا

سنی مذهب را در دایره و اعانت دارد و امداد بعمل بیاورند سلطان است و چند نفر دیگر از علمای آنجا رد شیعه تصنیف مذهب جعفری نوشته

و جواب کرده در آن صفحات منتشر کنند این فقره را شنیده و تحقیق اقدامات نموده کرده و وقت و در نتیجه این کار را

منظور داشتن مردم مجالسه صرف نظر کرده و در فکر تهیه اسباب صلح اهالی دیگر نفوذ دولت ایران در آن صفحات هستند تقویت

حضرات شب و روز به وجود همه اسباب فراهم آورده و به وجود هزار اسباب با اشتداد میکنم در این باب اشتداد و زیاد اهتمام نمایند

چیزی دیگر عرض [illegible] این است [illegible] به [illegible] خبر برداشت [illegible] کرده [illegible] خلقش [illegible] شود

[illegible] عرض کرده‌ام [illegible] مردم [illegible] میان خودشان [illegible] حقوق [illegible] اگر [illegible]

محکم شود حقوق [illegible] حقوق [illegible] شود [illegible]

[illegible] حقوق [illegible] عرض [illegible] گرفت

و حقوق [illegible] حقوق [illegible] حقوق دولت [illegible]

[illegible] دولت [illegible] دول [illegible]

[illegible] دولت [illegible] ملک [illegible]

که دیده نشود مگر حقوق دولت [illegible]

[illegible]

[illegible] ایران [illegible]

[illegible] همچنین [illegible] ازدواج [illegible]

[illegible] اصلاح آن [illegible] اصلاح شود [illegible]

[illegible] ان شاء الله [illegible]

نه بخود اعلیحضرت سلطان مراجعت خواهم کرد و اگر اصلاح نشود مراتب را عرض خواهم کرد آن وقت [illegible]

سفارت کبرای اعلیحضرت شاهنشاه ایران

در اسلامبول

شماره

یکی از آنها و یکی هم تقدیم شده ولی نتیجه‌ای نبخشیده [illegible] بالجمله هرگاه از سمت جناب مستطاب عالی با سفیر کبیر عثمانی

اقدامات بشود خوب خواهد شد والا اگر از طرف قرین الشرف عالی اقدام نشود هرگاه سفیر جدید [illegible] سفیر سابق که در زمان ایشان [illegible]

مرحوم نوشته بود خواهد گذشت و این انگاره [illegible] در اینجا [illegible] بالجمله [illegible]

به اقدامات سفارت [illegible] کار به صلح آید [illegible] وزارت خارجه [illegible] مساعدت [illegible] صدراعظم حاضر [illegible] سابق [illegible]

دوام ایام [illegible] زیاده جسارت است ۲۴ شهر صفر المظفر ۱۳۰۳

شمارهٔ سند: ۴۳۶/۲
موضوع: تشریفات روز ورود سفیرکبیر عثمانی
تاریخ: ۱۸ ربیع الاول ۱۳۰۳ هـ. ق
کارتن: ۱۸
پروندهٔ:

روز جمعه ۱۸ ربیع الاول ۱۳۰۳ تخاقوی ئیل

تشریفات روز ورود جناب خالدبیک سفیرکبیر عثمانی

عمدة الامراء العظام نصرالملک رئیس مستقبلین، یک نفر سرتیپ و یک نفر یوزباشی با یک صد نفر سواره قزاق و معتمدالسلطان میرزا عبداله خان سرتیپ مستشار وزارت خارجه تا عمارت اسب دوانی به استقبال جناب ایلچی خواهند رفت.

به جناب جلالت مآب امین السلطان ابلاغ شود به قرارداد حاجب الدوله در عمارت اسب دوانی میز و صندلی های خوب و شیرینی و لوازم معمول آن را به طورهای خوب و منقح حاضر خواهند ساخت و در شیرینی دقت خواهند نمود که خیلی خوب باشد. قهوه چی باشی اسباب چایی و قهوه در آنجا مهیا خواهند کرد.

مستقبلین در آنجا با ایلچی بعد از صرف شیرینی و چایی و قهوه با نظم و ترتیب عازم سفارتخانه خواهند شد.

رئیس مستقبلین همه جا همدوش ایلچی و سایرین پشت سر ایشان به قاعده و ترتیب خواهند آمد.

امیرآخور سه رأس اسب از اصطبل خاصه همایون با یراقهای طلا یکی برای ایلچی و دو رأس برای یدک مهیا کرده جلودار با مستقبلین به عمارت اسب دوانی خواهد برد.

قدری به دروازهٔ شهر مانده بیست نفر فراش و ده نفر شاطر حاضر خواهد بود هر یک با صاحب منصب خودش آمده تا دم سفارت خانه در پیشاپیش ایلچی باشند و نگذارند ارباب توقع زحمت به ایشان برسانند.

آنها که تماشاچی هستند و در معبرها ایستاده اند هنگام عبور جناب ایلچی به نظام صف کشیده بایستند و داخل هم نشوند باید قبل از وقت منظم نمایند که هنگام عبور ایلچی فراش مردم را اذیت نکنند.

از حکومت دارالخلافه قدغن خواهند کرد که درویش و فقیر و ارباب توقع را نگذارند سر راه ایلچی باشند و راهها و کوچها را جاروب و آب‌پاشی نمایند و چاهها و گودالها را مسطح نمایند.

در میدان توپخانه هنگام عبور ایلچی توپچیان موافق معمول قراول سلام نظامی به عمل آورند، بدون شیپور.

دویست نفر سرباز با یک نفر یاور باید دم دروازه که ایلچی از آنجا وارد شهر می‌شوند حاضر باشند. و دویست نفر دیگر با یاور دم سفارتخانه که در آنجا فرود خواهند آمد حاضر خواهند شد که موافق معمول سلام نظامی داده احترامات عسکریه به عمل آورند و ده نفر سرباز با یک نفر وکیل در آنجا قراول احترام خواهند بود و این همان قراول دایمی است که در سفارتخانه‌ها است برای در دروازه و درب سفارتخانه یاور و سرباز موقتی که خواهد ایستاد از فوج مخصوص حضرت والا نایب‌السلطنه باشد و تفنگ و رندل داشته باشند.

جناب امیرالامراء العظام مجدالدوله از نظارتخانه مبارکه ده خوانچه شیرینی به طوری که معمول ورود سفرا است در سفارت‌خانه قبل از ورود ایلچی حاضر خواهند نمود که اول تهنیت و تبریک باشد و در خوبی شیرینی و پاکیزگی خوانچه‌ها و ظروف خیلی دقت خواهد کرد. جناب جلالت‌مآب مستوفی الممالک مقرر خواهند فرمود چهار نفر از مستوفیان عظام با لباس درباری در منزل ایلچی حاضر شده و از جانب سنی الجوانب ملوکانه رسم تفقدات را به عمل آورند.

روز دویم ورود ایلچی جناب آجودان مخصوص از طرف قرین‌الشرف همایون اقدس اعلی به سفارت‌خانه رفته احوالپرسی از ایلچی خواهد نمود.

روز دویم ورود جناب صنیع الدوله دیدن خواهد رفت.

روز دویم ورود از طرف وزارت خارجه معتمدالسلطان میرزا عبداله‌خان سرتیپ مستشار وزارت خارجه به احوالپرسی خواهد رفت.

تشریفات بروز ورود و شرفیابی جناب خالد بیک سفیر کبیر دولت علیه عثمانی

هشتم ربیع الاول ۱۳۰۳ تخاقوی ئیل

روز جمعه [illegible] ۱۳۰۲ [illegible]

تشریفات روز ورود جناب [illegible] سفیر کبیر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

روز دوشنبه دوم جناب جوادالدوله محترم از طرف قرین‌الشرف همایون
اقدس تهنیت به سفارت‌خانه رفته احوال‌پرسی از انجمن خواهد نمود
روز سه‌شنبه دوم جناب منیع‌الدوله خواهد رفت [illegible]
روز چهارشنبه دوم از طرف وزارت خارجه به مهر [illegible]
با احوال‌پرسی خواهد رفت

شمارهٔ سند: ۴۳۶/۳
موضوع: تشریفات روز شرفیابی سفیرکبیر عثمانی به حضور شاه
تاریخ: ۲۰ ربیع الاول ۱۳۰۳ هـ. ق
کارتن: ۱۸
پروندهٔ:

روز یکشنبه بیست ربیع الاول ۱۳۰۳ تخاقوی ئیل تشریفات روز شرفیابی جناب خالدبیک سفیرکبیر عثمانی

جناب خالدبیک سفیرکبیر روز سیم ورود به سلام خاص اعلی حضرت شاهنشاهی روحنافداه مشرف خواهد شد، نایب ایشیک آقاسی با بیست نفر فراش و ده نفر شاطر و ده نفر یساول با سه نفر نایب که یکی نایب یساول و یکی نایب فراشخانه مبارکه و دیگر نایب شاطرباشی با دو کالسکهٔ شش اسبه محض احترام سفیر و چهاراسبه به جهت صاحب منصبان با یک نایب کالسکه خانه به سفارتخانه رفته اظهار می نمایند که از جانب سنی الجوانب همایون دعوت به حضور مبارک شده اید.

هنگام عبور ایلچی سربازان که درب دروازه ارک و تک قراولان که درب عمارت مشغول قراولی هستند پیشفنگ خواهند نمود از این قرار اهل نظام حاضر خواهند بود با لباس رسمی خود.

ــ دم دروازه دولت یکصد نفر سرباز خواهد بود که پیشفنگ نمایند. قراول توپها تعظیم نظامی خواهند کرد.

ــ چهارصد نفر سرباز در دو سمت درب اعلی ایستاده پیشفنگ خواهند کرد.

نایب ایشیک آقاسی ایلچی را داخل کشیکخانه مبارکه خواهد کرد در وقتی که چند نفر از امرا و امنای دربار اعظم با لباسهای رسمی برای احترام سفیرکبیر قبل از وقت از قرار ذیل حاظر خواهند بود.

ــ جناب ظهیرالدوله
ــ امیرالامراء العظام آجودان باشی کل
ــ عمدة الامراء العظام سهام الدوله
ــ عمدة الامراء العظام شجاع السلطنه

ــ عمدة الامراء العظام سیف السلطنه

معتمدالسلطان میرزا جوادخان نایب الوزاره

معتمدخان محمدامین خان قاجار

در آنجا قهوه‌چی‌باشی همایون اقدس اعلی به ایشان چای و قهوه و غلیان داده بعد از صرف چایی و قهوه نایب ایشیک‌آقاسی به خاکپای همایون عرض خواهد کرد که سفیرکبیر در کشیکخانه حاضر است، بعد جناب ظهیرالدوله ایلچی را با صاحب‌منصبان به ترتیب و نظمی که مقرر است به پیشگاه حضور همایون خواهد برد و عرض خواهد کرد که جناب خالدبیک سفیرکبیر دولت علیه عثمانی با نامهٔ مودت ختامه شرف‌اندوز حضور مبارک اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی شده و پس از عرض کفش کنده شرفیاب خواهد شد. حضرات عظام که در سلام خواهند بود.

ــ شاهزادگان عظام که حامل اسباب و جواهرآلات خواهند بود.

ــ نواب مستطاب والا ملک‌آرا

ــ نواب مستطاب والا عزالدوله

ــ نواب مستطاب والا رکن‌الدوله

ــ نواب والا حاجی معمتدالدوله

ــ نواب والا فرمانفرما

ــ کشیکچی‌باشی با لباس رسمی و چهل نفر غلام پیشخدمت با لباس پاکیزه از دو طرف صف کشیده خواهند ایستاد.

سینی طلا دم در باغ سلطانی حاضر نمایند وقتی که ایلچی داخل باغ می شود نامه را در سینی طلا گذارده به صاحب‌منصبی که همراه ایشان است خواهند داد که به حضور مبارک ببرد. سفیرکبیر که داخل اطاق می شود نامه را از صاحب‌منصب گرفته بلاواسطه به حضور مبارک عرض خواهد کرد اعلی حضرت شاهنشاهی نامه را به دست مبارک گرفته به جناب جلالت‌مآب وزیر امور خارجه که قبل از وقت در حضور همایون خواهد بود خواهد داد.

بعد از مرخصی در وزارت خارجه رسماً از وزیر امور خارجه دیدن خواهد کرد و فردای آن جناب وزیر امور خارجه بازدید خواهد کرد. وقت شرفیابی ایلچی میرزا عبداله‌خان سرتیپ مستشار وزارت خارجه و میرزا جوادخان سرتیپ مهماندار با جناب

مستطاب اجل وزیر به حضور همایون مشرف می شوند.

پس از مرخصی از حضور همایون که ایلچی به وزارت خارجه به دیدن جناب مستطاب وزیر آمد. جناب صدیق الملک و معتمدی السلطان و نیرالملک و میرزا عبداله خان سرتیپ مستشار با لباس رسمی حضور داشتند و معرفی شدند.

روز [illegible] ربیع الاول ۱۳۰۲ [illegible]

[illegible] جناب [illegible] سفیر کبیر [illegible]

جناب [illegible] سفیر کبیر [illegible] حضرت شاهنشاهی [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible] جناب [illegible] سفیر کبیر [illegible]

[illegible] حضرت [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible] حضرت شاهنشاهی [illegible]

[illegible]

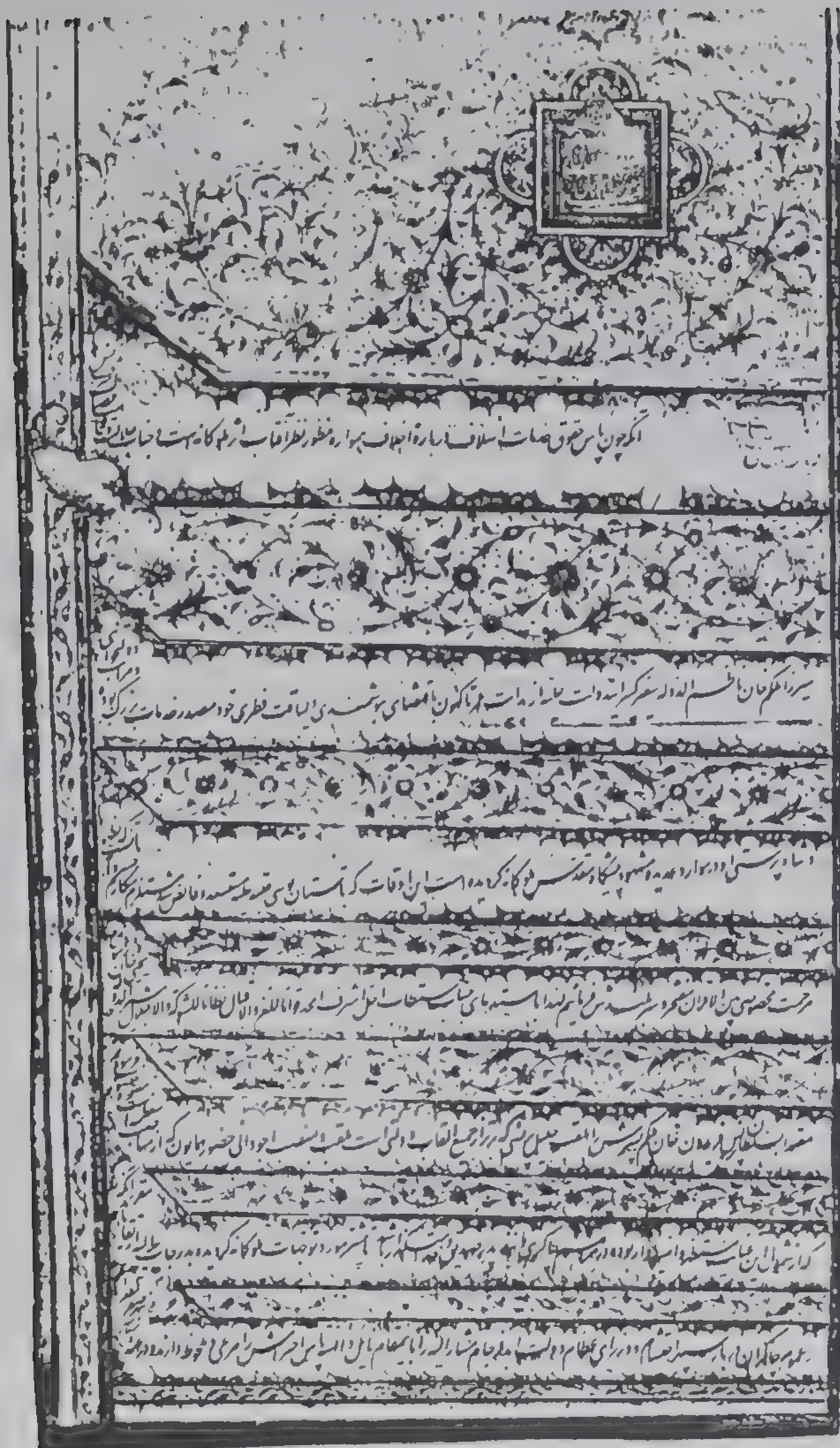
[illegible] جناب [illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۴۳۷
موضوع: اهدای نشان از طرف ناصرالدین شاه به فریدون‌خان ملکم پسر میرزا ملکم‌خان ناظم‌الدوله
تاریخ: صفر ۱۳۰۴ هـ. ق
کارتن:
پروندهٔ:

آنکه چون پاس حقوق خدمات اسلاف درباره اخلاف همواره منظور نظر آفتاب اثر ملوکانه است و جناب جلالت و فخامت‌نصاب اشرف پرنس میرزا ملکم‌خان ناظم‌الدوله سفیرکبیر این دولت علیه از بدایت عمر تاکنون به اقتضای هوشمندی و لیاقت فطری خود مصدر خدمات بزرگ بوده و مراتب دولتخواهی و شاه‌پرستی او درموارد عدیده مشهود پیشگاه مقدس ملوکانه گردیده است این اوقات که به آستان‌بوسی عتبه علیه مستسعد وفایض شد مستلزم مکارم خسروانه آن است که به ظهور مرحمت مخصوصی بین الاقران مفتخر و سربلندش فرماییم، لهذا به استدعای جناب مستطاب اجل اشرف امجد قواماً للغروالاقبال نظاماً للشوکة والاجلال مشیرالدوله یحیی‌خان وزیر امور خارجه معتمدالسلطان پرنس فریدون‌خان ملکم پسرش را به لقب جلیل پرنسی که برتر از جمیع القاب دولتی است، ملقب و به منصب آجودانی حضور همایون که از مناصب معظمه است، مفتخر و منصوب فرمودیم که از شمول این عنایت مستظهر و امیدوار بوده در مراسم چاکری مانند پدر صدیق و خدمتگزار باشد تا بیشتر مورد توجهات ملوکانه گردیده به درجات عالیه ارتقا یابد مقرر آنکه عموم چاکران دربار سپهر احتشام و وزرای عظام دولت ابد فرجام مشارالیه را به این مقام نایل دانسته پاس احترامش را مرعی و ملحوظ دارند و درعهده شناسند. حررفی شهر صفرالمظفر ۱۳۰۴

شمارهٔ سند: ٤٣٨
موضوع: اهداء نشان
تاریخ: محرم ۱۳۱۰ ق
کارتن: ۲۲
پروندهٔ:

فرمان تمثال مرصع‌نشان همایونی به میرزا رضاخان بنان‌الملک جنرال قونسول ایران در مصر توسط عباس حلمی خدیو مصر.

محل مهر عباس حلمی دوم

مالکی شوکتلو حضرت پادشاهیه معروض ... [illegible]

[illegible]

١٠ محرم الحرام ١٣١٠

شمارهٔ سند: ٤٣٩
موضوع: مدح و ثنای سلطان عبدالحمید به وسیلهٔ میرزا حسن خان خبیرالملک
تاریخ: ۱۳۱۱ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ١٤/ق

در مدح اعلی حضرت شاهنشاه خلافت‌نشان سلطان عبدالحمیدخان غازی خلدالله ملکه و سلطانه عرض شده

ز بس که از غم ایام گشته‌ام دلتنگ — به بخت خویشتنستم علی الدوام به جنگ
ز ظلم بی حد ایرانیان و جور فلک — ببین به چهرهٔ من گشته زعفرانی رنگ
ز حسرت قد چون سرو ماهرو صنمی — نهال راست قدم گشته است خم چون چنگ
ز عشق شاهدکی گلعدار و سیم اندام — چو عندلیب کشم تا به کی زدل آهنگ
بیار ساقی سیمین کنون می صافی — که می ز آیینه دل مرا بساید زنگ
نخورده می نتوانم نکو بگویم شعر — به مدح حضرت سلطان حمید جم اورنگ
جهان عدل و سخالجهٔ عطا که به دهر — نیامده است چنین شهریار با فرهنگ
بوذر فهم فلاطون ز جود چون حاتم — به‌عقل همچو پیمبر به هوش چون هوشنگ
ز صولت تو که افراسیاب این عصری — شود به‌معرکه مژگان به چشم خصم خدنگ
ز بانگ کوس تو درگاه کین به روز مصاف — به برّ هژبر هراسان شود، به بحر نهنگ
صدای جود و صلای سخا و مرحمتت — رسیده است به اقصای امریک و فرنگ
ز نظم و عدل تو شاهین به خطهٔ آفاق — مسلم است که نتوان نمود صید کلنگ
به اختصار گرت مدح گفتم عفو نمای — که چرخ فکر فراخ است و دهر قافیه تنگ
سزا و درخور نبود به لطف شاهنشه — هرآنکه گوید من شاعرم بگفت جفنگ
ز جور چرخ ستمکار حاسد جاهت — خمیده باد قدش همچو قامت خرچنگ
هژبر عمرت پیوسته درکنام بقا — به کوهسار جهان تا بود مقام پلنگ
هماره تا که بود معدن شکر در هند — مدام باد به کام مخالف تو شرنگ

حسن ترا یکی از مادحان دیرین است
به نظم و نثر و به خط و به گفتهای قشنگ

[حاشیه:] گاه رزم و روز مصاف، رأفت تو

در مدح اعلیحضرت شاهنشاه خلافت پناه سلطان عبدالمجید خان غازی خلد الله ملکه و سلطانه عرض شد

زبسکه از غم ایام گشته‌ام دلتنگ ‌ ‌ ‌ ببخت چو نشستم علی الدوام بجنگ

ز ظلم بیحد ایشان وجود فلک ‌ ‌ ‌ ببین چه چهره من گشته زعفران رنگ

ز حسرت قد چون سرو دلبر و صنمی ‌ ‌ ‌ نهال راست قدم گشته است خم چون چنگ

ز عشق شاهد هر گلعذار و سیم اندام ‌ ‌ ‌ چو غنچه لب نگشایم بی ز دل آهنگ

بیار ساقی سیمین بدن می صافی ‌ ‌ ‌ که می زآینه دل مرا زداید زنگ

نخورده می نتوانم که تا بگویم شعر ‌ ‌ ‌ بمدح حضرت سلطان جمشید جم اورنگ

جهان عدل و سخا الحق عطا به دهر ‌ ‌ ‌ نیامده است چنین شهریار با فرهنگ

بود بفهم فلاطون بجود همچو حاتم ‌ ‌ ‌ بعقل هیچ نظیر بهوش چون هوشنگ

ز صولت تو که فرق اساس شعب است — شود بمعرکه مژگان چشم خصم خدنگ

ز بانگ کوس تو در کوه لیکن بر رود — بهر بر و بحر سر آن شود بحر نهنگ

صدای جود و صلای سخای مرحمتت — رسیده تا به ختا قبچاق تا به آمریکا و فرنگ

ز نظم و عدل تو شاهین بحفظ آفاق مستمند — شوان نمود صید کلنگ

باحصار گرت مدح گفتم عفو نمای — چه سرخ فلک فرخت و دهر قافیه تنگ

سزاوار در خور نبود لقب شاهنشه — هر آنچه گوید من شاعرم بکف جفنگ

ز جور چرخ ستمگر رجا سد جاهت — خمید بار غمش همچو قامت خرچنگ

هزار بر عمرت پیوسته در کنام بقا — تو همسایه جهان تا بود مقام پلنگ

هماره تا که بود معدن گهر در سنگ — مدام بار الم کام مخالف تو شرنگ

حسن ترا کی از ما دهان در این کمست

بنظم و نثر و بخط و بگفتههای قشنگ

شمارهٔ سند: ٤٤٠
موضوع: درخواست نشان
تاریخ: رجب ۱۳۱۳ هـ. ق
کارتن: ۲۵
پروندهٔ: ۳/ت

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت امور خارجه

چون مراتب صداقت و حسن کفایت و کاردانی مقرب‌الخاقان ذوالفقاربیگ کارپرداز اول دولت علیهٔ ایران مقیم ازمیر به توسط این سفارت سنیهٔ کبری به عرض اولیای دولت ابدمدت قاهره رسیده و در ازای خدمات او استدعای اعطای یک قطعه نشان ذی‌شأن شیروخورشید از درجه دویم درباره مومی‌علیه شده بود. لهذا تا وصول فرمان مبارک از طرف سفارت سنیه به او اجازهٔ استعمال نشان مذکور داده می‌شود که زیب صدر اعتبار خود نموده همواره از شمول مراحم ملوکانه مستظهر و امیدوار باشد. تحریراً فی شهر رجب‌المرجب سنه ۱۳۱۳

[مهر سفارت سنیه دولت علیهٔ ایران در اسلامبول در بالای سند است.]

چنین مراتب صداقت و حسن کفایت و کاردانی مقرب الخاقان ... اتابک که امروز در حضور دولت علیه ایران ...

مقیم دارالخلافه ... سفارت سنیه انگریز بتوسط اولیای دولت ... رسیده و در اظهارات او

... مقتضیه ... نشان شیر و خورشید ... در ... تنها از ... .

از طرف سفارت سنیه ... استعمال نشان مذکور ... که ... جهت ... مراد

در نشان مرحمت همایونی منتظر و امیدوار باشد. تحریراً فی شهر رجب المرجب سنه ۱۳۱۳

شمارهٔ سند: ٤٤١
موضوع: اعلام تشریفات تاجگذاری مظفرالدین میرزا
تاریخ: ۲۲ ذی‌القعده ۱۳۱۳ هـ. ق
کارتن: ٢٤
پروندهٔ: ١٤/ف

نامهٔ مشیرالملک (علاءالسلطنه) به میرزا محمودخان علاءالملک

قربانت شوم، رقیمجات جناب‌عالی مورخهٔ ۲۷ شوال زیارت شد، اطلاع بر سلامت مزاج جناب‌عالی اسباب مسرت و شکرگزاری گردید البته به توسط تلگراف اطلاع حاصل فرمودید که به ضرب گلولهٔ میرزا رضانام کرمانی شقی سوسیالیست چه انقلاباتی در کارها به هم رسانید خوب شد نبودید که مشاهده نمایید و دلتان کباب بشود پادشاهی به آن رأفت و مهربانی در توی حرم حضرت عبدالعظیم وقت ظهر که هنوز نهار صرف نکرده بود و مشغول تهیهٔ نماز بود که بعد از فراغت از نماز به منزل آمده نهار صرف بفرماید از ضربت آن نابکار شقی دنیا را وداع و یک ملت را قرین حزن و اندوه فرمود.

حضرت اشرف امجد به ملاحظهٔ آنکه اگر مردم بفهمند که شاه شهید شده است اسباب اغتشاش ولایت و مملکت شود امروز را پنهان و مخفی داشته، شاه را درتوی کالسکه گذاشته در جلو ایشان نشستند و از حضرت عبدالعظیم به شهر آوردند و خلوت کردند و از کالسکه پیاده نموده به عمارت نارنجستان وارد کردند به طوری که هیچکس نفهمید شاه شهید شده است و همان شبانه که شب شنبه هیجدهم باشد ترتیب امورات نظم ولایت را دادند، هر راهی هر جایی را یک صاحب‌منصب با صد نفر سوار بردند که موجب نمایند کسی به کسی مُعرض نشود و در کل خیابانهای شهر سوارهای قزاق و سرباز قراول به قدر لزوم گماشته شد که مراقب نظم شهر باشند و شب جنازه را غسل دادند و امانت گذاشتند جمیع شاهزادگان، وزرای رؤسای قاجار، رجال دولت، امرا حاضر شدند تشییع جنازه کردند در تکیه دولت سپردند و از امروز تا آن روز تا امروز که پنجم روز رحلت شاهنشاه است هر روز مشغول تعزیه‌داری در مساجد و تکایا هستند، انتظام شهر به درجه‌ای است که هیچ وقت به این امنیت نبوده است. همان شب که اتفاق افتاد به اعلی حضرت اقدس همایون به تبریز تلگراف شد، روز دیگر به تمام سلاطین اروپ

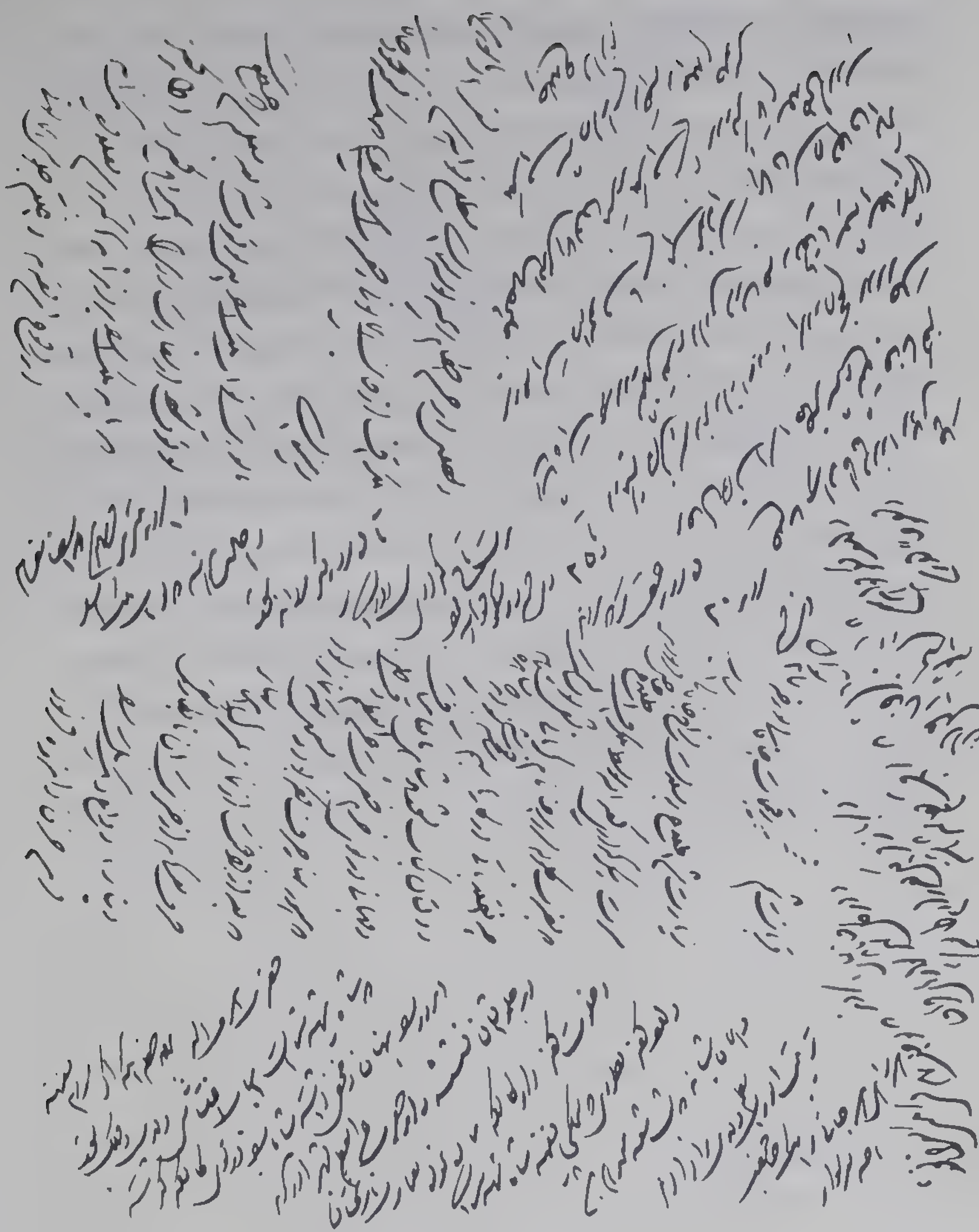
تلگراف شد که از این واقعه و اعلام جلوس اطلاع دادند و تفصیل در ضمن احکام رسمیه نوشته شده است مطلع خواهید شد به سفرا و مأمورین هم تلگراف از جانب همایونی و حضرت اشرف کردیم که یک نسخه به خود جناب‌عالی رسیده است.

مأموریت نواب ملک‌آرا اول موقوف شد بعد معلوم شد که صلاح نیست موقوف شود از سفارت روس هم استمزاج گردید و اظهار کردند که باید ملک‌آرا بروند، نامه‌ها تجدید شد فعلاً در یک نامه از وقوع این مقدمه و اعلام جلوس همایونی دیروز به تبریز فرستاده شد که امضا بفرمایند و اعاده بدهند که نواب ملک‌آرا تا ده روز دیگر روانه شود، مدت تاجگذاری بیست روز است و تا ۲۵ ذی‌حجه در مسکو خواهند بود، ده روز عقبتر که بروند روز ۲۰ ذی‌حجه وارد مسکو خواهند شد و خصوصاً قرار شد به ملاحظهٔ عزاداری ده روز عقبتر بروند که مجالس مهمانی و جشن منقضی شده باشد.

جناب اعزازالسلطنه را اعلی‌حضرت اقدس همایون به توسط نواب عین‌الدوله از تبریز تلگراف نمودند که نگاهداشته‌اند و در رکاب مبارک مراجعت به طهران خواهند کرد، حضرت اشرف هم تصویب فرمودند برای اسلامبول معیار دیگر باید فکر بشود کی را صلاح می‌دانید، تلگراف نمایم.

امروز زاید بر این فرصت و محل نیست نمی‌دانم جناب‌عالی چه وقت به مسکو تشریف می‌برید و این نوشتجات در کجا خواهد رسید. ۲۲ ذیقعده ۱۳۱۳

محل مهر: مشیرالملک

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] سلام

اگر زر را برای [illegible] نترسم [illegible]

[illegible]

۱۲ ۲۲ ذی‌قعده ۳

شمارهٔ سند: ٤٤٢
موضوع: قتل ناصرالدین شاه
تاریخ: ۲۳ ذی‌القعده ۱۳۱۳ هـ. ق
کارتن: ٢٤
پروندهٔ: ١٤/ف

نامهٔ مشیرالملک (علاءالسلطنه) به میرزا محمودخان علاءالملک

قاتل میرزا رضانام کرمانی است که در اوایل بابی بوده است و در سال اولی که جمال‌الدین به طهران آمد خدمت او را اختیار کرده، مذهب دهری و عقیدهٔ سوسیالیست را تکمیل کرده و از فدایی های آن محسوب شده است و چندی بعد از رفتن سیدجمال‌الدین از طهران که بعضی اعلانها بر ضد سلطنت انتشار شد او و چند نفر دیگر گرفتار و در قزوین حبس بودند دراین اواخر به و اسطهٔ امتداد مدت حبس و تصور آنکه شاید حرامزاده پشیمان و نادم و تائب شده و این ندامت و توبهٔ او از روی حقیقت است، شاه شهید از فرط رأفت به عامه اهل ایران که داشتند او را مرخص فرموده خرجی دادند که از ایران برود او هم رفت و از قرار استنطاق و تحقیقات حالیه معلوم شد که از ایران به اسلامبول رفته باز در نزد جمال‌الدین بوده است، در این اواخر با صورت مبدل و لباس مبدل و به عنوان جراحی به ایران آمده بوده و مخفی می زیسته است. روز جمعه ۱۷ ذی‌القعده درحضرت عبدالعظیم (ص) شاه شهید زیارت می‌کردند و محض رأفت عموم مردم را از زن و مرد مرخص فرمودند و قورق را برداشتند و با کمال ملاطفت میان مردم گردش و اظهار به لطف می فرمودند و مردم مشغول دعا و ثنا و محو زیارت جمال همایون بودند، فرصت غنیمت شمرده طپانچهٔ شش‌لوله که در آستین عبا پنهان داشت از یک قدم فاصله قلب همایون را هدف ساخت و طوری مؤثر واقع شد که به فاصلهٔ شش دقیقه از رسیدن گلوله روح همایون به درجات جنان جا گرفت. فی ۲۳ شهر ذیقعده ۱۳۱۳

[illegible]

قاتل میرزا رضا نام کرمانی است که در ارادت بابی بوده است

در سنه اولی که جمال الدین بطهران آمد خدمت او را اختیار

کرد از اخراج ... که مذهب بابی داری در عقیده ... ملک

آن محرک شده است ... بعد از رفتن سید جمال الدین

از طهران به بعضی ... بر ضد سلطنت انتشار شده او

... دیگر گرفتار ... در قزوین حبس ... او را

بواسطه ... حبس ... که شاه چرا آزاد

پشیمان ... شده ... او

از ... شاه ... از ... استعمار ...

... او ... از

... از ایران ... رفت ... از ...

... معلوم ... از ... بسیار ...

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٤٣
موضوع: هویت سیدجمال‌الدین
تاریخ: ۱۲ ذی‌حجه ۱۳۱۳ هـ. ق
کارتن: ٢٤
پروندهٔ: ١٤/ف

نامهٔ مشیرالملک (علاءالسلطنه) به میرزا محمودخان علاءالملک

قربانت گردم، مرقومات جناب‌عالی با چاپار انگلیس زیارت شد و اطلاع از سلامت مزاج جناب‌عالی شاکر گردید امیدوارم همیشه با صحت و ابتهاج باشند.

پاکت عریضجات را که عریضه‌های شخصانه هم در جوف آنها بود چسبانیده خدمت حضرت اشرف امجد دادم ملاحظه فرمودند نوشتجات رسمی را امروز به خاکپای همایون روحنا فداه فرستاده آن دو کاغذرسمی را نگاهداشتند شاید بعد بدهند که فرستاده شود اما اعتقاد ندارم که میل به فرستادن داشته باشند.

بنده هم همان‌طور که مرقوم داشته‌اید اصلاً خود را آشنا نکردم که چه مطلب است جزو سایر مطالب و پاکت مطالب رسمی همان‌طور بسته دارم.

مطالب رسمی دو سه هفته قبل که به حضور همایون ارسال شده بود دو روز قبل این‌طور جواب در روی پاکت دستخط فرموده‌اند: جناب اشرف صدراعظم، کاغذهای علاءالملک را دیدیم، در باب مطرودین و تعمیر عتبات عالیات کاظمین که نوشته بود البته با سفیرکبیر مذاکره کرده‌اید اگر تا به حال در آن قسمتها مذاکره نکرده‌اید مذاکره بکنید و قرارها را بدهید که کار در موقع بگذرد، حقیقت علاءالملک خیلی خوب جدیت کرده است.

برای اطلاع جناب‌عالی مضمون دستخط مبارک در آن ضمن مندرج شد. در باب جمال‌الدین در اینجا با جناب منیف‌پاشا مذاکرات زیاد شده و به موجب مادهٔ چهارم مقاوله‌نامهٔ مورخه ۱۲۹۲ مطالبه تسلیم جمال‌الدین به سفارت ایران شد و منیف‌پاشا وعده کرد به باب‌عالی تلگراف نماید تا ببینیم چه نتیجه خواهد بخشید.

از سفارت انگلیس هم اظهار شد که جمال ادعا می‌نماید که افغان است و استدعای تبعیت انگلیس را کرده است مضمون کاغذ نواب عیناً در این ضمن نوشته

می شود که مستحضر باشید.

با آن چاپار لندن سرفیلیپ گری از اسلامبول به وزیرمختار نوشته بودند که قبل از قتل شاه شهید سیدجمال الدین به سفارت کبری عرض کرده بوده که من رعیت افغان و از اهل افغانستان هنتم و می خواهم تحت حمایت انگلیس باشم عریضهٔ او را به وزارت امور خارجهٔ لندن فرستاده بودند که برحسب دستورالعمل آنجا در حق او رفتار نماییم جناب وزیرمختار می‌گویند که اگر این شخص رعیت ایران است و اهل اسدآباد خوب است حضرت اشرف مقرر بفرماید به طور تحقیق ثابت و واضح گفته شود که اگر این مرد به اشتباه خود را افغان قلم بدهد قبول نشود، حالا مشغول تهیه اسناد شبهات رعیتی او به دولت ایران هستم و همه‌جا رسانیدیم به شما هم اطلاع می دهم صورت مذاکره با منیف‌پاشا را هم برای اطلاع جناب‌عالی خواهم فرستاد و بعد از ملاحظه اعادی بدهند که باید در وزارت خارجه در دفتر باشد. زیاده چه عرض نماید. ۱۲ شهر ذی‌حجه ۱۳۱۳

[illegible]

[illegible] ۱۲۹۲ [illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٤٤
موضوع: تاجگذاری مظفرالدین شاه
تاریخ: ۱۲ ذی‌حجه ۱۳۱۳ هـ. ق
کارتن: ٢٤
پروندهٔ: ١٤/ف

نامهٔ مشیرالملک (علاءالسلطنه) به میرزا محمودخان علاءالملک

مأمورین تاجگذاری امروز از منجیل حرکت کردند پس‌فردا در رشت و روز چهارشنبه در انزلی خواهند بود و پنجشنبه پانزدهم ذی‌حجه به کشتی خواهند نشست.

تشریف بردن جناب عالی به تهنیت تاجگذاری که سرنگرفت آنچه فی وقع هرچه پیش آید انشاءالله تعالی خیر است موکب همایونی امروز به اول خاک خمسه وارد شدند ۲۲ وارد یافت‌آباد و ٢٤ گویا وارد شهر بشوند مدت عزاداری هم روز ۱۸ ذی‌حجه که روز عید غدیر است منقضی می‌شود که از ورود به شهر موکب همایون دیگر سیاه‌پوش نباشند، چراغان نمایند آتش‌بازی نمایند.

در باب چاپار باید باز در ضمن نوشتجات مرقوم بفرمایند حالا در حقیقت اول دولت است انشاءالله تعالی اغلب کارها باید درست بشود و همه نوع امیدواری است.

پیشکشی حکام به تومانی هفت‌هزار بعضی حالات سابقه پیشکشی امارات تماماً موقوف بشود امیدوارم کارها درست بشود زیاده بر این فرصت نیست. ایام اقبال به کام.

۱۲ شهر ذی‌حجه ۱۳۱۳

محل مهر: مشیرالملک

[illegible]

ما هنوز تا جعفرآباد [illegible] از سنجش حرکت کرده‌ایم فردا از اینجا

[illegible] چهارشنبه در ازگل خواهیم بود پنجشنبه [illegible]

ذی‌حجه به شهر خواهیم نشست

تشریف بردن جناب آقا به بهشت تاریخ کرده‌اید [illegible]

الخیر فی ما وقع [illegible] انشاءالله خیر است

[illegible] از روز [illegible] ذیقعده [illegible]

۲۲ ذیقعده [illegible] ۲۴ [illegible] ذیقعده [illegible]

[illegible] ۱۸ ذی‌حجه [illegible]

[illegible] حضرت [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

فصل ۳

امور اتباع و کنسولی

شمارهٔ سند: ٤٤٥
موضوع: ترجمهٔ اخبار از روزنامه‌ها «گزارش اسلامبول»
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۲۷۰ ق)
کارتن: ۷
پروندهٔ: ۳/ت

ترجمهٔ روزنامهٔ بیست و هفتم فوریهٔ ماه روسی مطابق بیست و ششم ذی‌قعده‌الحرام

دولت علیه ایران: از قسطنطنیه مورخهٔ بیست و سیم فوریه اخبار شده که از جنگ و نزاع مابین دولتین ایران و روم هنوز خبری معلوم نیست، تا سفیرکبیر و وزیرمختار دولت علیه ایران به اسلامبول وارد شود.

معاهدهٔ[ای] که مابین اعلی حضرت شاهنشاه ایران و ملکهٔ انگلیس به جهت کثرت معاشرت تلگرافی فی‌مابین دولت انگلیس و هندوستان منعقد شده بود منتشر شده است و به موجب این معاهده تلگراف در وسط خاک دولت ایران کشیده بشود و دولت ایران لازمه اهتمام و تقویت را بکند، برای سهولت کشیدن سیم، و مقرر شده است که به جهت همین فقره تقویت، یک هزار و چهارصد لیره که عبارت از سه هزار تومان باشد به دولت ایران بدهند و این عهدنامه تا مدت بیست سال معتبر است.

دولت عثمانی: روزنامه هرالد اعلام می دارد، که باب‌عالی حکم کرده است قواعد و قوانینی که سابقاً معمول بود و به سبب آن عیسویان ممنوع از دخول در مساجد و مشاهد مقدّسه اسلامیان بودند منسوخ باشد و مسیحیان مأذون باشند که در کلّ مساجد و مشاهد داخل بشوند، مشروط بر اینکه در کمال عزت و احترام داخل شده، خلاف احترامی از ایشان نسبت به دین اسلام به ظهور نرسد.

اعلان‌نامهٔ امروز منتشر شده بود، و به موجب آن وزیر امور خارجهٔ یونان رئیس مجلس گفتگوی پاریس را مخیّر نموده است که دولت مزبور همان عزم و خیال آن مجلس را اختیار نموده است و از قرار روزنامهٔ نمسه، امروز مسیو دلانیس به‌علاوه به سفیر یونان مقیم پاریس اعلام کرده و ایرادی در نتایج این مجلس گرفته است و می‌گوید باید به سفرای دول معظمه که اجزای این مجلس بودند ابراز شود.

دولت موقتی اسپانیا: در باب مسئلهٔ انتخابی پادشاه اسپانیا روزنامجات یترین

ثابت می‌کنند که دوم فرمانند و پدر پادشاه پرتکال در قبول سلطنت اسپانیا مسامحه می ورزد و می‌گوید مملکت پرتکال که به همه جهت هشت کرور جمعیّت داشت، سلطنتش بار بسیار گرانی به جهت او بود تا چه رسد به مملکتی بدین‌وسیعی که عدد نفوسش سی وچهار کرور باشد، و معلوم است که امر سلطنت در این مملکت بسیار بزرگ است و چنین چیزی از قوهٔ او برنمی آید.

دولت دانمارک: از وینیا پایتخت آستریه مورخهٔ بیست و چهارم فوریه خبر رسیده است که به موجب اخبار تلگرافی از کین‌باک [کپنهاک] پایتخت دانمارک دولت مزبور خیال دارد که مملکت هند مشرقی متصرفی خود را به ممالک متحابهٔ ینکی دنیای شمالی بفروشد و وزیر جنگ دانمارک به جهت این مبایعه مأمور و روانه شده است.

ینگی دنیا: اخبارات از راه نیوبرک مورخهٔ بیست و یکم فوریه رسیده و اعلام می دارد که اغتشاش زیاد در بعضی از بلاد و شهرهای مکزیک به ظهور رسیده است و جنرال نکرت شهر پوآئیلا را شبیخون زده متصرف گشته است.

اخبار تلگرافی: از اسلامبول مورخهٔ بیست و پنجم فوریه خبر رسیده که باب‌عالی دیروز به سفرای خود شرحی فرستاده و اظهار امتنان و شکرگزاری کرده بود، که رهین منّت دول معظمه اروپا به جهت حمایت و کمک و گفتگوی ایشان در فقرهٔ منازعه با دولت یونان هستم. قانون‌نامهٔ تبعهٔ دولت عثمانی که در مجلس شوری باب‌عالی ممضی داشته و منتشر کرده‌اند از قرار ذیل است.

اولاً، اشخاصی که پدر و مادرشان یا تنها پدرشان رومی است. از تبعهٔ دولت روم محسوب هستند.

ثانیاً، کسانی که در خاک عثمانی متولد شده‌اند و پدر و مادر آنها خارجه هستند بعد از رشد و رسیدن به حدّ بلوغ می توانند خود را تبعهٔ عثمانی محسوب کنند.

ثالثاً، اشخاصی که از تبعهٔ خارجه و به درجهٔ رشد و تمیز رسیده باشند و مدت پنج سال در خاک عثمانی متوقف باشند می توانند به وزیر امور خارجه ابراز نموده خود را تبعهٔ عثمانی محسوب نمایند.

رابعاً، دولت عثمانی می تواند خارجه‌ای را که قابل و طالب تبعیّت وی باشد به اذن آن شخص بدون اینکه نیز پنج‌سال متوقّف در آن مملکت باشد، تبعهٔ خود محسوب نماید.

خامساً، تبعهٔ عثمانی اگر به اذن و اجازهٔ دولت خود خود را به خارجه بسته باشد یا از تبعهٔ خارجه شده باشد او را تبعهٔ خارجه محسوب می نمایند. ولی اگر به دولت خود اظهار نکرده باشد او را تبعهٔ عثمانی محسوب می دارند و به طرز خواهش دولت مزبور با وی رفتار خواهند نمود، و هیچ رعیّتی از تبعیّت خود بدون اذن از دولت خود نمی تواند تبعهٔ خارجه شود.

سادساً، با وجود این دولت عثمانی قبول نمی‌کند کسی را که در خارجه خود را تبعه دولتی دیگر کرده باشد و بدون ابراز به دولت خود در خارجه به منصبی نظامی مشغول شود در این صورت می تواند ممانعت کند چنین شخصی را که دوباره به وطن خود معاودت کند.

سابعاً، زن عثمانی که به خارجه شوهر کرده باشد معلوم است که از تبعیت خود خارج است ولی سه سال بعد از وفات شوهر اگر بخواهد می تواند از تبعهٔ دولت خود شود.

ثامناً، طفلی که پدرش از تبعهٔ دولت عثمانی بوده و بعد تبعهٔ خارجه شده یا از تبعیت خود بیرون رفته باشد این طفل تبعهٔ خارجه نیست از اتباع دولت عثمانی محسوب می شود، و طفلی که پدرش اولاً تبعهٔ خارجه بوده و بعد تبعیّت دولت عثمانی قبول کرده باشد، او تبعهٔ عثمانی نیست از اتباع خارجه محسوب است.

تاسعاً، اشخاصی که در خاک عثمانی متوطّن و متوقّف باشند به قرار و قانون دولت عثمانی با وی رفتار خواهد شد تا تبعیّت خارجه اش معلوم باشد.

اخبار مخصوص به روزنامهٔ وینیا پایتخت آستریه مورخهٔ بیست و دویم فوریه اعلام شده که عمّاقریب سفیری از جانب دولت عثمانی مأمور به توقف آتن پایتخت یونان و سفیری از جانب یونان مأمور به اقامت در قسطنطنیه مشخص خواهند نمود.

سواد کاغذی است که وزیرمختار یونان مقیم فلرانس به موسیو ولیانیس نوشته است.

جناب وزیر، به نظر من حالا دولت ایطالیا در همه‌چیزها ترقّی کرده است و چندی است که این دولت جدیدهٔ ایطالیا بر پا شده است و کم کم در امورات خود نوعی تسلّط پیدا می‌کنند و مطلقاً نفعی از جنگ و منازعهٔ اروپا نخواهد برد، بلکه ضرر کلّی به آن دولت خواهد رسید. معلوم است که دولت ایطالیا نفع ما را منفعت خود می داند و ضرر

ما را نیز ضرر خویش می شمارد. ما به هیچ‌وجه از جانب آن دولت انتظاری نداریم که مداخله در این فقره گفتگو به جهت خاطر ما نماید. بدیهی است که اگر سایر دول نسبت به این دولت محض خیرخواهی خیالی بکنند. آن‌جناب در این فقره نهایت اهتمام خواهد نمود.

ترجمه روزنامه بیست و هشتم فوریه ماه روسی مطابق بیست و ششم ذی قعده الحرام

دولت علیه ایران

از قسطنطنیه مورخه بیست و سیم فوریه اخبار شده (اگرچه از جنگ و نزاع مابین دولتین ایران و روم هنوز خبری معلوم نیست تا سفیر کبیر و وزیر مختار دولت علیه ایران باسلامبول وارد شود)

معاهده که مابین اعلیحضرت شاهنشاه ایران و ملکه انگلیس بجهة کثرت معاشرت تلگرافی فیمابین دولت انگلیس و هندوستان منعقد شده بود منتشر شده است. بموجب این معاهده تلگراف در وسط خاک دولت ایران کشیده بشود و دولت ایران لازمه اهتمام و تقویت را بکند برای سهولت کشیدن سیم و مقرر شده است که بجهة

همین فقره تقویت یکهزار و چهارصد لیره که عبارت از شش هزار تومان باشد
بدولت ایران بدهند و این عهدنامه تا مدت بیست سال معتبر است)

دولت عثمانی

روزنامه هرالد اعلام میدارد: (که باب عالی حکم کرده است قواعد و قوانینی که سابقا
معمول بود و بسبب آن عیسویان ممنوع از دخول در مساجد و مشاهد مقدسه اسلامیان
بودند ممنوع باشد و مسیحیان ماذون باشند که در کل مساجد و مشاهد داخل شوند
مشروط بر اینکه در کمال عزت و احترام داخل شده خلاف احترامی از ایشان
نسبت بدین اسلام بظهور نرسد)

اعلان نامه امروز منتشر شده بود: (و بموجب آن وزیر امور خارجه یونان رئیس
مجلس گفتگوی پاریس را خبر نموده است که دولت مزبور بهمان عزم و خیال

انجمن را اختیار نموده است (از قرار روزنامه تیمس امروز مسیو دلانیس بعلاوه
سفیر یونان مقیم پاریس اعلام کرده و ایرادی در تاریخ این مجلس گرفته است و میگوید
باید سفرای دول معظمه که اجزای این مجلس بودند ابراز شود) .

دولت موقتی اسپانیا

در باب مسئلهٔ انتخاب پادشاه اسپانیا روزنامجات برلین ثابت می‌کنند که دوم
فرناندو پدر پادشاه پرتگال در قبول سلطنت اسپانیا مسامحه میورزد و میگوید
مملکت پرتگال که بهمه جهت شش کرور جمعیت داشت سلطنتش بار بسیار گرانی بجهة او بود .
تا چه رسد بمملکتی بدین وسیعی که عدد نفوسش سی و چهار کرور باشد و معلوم است
که امر سلطنت در این مملکت بسیار بزرگ است و چنین چیزی از قوه او بر نمی‌آید)

دولت دانمارک

از وینا پای تخت آستریه مورخه بیست و چهارم فوریه خبر رسیده است) (که موجب اخبار

تلگرافی از کپنهاک پای تخت دانمارک دولت مزبور خیال دارد که ممالک هند شرقی

متصرفی خود را بممالک متحابه ینگی دنیای شمالی بفروشد و وزیر جنگ دانمارک

بجهة این معامله مأمور روانه شده است)

ینگی دنیا

اخبارات از راه نیویرک مورخه بیست و یکم فوریه رسیده و اعلام میدارد) (که اغتشاش

زیاد در بعضی از بلاد و شهرهای امریک بظهور رسیده است و جنرال گرنت شهر پتیلا را

شبیخون زده متصرف گشته است)

اخبار تلگرافی

از اسلامبول مورخه بیست و پنجم فوریه خبر رسیده) (که باب عالی دیروز سفرای خود

شرحی فرستاده و اظهار امتنان و شکرگذاری کرده بود که رهین منت دول معظمه اروپا بجهت حمایت و کمک و گفتگوی ایشان در فقره منازعه با دولت یونان هستم)

قانون نامه تبعه دولت عثمانی که در مجلس شوری باب عالی ممضی داشته و منتشر کرده اند از قرار ذیل است)

اولاً اشخاصیکه پدر و مادرشان یا تنها پدرشان رومی است از تبعه دولت روم محسوب هستند)

ثانیاً کسانیکه در خاک عثمانی متولد شده اند و پدر و مادر آنها خارجه هستند بعد از رشد و رسیدن بحد بلوغ میتوانند خود را تبعه عثمانی محسوب کنند)

ثالثاً اشخاصی که از تبعه خارجه و بدرجه رشد و تمیز رسیده باشند و مدت پنج سال در خاک عثمانی متوقف باشند میتوانند بوزیر امور خارجه دولت مزبور اظهار نموده

خود را تبعه عثمانی محسوب نماید)

رابعاً دولت عثمانی میتواند خارجه را که قابل و طالب تبعیت وی باشد باذن تشخیص بدون اینکه شرط پنج سال متوقف در ممکلت باشد تبعه خود محسوب نماید)

خامساً تبعه عثمانی اگر باذن و اجازه دولت خود خود را بدولت خارجه بسته باشد یا از تبعه خارجه شده باشد او را تبعه خارجه محسوب مینماید ولی اگر بدولت خود اظهار نکرده باشد او را تبعه عثمانی محسوب میدارند و بنظر خواهش دولت بزور با وی رفتار خواهند نمود)

وهیچ رعیتی از تبعیت خود بدون اذن از دولت خود نمیتواند تبعه خارجه شود)

سادساً با وجود این دولت عثمانی قبول نمیکند کسی را که در خارجه خود را تبعه دولتی دیگر کرده باشد و بدون اظهار بدولت خود در خارجه بمنصبی نظامی مشغول شود در اینصورت میتواند ممانعت کند چنین شخصی را که دوباره بوطن خود معاودت کند)

سابعاً زن عثمانی که بخارجه شوهر کرده باشد معلوم است که از تبعیت خود خارج است
ولی سه سال بعد از وفات شوهر اگر بخواهد میتواند از تبعه دولت خود شود

ثامناً طفلی که پدرش از تبعه دولت عثمانی بوده و بعد تبعه خارجه شده یا از تبعیت خود بیرون رفته
باشد این طفل تبعه خارجه نیست از اتباع دولت عثمانی محسوب میشود و طفلیکه پدرش اولاً
تبعه خارجه بوده و بعد تبعیت دولت عثمانی قبول کرده باشد او تبعه عثمانی نیست
از اتباع خارجه محسوب است

تاسعاً اشخاصی که در خاک عثمانی متوطن و متوقف باشند بقرار قانون دولت عثمانی
با وی رفتار خواهد شد تا تبعیت خارجه ایشان معلوم باشد

اخبار مخصوص روزنامه وینا پای تخت اتریش مورخه پنجشنبه دویم فوریه اعلام شد
که عنقریب سفیری از جانب دولت عثمانی مأمور بتوقف آن پای تخت یعنی وین

از جانب دولت یونان مأمور باقامت در قسطنطنیه مشخص خواهند نمود)

سواد کاغذیست که وزیر مختار یونان مقیم فلرانس بکوسو ویلیانیس نوشته است

جناب وزیر بنظر من حالا دولت ایطالیا در همه چیزها ترقی کرده است
و چندیست که این دولت جدیده ایطالیا برپا شده است و کم کم در امورات خود
نوعی تسلط پیدا می کنند و مطلقا نفعی از جنگ و منازعه اروپا نخواهد برد بلکه ضرر کلی
بآن دولت خواهد رسید معلوم است که دولت ایطالیا نفع ما را منفعت خود میداند
و ضرر ما را نیز ضرر خویش میشمارد و ما بهیچوجه از جانب آن دولت انتظاری نداریم
که مداخله در این فقره گفتگو نتیجه خاطر ما نماید بدیهی است که اگر سایر دول
نسبت باین دولت محض خیرخواهی خیالی بکنند آنجناب در این فقره نهایت
اهتمام خواهد نمود)

شمارهٔ سند: ٤٤٦
موضوع: اخذ وام از صاحبان ملک
تاریخ: ۳ ربیع‌الثانی ۱۲۷۸-ق
کارتن: ۹
پروندهٔ: ۵/ح

ترجمهٔ سواد نوشته رسمی باب‌عالی است که به سفارت سنیه آمده است

به جناب عطوفت‌مآب حاجی میرزا محمدحسین‌خان ایلچی وسط دولت ایران برسد

در ممالک محروسهٔ شاهانه به جهت ظهور بعضی اسباب لازم و مقتضی آمده است که از هر شخص که متصرف به املاک است، بلااستثناء نسبت به حال و ثروت آنها مبالغ مناسبی استقراض شده، در مقابل آن قوایم نقدیه اعطا بشود و به وجهی که چندی قبل به همهٔ ایالات فرستاده شده بود به ایالت بغداد نیز به قدری که لازم و مقتضی بود از قوایم فرستاده شده بود. در حالتی که اهالی ایالت مذکوره این ماده را با کمال خشنودی و ممنونیت قبول کرده‌اند، والی بغداد با تلگراف نوشته اخبار نموده است که شهبندر یعنی کار پرداز دولت متبوعهٔ آن‌جناب مقیم بغداد به کسانی که از تبعهٔ ایران در ایالت مذکوره متوطن گشته و مثل بومی شده‌اند، مدعی شده و می‌شود که از آنها استقراض مذکور استحصال نشود و بلکه از تبعهٔ دولت عثمانی بعضی کسان را در زیر حمایت خود گرفته می‌خواهد که آنها قوایم مذکوره را قبول ننمایند. به وجهی که حاجت اظهار و بیان نیست، این استقراض به نفوس و به شخص طرح نشده، به املاک طرح شده است، بناء علیه تبعهٔ اجنبی اصلاً سررشتهٔ عهداً و اصولاً ندارند که خودشان را از این ماده مستثنی بدارند و حال آنکه تبعه و مأمورین دول سائره در این باب اصلاً مخالفت نکرده‌اند، مگر کار پرداز مومی الیه که این گونه حمایت تبعهٔ دولت علیه را کردن و خواه ممانعت و مخالفتی که در قبولی قوایم مذکوره دارد. واضح و آشکار حقوق دولت علیه را ضایع کردن است و بدیهی است که این کیفیت در نزد آن عطوفت‌مآب رهین جواز نخواهد بود. لهذا با کمال توقیر واحترام التماس می‌شود که سریعاً به کار پرداز مومی الیه وصایای لازمه و قویه اجرا بشود که این مخالفت خود را موقوف نماید.

[حاشیه:] متعلق به نمرهٔ ۵۵

مسق ۵۰

سر ورقه سی بالاده‌کی عبارت ایله ادهات

ایران دولتی اورنه ایلچیسی عطوفتلو حاجی میرزا حسینخان حضرتلرینه

ممالک محروسهٔ شاهانه‌ده املاک متصرف اولان هر بر شخصدن بلا استثنا حالی و ثروتلرینه نسبتله مناسب مقدار اقچه استقراض اولنه‌رق
مقابلنده قوائم نقدیه اعطا اولنمسی بعض اسبابدن طولایی لزوم گورنمش اولدیغندن بونده اقدم هر بر ایالاته گوندرلدیگی مثللو بغداد ایالتنه
دخی لزومی مقدار قوائم ارسال اولنمشیدی اهالی مرقومه طرفندن بو خصوصده کمال خوشنودی و ممنونیتله قبول اولنمقده اولدیغی صره‌ده محل مذکورده
مقیم دولت متبوعه‌لری شهبندری محل مذکورده توطن ایدن بر طاقم کیمسه‌لر اولان تبعهٔ ایرانیه‌دن عدم استحصالنی ادعا ایلدیکی
مثللو تبعهٔ صحیحهٔ دولت علیه‌دن بولنان بر طاقم کسان تبعهٔ ایرانیه‌دن اولدقلرندن بحثله قوائم مذکوره‌یی قبول ایتدیرمامکده بولندیغی بوکره
بغداد والیسی جانبندن بالتلغراف اشعار قلنمشدر بیانه حاجت اولمدیغی وجهله اشبو استقراض شخصی اوزرینه اولمیوب املاک اوزرینه
اولدیغندن تبعهٔ اجنبیه‌نک کندولرینی بوندن مستثنا طوتمغه عهداً و اصولاً بر سررشته ایده‌جک هیچ بر شی اولمدیغی و بناءً علیه
بو بابده دول متحابهٔ سائره تبعه و مأمورلری طرفلرندن بر گونه مخالفت و ممانعت گوسترلدیگی جهتله شهبندر موما الیهک گرک
تبعه و گرک دیگر استقراض مذکورک تحصیل حصصی اولان مخالفتی و گرک تبعهٔ دولت علیه‌یی حمایه ایلمسی دولت علیه‌نک اجیقدن
اجیغه حقوقنه طوقنمق و بو صورت نزد عطوفتلرینده دخی رهین جواز اولمیه‌جغی مجزوم بولندیغی جهتله بو بابده موما الیه طرفنه
سریعاً وصایا و تنبیهات لازمه اجرا اولنمسی التماسنه و بو وسیله ایله تکرار تأمینات احترامیه‌یه ابتدار قلندی فی ۱۹ ربیع الآخر سنه ۷۸

شمارهٔ سند: ٤٤٧
موضوع: ترجمهٔ قانون مطبوعات عثمانی
تاریخ: (۲ شعبان ۱۲۸۱ هـ. ق)
کارتن: ۱۱
پروندهٔ: ١٤/ق

گزارش سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

قانون هرگونه روزنامه و اوراق اخبارات مملکتی و سیاسی که در استامبول و ممالک شاهانه چاپ و انتشار می‌یابد.

فصل اول

مطالب عمومی

اول، روزنامه و سایره که مطالب سیاسی و مملکتی دارد در هر زبان می‌خواهد باشد خواه منظم و در اوقات معین و خواه جزء جزء و در اوقات غیرمعین بدون اجازه نمی‌تواند انتشار یابد طالبین امتیاز این اوراق و روزنامه اگر از رعیت دولت علیه اسٔت عریضهٔ خود را به وزارت علوم و اگر از رعیت خارجه است خود را به وزارت امور خارجه باید تقدیم نماید از طرف آن دو وزارت شرایط مادهٔ سیم در حق صاحب عریضه تحقق شده اجازهٔ لازم داده ولی اجازت‌نامه باید از ادارهٔ انطباعات بدهند.

دوم، اشخاصی که در ولایت شاهانه این گونه روزنامه و اوراق را امتیاز می‌خواهند به حاکم ولایت عریضه داده، اگر آن شخص از رعیت دولت علیه است به وزارت علوم می‌نویسد و اطلاع می‌دهد و اگر رعیت خارجه است به وزارت جلیله امور خارجه نوشته، اگر شرایط ماده سیم را دارا است اجازتنامه به حاکم فرستاده می‌شود.

سیم، شخصی که می‌خواهد روزنامه تأسیس نماید اگر از رعیت دولت علیه است باید سی سال داشته و کمتر نباشد و از جهت جنحه و جنایت محکوم نباید باشد و حقوق شخص خود را تماماً مالک و متصرف باشد در این حالت می‌تواند اجازه بگیرد و از رعیت خارجه است باید مانند رعیت دولت علیه تابع مندرجات این دستورالعمل باشد و در وقوع جنحه و جنایت انطباعاتی رفتاری که در حق رعیت دولت علیه در دیوانخانه و

محاکمه مجری است در حق مشارالیه هم از روی همان ترتیب و اصول مجری خواهد شد اگر این شرایط را قبول نماید نایل اجازه می شود.

چهارم، با عریضه‌ای که در نمرهٔ اول ذکر شد یک طغرا سند پا به مهر و امضا حاکی از اسم روزنامه و اسم چاپخانه و مدیر مسئول آن و ایام چاپ آن که چند روز در یک ماه چاپ می شود تقدیم باید شود، مدیر روزنامه با قلم خود یک نسخه را امضا گذاشته به انطباعات فرستاده بعد از آن دیگر نسخه‌ها به امضای خود چاپ نموده، همان‌طور منتشر سازد ودر ولایات به حاکم‌المملکت تقدیم نماید.

پنجم، وقتی که صاحب و مدیر روزنامه و اوراق مرتب سایرهٔ خواسته باشد اجازه‌نامهٔ خود را به یک شخص ترک نماید به مرجع آن اطلاع داده و همان شخص هم باید به حکم نمرهٔ اول و دوم و سیم تحصیل اجازه کند، اگر هم روزنامه و چاپخانه تغییر و تبدیل یابد مدیر و یا صاحب آن باید به مرجع آن خبر دهد.

ششم، اوراق سیاسی که اکنون در استامبول و دیگر ممالک شاهانه منتشر می شود از این اجازهٔ رسمی معاف بوده و حکم اخطارات و اعلانات در حق آنها منسوخ است ولی بعد از این همه اینها باید تابع احکامات این دستورالعمل باشد.

هفتم، در آخر یک مطلب و یا یک مقاله که از طرف شخص دیگر در روزنامه نویسانده امضا نباشد، مسئولیت آن بر گردن همان روزنامه‌نویس است که در آن امضا گذاشته است، اگر امضا گذاشته به خلاف این دستورالعمل باشد صاحب روزنامه و مقاله هر دو در مسئولیت شریک اند.

هشتم، اگر از ریاست انطباعات در استامبول و از طرف حکام در ولایات تحریرات رسمی فرستاده شود بدون مطالبهٔ مزد و قیمت در چاپ اول و دوم روزنامه باید نوشته شود و اگر در روزنامه اسم شخص محترم را صریحاً و یا به طریق کنایه یک مطلب بنویسند آن شخص جواب بنویسد باید در چاپ اول و دوم درج نماید و پول نگیرد به شرط اینکه از دو برابر مقاوله سابق زیاد نباشد.

نهم، روزنامه و اوراق سایره که مطالب سیاسی و متفرقه دارد و از دولت علیه بدگویی کرده و خیال دشمنی داشته و در ممالک خارجه چاپ می شود وصول آن به ممالکت محروسه قدغن است.

فصل دوم

در خصوص تنبیه و سیاست

دهم، هرکه بدون اجازهٔ دولت علیه یعنی مغایر این دستورالعمل روزنامه یا ورقهٔ مرتب تأسیس و منتشر سازد برای هر نسخه و یا جزوان ده لیرای طلا جریمه و روزنامهٔ این ترتیب قدغن خواهد شد.

یازدهم، هرکه به حکم مادهٔ چهارم دستورالعمل یک نسخه امضا شده را به مرجع خود یا بدون امضا انتشار یابد هم ده عدد لیرای طلا جریمه خواهد شد.

دوازدهم، اگر روزنامه‌نویس از نوشتن تحریرات رسمی که در مادهٔ هشتم گفته شد که از طرف حکومت فرستاده می‌شود نکول نماید از دو لیرا تا بیست و پنج لیرا جریمه باید بشود و یا جوابی که از آحاد ناس فرستاده می‌شود درج نکند از دو لیرا تا بیست و پنج لیرا جریمه شده تنبیهی که از بابت مقاله شکایتی لازم است علیحده حکم می‌شود.

سیزدهم، چنانچه در فصل دوم قانون جزا شرح داده شده هر شخصی به توسط روزنامه بعضی اشخاص را تحریک و اغوا به فساد نماید که امنیت داخلی دولت علیه و آسایش ممالک محروسه را اخلال نماید مشترک، تنبیهی که در حق چنین کسی نسبت به درجهٔ جنحه و جنایت وارد آید آن شخص محرک و روزنامه‌نویس هم مستحق همان تنبیه هستند چاپ آن روزنامه نیز از طرف حکومت موقتاً یا به کلی قدغن خواهد شد.

چهاردهم، هر روزنامه‌نویس مغایر آداب عمومی و محاسن اخلاق ملتی چیزی بنویسد و یا به توسط روزنامه به یکی از ادیان متداول حقارت نماید از یک لیرا تا بیست و پنج لیرا جریمه شده و یا اینکه از یک هفته تا سه ماه حبس می‌شود.

پانزدهم، اگر روزنامه‌نویس در حق سلطنت سنیه و خانوادهٔ سلطنت الفاظ و تعبیرات غیرمناسب به کار ببرد یا در علیهٔ حکومت اعلی حضرت همایونی جسارت نماید از شش ماه تا سه سال حبس و یا اینکه از بیست و پنج لیرا تا صد و پنجاه لیرا باید جریمه شود.

شانزدهم، اگر حرفی که به آبروی وزرای دولت و روسای ولایات مستقل و ممتاز برخورد نویسنده از یک ماه تا یک سال حبس و یا از پنج لیرا تا صد لیرا جریمه خواهد شد.

هفتدهم، در حق پادشاهان متفق دولت علیه هستند اگر الفاظ و تعبیرات که به ایشان برخورد نویسد از سه ماه تا یک سال حبس و یا از پنج لیرا تا صد لیرا جریمه شود.

هیجدهم، ذم آن است که اعمال مخصوص شخصی را یا هیئتی را نوشته هتک ناموس و کسر اعتبار آن شود و قدح آن را گویند که اعمال مخصوص آن بیان نشده حقارت نموده و فحش دهند.

نوزدهم، در حق یک هیئت مجلس و محکمه و یا کومسیون یک کار ذم و قدح واقع شود متجاسر از پانزده روز تا یک سال محبوس و یا اینکه از دو لیرا تا پنجاه لیرا جریمه.

بیستم، اگر در حق مأمورین و خدام دولت علیه ذم واقع شود از ده روز تا ده ماه محبوس و یا از یک لیرا تا چهل لیرا جریمه می شود.

بیست و یکم، در علیه سفیرکبیر و وزیرمختار و سفیر و مصلحت گذار و دیگر مأمورین دول خارجه مقیم دربار دولت علیه ذم نوشته شود متجاسر از هشت روز تا هشت ماه حبس و یا از یک لیرا تا سی لیرا جریمه خواهد شد.

بیست و دوم، اگر درروزنامه در حق احاد ناس ذم بکند روزنامه‌نویس از پنجاه قروش تا پانزده لیرا جریمه یا از پنج روز تا پنجاه روز محبوس می شود.

بیست و سوم، در حق یک نفر مأمور دولت علیه ذم نوشته باشد تنبیه سابق مجری می شود و اگر در اثنای مأموریت در حق یک نفر مأمور ذم نویسند بعدالمحاکمه اگر آنچه در باب مأموریت او نوشته است توانست ثابت نماید شخص نویسنده تنبیه ندارد در این میان اگر به شخص مأمور قدح شده است، فقط تنبیه قدح لازم است.

بیست و چهارم، در حق مأمورین دول متحابّه و دولت علیه چنانچه در مادهٔ بیست و بیست و یکم شرح داده شده قدح واقع شود متجاسر از پنج روز تا پنج ماه حبس و از پنجاه غروش تا پانزده لیرا جریمه باید شود.

بیست و پنجم، در حق احادالناس قدح واقع شود متجاسر از دو روز تا دو ماه حبس و یا از سی غروش تا پنج لیرا جریمه می شود.

بیست و ششم، اگر روزنامه‌نویس عمداً اخبار دروغ و اسناد جعلی را برای نیت فاسدی بنویسد و یا اینکه این طور اخبارات را از روزنامهٔ دیگر نقل نماید، از یک ماه تا یک سال حبس و یا از ده لیرا تا پنجاه لیرا جریمه شود.

بیست و هفتم، تنبیهایی که در حق روزنامه‌نویسان به حکم مادهٔ پانزدهم و شانزدهم و هفتدهم و بیست و یکم مجری باید بشود ترک کرده از طرف حکومت به قدر یک ماه می‌تواند قدغن شود اگر اقتضا نماید.

بیست و هشتم، روزنامه‌نویسان صورت حکم را که در خصوص قدغن چاپ روزنامه صادر می‌شود در یکی از نسخه‌های خود که تا یک ماه چاپ خواهد شد بنویسد، این حکم به شرط اینکه مخارج چاپ کرده به عهده محکوم باشد در چند روزنامه دیگر اعلان کردن را می‌تواند حکم نماید.

بیست و نهم، اگر در دو سال به حکم این دستورالعمل روزنامه یا ورقه مرتب سه دفعه محکوم شود حکومت می‌تواند آن را به کلی یا موقتاً قدغن نماید.

سیم، اگر مدیر و یا صاحب مسئول روزنامه از جهت جنحه و جنایت محبوس شود روزنامه او به توسط یک مدیر موقت می‌تواند چاپ شود ولی باید تابع شرایط این دستورالعمل باشد.

سی و یکم، اگر در روزنامه جنحهٔ واقع شود به هر که راجع باشد تا آن شخص عارض بشود، محاکمه نمی‌شود. اما در موقعی که به سلطنت همایون و به خانوادهٔ سلطنت و به حکومت اعلی حضرت همایونی و وزرای دولت علیه بد بنویسد و یا برخلاف آداب عمومی و محاسن اخلاق ملتی باشد حکومت مدعی خواهد شد و به ادیان متداول و مذاهب جاریه حقارت نماید تا مأمورین آن دین و مذهب عارض نشوند از جانب حکومت رؤیت دعوی نمی‌شود.

سی و دوم، اگر در روزنامه جنحه به ظهور رسد و بعد از آن تا شش ماه حکومت و یا احاد ناس مدعی نشود پس از انقضای آن مدت هرکه مدعی شود گوش نداده و حرف او مسموع نخواهد بود.

سی و سوم، در تکرار جنحه و جنایت خواه از طرف حکومت بدون محاکمه امر و خواه از محکمه حکم شود تنبیه دو برابر خواهد شد.

سی و چهارم، در باب جنحه و جنایت که در مادهٔ پانزدهم و شانزدهم و هفدهم و نوزدهم و بیستم و بیست و یکم و بیست و چهارم مشروح است یک کومسیون پنج‌نفری در باب‌عالی انعقاد یافته بعد از تحقیقات به دیوانخانهٔ عالیه راپورت نموده از آنجا حکم تنبیه و مجازات صادر و جنحه و جنایات که در ماده دیگر نوشته شده در محکمه نظمیه

حکم می شود.

سی و پنجم، این دستورالعمل از ۲ شعبان ۱۲۸۱ معتبر است.

قانون هرگونه روزنامه و اوراق اخبارات علمی و سیاسی که در تمامی ممالک شاهنشاهی چاپ و نشر می‌شود

فصل اول

مطالب عمومی

اول روزنامه و سایره که مطالب سیاسی و مملکتی دارد در هر یک از بلاد هرکس میخواهد خواه منتظم و در اوقات معین و خواه جزو جزو و در اوقات غیر معین بدون اجازه نمیتواند منتشر نماید طالبین امتیاز این اوراق در هر جا اگر از رعیت دولت علیه است عریضه خود را بوزارت علوم و اگر از رعیت خارجه است عریضه خود را بوزارت امور خارجه باید تقدیم نماید از طرف هر دو وزارت شرایط ماده سیم در حق صاحب عریضه تحقیق شده اجازه لازم داده ولی اجازتنامه باید از اداره انطباعات بدهند

دوم اشخاصی که در ولایات شاهنشاهی هرگونه روزنامه و اوراق را امتیاز میخواهند که در ولایات طبع نمایند داده اگر آن شخص از رعیت دولت علیه است بوزارت علوم بتوسط اداره انطباعات ... و اگر از رعیت خارجه است بوزارت جلیله امور خارجه رجوع نمایند اگر شرایط ماده سیم را دارا است اجازتنامه بآنها فرستاده میشود

سیم شخصی که میخواهد روزنامه نشر نماید اگر از رعیت دولت علیه است باید سی سال داشته و کمتر نباشد دارای جنحه و جنایت محکوم نباید شده و حقوق شخص خود را تماماً مالک و متصرف باشد در این حالت میتواند اجازه بگیرد و اگر از رعیت خارجه است باید مانند رعیت دولت علیه شرایط سنه و رعایت این دستور العمل باشد و در وقوع جنحه و جنایت انطباعاتی رفتاری که در حق رعیت دولت علیه در دیوانخانه عدلیه مجری است در حق ایشان هم از روی همان ترتیب و اصول مجری خواهد شد اگر این شرایط را جمع نکند اجازه داده نمیشود

چهارم بعریضه که در نمره اول ذکرش ملحوظ داشته باشد هر وقت که بخواهد اسم روزنامه و اسم چاپکار
و مدیر مسئول آن و اداره چاپ آن هر چه روزنامه در کار چاپ شود تقدیم باید نمود مدیر روزنامه باید فوراً یک نسخه را
امضا کرده به اداره انطباعات فرستاده بعلاوه آن دو نسخه را با امضا حق چاپ بلکه به ملاحظه نشر سازد و در ولایات
به حکام مملکت تقدیم نماید

پنجم در صورتیکه صاحب و مدیر روزنامه و اداره آن مرتب سازد، خواسته شد اجازه نامه خود را به شخص دیگر
بدهد بمرجع آن اطلاع داده و همان شخص هم باید که نمره اول و دوم و سیم تحصیل اجازه کند اگر هم
روزنامه در چاپکار تغییر و تبدیل بیابد مدیر یا صاحب آن باید بمرجع آن خبر دهد

ششم اوراق سیاسی که اکنون در اسلامبول و دیگر ممالک شاهانه منتشر می‌شوند از این اجازه رسمی معاف
بعد از حکم اخطارات و اعلانات در حق آنها مشروح است ولی بعد از این همه آنها هم تابع احکامات
این دستور العمل باشند

هفتم در هر وقت که مطلب یا یک مقاله از طرف شخص دیگر در روزنامه درج شود امضای آن شخص ثبت
آن اگر کردن همان روزنامه ضرری است در امضایی که داشته است اگر امضا گذاشته نشده باشد بعد از این دستور العمل
شخص صاحب روزنامه و مقاله هر دو در مسئولیت شریک‌اند

هشتم اگر از ریاست انطباعات در اسلامبول و از طرف حکام در ولایات تحریرات رسمی فرستاده شود
بدون مطالبه مزد و قیمت در چاپ اول و دوم روزنامه باید درج شود و اگر در روزنامه اسم شخصی را
صریحاً و یا بطور کنایه یک مطلب نوشته آن شخص جواب نوشته باید در چاپ اول و دوم درج نمایند

دو پول بگیرد بشرط اینکه زیاده از دو روز تجاوز ننماید

نهم روزنامه و اوراق سایره که بر خلاف سیاسی و منفعت دولت و ملت دولت علیه و بزرگان و رجال دشمنی داشته و در ممالک خارجه چاپ بشود دخول آن به تمام ممالک محروسه ممنوع است

فصل دوم

در خصوص تنبیه و سیاست

دهم هر که بدون اجازه دولت علیه یعنی مغایر این دستور العمل روزنامه یا ورقه مرتب باسمه و منتشر سازد برای هر نسخه دو قروش و ده لیرای طلبه جریمه و روزنامه این ترتیب توقیف خواهد شد

یازدهم هر که بحکم ماده چهارم دستور العمل یک نسخه امضا شده را به مرجع خود ندهد یا بدون امضا انتشار دهد ده عدد لیرای طلبه جریمه خواهد شد

دوازدهم اگر روزنامه نویس از نوشتن تحریرات رسمی که داده اند امتناع کند و از طرف حکومت فرستاده شود درج نکند و تکمیل ننماید از ده لیرا تا پنج لیرا جریمه میشود و یا جائیکه از جانب فرستاده شده تکذیب ... که از ده لیرا تا پنج لیرا جریمه تنبیه شده از جهت مسئله نگارشی ندارد است حکم ...

سیزدهم چنانچه در فصل دوم قانون مشروح داده شد هر شخصی توسط روزنامه یعنی اشخاص را تحریک و اغوا بفساد بر ضد امنیت داخلی دولت علیه و اهالی ممالک محروسه را اخلال بر هم زند مشترک تنبیه در حق چنین کس است هر چه حکم مجازات ولد الامر شخص محرک در روزنامه نویس هم مستحق همان تنبیه باشد چاپ آن روزنامه نیز از طرف حکومت موقتاً یا کلیتاً توقیف خواهد شد

چهاردهم هر روزنامه نویس مغایر ادب عمومی و محاسن اخلاق چیزی مرتب و یا مرتبط روزنامه

روزنامه نگار یا مدیر آن مسئول خسارت نیز از یک لیرا تا پنج لیرا جریمه شده و یا اینکه از
یک هفته تا سه ماه حبس شود

پانزدهم اگر روزنامه نویسی در حق سلطنت سنیه و خانواده سلطنت الفاظ و تعبیرات غیر مناسب بکار
ببرد یا در علیه حکومت اعلیحضرت همایونی عبارات نیز درشتی، از سه ماه تا سه سال حبس و یا اینکه از بیست و
پنج لیرا تا صد و پنجاه لیرا هم جریمه شود

شانزدهم اگر روزنامه در بارۀ وزرای دولت و حکام ولایات متعلق و ممتاز بر خلاف نوشته
از یکماه تا یکسال حبس و یا از پنج لیرا تا صد لیرا جریمه خواهد شد

هفدهم در حق پادشاهان متفق دولت علیه هر گاه اگر الفاظ و تعبیرات توهین آمیز زننده
از سه ماه تا یکسال حبس و یا از پنج لیرا تا صد لیرا جریمه شود

هیجدهم ذم آنست در اعمال مخصوص شخصی را یا هیئتی را نسبت بدهد که ناموس و شرف آنها لکه دار شود و قدح
از آنکه نه در اعمال مخصوص آنها بلکه خسارت بدهد و تحقیر دهد

نوزدهم در حق یک هیئت مهمی و محکمه یا کومیسیون یک یا ذم و قدح واقع شود مجازات از
پانزده روز تا یکسال محبوسی و یا اینکه از ده لیرا تا پنجاه لیرا جریمه

بیستم اگر در حق مأمورین و خدام دولت علیه ذم واقع شود از ده روز تا دو ماه محبوسی و یا از یک لیرا
تا بیست لیرا جریمه شود

بیست و یکم در علیه سفیر کبیر و وزرای مختار و شارژ دافر و مصلحت که از دول دیگر مأمورین دول متحابه مقیم دربار دولت علیه
ذم نوشته شود مجازات از هشت روز تا هشت ماه حبس و یا از یک لیرا تا سی لیرا جریمه خواهد شد

بیست و دوم اگر در روزنامه در حق ایلچی‌های دول بیگانه روزنامه‌نویس ازینجا. فرقی تا پانزده لیرا جریمه
یا از پنج روز تا پنجاه روز محبوس شود

بیست و سوم در حق کسی که مأمور دولت علیه هستند زشتی نسبت دهد به حق محبوس شود و اگر در اتهامات مأمورین
در حق کسی که مأمور دولت نیست بعد از محاکمه اگر آنچه در باب مأمورین اداره نوشته است از آن ثابت شود
شخص نویسنده جریمه ندارد در این صورت اگر شخص مأمور قدح شده است فقط جریمه قدح ملتزم است

بیست و چهارم در حق مأمورین دول متحابه و دولت علیه چنانچه در ماده بیست و یکم
شرح داده شده قدح واقع شود جزای آن از پنج روز تا یک ماه حبس و از پنجاه غروش تا پنجاه لیرا جریمه تأدیه
شود

بیست و پنجم در حق اجزای اداری قدح واقع شود جزای آن از ده روز تا دو ماه حبس و یا از ده غروش تا
پنج لیرا جریمه شود

بیست و ششم اگر روزنامه‌نویس عمداً اخبار دروغ و اظهار جعلی را از روی نیت فاسد نوشته و یا آنکه
انتشار اخبارات را از روزنامه دیگر نقل نماید از یک ماه تا یک سال حبس و یا از ده لیرا تا پنجاه لیرا جریمه شود

بیست و هفتم تنها یکی در حق روزنامه‌نویسان حکم داده یا پانزده روز تا یک ماه و دفعه دیگر
مجری شود زیرا که در طرف حکومت تغییر یکماه نمی‌تواند قدغن شود اگر قبضه نماید

بیست و هشتم روزنامه‌نویسان صدور حکم را که در خصوص قدغن چاپ روزنامه‌ها در همه
در یکی از نسخه‌های بعد تا یک ماه چاپ خواهد نمود به حکم شرط آنکه خارج چاپ کرده متعهد گردد
بعد در عقب روزنامه دیگر اعلان کردن را تعهد حکم نماید

بیست و نهم اگر در یک سال یکی از دستورالعمل روزنامه یا در قدر مرتب سه دفعه محکوم شود حکومت
می‌تواند

می‌توانند از او ابتیاع یا موقتاً قرض نمایند

سی‌ام اگر مدیر یا صاحب مسئول روزنامه از جهت جنحه و جنایت محبوس شود روزنامه او به توسط یک مدیر موقت
می‌تواند چاپ شود ولی باز تابع شرایط این دستورالعمل است

سی و یکم اگر در روزنامه جنحه واقع شود بعد که راجع به شخص ثالث باشد تا شخص عارض نشود محکمه تعقیب نمی‌کند اما در مورد جنحه‌ای که متعلق به ذات همایون
و دودمان سلطنت و حکومت اعلیحضرت همایونی و وزرای دولت علیه به سبب اعمال مأموریه و یا از خلاف ادای
عمومی و همچنین اهانت به ملل متحابه محکمه مدعی خواهد شد در هر حال شخص اول و مدیر جریده جوابگو است
تا مأمورین آن دایره و مدیر عارض نشوند از جانب حکومت رسیدگی و دعوی نمی‌شود

سی و دوم اگر در روزنامه جنحه بظهور رسید و بعد از آن تا شش ماه حکومت و یا طرفین مدعی نشوند پس از انقضای
آن مدت هر که مدعی شود گذشته از اراده و حرف او مسموع نخواهد بود

سی و سوم در تکرار جنحه و جنایت خواه از طرف حکومت باشد خواه که مدعی خواه از محکمه حکم تنبیه
دو برابر خواهد شد

سی و چهارم در باب جنحه و جنایت که در ماده پانزدهم و شانزدهم و هفدهم و هجدهم و نوزدهم و بیستم و بیست و یکم
و بیست و چهارم مشروح است یک کمیسیون مرکب از پنج نفر در دارالعداله العظمی تشکیل می‌شود به تحقیقات مدلله گناه
عدلیه را رسیدگی نموده تا حکم تنبیه و مجازات صادر در جنحه و جنایت که در ماده دیگر است در محکمه
نظمیه حکم شود

سی و پنجم اجرای دستورالعمل از ۵ شعبان از ۱۲ سنبله است

شمارهٔ سند: ۴۴۸
موضوع: عدم ارث به اولاد از مادر عثمانی
تاریخ: ۲۶ صفر ۱۲۸۳ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱/الف

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

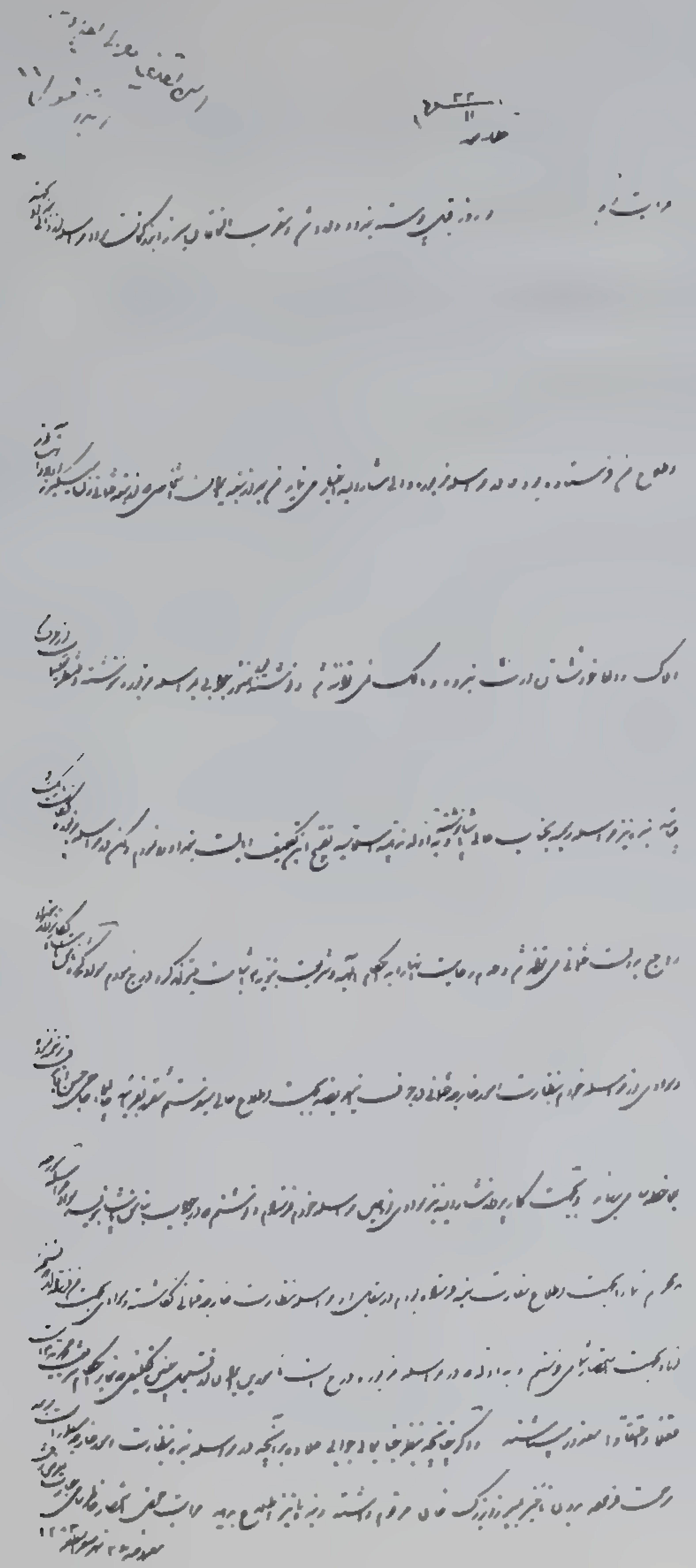
نمره: ۳۲ — ۱۱

فدایت شوم، دو روز قبل پوستهٔ بغداد وارد شد و مقرب‌الخاقان میرزا بزرگ‌خان سواد مراسله از والی بغداد به جهت اطلاع من فرستاده بود که در مراسلهٔ مزبورهٔ والی مشارالیه اخبار می نماید من‌بعد از تبعهٔ ایران اشخاصی که از تبعهٔ عثمانی زن می‌گیرند اولاد آنها از املاک والدهٔ خودشان ارث نبرده و مالک نمی‌توانند شد. و نوشته بود هنوز جوابی به مُراسله مزبوره ننوشته و منتظر تعلیمات از طرف من می باشد.

بنده نیز مراسلهٔ رسمیه به جناب عالی پاشا نوشته و به ادلّه مذهبیه اسلامیه تقبیح این تکلیف ایالت بغداد را نمودم ولکن در مراسله مزبوره نکات باریک که راجع به دولت عثمانی می‌تواند شد و عدم رعایت آنها را به احکام آلهیه و شریف نبویّه(ص) اثبات می‌تواند کرد درج نمودم. سواد تذکرهٔ نامق‌پاشا به کارپرداز بغداد و سوادی از مراسلهٔ خودم به نظارت امور خارجهٔ عثمانی در جوف این عریضه به جهت اطلاع عالی می‌فرستم، مقرر بفرمایید عالی‌جاه حاجی حسن‌آقا به دقت ترجمه نموده به ملاحظهٔ سامی برساند. و بهجهت کارپرداز مشارالیه نیزسوادی از همین مراسله خودم فرستادم و نوشتم که در جواب به نامق‌پاشا بنویسد. سواد مراسلهٔ مورخهٔ ۸ محرم شما را به جهت اطلاع سفارت سنیه فرستاده بودم در مقابل او مراسله به نظارت خارجهٔ عثمانی نگاشته و سوادی به جهت من فرستاده‌اند که نسخهٔ از او به جهت استحضار شما می‌فرستم و به ادلّه که در مراسلهٔ مزبوره درج است مأمورین ایران از قبول چنین تکلیفی که مغایر احکام شریعت محمّدیه(ص) است عقلاً و اعتقاداً معذور می باشند.

و اگر چنانچه به نظر جناب‌عالی جوابی علاوه بر آنچه در مراسله بنده به نظارت امور خارجه مسطور است برسد مرحمت فرموده، بدون تأخیر به میرزا بزرگ‌خان مرقوم

داشته و بنده را نیز اطلاع بدهید، مراتب محض استحضار خاطر سامی جسارت به عرض رفت.

شمارهٔ سند: ٤٤٩
موضوع: عدم وراثت اولاد از مادر خود که تبعهٔ عثمانی باشد
تاریخ: ۱۸ جمادی‌الثانی ۱۲۸۳ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پرونده: ۱/الف

نمرهٔ ۲۰۷

نامهٔ کنسولگری ایران در بغداد به وزارت خارجه

هو

تصدقت شوم، به موجب رقیمه مبارک مورخ ۲۱ جمادی‌الاولی مطابق نمرهٔ ۳۸ در فقرهٔ عدم وراثت اولاد از مادر خود که تبعهٔ عثمانی باشد و جناب نامق‌پاشا به کارپردازخانه رسماً نوشته و فدوی سواد آن را با سواد جوابی که نوشته‌ام انفاد داشته بودم، مرقوم فرموده بودید که برحسب اظهار این غلام جناب وزیرمختار اسلامبول نیز مذاکره در آنجا نموده و سواد کاغذ جناب پاشا را که به نظارت خارجه عثمانی نوشته بوده است فرستاده بود و فدوی نبایست مذاکرهٔ جناب پاشا را قبول بکنم و بایست رد نمایم و یا جواب بنویسم که آنچه در این باب نوشته شود در نزد من هیچ قوّت و اعتبار ندارد و کاغذ بی‌حساب او که دلیل قوی بر بی‌اعتدالی اوست گویا هیچ صلاح نباشد و سند و مستمسک قوی است شق ثانی امر عالی اقدام کردم و جواب نوشته و اقامهٔ دلیل بر بی‌حسابی قول و ردّ خیال او نوشتم و سواد آن را که فرستاده‌ام و ملاحظه فرموده‌اید، تصوّر فرمایید که از همین فقره چه درهای تعدّی وا می‌شود، در عراق عرب تبعهٔ هر دو طرف باهم وصلت کرده‌اند در مادهٔ اغلبی این حکم را جاری باید دانست و برای هر یک مدّتی باید مذاکره کرد و دردسر باید کشید و بعد از آنکه به این صراحت اخبار به مأمور دولت علیه نموده و به وکلای دولت متبوعهٔ خود بنویسید ظاهر است که اجرای غیر از این خیال را در نظر ندارد و قرار رفع آن منوط به تدابیر صائبه جناب‌عالی و گفتگو با سفارت آنها در دارالخلافه و یا سفارت سنیهٔ در اسلامبول می‌باشد فدوی از جواب دادن مساهله نکرده و برحسب امر مبارک روی رضا ننموده است، زیاده چه جسارت نماید. الامرالعالی مطاع.

با مهر بزرگ

خلاصه

نمره ثبت ۲۰۷

بموجب رقیمهٔ مبارکه مورخهٔ ۲۱ جمادی الاولی سابق نمرهٔ ۳۱ در عهدهٔ دریافت

۱۸ جمادی الثانیه ۱۲۸۳

اولیاء دولت در جواب که نسبت به عثمانی نوشته‌اند و جناب شیخ بکارپردازخانه رشت نوشته و فدوی که آنرا ابراز (جواب آنکه نوشته‌ام)

اند و دانسته بودم مرقوم فرموده بودید که بر حسب اعلام جناب وزیر مختار اسلامبول نیز اگر در این نقطه (سواد نکاهند)

جناب شما را که به سفارت به رقیمه عثمانی نوشته بودند فرستاده بود فدوی نیابت اگر جناب ایشان قبول کنم.

دو ... ما جواب بنویسیم که آنچه در این باب نوشته شود از زمان هیچ ثمرات ... برای (دو نکاهند)

بی‌حساب است که دلیل قوی بر ما اقامه ... که هیچ صلاح نباشد و نه دولت قوی ... (تسلیم داشته‌اند)

امر مطاع اقدام کردم و جواب نوشته دادم و دلیل ... در دعوی ... نوشتم و فرستادم.

ولی خلط فرموده‌اند تصرف ... که از همین فقره چه دعاوی ... در عراق عرب ... بر دو طرف ...

بست کرده‌اند در این خصوص ... این حکم را جاری باید داشت و برای هر یک ترتیبی ... که اگر ...

بکشید ... بعد از آنکه ... مراجعت اجرا ... دولت علیه نموده و ...

ظاهر است که اجرای غیر از این ... را در نظر دارد و قرار ... آن شرط به ایشان ...

به سفارت انگلیس در دارالخلافه و به سفارت ... در اسلامبول ... فدوی از جواب دادن ...

بر حسب امر مبارک ... رفتار نموده است زیاده چه جسارت نماید الامر الاعلی مطاع

شمارهٔ سند: ٤٥٠
موضوع: املاک ایرانیان مقیم عثمانی
تاریخ: ۲۳ جمادی‌الثانی ۱۲۸۳ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱/الف

ترجمهٔ مراسلهٔ سفارت سنیهٔ ایران به باب‌عالی

خلوص عقیدت اهالی ایران نسبت به ائمهٔ عظام علیهم‌السّلام که در داخل ایالت بغداد مدفون می‌باشند معلوم هر کس و نزد عالی آن‌جناب نیز واضح است. و اینکه اهالی مرقومه از ازمنهٔ قدیمه در اماکن متبرکهٔ مزبوره به عنوان زیارت و اغلبی به کفّ ید از آلایش دنیویّه و اختیار مجاورت و تحصیل علوم در آنجاها اوقات گذار بوده و بذل مقدرت به هر نوع مصروفات و موقوفات نموده و حتی المقدور از امداد فقرا و محتاجین خالی نبوده‌اند. از علائم موقوفات و سایر آثار آنها هویداست. و انکار این معنی سزاوار انصاف نیست. و چون اشخاص مذکوره محققاً به مرور دهور در ایالت بغداد املاک و منازل زیاد ابتیاع نموده، بعضی را وقف و در بعضی خودشان توقف کرده‌اند، ثابت می‌شود که در داخل ایالت مذکوره قانونی در حق املاک نبوده در بیع و شری آنها تنها به سند قباله‌ای که از طرف علمای عظام بر نهج شرعی داده شده اکتفا رفته و متصرّف می‌گشته‌اند. فقط از مدتی به این طرف حکومت بغداد به هر سببی که مبتنی است آرزو و خیال تصرف املاک ایرانیه را به‌هم رسانیده و به نتایج آتیهٔ آن اصلاً ملتفت نگردیده، در تحصیل اسبابی که خیالات باطنی خود را از قوّه به فعل آورد افتتاح برخی ابواب احتجاج غیرمترقبه نموده به قراری که از وجنات احوال معلوم می‌شود، در اجرای آن مصرّ هم می‌باشد.

چنانکه پیشتر در فاوه به آرزوی غصب املاک به بعضی حرکات غیرمترقبه شروع شده و از طرف سفارت سنیه شکایت این حرکت مفصلاً در ضمن نوشته عاجزانه به باب‌عالی اظهار و از طرف باب‌عالی حکم صادر و ارسال گردیده بود، به هر طوری بود مقصود حاصل نگشته، علاوه برین در حق خانه‌ای که حاجی میرزا محمّد همدانی متصرّف بوده هیچ‌یک از فتاوی و سایر حجج شرعیه قاضی مملکت و سایر علمای عظام

را که درین باب در دست داشته به هیچ‌وجه نگاه نکرده، فقط به جواب اینکه اهل ایران درین‌جا متصرّف املاک نمی‌توانند شد، خانه مذکور را جبراً تخلیه و به یک ضعیفه واگذار نموده همین جواب را در ضمن تحریرات رسمیّه به کارپردازخانهٔ ایران نیز قلمی داشته‌اند، الحق وقوع و دوام این مقوله معاملات جبریه در نظر سفارت سنیه جای کمال استغراب است و غریبتر اینکه ضعیفهٔ مرقومهٔ فوق و حاجی میرزا محمد هر دو از تبعهٔ ایرانیّه‌اند و این مرافعه در میان دو نفر ایرانی مذکور بوده و مرافعه آنها به معرفت شرع شریف طی شده و حکومت مذکوره حق مداخله درین مسئله نداشته معهذا فتاوی و حجج مذکوره را نگاه نکرده جواب داده است که ایرانی در اینجا متصرّف ملکی نمی‌تواند شد و قاضی مملکت این مسئله را نفهمیده است و تنها به همین حرف خانهٔ مذکور را جبراً اخذ و به ضعیفهٔ مرقومه تفویض نموده است. به همه‌کس معلوم است که از هفتصد هشتصد سال قبل تا حال اهالی ایران در داخل ایالت مذکوره به ابتیاع املاک و تصرف آنها و اختیار مجاورت اشتغال داشته، از طرف سلاطین عظام عثمانیه و حضرات ولات گرام به این گونه متصرّف املاک بودن ایشان وقتاً من الاوقات وجهاً من الوجوه تعرض نفرموده‌اند، و در تأیید این معنی مفاد کاغذی که به تاریخ ۲ ذی‌حجهٔ ۷٤ از باب‌عالی به حضرت فرخ‌خان امین‌الدوله و به تاریخ ۱۰ صفر ۷۵ از طرف معزی‌الیه به باب‌عالی نوشته شده است به حدّ کفایت می‌باشد. اگرچه خیلی مدت است که این افکار و حکومت مذکوره مجزوم دولت علیهٔ ایران شده، ولکن چون یقین دارند که مسالمت موجوده بین‌الدولتین به نحوی که در نزد وکلای عظام ایرانیّه عزیزالقدر و گران‌بهاست، در نزد اولیای فخام عثمانیه نیز مغتنم و گران‌بها می‌باشد و البته نتایج افکار حکومت مذکوره پیشرفتی به‌هم نرسانیده مجری نخواهد گردید. علی هذا سکوت اختیار فرموده‌اند. و چون حاجت تعریف و ایضاح ندارد که اهالی مرقومه املاک اتباعی خودشان را به موجب اسناد علمای عظام که به رضای طرفین امضا و مهر شده است متصرّف می‌باشد. و ذات معارف سمات آن‌جناب نیز به کافهٔ اصول و دقایق عارف‌اند، لهذا زیاده بر این حاجت تفصیل ندیده این‌قدر زحمت می‌دهد که مسئلهٔ متصرف املاک بودن اهالی ایران در ایالت بغداد کیفیّتی است روشن.

در حالتی که اهالی ایران به موجب سندات مذکورهٔ علما متصرف املاک و بیع و شرای آنها نیز به اطلاع علما بوده و چندین سالها به همین طورها گذرانده و از طرف

هیچ والی و مأموری تعرّض نشده است. و حالا حکومت مذکوره پیشنهاد خود نموده که سندات مزبوره را کان‌لم‌یکن گرفته به حرف یک نفر بی سروپایی که بگوید فلان املاک مال من است، سندات مذکورهٔ طرف مقابل بعد از ارائه مقبول نیفتاده بشهادت دو نفر شاهد بزور املاک هر کس جبراً از دستش گرفته شود. البته این گونه پیشنهاد حکومت مذکوره در نزد حقانیّت کاملهٔ آن‌جناب قرین تجویز نخواهد شد و دولت علیهٔ متبوعهٔ من هم معذور خواهد بود، که به ضایع و پایمال شدن حقوق مشروعهٔ چندین سالهٔ تبعهٔ خود رضا ندهد.

نظر به اینکه اهالی ایران در داخل ایالت مزبوره به هر نوع املاک متصرّف هستند و سبک و سیاقی که حکومت مذکوره در این باب پیشنهاد نموده است. اهالی ایران در حق املاک خود مطمئن نمی‌توانند شد، و در صورت ظهور این مقوله دعاوی راجعه به املاک فی‌مابین تبعهٔ دولت علیهٔ متبوعهٔ آن‌جناب و اهالی ایران لابد حضور ترجمان کارپردازخانه لازم خواهد آمد. و در این باب به هر دعوی که بی حضور ترجمان کارپردازخانه رسیدگی شده باشد رهین قبول نخواهد گردید، بدین‌جهت مجبوراً به بیان کیفیّت مبادرت و خواهش اخصّ عاجزانه می‌کنم که از حالا کیفیّت به حکومت مزبوره امر و اشعار فرموده شود، و بدین‌وسیله روابط اخلاص مخصوص خود را نسبت به آن‌جناب تأکید می نمایم.

[illegible]

[illegible]

نظراً تباهیدی دخی کافه اصول ورقابتی عالیه اوزرنده بولنمز بناءً علیه فقط حجت یوقدر . شوقدر وارکه بغداد ایالتنده ایرانلولرک
املاکه مخصوص اولماری مسئله‌سی . وشمدیه قدر اولوب بونجه اهالی ایرانیه دکر اولنه علی سنه‌لرده مشتری وبکرلرینه بیع وشرالری بولنوب
اولدیغی وبونجه سنه‌لر بووجهله کیدوب هیچ زوالی ومعلوم طرفندن تعرض اولنمدیغی حالده شمدی حکومت مذکوره‌نك سنه‌لر فیدوبه جب
اولدیغی وبونجه سنه‌لر مذکوره‌ده ادا ایتدیکی طرف مقابل ادعا ایتدیکی دیو املاك بیعنده فلانه رئیسی بی‌سروپالرك اوزرنده حکمت بکه کاهدلم
کامله حقایق ایلیسی جیشنده طبیعی المعاهده جبراً املاکی الدکسال روابط ایکی نفرنده دولتعلیه
صورت قبول اولنموب ایکی نفرنه اوزره منوع اعظم عاجزی دخی نفرسنك بونجه حالك
منوعاتی نذرت قطعا رضیه جواب اولدیغی شبهه ده وارسه الرده منوع اعظم . چونکه ایالته ذکوره داخلده اهالی
اولدیغی حقوقه منوعاتك پایمال اولمسه ردی رضا کوسترجکی امرت معدوم بولنشدر
ایرانه لولوزه املاکه مخصوص بولنمه حکومت مذکوره‌نك جوابات رسمیه ایلدیکی اولدیغی سببك وسابقه باقلیو املاکاری حقوق نظر الحاظ
واضحه اولدیغی حضرتنه دولتعلیه منوعاتی شبهه ایرانلولره چاره‌سنی بویله املاکه داخل وعادی ظهور ایتدیکی اولورایسه کاریر اجتهادنامه
ناچار قضیوب لازم کلیجکی وبومخصوصه رجا ایلدیکنز دعوا کوریلوب ایسه رضیه قبول اولدیغی بیانه مجبوریت حاصل اولدیغی اوضحه کیفیت
حکومت مذکوره به تسهیلات امروا شعار بیوریلسی افضل الناس عاجزی بولنمی بیانه وبووسیله ایله ذکر ایله اخلاص مخصوصه مع تجدید افکار قلنه .

شمارهٔ سند: ٤٥١
موضوع: املاک اتباع ایران در عثمانی
تاریخ: ۵ رجب ۱۲۸۳ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پرونده: ۱/الف

مراسلهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمرهٔ ۱۸ـــ ۱۱٤

فدایت شوم، از چندی است میرزا بزرگ‌خان شکایت می‌نماید که در مواد املاک تبعهٔ دولت علیه در عراق عرب اشکالات به عمل می‌آورند و در محاکمه که فی‌مابین تبعهٔ ایران و تبعهٔ عثمانی در خصوص املاک واقع می‌شود به حقّانیّت و عدالت رفتار نکرده عمداً تبعهٔ ایران را بی‌حق می‌نمایند و مادهٔ خانهٔ میرزا محمد همدانی را که البته تفصیل او را معروض داشته‌اند، مجدداً احتیاج به تصدیع ندارید، دلیل و شاهد عمل آورده نوشته بود که منازعهٔ فی‌مابین دو نفر ایرانی را که دایر به فقرهٔ املاک باشد می‌خواهند در حکومت و نزد قاضی رؤیت نمایند. در این باب چند مجلس طولانی با عالی‌پاشا مذاکره نموده و گفتم رفتاری که از نامق‌پاشا ملاحظه می‌شود و همتی که در ابطال حقوق املاک ایرانی در عراق عرب بسته است امنیت ما را کلیتاً سلب نمود و من‌بعد در جمیع مرافعات و محاکمات دایر به املاک تا ترجمان کارپردازخانه حضور نداشته باشد آن محاکمه و مرافعه را دولت علیهٔ ایران به نظر صحت ملاحظه نخواهد نمود. در جواب می‌گفت شما می‌دانید که تبعهٔ خارجه در خاک عثمانی عهداً و اصولاً صاحب ملک نمی‌توانند شد و از برای تبعهٔ ایران در عراق عرب استثنا نموده در تصرف املاک آنها اغماض می‌کنم ولی مداخلهٔ مأمور و حضور ترجمان را در محاکمهٔ دایر به املاک تجویز نمی‌توانیم کرد. هرقدر مشارالیه انکار می‌کرد بنده در اصرار خود می‌افزودم، بالأخره گفت این عمل بزرگی است و مسئولیت او را من تنها به عهدهٔ خود نمی‌توانم گرفت لابد در مجلس وکلا مذاکرهٔ این کار را می‌نمایم و رأی سایر وکلا را نیز تحصیل نموده بعد جواب آخری خودم را به شما خواهم گفت. گفتم حالا که می‌خواهید اتمام این عمل را به مذاکره در مجلس وکلا بیندازید، پس من تفصیل را در تلو مراسلهٔ رسمیه به شما

بنویسم و ادلّهٔ خود را بیان نمایم همان کاغذ را به موقع مذاکره بگذارید.

لهذا مراسله که سواد او را در جوف ملاحظه خواهید فرمود، نوشته فرستادم چون آنچه باید گفته شود در مراسلهٔ مزبوره درج است و از ترجمهٔ او مستحضر می توانید گردید. لهذا در این عریضه بسط نمی دهم و مآل و مذاکرهٔ بنده به هر جا منجر شد و جوابی که رسید جناب‌عالی را مطلع خواهم ساخت و یقین بدانید در حفظ حقوق تبعهٔ دولت علیه و مدافعه از آنها آنی غافل نخواهم بود و از وظیفهٔ مأموریت خود عقب نخواهم ماند، مراتب عجالتاً بهجهت استحضار خاطر جناب‌عالی عرض شد، زیاده عرضی نیست. معروضه ۵ شهر رجب‌المرجب ۱۲۸۳

با مهر عبده الراجی محمدحسین

[حاشیه، دستخط ناصرالدین شاه:] «در این فقره کوتاهی نکنند، باید سخت ایستادگی نمایند.»

۱۱۴
۱۸

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

۲۸۳
[illegible]

شمارهٔ سند: ۴۵۲
موضوع: قانون‌نامهٔ عثمانی در مورد تذکره و اتباع
تاریخ: ۱۶ شعبان ۱۲۸۶ هـ. ق
کارتن: ۱۳
پروندهٔ: ۹/س

گزارش سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمرهٔ ۹۳ ـــ ۱۴

فدایت شوم، در تعلیقهٔ رفیعهٔ مورخ سلخ جمادی‌الثانی که در لف پاکت مرقومهٔ ۱۴ رجب ارسال فرموده‌اید، در باب سه نسخه قانون‌نامهٔ جدید عثمانی در باب تذکره و غیره ایفاد خدمت‌عالی نموده و رأی جناب‌عالی را قبل از حلول سه ماه مدت معینه خواسته بودم، مرقوم می دارید که ترجمهٔ آنها را به حضور مهر ظهور همایونی فرستاده‌اید و به هر چه رأی همایونی علاقه گرفت، ثانیاً به بنده اطلاع خواهید داد.

و همچنین رأی سفرای خارجه مقیمین اسلامبول را خواسته بودید سفرای مشارالیهم نیز قانون‌نامه‌ها را به وزارت امورخارجهٔ متبوعهٔ خودشان فرستاده استفسار رأی نموده بودند. هنوز اطلاع کامل از جوابهای آنها ندارم لکن دولتین فرانسه و انگلیس در چنین مواد تقویت و تمکین دولت عثمانی را می نمایند. زیرا که از قوت و اقتدار خودشان مطمئن و خاطرجمع هستند که به تبعهٔ آنها خلاف قاعده نمی توانند کرد و در ظهور خلاف قاعده و اجحافی بزرگ به تغییر هر قاعده و قانون در خاک دولت عثمانی مقتدر و مسلط می باشند ولکن برای تبعهٔ دولت ابدمدت به جهات عدیده خسارت و ضرر دارد و تنها به اینکه ما بنویسیم قانون‌نامهٔ شما را قبول نداریم در صورت قبول دیگران مثمر ثمر نمی تواند شد درهرحال منتظرم با کمال سرعت از رأی صائب خودتان استحضارم بدهید. معروضه ۱۶ شعبان‌المعظم ۱۲۸۶

نمره ۹۲

دوست من [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

در نظر [illegible]

دولت [illegible]

[illegible] مورخه ۱۴ شهر شعبان المعظم ۱۲۹۶

شمارهٔ سند: ۴۵۳
موضوع: موقعیت تجّار ایرانی، دعاوی حقوقی، تابعیت
تاریخ: ۲۰ شوال ۱۲۸۶ هـ.ق
کارتن: ۱۳
پروندهٔ: ۳/ت

گزارش سفارت ایران در اسلامبول به وزارت امور خارجه

نمرهٔ ۱۳۷ ــ ۱۹

فدایت شوم، کسادی بازار و بی‌پولی و اختلال تجارت تبعهٔ ما به حدی رسیده است که مافوقی بر او متصور نیست، اشخاصی که در اینجا هستند از دو شق خارج نیستند یا حق‌العمل کار و گماشتهٔ آنهایی که در ایران می‌باشند. یا تنباکوفروش و اصناف خورده [خرده]. امّا آنهایی که حق‌العمل کار می‌باشند حالت رؤسای ایشان که در طهران و تبریز هستند بر جناب‌عالی معلوم و روشن است. حالت رؤسا که آن قسمها باشد مرئوسین و عمال را بدون اشکال می‌توان استنباط نمود که در چه وضع و حالت خواهند بود. اصناف هم خورده [خرده] فروشند و بی‌مایه، از یک‌طرف باید بگیرند و از طرف دیگر بدهند. معاش مأمورین عثمانی که سابقاً در هر ماه می‌رسید و به اصناف می‌دادند و تنخواه به تداول می‌افتاد حالا هشت و نه ماه در تراکم و تداخل است، تنخواه نمی‌گیرند که به اصناف بدهند در معاملات و دادوستد سکتهٔ کلی واقع شده است، محاکمه هم در این مملکت قانونی دارد که ذره‌ای از آن قانون اگر تخلّف شود فی‌الفور فرنگی‌ها و عثمانی‌ها نسبت وحشیگری و عدم تمدن به شخص می‌دهند و روزنامه‌چی‌ها تفصیلها می‌نویسند و موجب رسوایی و فضاحی می‌گردند. مثلاً اشخاصی که معاملهٔ تجارتی یا اخذ و عطای پولی با یکدیگر دارند و کارشان به مرافعه و محاکمه می‌کشد به قاعده‌ای که متداول است همین که یکی از طرفین ادّعای خود را از روی سند یا دفتر به ثبوت رسانید آن وقت فوراً حق دریافت تنخواه یا مطالبهٔ حبس مدیون خود را دارد. بعد از توقف نود و یک روز در حبس آن وقت طلبکار هر جا مال مدیون خود را از منقول یا غیرمنقول سراغ بدهد فرض حاکم است که به هراج [حراج] گذارده بفروشد و تنخواه او را به صاحب طلب بدهد و الّا تکلیفی بر حکومت نیست.

این است قواعد سفارتهای خارجه و دولت عثمانی امّا تبعهٔ ما نه آن عار و ننگ را دارند که قباحت و سرشکستگی و عیب محبوس شدن را بفهمند و نه ارباب طلب دلشان به حبس تشفی می یابد و نمی خواهند به تحت قاعده بروند، متصل می‌گویند که مدیون ما را چوب بزنید و شکنجه نمایید تا پول بدهند بنده نیز آنچه خدمت جناب‌عالی عرض می نمایم به آنها نمی توانم گفت که جهت چوب نزدن و شکنجه ننمودن من چه چیز است و بلکه به عبارت اخری در قوه ندارم خلاصه به یک مرارتی گرفتارم که مافوقی بر او متصوّر نیست.

علاوه بر همه این دردها سال قبل هنگامی که بنده در دارالخلافه بودم دولت عثمانی قانون‌نامه به جهت تبدیل تبعیّت وضع نموده و به جمع سفارتها تبلیغ کرده است، چنانچه مقرب الخاقان میرزااحمد شارژدفر سابق در تلو عریضهٔ مورخهٔ ۱۰ شهر ذی قعده‌الحرام ۱۲۸۵ نمرهٔ ۱۱۳ خود به عرض عالی رسانیده است و صورتی هم از قانون‌نامه لفاً فرستاده است در آنجا مذکور می دارد هر کس احدی از والدینش تبعهٔ عثمانی باشد خود او تبعهٔ عثمانی محسوب می شود. و هرکه پنج سال متصلاً در خاک عثمانی توقف نمود حق مطالبهٔ تبعیت عثمانی را خواهد داشت و به محض اظهار میل او به تبعیّت عثمانی فوراً قبول خواهد شد و قس علی هذا سایر فصول قانون‌نامه‌که همه مساعد بر تبدیل تبعیت و قبولی دولت عثمانی است و قانون‌نامهٔ مزبوره را در جمیع روزنامه‌ها طبع و انتشار داده‌اند و اکثری از اهالی ایران یا خوانده و یا شنیده و فهمیده‌اند و اغلبی از این اشخاص که هر یک از بیست سال و پانزده و ده سال است که در اینجاها می باشند و بعضی هم مادرشان عثمانی است که پدرشان به این مملکت آمده و با زن عثمانی ازدواج نموده‌اند. دول انگلیس و فرانسه و اوستریا و پروس و بلجیک و هولند و غیره به تمامها قرارنامهٔ مزبوره را قبول نموده‌اند، به عقیدهٔ بنده چون می دانند تبعهٔ آنها به این درجه بی غیرت نیستند که به آسانی تبدیل تبعیت اصلیهٔ خود را نمایند قبول کرده‌اند دولت عثمانی نیز همین که یک یا دو دولت معظم یکی از قانون‌نامه‌های او را قبول نمود و تصدیق کرد اجرای او را دربارهٔ جمیع تبعهٔ خارجه حق خود می داند. اگرچه جناب‌عالی در تعلیقهٔ جوابیه که به میرزا احمد مرقوم فرموده‌اید عدم قبول و تصدیق قانون‌نامهٔ مزبوره را امر نموده‌اید و به همان قسم جواب به نظارت خارجه نوشته شده است، ولکن می دانم همین که از تبعهٔ ایران یک نفر یا متعدد که از سفارت اصرار ببینند و به باب‌عالی به

جهت قبول تبعیّت عثمانی بروند مقبول خواهند شد، آن وقت من به جهت وقایه اعتبار سفارت باید فرستاده آنها را جبراً بکشم در این صورت به حکم باب‌عالی نفرات ضبطیه از آنها حمایت خواهد کرد و غائله بر پا خواهد شد، چون تا به امروز بحمدالله وجود من همیشه اسباب رفع غائله به جهت اولیای دولت علیّه بوده است و هیچ‌وقت ایجاد مشکلات نکرده‌ام، لهذا قبل از وقت لازم دیدم که مراتب را خدمت جناب‌عالی عرضه دارم، در وقوع چنین غایله اگر بر دفع و رفع او حاضر واعادهٔ اعتبار و عظم سفارت را مقتدر می باشید او را مرقوم می دارید که بنده هم از روی جسارت و اطمینان حرکت نمایم زیرا که اگر غایله فی‌مابین بنده و باب‌عالی به وقوع برسد رفع او را دیگر من خود نمی‌توانم کرد و بر عهدهٔ وزارت جلیلهٔ خارجه خواهد ماند. معروضه ۲۰ شهر شوال ۱۲۸۶

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٥٤
موضوع: منع ازدواج اتباع ایران و عثمانی ـــ امور اتباع
تاریخ: ۸ ذی‌حجة‌الحرام ۱۲۹۰ هـ . ق
کارتن:
پرونده:

صورت مقاوله‌نامه‌ای است که به شرط بقا و رعایت اجرای احکام و عهدنامجات منعقده و موجوده در میان دولتین علّیتین ایران و عثمانی کمافی‌السابق و همچنین به شرط باقی داشتن احکام قرارنامه‌هایی که مصدّق و مرعی‌الاجرا بوده است در میان سفارت سنیهٔ ایران و نظارت خارجهٔ عثمانی ترتیب و قرار داده شده است

اولاً، تبعهٔ دولت علیهٔ ایران که در ممالک عثمانی هستند در همهٔ خصوصیات متعلقه به جنایت و جنحه و قباحت رأساً به نظامات و قوانین دولت عثمانی و بلاواسطه به ضابطه و محاکم سلطنت مشارالیها تابع خواهند شد. دعاوی و اختلافات متعلّقه به تجارت و حقوق عادیه که در میان تبعهٔ ایران و عثمانی اتفاق بیفتد در محکمه‌های عثمانی رؤیت و فصل خواهد شد و در وقت رسیدگی به آن‌گونه دعاوی حاضر داشتن ترجمان از جانب کارپردازها جایز خواهد بود.

و در خصوص اجرای احکام اعلامهای متعلّقه به تجارت و حقوق که در محکوم‌علیه بودن تبعهٔ ایران صادر می‌شود رجوع به توسط سفارت سنیه و کارپردازها خواهد شد. و اگر چنانچه به ملاحظه مدتی که به جهت اجرای اعلامات مذکوره لازم می‌آید عدم اجرا یا عدم امکان اجرا از جانب سفارت سنیه و کارپردازها معلوم و معین بشود از جانب مأمورین عثمانی بلاواسطه اجرا خواهد شد.

ثانیاً، اگر چنانچه تبعهٔ ایران که در ممالک عثمانی اقامت دارند بخواهند مانند تبعهٔ عثمانی داخل صفت اصنافی بشوند و صنعت و پیشه پیش گیرند، چون از تمامی نظامات و قوانین که در حق عموم اصناف مرعی‌الاجراست بهره‌مند خواهند شد. لهذا مادامی که اصنافی و پیشه و صنعت اجرا می‌کنند به نظامات و اصول و قوانین مذکوره تابع شده و بدین‌جهت از ایفای رسومی که اصناف تبعهٔ عثمانی مکلّف هستند ناچار خواهند بود. و در خصوصات و معاملات متعلقه به اصنافی رأساً به محاکم و مأمورین

عثمانی تابع خواهند شد.

ثالثاً، کار پردازها و وکیل کار پردازهای دولت علیهٔ ایران که در ممالک عثمانی بوده و صفت مأموریت ایشان به موجب بروات و اوامر دولتی مصدّق شده و خواهد شد و ترجمانهای ایشان از امتیازات و مساعدات و معافیاتی که قونسولها و وکلای قونسولهای سایر دول متحابّه و ترجمانهای آنها بهره‌مند هستند، بهره‌مند خواهند بود.

رابعاً، به ملاحظهٔ اینکه کار پردازها و وکیل کار پردازها مأمور به استحصال اسباب امنیّت و منفعت و حمایت تبعهٔ دولت علیهٔ ایران که برّاً و بحراً به ممالک عثمانی تردّد و یا اقامت می‌کنند، هستند. در این فقرات تبلیغات و اظهارات شفاهیه و تحریریه به حکومات محلّیه به عمل خواهند آورد. و همچنین هرگاه در حق مأمورین و ضابطان عثمانی شکایتی از طرف تبعهٔ دولت علیهٔ ایران ظاهر بشود کار پردازها و وکیل کار پردازها شفاهاً و تحریراً به اجرای تبلیغات لازمه اقدام خواهند کرد. واشخاصی را که از تبعهٔ ایران لازم بشود به ممالک ایران فرستاده شوند کار پردازها و وکیل کار پردازها روانهٔ ایران خواهند نمود و در صورت لزوم حق خواهند داشت که در فرستادن آنها به وساطت و معاونت حکومت محلّیه رجوع نمایند که حکومات محلیه برحسب اظهارات ایشان لازمهٔ معاونت را به عمل بیاورند. در خصوص ترکهٔ تبعهٔ ایران که در ممالک عثمانی وفات می‌کنند چون اجرای تصاحب ترکهٔ آنها و معاملات تحریریه و غیر آن به کار پردازها و وکلای کار پردازها راجع است. در صورتی که از جانب تبعهٔ عثمانی در حق ترکه اقامهٔ دعوایی بشود در محاکم و مجالس متعلقه به دعوا موافق نظام رسیدگی خواهد شد.

خامساً، تبعهٔ ایران که مأموریت رسمیّه نداشته و در ممالک عثمانی تردّد و سیاحت می‌نمایند به وسیلهٔ اینکه اصول پساپورط [پاسپورت] و تذکرهٔ مرور و نظامات کرانتین که در حق سایر تبعه خارجه مرعی الاجراست تابع می شوند، خللی به صفت تبعهٔ خارجه بودن آنها از این جهت وارد نخواهد گردید.

سادساً، چون تبعهٔ ایران که در ممالک عثمانی اقامت دارند به صفت تبعهٔ خارجه هستند مثل سایر تبعهٔ خارجه از خدمات و تکالیفی که مخصوص و منحصر به تبعهٔ عثمانی است مانند خدمات و بدلات عسکریه مستثنا خواهند بود.

سابعاً، هرگونه دعوا و نزاعی که در میان تبعهٔ دولت علیهٔ ایران اتفاق بیفتد به

معرفت کار پردازها و وکیل کار پردازها انجام داده خواهد شد و اگر در این گونه فقرات کار پردازها و وکیلها به حکومات محلیه رجوع نمایند لازمهٔ معاونت به عمل خواهد آمد.

ثامناً، همچنان که از جانب مأمورین عثمانی به منسوبیّت و تعلق امور تبعهٔ دولت علیهٔ ایران به کار پردازهای خودشان مداخله نخواهد شد در خصوص ایفای رسومی که تبعهٔ مزبوره باید به کار پردازهای خودشان بدهند نیز از جانب حکومات محلیّه به وجهی مداخله نخواهد شد.

تاسعاً، اگر یکی از تبعهٔ دولت علیهٔ ایران بخواهد داخل تبعیّت عثمانی بشود، موافق نظام مخصوصی که در حق سایر تبعهٔ خارجه جاری است لازمهٔ آن اجرا خواهد شد و در خارج این اصول احدی از تبعهٔ دولت علیهٔ ایران به خلاف قاعده و نظام تبعیّت دولت عثمانی قبول نخواهد گردید.

عاشراً، چون اجرای معاملهٔ متقابله در حق تبعهٔ عثمانی که در ممالک محروسهٔ ایران اقامت دارند طبیعی است لهذا هر کدام از فقرات مساعداتی که در حق تبعهٔ دولت علیهٔ ایران در این قرارنامه نموده شده است، در حق تبعهٔ عثمانی که در ممالک محروسهٔ ایران اقامت دارند دریغ کرده شود و به عمل نیاید، از اجرای همان مساعده در حق تبعهٔ دولت علیهٔ ایران که در ممالک عثمانی مقیمند صرف‌نظر خواهد شد. و در این باب نیز معاملهٔ متقابله از طرفین مرعی خواهد گردید.

حادی عشر، اگر از جانب دولت علیهٔ ایران خواسته شود که تبعهٔ ایران از حقوق تصرف املاک بهره‌مند شوند، در این باب قرارنامهٔ جداگانه نوشته خواهد شد و تا هنگام تنظیم قرارنامه مذکوره کیفیت تعرّف املاک بر منوال سابق خواهد ماند.

ثانی عشر، همچنین اگر دولت علیهٔ ایران بخواهد که تبعهٔ ایران با تبعهٔ عثمانی ازدواج کنند در این خصوص نیز بالاتفاق به انعقاد یک مقاولهٔ مخصوصه موافقت خواهد شد.

ثالث عشر، در خصوص معاملات و دعاوی و منازعاتی که در میان تبعهٔ دولت علیهٔ ایران و تبعهٔ سایر دول خارجه اتفاق می افتد، تا مقرر شدن قراردادی در این باب مابین سفارت سنیّهٔ ایران و سفارتهای دیگر به طوری که سابقاً مرعی‌الاجرا بوده است رفتار خواهد شد.

خاتمه، در معاملاتی که خارج از مندرجات فصول سیزده‌گانهٔ فوق است تبعهٔ

دولت علیهٔ ایران که در ممالک عثمانی هستند و تبعهٔ عثمانی که در ممالک محروسهٔ ایران می باشند از امتیازات و مساعداتی که سایر تبعهٔ دول خارجه که زیادتر از همه مظهر مساعده هستند بهره‌مند باشند، بهره‌مند خواهند بود. و هر یک از فقرات و خصوصات که در فصول مذکوره نموده شد از جانب دولت علیهٔ ایران مجری نشود از جانب دولت عثمانی نیز سمت اجرا نخواهد یافت.

تفسیر و ایضاح بعضی از فقرات این قرارنامه از سفارت سنیّه جداگانه برای دستورالعمل کار پردازخانه ها مرقوم خواهد شد.

... [illegible] ... در باب ... احکام
... [illegible] ... دولتین ... ایران
... السابق بحکم این شرط باقی داشتن احکام قرار
... مصدق و مرعی الاجرا بوده است در میان سفارت
سنیه ایران و نظارت خارجه عثمانی ترتیب و قرار داده شده است

فی شهر ذیحجة الحرام سنه ۱۲۹۱

اولا تبعه دولت علیه ایران که در ممالک عثمانی هستند در خصوصات متعلقه بجنایات و جنحه و قباحت راجع بنظامات و قوانین دولت عثمانی و بلا واسطه بضابطه و محاکم سلطنت مشار الیها تابع خواهند شد و در این اختلافات متعلقه بتجارت و حقوق که در میان تبعه ایران و عثمانی اتفاق میافتد در محکمه‌های عثمانی رؤیت و فیصل خواهد شد و در وقت رؤیت باینگونه دعاوی حاضر داشتن ترجمان از جانب کارپردازان جایز خواهد بود و اجرای احکام اعلامهای متعلقه بدرست حقوق که در محاکم علیه بودن تبعه ایران صادر میشود رجوع بتوسط سفارت سنیه و کارپردازان خواهد شد و اگر چنانچه بملاحظه‌ای که بجهة اجرای اعلامات مذکوره لازم می‌آید عدم اجرا یا عدم امکان اجرا از جانب سفارت سنیه و کارپردازان معلوم و معین بشود از جانب مأمورین عثمانی بلا واسطه اجرا خواهد شد

ثانیا اگر چنانچه تبعه ایران که در ممالک عثمانی اقامت دارند بخواهند مانند تبعه عثمانی داخل صنف اصناف بشوند و صنعت و پیشه پیش گیرند چون از تمامی نظامات و قوانین که در حق عموم اصناف مرعی الاجراست بهره‌مند خواهند شد لهذا در هیچ اصناف و پیشه و صنعت اجرا کننده نظامات و اصول و قواعد مذکوره آتیه شده و بدین جهة از ادای رسومی که اصناف تبعه عثمانی مکلف هستند ناچار خواهند بود و در خصوصات و معاملات متعلقه باصناف راجع بمحاکم و مأمورین عثمانی تابع خواهند شد

ثالثا کارپردازان و وکیل کارپردازان دولت علیه ایران که در ممالک عثمانی بوده و صفت مأموریت ایشان بموجب براوات و اوامر دولتی مصدق شده خواهد شد و ترجمانهای ایشان از امتیازات و مساعدات و معافیاتی که قونسولها و وکلای قونسولهای سایر دول متحابه و ترجمانهای آنها بهره‌مند هستند بهره‌مند خواهند بود

رابعا بملاحظه اینکه کارپردازان و وکیل کارپردازان مأمور باستحصال اسباب امنیت و منفعت و حمایت تبعه دولت علیه ایران که برای تجارت بممالک عثمانی آمده و یا اقامت میکنند هستند در این خصوص تبلیغات و اظهارات شفاهیه و تحریریه بحکومات محلیه عمل خواهند آورد و همچنین هرگاه در حق مأمورین و ضابطه عثمانی شکایتی از طرف تبعه دولت علیه ایران ظاهر بشود کارپردازان و وکیل کارپردازان بامر با اجرای تبلیغات لازمه اقدام خواهند کرد و اشخاصی که از تبعه ایران لازم بشود بممالک ایران فرستاده شوند کارپردازان و وکیل کارپردازان روانه ایران خواهند نمود و در صورت لزوم حق خواهند داشت که در فرستادن آنها بمساعدت و معاونت حکومت محلیه رجوع نمایند که حکومات محلیه برحسب اظهارات ایشان لازمه معاونت را بعمل بیاورند و در خصوص ترکه تبعه ایران که در ممالک عثمانی وفات میکنند چون اجرای تصاحب ترکه آنها و معاملات تحریریه و تحریر آن بکارپردازان و وکلای کارپردازان راجع است در صورتی که از جانب تبعه عثمانی در حق ترکه مزبوره دعوایی بشود در محاکم و مجالس متعلقه بدعوی موافق نظام رسیدگی خواهد شد

خامسا تبعه ایران ... [illegible] ... ممالک عثمانی ... [illegible] ... بمثل اینکه ... [illegible] ... خارجه مرعی الاجراست تبعیت میشوند مثل جنسیت تبعه خارجه بدون تفاوت از این جهة ادا نخواهد گردید

سادسا چون تبعه ایران که در ممالک عثمانی اقامت دارند بصفت تبعه خارجه مثل سایر تبعه خارجه از خدمات و تکالیفی که مخصوص بتبعه عثمانی است مانند خدمات و بدلات عسکریه مستثنا خواهند بود

سابعا هرگونه دعوا و نزاعی که در میان تبعه دولت علیه ایران اتفاق بیفتد بمعرفت کارپردازان و وکیل کارپردازان انجام داده خواهد شد و اگر در اینگونه فقرات کارپردازان و وکیلها بحکومات محلیه رجوع نمایند لازمه معاونت بعمل خواهد آمد

ثامنا همچنانکه از جانب مأمورین عثمانی بخانه تبعه و متعلقین تبعه دولت علیه ایران بی کارپردازان خودشان داخل نخواهند شد در خصوص اینجای رسومی که تبعه مزبوره باید بی کارپردازان خودشان بخانه تبعه از جانب حکومات محلیه رجوع داخل نخواهند شد

تاسعا اگر یکی از تبعه دولت علیه ایران بخواهد داخل تبعیت عثمانی بشود موافق نظام مخصوصی که در حق سایر تبعه خارجه جاری است از تبدیل تابعیت او اجرا خواهد شد و این اصول در حق یکی از تبعه دولت علیه ایران بخلاف قاعده و نظام تبعیت دولت عثمانی قبول نخواهد گردید

عاشرا چون اجرای معامله متقابله در حق تبعه عثمانی که در ممالک محروسه ایران اقامت دارند واجب می‌باشد لهذا هر کدام از فقرات مساعده‌ای که در حق تبعه دولت علیه ایران در این قرارنامه منظور شده است در حق تبعه عثمانی که در ممالک محروسه ایران اقامت دارند در ... منظور شده و همچنین ... از اجرای معاملات مساعده در حق تبعه دولت علیه ایران که در ممالک عثمانی هستند صرف نظر خواهد شد و در این باب نیز معامله متقابله از طرفین مرعی خواهد گردید

حادی عشر اگر از جانب دولت علیه ایران خواسته شود که تبعه ایران از حقوق تصرف املاک بهره‌مند شوند در این باب قرارنامه جداگانه نوشته خواهد شد و تا هنگام تنظیم قرارنامه مذکوره کیفیت تصرف املاک بر منوال سابق خواهد ماند

ثانی عشر همچنین اگر دولت علیه ایران بخواهد که تبعه ایران با تبعه عثمانی ازدواج کنند در این خصوص نیز بالاتفاق بانعقاد یکتا و مخصوصه موافقت خواهد شد

ثالث عشر در خصوص معاملات و دعاوی و منازعاتی که در میان تبعه دولت علیه ایران و تبعه سایر دول خارجه اتفاق می‌افتد تا تنظیم شدن قراردادی در این باب با بین سفارت سنیه ایران و سفارتهای دیگر بطوریکه سابقا مرعی الاجرا بوده است رفتار خواهد شد

خاتمه در معاملاتی که خارج از درجات فصول سیزده‌گانه فوق است تبعه دولت علیه ایران که در ممالک عثمانی هستند و تبعه عثمانی که در ممالک محروسه ایران میباشند از امتیازات و مساعداتی که سایر تبعه دول خارجه که زیاده ترا مظهر مساعده هستند بهره‌مند باشند بهره‌مند خواهند بود و هر یک از فقرات و خصوصات که در فصول مذکوره منظور شد از جانب دولت علیه ایران مجری نشود از جانب دولت عثمانیه نیز صورت اجرا نخواهد یافت

تفسیر و ایضاح بعضی از فقرات این قرارنامه از سفارت سنیه جداگانه برای دستورالعمل کارپردازان فرستاده خواهد شد

دولتین علیتین ایران و عثمانی بیننده منعقد و موجود اولان معاهدات ایله مصدق و مرعی الاجرا اولان مقاوله نامه لرك احکامی کاکان باقی و مرعی ولمق اوزره مؤخرا سفارت سنیه ایله نظارت جلیله خارجیه بیننده قرار لشدیریلان و جانب باب عالیدن رسما سفارته کوندرلمش اولان

مقاوله نامه نك صورت مصدقه سیدر

اولا ممالك دولت علیه ده بولنان تبعهٔ ایرانیه جنایات و جنحه و قباحته متعلق کافهٔ خصوصاتده طوغریدن طوغری یه قوانین و نظامات دولت علیه یه و بالاتفاق ضابطه و محاکم سلطنت سنیه یه تابع اولجقدر تبعهٔ ایرانیه ایله تبعهٔ دولت علیه بیننده تجارت و حقوق عادیه یه متعلق تکون ایده جك بالجمله دعاوی و اختلافات محاکم دولت علیه ده فصل و رؤیت اولنه جق و بو مثللو دعاوینك حین رؤیتنده شهبندرلر طرفندن ترجمان بولندرمق جائز اوله جقدر و تبعهٔ ایرانیه علیهنه ویریله جك حقوق و تجارت اعلاماتنك احکامی مأمورین دولت علیه طرفندن سفارت و شهبندرلر واسطه سیله مراجعتله اجرا اولنه جق ایسه ده اعلامات مذکوره نك اجراسنه لازم کلان مدته نظرا شاید سفارت و شهبندرلر طرفندن اجرا اولنیه جق و یاخود اولنه میه جغی تعین ایلدیکی حالده بلا واسطه مأمورین دولت علیه طرفندن اجرا اولنه جقدر

ثانیا ممالك محروسه ده اقامت ایدن تبعهٔ ایرانیه دولت علیه تبعه سی مثللو حرف و صنایع اجرا ایتمك و اصنافه منتسب کیرمك ایسترلر ایسه علی العموم اصناف حقنده مرعی الاجرا اولان کافهٔ نظامات و قوانیندن مستفید اوله جقلری کبی اصنافلق و حرف و صناعت اجرا ایده جکلری ذکر اولنان نظامات و قوانین و اصوله تابع و بو وجهله تبعهٔ دولت علیه دن بولنان اصنافك مکلف اولدقلری رسوماتی تأدیه یه مجبور اوله جق و اصنافلره متعلق خصوصات و معاملاتده طوغریدن طوغری یه محاکم و مأمورین دولت علیه یه تابع اوله جقلردر

ثالثا ممالك محروسهٔ عثمانیه ده بولنوب صفت مأموریتلری برات و اوامر علیه ایله تصدیق اولنمش و اولنه جق اولان ایران دولتی شهبندرلری و شهبندر وکیللری و ترجمانلری سائر دول متحابه قونسولوس و قونسولوس وکیللری و ترجمانلرینك نائل اولدقلری امتیازات و معافیات و مساعداته نائل اوله جقلردر

رابعا ذکر اولنان ایران شهبندر و شهبندر وکیللری تبعهٔ ایرانیه دن برا و بحرا ممالك محروسه یه آمد و شد و ممالك مذکوره ده اقامت ایدنلرك استحصال اسباب امنیت و منفعتلرینه و حمایه لرینه مأمور اولدقلرندن بو کا دائر شفاها و تحریرا تبلیغات لازمه یی حکومات محلیه یه اجرا ایده جکلر و تبعهٔ ایرانیه طرفندن دولت عثمانیه مأمورین و ضابطانی علیهنه برکونه شکایت وقوعنده دخی شهبندر و شهبندر وکیللری طرفندن ماده نك بیانیله شفاها و تحریرا تبلیغات لازمه نك اجراسنه و شهبندر و وکیللرینك ایران تبعه سندن مملکتلرینه اعاده سنه لزوم کوره جکلری اشخاص کندی مصرفلریله و ایسته دکلری حالده حکومت محلیه نك واسطه و معاونتیله کوندرمکه صلاحیتلری اوله جقدر ممالك محروسه ده وفات ایدن تبعهٔ ایرانیه نك ترکلرینه وضع ید ایله انلره متعلق معاملات تحریریه و سائره نك اجراسی ایران شهبندر و شهبندر وکیللرینه عائد اوله جغندن تبعهٔ دولت علیه جانبندن ترکه علیهنه اقامه اولنه جق دعاوی عائد اولدقلری محاکم و مجالسده نظامی وجهله رؤیت اولنه جقدر

خامسا مأموریت رسمیه ده بولنیوب ممالك محروسه یه آمد و شد و یاخود ممالك محروسه ده سیاحت ایلیان تبعهٔ ایرانیه نك تبعهٔ اجنبیهٔ سائره حقنده مرعی الاجرا اولان پاسابورط و مرور تذکره سنه و قوانینه نظاماتنه تابع

اولمدیله بوندن [illegible] کلیه چکدره

سادسا ممالك محروسه ده اقامت ایدن تبعهٔ ایرانیه [illegible] تبعهٔ اجنبیهٔ سائره مستثنی اولدقلری [illegible] خصوص و منحصر اولان خدمات و تکالیفدن مستثنی طوتیله جقدر

سابعا تبعهٔ ایرانیه بیننده تکون ایده جك [illegible] شهبندر و شهبندر وکیللری طرفندن [illegible] شهبندر و شهبندر وکیللرینك حکومت محلیه یه [illegible] اوله جقلردر

ثامنا ایرانیولرك کندی شهبندرلری [illegible] مثللو تبعهٔ مرقومه نك شهبندرلری [illegible] و تکالیفه حکومات محلیه طرفندن مداخله اولنمیه جقدر

تاسعا تبعهٔ ایرانیه دن بری دولت علیه تابعیتنه کیرمك استرایسه بالجمله تبعهٔ اجنبیه حقنده جاری اولدیغی وجهله نظام مخصوصنه تطبیقا اقتضاسی اجرا اولنه جقدر و بو اصولك خارجنده اولارق تبعهٔ مرقومه دن هیچ بری خلاف نظام دولت علیه تابعیتنه قبول اولنمیه جقدر

عاشرا ممالك ایرانیه ده بولنان تبعهٔ سلطنت سنیه حقنده معامله متقابله اجراسی امور طبیعیه دن اولمغله اشبو قرار نامه ده تبعهٔ ایرانیه حقنده کوستریلان مساعداتك هر قنغیسی ممالك ایرانیه ده بولنان تبعهٔ دولت علیه حقنده درج اولنه جق اولور ایسه اول مساعده نك ممالك سلطنت سنیه ده متمکن ایرانلولر حقنده دخی اجراسندن صرف نظر اولنه جق و بو بابده ایکی طرفجه دخی معاملهٔ متقابله یه رعایت قلنه جقدر

حادی عشر تبعهٔ ایرانیه نك تصرف املاکه حقوقنه مظهر اولملری دولت متبوعه لری طرفندن مراد اولنور ایسه بولملری ایچون بر مقاولهٔ مخصوصه تنظیمنه موافقت اولنه جق و مقاوله مذکوره نك تنظیمنه قدر تصرف املاك خصوصی حال سابقی اوزره دوام ایده جکدر

ثانی عشر وکذا تبعهٔ ایرانیه نك تبعهٔ دولت علیه ایله ازدواج معامله سنه مظهر اولملری دولت متبوعه لری طرفندن مراد اولنور ایسه بالاتفاق بو کا دائر دخی بر مقاولهٔ مخصوصه تنظیمنه موافقت اولنه جقدر

ثالث عشر تبعهٔ ایرانیه ایله دول متحابهٔ سائره تبعه سی بیننده تکون ایده جك معاملات و دعاوی و منازعاته دائر ایران سفارتیله سائر سفارتلر بیننده بر قرار ویریلنجیه قدر معاملات و دعاوی و منازعات مذکوره جه کافی السابق مرعی الاجرا اولان قاعده یه توفیقا معامله اولنه جقدر

خاتمه

بالاده محرر اون اوچ ماده نك شامل اولدیغی خصوصاتدن ماعدا معاملاتده ممالك محروسه ده بولنان تبعهٔ ایرانیه و کذلك ممالك ایرانیه ده بولنان تبعهٔ دولت علیه الی یومنا هذا مظهر مساعده اولان دول سائره اجنبیه تبعه سنك نائل اولدقلری امتیازات و مساعداته نائل اوله جق و مواد مذکوره ده کوستریلان خصوصاتك هر قنغیسی دولت ایرانیه طرفندن اجرا اولنمز ایسه دولت علیه طرفندن دخی موقع اجرایه ایصال اولنمیه جغی متحقق در

شمارهٔ سند: ٤۵۵
موضوع: تذکره
تاریخ: غره شوال ۱۲۹۷
کارتن: ۲۱
پروندهٔ:

نمونهٔ یک تذکرهٔ اقامت صادره از سفارت سنیهٔ کبرای ایران در اسلامبول

بنام همایون اعلیحضرت شاهنشاه ایران ناصر الدین شاه

تذکرهٔ اقامت

[illegible]

قید دفتر ۲۹۲

قید لیمان

از سفارت سنیهٔ کبرای مقیم اسلامبول

[illegible] ۲۹۲

[illegible] 2

دارندهٔ تذکره فؤاد افندی ... ولد ابراهیم

[illegible]

که از تبعهٔ دولت علیهٔ ایران میباشد مأذون است در اسلامبول و جوار آن مشغول بامر تجارت و کاسبی باشد بنا بانکه [illegible]	[illegible]
[illegible] رعایت و حمایت و جانب داری را بعمل آورند و مدت این نامه تا مدت یکسال است و بعد از آن باید تجدید شود تاریخ [illegible] مطابق لوی ییل ترکی سال هزار و دویست و نود [illegible]	

قید شد نمرهٔ ۲۹۲
۱۲۹۷ [illegible]

[illegible] 292
[illegible] 1297 [illegible]

تذکرهٔ اقامت

بنام همایون اعلیحضرت
شاهنشاه ایران
ناصرالدین
شاه

پارتیک نویس

قید دفتر ۲۹۲

قید لیمان ۲ از سفارت سنیهٔ کبری مقیم اسلامبول

دارندهٔ تذکره قرابت اوغلی ادیب ولد ابراهیم

در از تبعهٔ دولت علیهٔ ایران میباشد با اذن است در اسلامبول و جوار
آن مشغول به تجارت و کاسبی باشد به این جهت از اولیای دولتین علیتین
کارگذاران و مأمورین دولت علیهٔ عثمانیه ممانعت نکرده و بلکه هرچه
لوازم رعایت و حمایت واجب دانی را بعمل آورند و مدت این
رخصت نامه تا مدت یکسال است و بعد از آن باید تجدید شود بتاریخ ۵
مطابق لوی ئیل ترکی سال هزار و دویست ... وقوع یافت سنهٔ ۱۲۹۷

[illegible]

قید شد نمره ۲۹۲
سنهٔ ۱۲۹۷ غرهٔ شوال ...

Consulat Général
جنرال قونسلگری
دولت علیه ایران
در اسلامبول
Constantinople

D. Bussetil

شمارهٔ سند: ٤٥٦

موضوع: شکایت از حاجی علی آقا پسر مرحوم میرزاعلی محمدخان نظام الدوله در همکاری با اشرار

تاریخ: ۸ شوال ۱۳۰۰ هـ. ق

کارتن: ۲۱

پروندهٔ:

نامهٔ میرزا سعیدخان وزیر امور خارجه به سفارت ایران در استانبول (معین الملک)

جناب جلالت‌مآبا

حاجی علی آقا پسر مرحوم میرزاعلی محمدخان نظام الدوله نوهٔ میرزا عبدالله‌خان امین الدوله نوادهٔ مرحوم حاجی محمد حسین‌خان اصفهانی صدراعظم که مادر او نواب شمس الدوله‌دختر خاقان‌مغفور و مجاور نجف اشرف و عتبات عرش درجات می باشد از صغر سن بلهوو لعب و مسامرت با اشرار عرب و پوشیدن لباس آنها و معاشرت با طایفهٔ زکرت و شمرت و متابعت آنها در شرارت و سرقت و غیره عادت کرده بکلی از رویهٔ نجابت پدر و مادری و مقتضیات مجاورت آن عتبات مینو درجات منحرف گردیده و اکنون که در سن وقوف متوقف است، از آن حالات منصرف نشده سهل است بر مدارج شرارت و اضرار و معارج شمیت اشرار و اقدام به هتک احترام علمای اعلام و مخصوصاً ایراث انواع مضار به رعایا و تجار دولت علیهٔ ایران افزوده حتی در تحریک قتل شریک می‌گردد به حدی که علما و تجار و رعایای دولت علیه مجاور آن تربت سنیهٔ شروح مبسوطه مبنی بر شکایت از شرارت و سوء حرکت او نوشته و اخراج او را از عراق عرب از تکالیف واجبهٔ شرعیه و باعث آسایش وضیع و شریف و مجاورین فقیر ضعیف و ثواب عظیم شمرده از این نوشتجات متظلمانه به همه جا و خدمت جناب مستطاب مجتهدالزمان حاجی ملاعلی مجتهد سلمه‌الله نیز فرستاده جناب معزی که از فحول مجتهدین و در اینجاها عماد دین می باشند عریضهٔ مشروحی در این فقره به حضور مرحمت ظهور مبارک اقدس همایون ملوکانه روحنافداه تقدیم نمودند، دستخط مرحمت نمط مبارک همایون مشعر بغایته القصوای تأکید در آوردن او به ایران و اخراج از عراق عرب و مذاکره با سفارت کبرای عثمانی در طهران و تلگراف به آن‌جناب جلالت‌مآب در سرعت حصول این منظور

به افتخار این جانب شرف صدور یافت که سواد عریضهٔ مزبور و دستخط انجم نقط مذکور محض مزید اطلاع شما از درجهٔ تأکید خاطر خطیر مبارک خسروانه لفاً ارسال گردید، این جانب نیز فوراً حسب الارادة العلیه با تلگراف رمز نمره و تاریخ شما را به اجرای امر قدر قدرمطاع همایونی مکلف نموده خودم در اینجا با جناب سفیرکبیر دولت عثمانی مذاکره نمودم، اگرچه ذکری از تبدیل تبعیت او و پسرش به میان آوردند لاکن به مناسبت شاهزاده بودن مادر او و خارج بودن تبدیل تبعیت او از جمیع قوانین اساسیه و دلایل کاهله رد شد، سهل است جناب سفیرکبیر در کمال همراهی از برای اجرای این منظور حاضرند و خواهش کردند کاغذ رسمی در ین باب به جناب معزی الیه نوشته شود که به استناد آن با باب‌عالی داخل این مذاکره شود، من هم شرح لازم را نوشتم. حال بر حسن تدابیر و فی الجمله اقدام محسنانه وکفایات کامله آن‌جناب جلالت‌مآب است که سریعاً و عاجلاً حکم حَکَم تلگرافی مؤکد، مشعر بر فرستادن او به توسط کار پردازی ما به خاک ایران یا طرد فوری و عاجل از عراق عرب به هر جایی دیگر از ممالک عثمانی که صلاح دانید از باب‌عالی تحصیل نمایید و این امر اکید مطاع همایونی را اجرای دارید. جناب ایلچی کبیر هم نهایت همراهی را دارند و طوری مطلب را به باب‌عالی خواهند نوشت که متضمن نهایت تسهیل در این مسئله باشد، منتظرم که اجرای این کار را عاجلاً با تلگراف و مشروحاً با چاپار اطلاع دهید که به عرض حضور مهرظهور مبارک ملوکانه برسد.

زیرا که فی الحقیقه خاطر خطیر همایونی در انتظار این فقره می باشند.مادر حاجی علی‌آقا هم عریضهٔ تلگرافی به خاکپای مبارک تقدیم و از او شکایت کرده بود، دستخط مطاع خیلی موکد در تلگراف مزبور به افتخار من صادر شد، سواد آن را نیز لفاً فرستادم.

زیاده زحمت افزا شد

۸ شهر شوال ۱۳۰۰

جناب جلالتمآبا

[illegible] پسر مرحوم میرزا [illegible] نظام الدوله [illegible] والد مرحوم حاجی محمد حسین خان صدر اصفهانی

صدراعظم [illegible] شرف [illegible]

در [illegible]

و مقتضیات [illegible]

شرارت [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٥٧
موضوع: تغییر تابعیت
تاریخ: احتمالاً ۱۳۰۰ هـ.ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳/ت

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

در ظهر صورتی که ناظم‌الدوله در ضمن نوشتجات خود فرستاده بود و به عرض لحاظ انور اقدس همایون روحنافداه رسید، دستخط مطاع مبارک شرف صدور یافته بود، که مشیرالملک توضیح کرده به عرض برسد، مقصود ناظم‌الدوله از فرستادن این صورت این است که این اشخاص که رعایای ایران هستند با اینکه محذورات دارند و در تحت اعتراضات و محکوم جنرال قونسولگری ایران هستند، دولت عثمانی تغییر تبعیت آنها را قبول کرده و به آنها باسپورت داده است. مثلاً هر یک از آنها که به یک نفر رعیت ایران مقروض بوده و در قونسولگری در تحت محاکمه و مطالبه بوده است محض طفره از ادای قرض خود رفته تبعیّت عثمانی را قبول کرده است و با اینکه قونسولگری رسماً اعلام کرده است، که مادام که این شخص در تحت محاکمه و مسئولیت است و برائت ذمّه حاصل نکرده ترک تابعیت او مقبول نتواند بود. باز به آن شخص باشپورت [پاسپورت] داده و تبعیت او را قبول کرده است و این صورت اسامی سی نفر تبعهٔ ایران است که در تحت محاکمه و مسئولیت بوده‌اند و با اینکه از قونسولگری رسماً اعلام کرده‌اند، باز دولت عثمانی تبعیت آنها را قبول کرده است محض اطلاع خاطر مرحمت مظاهر همایونی روحنافداه جسارت به عرض نمود، الامرالاقدس الاعلی مطاع مطاع.

[توضیحات پشت پاکت:] صورت ارسالی ناظم‌الدوله و توضیحاتی که حسب‌الامر الاقدس شده است، از عرض لحاظ انور اقدس همایون شاهنشاه ظل‌الله روحنافداه خواهد گذشت.
[نوشته و دستخط ناصرالدین شاه:] «جناب صدراعظم، خیلی کار بدی کرده‌اند باید سخت گرفت و پروتست کرد و آنجا با سفیرکبیر حرف زد و آنجا ناظم‌الدوله حرف بزند

و خیلی سخت گرفت و اهتمام کرد که موقوف شود و این کار با خود ناظم‌الدوله است که آنجا سخت گرفته تمام نماید. بسیار کار بدی است در اینجا با سفیرکبیر باید حرف زد در اسلامبول خود ناظم در کمال سختی ایستادگی می‌کند در رفع این کار، به او تلگراف کنید که چارهٔ این کار چه چیز است و اگر لازم شد به سفارت روس و انگلیس هم مداخله بدهید.»

در ظهر صورت‌ها که ناظم الدوله در ضمن زیارت خود فرستاده بود و به عرض لحاظ انور اقدس همایون
روحنا فداه رسید و دستخط مطالع مبارک شرف صدور یافته بود که مشیرالملک توضیح
کرده به عرض برسد مقصود ناظم الدوله از فرستادن این صورت این است که این اشخاص
که رعایای ایران هستند با اینکه همه ورقات دارند و در تحت اعتراضات و حکم به
جنرال قونسولگری ایران هستند دولت عثمانی تغییر تبعیت آنها را قبول کرده در بابها
با شورت ... است شده هر یک آنها به یک نفر تبعیت ایران
مقروض بوده و در قونسولگری در تحت محاکمه و مطالبه بوده است محض طفره از ادای
قرض خود رفته تبعیت عثمانی را قبول کرده است و با اینکه قونسولگری ایران
اعلام کرده است که بالتمام این اشخاص در تحت محاکمه و مدیون است در ادای
ذمه خاص تکلیف ترک تابعیت از متقبل نشوند بود با زبان آن اشخاص
با شورت ... و تبعیت ایشان را قبول کرده است و این صورت اسامی

سی نفر تبعه ایران است که در تحت حمایت دولت بوده اند و با آنکه از روز تذکره گرفته

اعلام کرده اند با دولت عثمانی تبعیت آنها را قبول کرده است محض اطلاع خاطر

مرحمت مظاهر همایونی روحنا فداه جسارت بعرض نمود الامر الاقدس الاعلی مطاع مطاع مطاع

شمارهٔ سند: ۴۵۸
موضوع: ازدواج تبعهٔ ایران با زن عثمانیه، اولاد تابع مادر و هر دو تبعهٔ عثمانی هستند.
تاریخ: ۲۴ ذی‌حجه ۱۳۰۳ هـ . ق
کارتن: ۱۸
پرونده: ـــ

مراسلهٔ وزارت امور خارجه به سفارت کبرای عثمانی
نمرهٔ ۸۹

از مضمون مراسلهٔ محترمهٔ جوابیهٔ آن‌جناب جلالت‌مآب مورخهٔ ۱۹ ذی‌حجه نمرهٔ ۵۰۳ آگاهی حاصل آمده جواباً برای جلب نظر دقّت منصفانه آن‌جناب جلالت‌مآب زحمت اظهار می دهد.

اولاً، وزارت امور خارجه در ضمن مراسلهٔ خود مورخهٔ شهر ذی‌حجه نمرهٔ ۷۳ استفسار نموده بود که در جزء کدام نظامنامه و قانون عثمانیه مقرر و مندرج است که اگر تبعهٔ ایران زنی از تبعهٔ عثمانیه عقد کند اولاد تابع مادر و هر دو تبعهٔ عثمانی معدود می شوند چون آن‌جناب جلالت‌مآب بجواب این سؤال نپرداخته بودند، بدیهی است که اگر این معنی ربطی به نظامنامه و قانونی نداشته باشد ادعای خارج از قانون قابل اعتنا و اعتباری نباید بشود.

ثانیاً، آن‌جناب جلالت‌مآب در ضمن همان مراسلهٔ خود تفصیلی مرقوم داشته‌اند که خلاصهٔ آن تصریح است به اینکه «رعایای روس و انگلیس و غیره اگر زنی از تبعهٔ عثمانیه عقد کند که مغایرت مذهبی در میان ایشان نباشد زن تابع شوهر و اولاد تابع پدر است» این معنی خود به حکم تساوی عمومیت و به حکم مادهٔ چهاردهم مقاوله‌نامهٔ سنهٔ ۹۲ اقتضا می نماید که نظیر همین معامله و امتیاز در حق تبعهٔ ایران نیز منظور شود، زیرا اختلاف مذهبی که مانع ازدواج باشد در میان نیست و ممنوعیّت غیرمشروعه ناقض این حقوق مشروعه تبعهٔ ایران نمی تواند شد.

ثانیاً، قریب دوازده سال پیش از این یعنی در شعبان سنهٔ ۹۱ مابین سفارت کبرای دولت علیه و باب‌عالی تعلیماتی برای تفکیک تبعهٔ طرفین در رفع این گونه اختلافات و اشکالات جانبین قلمی و مبادله شده صورت آن از طرفین به تمامی ایالات عثمانیه

ارسال گشته است که مطابق آن تفکیک تابعیت و قطع این اختلافات را ننمایند اگر ممنوعیت ازدواج اثری و حکمی در مسئلهٔ تابعیت می‌داشت حتماً در ضمن همان تعلیمات صریحاً مقید و مندرج می شد، چون در ضمن آن ابداً همچو قیدی ولو اینکه ایهاماً هم بوده باشد مندرج نیست و حقیقتاً مستندی که امروز برای طرفین بدون شبهه و تردید وسیله تفکیک تبئی [تبعی] تبعهٔ جانبین در خاک عثمانیه بوده باشد، همان تعلیمات مزبوره است و بس که به امضای باب‌عالی مقرر و مبادله شده است و هرچه خارج از مصداق این بوده باشد، قابل اعتنا و اعتباری نمی‌تواند شد. علی هذا ممنوعیت مزبوره را که به هیچ‌وجه ربطی به تعلیمات مرقومه ندارد، وسیلهٔ سلب حقوق تابعیّت اولاد بر پدر اتخاذ نمودن بالبداهه منافی تعلیمات مزبوره و مخالف حقوق باهرهٔ دولت علیهٔ ایران است و به همین دلایل معتبره و مسلّمه از انصاف سفیرانه و خلوص افکار سلیمهٔ آن‌جناب جلالت‌مآب قویاً مأمول است که مساعی جمیله و همم مؤثرهٔ خود را برای اجرای حقانیت این فقره و منع تخلف از مدلول تعلیمات مزبوره مبذول داشته، وزارت امور خارجه را از نتیجهٔ حسنهٔ آن مستحضر فرمایند، زیاده زحمت ندارد.

وزارت امور خارجه

مورخه ۲۳ شهر ذیقعده

سنه ۱۳۰۳

نمره ۸۹

[illegible]

شمارهٔ سند: ۴۵۹
موضوع: تابعیت حاجی آقا پسر نظام‌الدوله
تاریخ: ۶ ربیع‌الاول ۱۳۰۴ هـ. ق
کارتن: ۱۹
پروندهٔ: ۳/ت

هو

سواد مراسلهٔ سفارت کبرای عثمانیه به وزارت امور خارجه

نمرهٔ ٦٤٤

از قرار عرض حالی که به سفارت کبری از جناب حاجی علی آقا به دوستدار رسیده است و موجب کمال تأسف شده، امروز مومی الیه خدمت جناب مستطاب اشرف عالی آمده به او فرموده‌اید که در خصوص ادّعای از مانکچی چرا به سفارت کبرای عثمانی رجوع کرده‌ای، او گفته است چون که تبعهٔ دولت علیهٔ عثمانیه هستم و جناب اشرف فوراً از این جواب برآشفته فرموده‌اند او را ببرند مغلولاً* محبوس نمایند و اکنون دوستدار مؤکداً و مصرّحاً اظهار می دارد که حاجی علی آقا را پدرش مرحوم نظام‌الدوله در زمان حیوة [حیات] خود تبعهٔ دولت عثمانیه کرده‌اند. و به همین جهت اوقاتی که ابتیاع املاک برای تبعهٔ دول سایره در ممالک عثمانیه ممنوع بوده است، اوصاحب اراضی و املاک شده و پسرش هم بالفعل در سلک عسکریه است و این حرکت را دوستدار نسبت به سفارت سنیه و حقوق دولت علیه بی اعتنایی و بی احترامی می داند و فوراً استخلاص او را درخواست می نماید و الّا ناچار است به تدابیر لازمهٔ مؤثره تشبّث کند. زیاده زحمت است.

[حاشیه] اصل این مراسله به واسطهٔ ناظم‌الملک به سفارت ردّ شده.

هو

نمره ۶۴۴

سواد مراسله سفارت کبرای عثمانیه مورخه ۶ ربیع الاول ۱۳۰۳

از قراری که عرض حالی که بسفارت کبری از جناب حاجی علی آقا به دوستدار رسیده است و موجب حکایت شده
امروز نوکری ایشان خدمت جناب مستطاب اشرف عالی آمده باو فرموده اند که در خصوص ادعای از اینجهت
چرا بسفارت کبرای عثمانی رجوع کرده او گفته است چونکه تبعه دولت علیه عثمانیه هستم و جناب اشرف
فوراً از این جواب برآشفته فرموده اند او را بزنند و مغلولاً محبوس نمایند و اکنون دوستدار از شرکا و مقصر حاجی
اظهار میدارد که حاجی علی آقا را پدرش مرحوم نظام الدوله در زمان حیوة خود تبعه دولت علیه عثمانیه
کرده اند و بهمین جهة او قاطبه اتباع املاک برای تبعه دول سایره در ممالک عثمانیه ممنوع بوده است
او صاحب اراضی و املاک شده و پسرش هم بالفعل در سلک عسکریه است و این حرکت را
دوستدار نسبت بسفارت سنیه و حقوق دولت علیه به اعتنائی و بی احترامی میداند و فوراً
استخلاص او را درخواست مینماید والّا ناچار است تدابیر لازمهٔ مؤثره تشبث کند زیادتر احترامات

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٦٠
موضوع: مسئلهٔ قرعهٔ عسکریه
تاریخ: ۲۹ ربیع‌الثانی ۱۳۰۵ هـ. ق
کارتن: ۱۹
پروندهٔ: ٤٦

تلگراف معین‌الملک به امین‌السلطان

استخراج تلگراف رمز از اسلامبول

به جناب مستطاب امین‌السلطان، مسئلهٔ قرعهٔ عسکریه گذشته به عرض سلطان عثمانی رفته، روز شنبه حکم تلغرافی به ولایات می‌رود با تلغراف اطلاع می‌دهم. در باب مقرری مستدعی است توجه مخصوص بفرمایید. محسن

تاریخ اصل مطلب ۲۱ ربیع‌الثانی است و تاریخ تلغرافخانه ۲۹ ایضاً معلوم نیست در تاریخ تلگراف سهوی شده یا در تلگرافخانه‌ها هشت روز معطّل شده است.

وزارت امور خارجه
مورخه ۲۹ شهر ۱۳۰۴
نمره

استخراج تلگراف سفارت اسلامبول

بجناب مستطاب آقای ... السلطان — مسئله قرعه عسکریه که شده بعرض سلطان عثمانی رفته روز شنبه حکم متوازی بولایات میرود با تلگراف اطلاع میدهم در باب مقرری بسته عرب است توجه مخصوص بقضیه محمره

تاریخ اصل مطلب ۲۱ ربیع الثانی است و تاریخ مخابره آن ۲۹ [illegible] معلوم نیست در تاریخ تلگراف سهو شده یا در تلگرافخانه‌ها چند روز معطل شده است

شمارهٔ سند: ٤٦١
موضوع: حقوق اتباع ایران ــ مسئلهٔ قرعهٔ عسکریه
تاریخ: ۳ جمادی الاول ۱۳۰۵ هـ . ق
کارتن: ۱۹
پروندهٔ: ٤٦

تلگراف معین الملک به امین السطان

استخراج تلگراف رمز از استامبول

به جناب مستطاب امین السلطان، با صدراعظم و وزیر امور خارجه امروز مذاکرات لازمه نمودم اتفاق حاصل شد. پس‌فردا در مجلس شورا دیده به عرض سلطان عثمانی می رسانند.

امیدوارم روز شنبه حکم تلغرافی بفرستند، عجالتاً حکم تلغرافی به بغداد فرستادند که قانون عسکر عمومی و شامل ماقبل نیست متعرض نشوید. همین که اراده صادر شد با تلغراف اطلاع می دهم. محسن، تاریخ مطلب دویم جمادی الاولی

وزارت امور خارجه

مورخه ۳ شهر جمادی الاولی سنه ۱۳۰۵

نمره

استخراج تلگراف رمز از اسلامبول

بجناب مستطاب امین السلطان   با صدر اعظم و وزیر امور خارجه

امروز مذاکرات لازمه نمودم اتفاق حاصل شد پس فردا در مجلس شورا داده

بعرض سلطان عثمانی میرسانند امیدوارم روز شنبه حکم تلگرافی بعتبات نوشته

عجالتاً حکم تلگرافی به بغداد فرستاده در قانون عسکر عمومی و تابعین ما معافیت

منظور شود همینکه اراده صادر شد با تلگراف اطلاع میدهیم (محسن)

تاریخ مطلب [illegible] جمادی الاولی

شمارهٔ سند: ٤٦٢
موضوع: مسئلهٔ قرعهٔ عسکریه
تاریخ: ۳ جمادی الاول ۱۳۰۵. ق
کارتن: ۱۹
پروندهٔ: ٤٦

تلگراف معین الملک به امین السلطان

هو

استخراج تلگراف رمز از اسلامبول

به جناب مستطاب امین السلطان، در مسئلهٔ قرعهٔ عسکریهٔ فی مابین سفارت کبری و باب‌عالی مقرر بود که ازدواج ایرانی با زن عثمانی کمافی السابق ممنوع باشد، در صورت وقوع طرد شوند. اگر برگردند اولاد آنها عسکر شوند، قانون جدید عسکریه هم منحصر به اولاد زن عثمانی بوده شامل ماقبل نباشد. قرار بود دیروز رسماً به سفارت نوشته حکم تلغرافی به ولایات بفرستند سواد کاغذ رسمی را قبل از وقت به سفارت داده بودند بنده هم قبل از نوشتن سواد اصلاحات سواد کاغذ خودشان را در مجلس شورا خوانده بعضی تغییرات داده بودند عمدهٔ آن ابقای مادهٔ سیم قانون منع ازدواج بود که زن ایرانی وارث عثمانی می شوند چون عمده مقصود بنده نفی آن قانون بود، قبول نکردم. فردا با صدراعظم و وزیر خارجه مذاکره خواهم کرد، اگر انشاءالله صورت گرفت فبها المطلوب و الّا در دو فقرهٔ مسبوقه که یکی انحصار قانون به اولاد زن عثمانی، دیگری عدم شمول ماقبل است اوامر صادر کرده به اتفاق سفرای کبار واسطه در انجام اساس مسئله اقدام می‌کنیم. تعجیل نکنید بگذارید کار محکم بشود، بعد از این تلگراف رمز بفرستید. محسن، تاریخ مطلب غره جمادی الاولی

وزارت امور خارجه

مورخه ۳۰ شهر جمادی الاولی ۱۳۰۵

نمره

هو

استخراج تلگراف رمز از اسلامبول

بجناب مستطاب امین السلطان

در مسئله قرعه عسکریه فقط این مطلب اشکال کرد

و با اینکه مقرر بود از ازدواج ایرانی با زن عثمانی که از سابق ممنوع بود در صورت وقوع طرد شوند اگر برگردند اولاد آنها عسکر شوند قانون جدید عسکریه هم منحصر باولاد زن عثمانی تبعه شاهی با تبعیت باشد قرار بود در روز رسما بسفارت نوشته حکم متواضع بولایات بنویسند سواد کاغذ رسمی را قبل از وقت بسفارت دادند بنده هم قبل از نوشتن سواد اصلاحات سواد کاغذ خودشان را در مجلس شورا خوانده بعضی تغییرات داده بودند عمده آن الغاء ماده تتمه قانون منع ازدواج تبعه با زن ایرانی وارث عثمانی می‌شوند چون عمده مقصود بنده نفی آن قانون بود قبول نکردم فردا با صدر اعظم و وزیر خارجه مذاکره خواهم کرد اگر انشاءالله صورت گرفت فبها المطلوب و الا اگر در فقره مسبوقه هم یک انحصار قانون باولاد زن عثمانی دیگری عدم شمول تبعیت است اوامر صادر کرده با اتفاق سفرای کبار و واسطه در انجام اساس مسئله اقدام می‌کنیم تحصیل نکنید بلکه از بدیه کار محکم شود بعد از این تلگراف رمز نفرستید

محسن

تاریخ مطلب غره جمادی الاولی

شمارهٔ سند: ٤٦٣

موضوع: وضع عسکریهٔ اولاد متولد از نسوان عثمانی

تاریخ: ۱۲ رجب ۱۳۰۵ هـ. ق

کارتن: ۱۹

پروندهٔ: ۵/ح

ترجمهٔ تقریر باب‌عالی به سفارت کبری ایران در اسلامبول

تقریرهای جناب‌عالی در باب منع ازدواج تبعهٔ ایرانی با نسوان عثمانیه، با نظام‌نامهٔ مورخهٔ ۵ شهر شعبان ۱۲۹۱ دایر بر مکلفیّت خدمت عسکریهٔ ایرانی که خلاف ممنوعیت ازدواج از نسوان عثمانیه تولد یافته‌اند و به موجب فقرات محرره در مادهٔ سی و دویم نظام‌نامهٔ اخذ عسکر که بعضی اعتراضات کرده و خواهش طیّ فقره مزبوره رانموده بودید رسیده. با تذکره مخلص به حضور سامی صدارت ارسال و کیفیت در مجلس خاصّ وکلا مذاکره شده است، که ممنوعیت مذکوره از قدیم بوده و چنان که نظام‌نامهٔ مزبوره مورخ ۱۲۹۱ نیز مؤید آن می‌باشد و چون نظام‌نامهٔ اخذ عسکری متضمّن اصول و قواعدی است، که از طرف دولت اتخاذ شده و مندرجات آن نیز مبین معاملات آتیة‌الوقوع است، لهذا طی فقرهٔ مزبور جایز نبوده برای تمامی این ممنوعیت مکرّر از طرف جناب‌عالی تأمینات داده شده و برحسب مسالمتی که تیمناً در بین دولتین جاری است از طرف سلطنت سنیه محض اظهار یک معامله مضافات کارانه به دولت متبوعهٔ عالی در جلوگیری ازدواج خلاف ممنوعیت در آتیه بانمه و مختارانیکه بر عقد و نکاح مأذون و خلاف ممنوعیت حرکت کرده‌اند، اجرای مجازات گردیده، و همچنین به انهایی که خلاف ممنوعیّت ازدواج نموده و از ممالک عثمانیه طرد شده‌اند در صورت رضای زنان بردن زن خودشان ممانعت نخواهد شد. و در مکلفیّت به خدمت عسکری اولادی که از این ازدواج حاصل گردیده، در ممالک عثمانی مانده‌اند. و اشخاصی که برحسب وقوع خلاف ممنوعیّت ازدواج به موجب قرار طرد شده‌اند هرگاه عودت نمایند اولاً آنها نیز مثل اولاد ایرانی که در خاک عثمانی مانده‌اند در سنّ دخول عسکری مکلّف به خدمت عسکری خواهند بود. فقط اولاد ذکوری که قبل از نشر نظام‌نامهٔ اخذ عسکری از رجال ایرانی و نسوان عثمانیه تولد یافته‌اند به معافیت آنها از خدمت عسکری قرار داده شده و بر

این هم بدواً از طرف جناب‌عالی اظهار موافقت گردیده. برای تمامی اجرای این قرار از سفارت علیه معاملات لازمه را ایفا و در این باب به مأمورین سلطنت سنیه هم وصایای مقتضیّه اجرا گردید.

وزیر خارجه

ایران سفارتنه

سفارت کبرای اعلیحضرت شاهنشاه ایران
در اسلامبول
شماره
ضمیمه

یازیلن عثمانلی قادینلریله تبعه ایرانک ازدواجلری حقنده‌کی ۵ صفر ۱۲۹۱ تاریخلی نظامنامه‌نک خلافنه [illegible] ایران تبعه‌سی
ده اولوب چوجقلری خدمت عسکریه ایله مکلفیتلرینه دائر اشبو نظامنامه‌نک اوچنجی ماده‌سنک [illegible] بعض افادات
[illegible] ودفعه متعدده [illegible] اولدیغی [illegible] سفارتلری [illegible]
[illegible] کیفیت [illegible] بالمذاکره ممنوعیت مذکوره قدیم وسالف الذکر [illegible]
[illegible] نظامنامه [illegible] اتخاذ [illegible] اصول وقواعد [illegible] احوال [illegible]
[illegible] فقط بو ممنوعیت [illegible] حقنده [illegible]
[illegible] اجابت [illegible] دولت [illegible]
[illegible] ازدواج وقوعنده [illegible] نظامنامه [illegible]
[illegible] خلاف ممنوعیت ازدواج ایدنلرک [illegible]
[illegible] ممنوعیت [illegible] ازدواج ایدنلرک [illegible]
[illegible] اولادلری [illegible] خدمت عسکریه [illegible]
[illegible] خلاف ممنوعیت ازدواج وقوعنده [illegible] حکومت [illegible] چوجقلری [illegible]
[illegible] خدمت عسکریه [illegible] تابعیت [illegible]
[illegible] نظامنامه‌نک تاریخ [illegible] ازدواج ایدنلر [illegible] اولاد [illegible] خدمت عسکریه [illegible]
[illegible] موافقت [illegible] کیفیت [illegible]
[illegible] سفارت سنیه‌یه [illegible] کیفیت [illegible] ایلدی [illegible]

خارجیه ناظری ۱۲ [illegible] ۱۳۰۵ و ۱۲ [illegible] ۱۳۰۴

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٦٤
موضوع: وضع عسکریه اولاد ایرانی از زنان عثمانی
تاریخ: ۲۲ شعبان ۱۳۰۵ هـ. ق
کارتن: ۱۹
پروندهٔ: ۵/ح

ترجمهٔ مراسلهٔ سفارت کبری ایران در اسلامبول به باب‌عالی

مراسله جناب‌عالی مورخهٔ ۱۳ رجب ۱۳۰۵ نمرهٔ ۳ در باب قرارداد عدم ادخال اولاد ایرانی که قبل از نشر نظام‌نامهٔ مورخه ۲۳ شهر صفر ۱۳۰٤ دایر بر اخذ عسکری از رجال ایرانی و نسوان عثمانیه تولد یافته‌اند، و در خصوص اتخاذ تدابیر برای آتیه در محافظهٔ ممنوعیت ازدواج و متضمن اشعارات سایره واصل گردید، برحسب قراری که سابقاً در میانه داده شده و از صورت اشعار جناب‌عالی نیز مفهوم است. نظام‌نامهٔ مذکور به ماقبل خود شمول نداشته، محض بقای عقد در میان ایرانی که خلاف ممنوعیت با نسوان عثمانی ازدواج کرده‌اند. چنانکه به ممالک ایران تبعید خواهند شد با رضائیت زن به همراه بردن آن زن ممانعت نگردیده و اولاد ذکوری که از این تزوّج حاصل شده‌اند، در صورت ماندن آنها در خاک عثمانی به خدمت عسکریه مأخوذ و فقط محض اینکه به این مناسبت به تبعیّت اصلیّهٔ آنها خلل نیاید. به موجب قرار چنانکه از طرف سفارت کبری به واسطهٔ کارپردازان ایران به اتباع ایرانی اعلان گردیده. خواهشمندم که از طرف باب‌عالی نیز به جاهای مقتضیه اوامر و تعلیمات لازمه مرقوم فرمایید که مغایر قرار در حق ایرانی ها معامله نشود.

جانب سفارتدن جواباً يازيلان تقريرك صورتيدر

نومرو ٢٩

حكومت سنيه تابعيتلو افراد عسكر نظامنامه‌سنك نشرندن اول عثمانلو قادينلردن تولد ايتمش اولان ايرانلى چوجقلرك خدمت عسكريه‌يه
ادخاللرينه قرار ويرلمش اولديغى و بوندن بويله بيلكه موضوعيت ازدواجك محافظه‌سى حقنده اتخاذ بيورلمش تدابيرله افادات سائره‌يى
١٢ رمضان ٣٠٥ تاريخلو و اوچ رقملو مذكره عاليه‌لرى مطالعه‌گذار خلوص اولدى اولجه سفارتدن مقرر و صورت اشعار عاليلرى
مناهجندن دخى استدلالنى دوجه نظامنامه مذكورك ماقبلنه شمولى اوليوب خلاف موضوعيت نسوان عثمانيه ايله ازدواج ايدن
بدل مبالغك حقنه باقى اولمه اوزره ممالك ايرانيه تبعه اولان حقنده كى زوجلرينه دخى بالرضا ايراكو نيكو منفعت
چفت دبوتروجه مقدم اولاد ذكورك سن عسكريه دخوللرنده ممالك عثمانيه‌ده بولندقلرى حالده خدمت عسكريه‌يه آلنمقده
فقط بو مناسبتله تبعيت اجنبيه‌يه نقل كارلرينك هرنه ريجه‌يه قرار جانب سفارتده ايله كاربردازلرك داطيه تبعهٔ ايرانيه
ده اولدقلرينك بابعاليدن اقتضا ايدن اوامر و تعليمات لازمه تسطير و ايرانيه حقنده مغاير قرار معامله وقوعه گتورلمه
ينك استكمالى الحق سياقنده ترقيم تقديم جوابلرى اشعارات فائقه‌لرينك تأجيل تأميناتنه مبادرت قلندى

في ٢٢ رمضان سنه ٣٠٥ و ٢٠ مايس سنه ٣٠٤

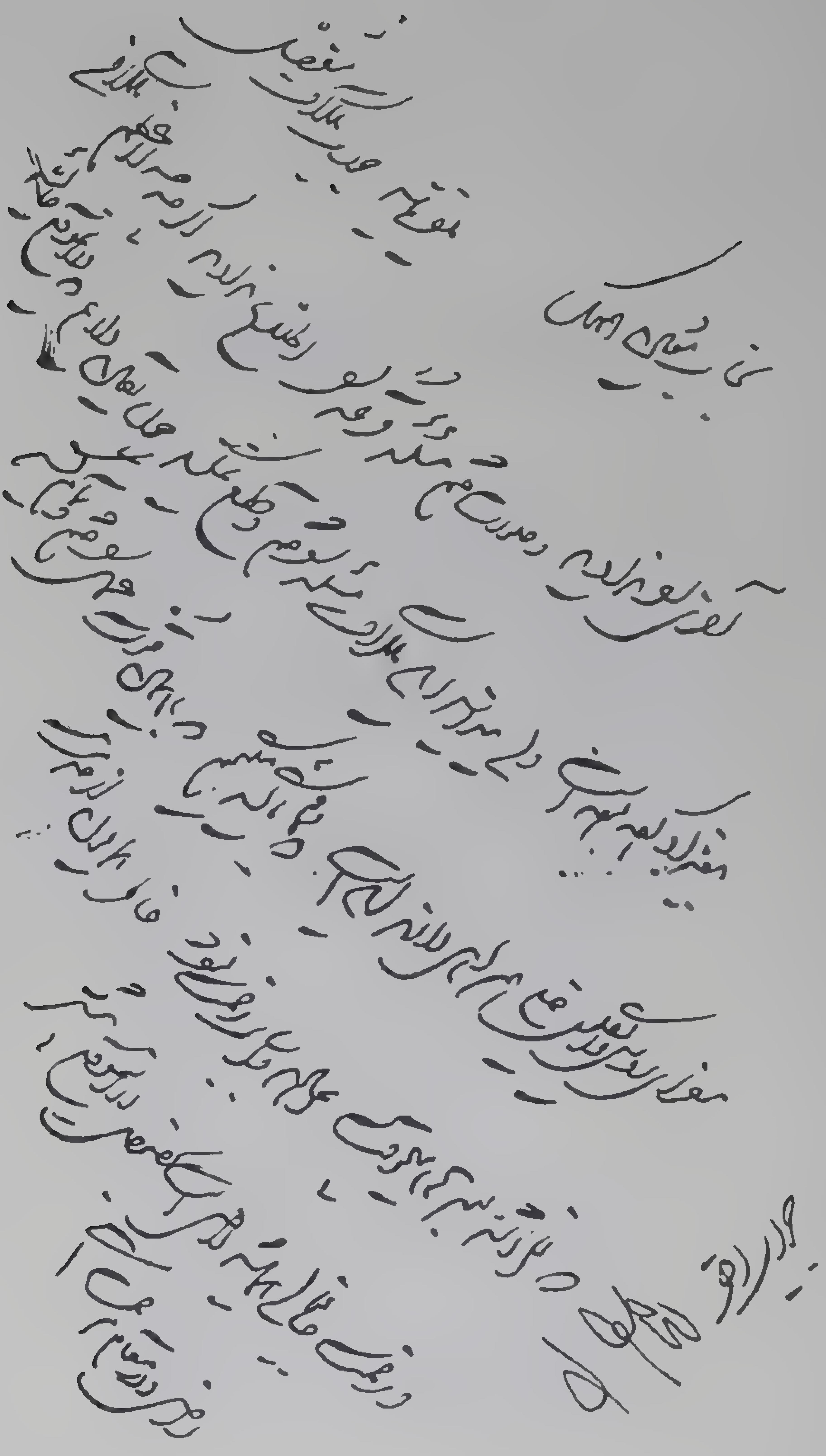
شمارهٔ سند: ٤٦٥
موضوع: حقوق اتباع ایران در عثمانی
تاریخ: ۱۳۰۵ هـ. ق
کارتن: ۱۹
پروندهٔ: ٤٦

نامهٔ معتمدالسلطان به معین الملک سفیرکبیر ایران در اسلامبول

به جناب معین الملک

می فرمایید جواب تلگراف مفصّل آخری را ندادید و صورت ختم مسئلهٔ قرعه را اطّلاع ندادید، اگرچه صدراعظم تلگرافی به بغداد کرده بوده است. ولی می دانید اینٔ تلگراف مسئله را ختم و قطع نمی‌کند چون یقین داریم که در این موقع حالیه سفرای روس و انگلیس خیلی همراهی دارند این است که به شما تأکید می‌کنیم که با همین قوّت عمل را ختم و تمام کنید که انشاءالله بعدها هیچ‌وقت اعاده و اسباب زحمت نشود، خاطر همایون از خدمت و زحمت جناب‌عالی همیشه راضی است بخصوص در این موقع بیشتر راضی و در مقام مرحمت است.

جواب زود معتمدالسلطان

شمارهٔ سند: ٤٦٦
موضوع: حقوق اتباع ایران در عثمانی ــ مسئلهٔ قرعهٔ عسکریه
تاریخ: ۱۳۰۵ هـ. ق
کارتن: ۱۹
پروندهٔ: ٤٦

نامهٔ معتمدالسلطان به معین الملک

به جناب معین الملک

می دانید بی جهت و بی تعقّل اصرار نمی‌کنم، این عین دستخط مبارک است که تلگراف می‌کنم. کار قرعه به کجا رسید اطلاع صحیح کاملی زود بدهید از دست تلگرافهای عراق عرب نزدیک است فرار بکنیم. البته خبر صریحی بنویسید که بتوان از آن مطمئن شد. سفرای انگلیس و روس را که در طهران اند حاضر کردیم که به دولتهای خودشان تلگراف کنند که به سفرای کبار آن دو دولت در اسلامبول در این فقره بخصوصاً با شما موافقت کنند آنها هم قبول کردند و قطعاً هر دو دولت در این مسئله تلگراف محکم به سفیر خودشان کرده‌اند، شما هم هر دو آنها را ملاقات کنید از آنها هم استمداد کنید و از هرگونه بحثی به دولت عثمانی گویا مضایقه نکنند. جواب زود.
معتمدالسلطان

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٦٧
موضوع: معافیت اولاد ایرانیان از زنان عثمانی از قید عسکری
تاریخ: ۲ ذی‌حجه ۱۳۰۵ هـ.ق
کارتن: ۱۹
پروندهٔ: ۵/ح

نامهٔ سفارت ایران در استامبول (معین‌الملک) به معتمدالسلطان

جناب معتمدالسلطان

مدتی بود که مسئلهٔ عسکریهٔ اولاد ایرانیانی که با زنان عثمانی ازدواج نموده‌اند در میان سفارت سنیهٔ کبری و باب‌عالی مطرح مذاکره و مورث پاره‌ای اشکالات و شکایات متوالیهٔ اطرافیه بود لهذا به موجب قراری که این اوقات فی‌مابین سفارت سنیهٔ کبری و باب‌عالی داده شده مقرر است اولاد ایرانیانی که قبل از انتشار نظامنامهٔ اخذ عسکری که پارسال از جانب کارگزاران دولت عثمانی اعلان و انتشار یافته از زنان عثمانی متولد شده‌اند بکلی از قید عسکری معاف و مستثنا از مضمون نظامنامهٔ مذکور بوده، به صفت تابعیت اصلیهٔ والدشان شناخته خواهند شد، ولی در این ضمن امر ازدواج تبعهٔ دولت ابدآیت علیهٔ ایران با نسوان عثمانیه ممنوع و مقرر است که هرگاه کسی به خلاف ممنوعیت بعد از این با زنان عثمانی ازدواج نماید بدون قبول عذری به ممالک ایران تبعید و جاری کنندهٔ نکاح نیز نفی خواهد شد و زوج زوجهٔ خود را در صورتی که راضی باشد همراه تواند برد و اگر بعد از مدتی مجدداً به ممالک عثمانیه مراجعت نمایند اولاد آنان به جزای خلاف ممنوعیتی که کرده‌اند بدون تضییع حقوق تابعیت اصلیه وقتی که به سن بیست‌سالگی که زمان خدمت عسکریه است رسیدند، داخل سلک عسکری عثمانی خواهند شد.

چون مراتب مقررهٔ مسطوره از جانب وزارت خارجهٔ عثمانی به کافهٔ ولایات و ملحقات ممالک عثمانی نوشته و اخطار شده است، لهذا معتمدالسلطان نیز باید به موجب قرارداد مزبور رفتار نماید و اگر از اولاد ایرانی که تا حال از زنان عثمانی متولد شده به سلک عسکری ادخال کرده‌اند به موجب قرار مشروح واپس گرفته و هرگاه حکومت محلیه در این باب اظهار عذر و اشکالاتی نماید، بدون حالت معطلی چگونگی را به سفارت سنیهٔ

کبری اشعار دارید که به اجرای ایجاب آن اقدام شود و همچنان در منع عقد نکاح فی مابین ایرانیان با نسوان عثمانی کمال دقت را مرعی داشته و به عاقدین نیز از مراتب مسطوره آگاهی دهید که از عقد نکاح اجتناب نمایند که بی جهت اسباب زحمت اولیای دولت و ازعاج تبعه و رعیت نشود.

فی ۲ ذی الحجة الحرام سنه ۱۳۰۵
معین الملک

سفارت کبرای اعلیحضرت شاهنشاه ایران
در اسلامبول
شماره

جناب معتمد السلطان

مدتی بود که مسئلهٔ عسکریهٔ اولاد ایرانیانیکه با زنان عثمانی ازدواج نموده اند در میان سفارت سنیهٔ کبری و بابعالی مطرح مذاکره و موجب پارهٔ اشکالات و شکایات متوالیهٔ الطرفین بود لهذا بموجب قرارنامه که این اوقات فیمابین سفارت سنیهٔ کبری و باب عالی داده شده مقرر است اولاد ایرانیانی که قبل از انتشار نظامنامهٔ اخذ عسکر که پارسال از جانب تجارتگذاران دولت عثمانی اعلان و انتشار یافته از زنان عثمانی متولد شده اند کلی از قید عسکری معاف و مستثنا از مضمون نظامنامهٔ مذکور بوده بصفت تابعیت اصلیهٔ والدشان شناخته خواهند شد ولی در این ضمن امر ازدواج تبعهٔ دولت ابدآیت علیهٔ ایران با نسوان عثمانیه ممنوع و مقرر است که هرگاه کسی بخلاف ممنوعیت بعد از این با زنان عثمانی ازدواج نماید بدون قبول عذری بممالک ایران تبعید و جاری کنندهٔ نکاح نیز نفی خواهد شد و زوج زوجهٔ خود را در صورتیکه راضی باشد همراه تواند برد و اگر بعد از مدتی مجدداً بممالک عثمانیه مراجعت نماید اولاد آنان بجزای خلاف ممنوعیتی که کرده اند بدون تضییع حقوق تابعیت اصلیهٔ وقتیکه بسن بیست سالگی که زمان خدمت عسکریه است رسیدند داخل سلک عسکری عثمانی خواهند شد .

چون مراتب مقرره مسطوره از جانب وزارت خارجهٔ عثمانی بکافهٔ ولایات و ملحقات ممالک عثمانی نوشته و اخطار شده است لهذا معتمد السلطان نیز باید بموجب قرارداد مزبور رفتار نماید و اگر از اولاد ایرانیکه تا حال از زنان عثمانی متولد شده بسلک عسکری ادخال کرده اند بموجب قرارداد مشروح واپس گرفت و هرگاه حکومت محلیه در اینباب اظهار عذر و اشکالاتی نماید بدون حالت معطلی چگونگی را بسفارت سنیهٔ کبری اشعار دارید که باجراء ایجاب آن اقدام شود و همچنان در منع عقد نکاح فیمابین ایرانیان با نسوان عثمانی کمال دقت را مرعی داشته و بعاقدین نیز از مراتب مسطوره آگاهی دهید که از عقد نکاح اجتناب نمایند که بجهت اسباب زحمت اولیای دولت و ازعاج تبعه و رعیت نشود

٦ ذی الحجه الحرام ١٣٠٥ معین الملک

شمارهٔ سند: ٤٦٨
موضوع: دستورالعمل به مأمورین ایران مقیم عثمانی
تاریخ: غره جمادی‌الثانی ۱۳۰۹. ق
کارتن: ۲۱
پروندهٔ: —

دستورالعمل در مراقبت امور تجار و تبعه، و دعاوی آنان، مسئلهٔ تابعیت، اموال متوفی، ورثه، اسناد تجاری و گمرکی، و حمایت از مسافرین و...

(از شهزادگان عظام ووزرای فخام وعملهٔ خلوت همایونی وبعضی از)
(سادات وعلماء ذوی العز والاحترام که بزیارت بیت‌الله)
(الحرام ومشاهد مقدسه مشرف می شوند)
(هیچ وجه چیزی نباید بگیرند .)

صورت تعرفهٔ وجه اقسام تذکره و وجه امضاء تذکره وسایر
بقرار ذیل است .

تذکرهٔ اقامت درجهٔ (اول)	یکصد غروش
تذکرهٔ اقامت درجهٔ (دوم)	پنجاه غروش
تذکرهٔ اقامت درجهٔ (سوم)	بیست غروش
تذکرهٔ مرور فرانسه	پنجاه غروش
تذکرهٔ مرور فارسی	پنجاه غروش

از بابت علم وخبر تذکرهٔ مرور وجه امضا	ده غروش
در ارضروم وطربزون	پنج غروش
در اسکندریه	ده غروش
در جده	یازده غروش
در شام وحلب	ده غروش
در خانقین	ده غروش
در بغداد	پنج غروش

(در سایر جاها که اسامی آنها در این تعرفه)
(ذکر نشده است نباید چیزی بدهند .)

تصدیق مهر وکالت وامضا	بیست وپنج غروش
پروتست بونه وبروات	پنجاه غروش
(علم وخبر املاك)	
الی مبلغ پنجهزار غروش	پنجاه غروش
الی مبلغ هفتهزار وپانصد غروش	هفتاد وپنج غروش
متجاوز از مبلغ فوق	یکصد غروش
رسم مقرری از تحصیلات ترکه وغیره درصدی	شش غروش
بجهة ابلاغ اعلامات	بیست غروش

دستورالعمل مأمورین دولت علیهٔ ایران مقیمین ممالک دولت علیهٔ عثمانیه

باید مواظبت نمائید که امور تجار وتبعه کمال پیشرفت راداشته ازهرجهة آسوده ومرفه الحال باشند . و اگر اشکالاتی درایام توقف آنها در محل مأموریت شما بظهور رسید واقدامات سفارت کبری لازم باشد باید بدون حالت معطلی بسفارت اظهار نمائید .

هرمطلبی که بسفارت اظهاری نمایند باید مبهم وغیر معین نباشد باتاریخ واسامی اشخاص معین کرده بنویسید درفلان روز درفلان تاریخ از فلان شخص بفلان آدم تبعهٔ ایران مقیم فلان محل فلان قسم بی اعتدالی وارد آمد .

باید با کار گذاران محلیه کمال دوستی والفت بهم رسانید،پیشرفت امور اتفاقیه را بدستیاری آنگونه محبت و خصوصیت انجام داد و دچار مشکلات نباید کرد .

برای قطع دعاوی فیمابین دونفر تبعهٔ ایران درکارپردازخانه باید مجلس محاکمه مرکب ازدو نفر اجزاء ویکنفرمنشی بجهة نوشتن ضبط وثبت محاکمه ترتیب داده شود که امور عمده بحضور مدعی علیه وباوکلای آنها درهمان مجلس رسیدگی وقطع وفصل شده درحالت لزوم باعلام مقتضی آن ربط بشود .

این اجزاء را باید تبعه وتجار که در تحت ادارهٔ شماهستند خودشان باختیار انتخاب نمایند، یاینمعنی بحکم قرعه هشت نفر اجزاء انتخاب نمایند ازین هشت نفر هر دونفر سه ماه هرهفته در محکمه حاضرشده بریاست شما مأمور بمعدرسیدگی نمایند بعد از انکه نوبهٔ دو نفر تمام شد دو نفر دیگر در مدت سه ماه مشغول رسیدگی مأمور بشوند هکذا بالمناوبه الی آخر سال.

اگر یکی از مدعی و مدعی علیه راضی بقراردادشد استیناقا حق مراجعت بسفارت کبری دارند دراینصورت لازم است همان شخص که مطلب خودرا بسفارت کبری رجوع میکند یاشخصا و یایکنفر را باسواد اسناد خودکه بمهر کارپردازخانه ممهور شده باشد بانضمام اعلام مجلس محاکمات قونسلگری عازم اسلامبول بشود که دردیوان استیناف سفارت کبری موافق قانون احقاق حق کرده علاوه بر رسیدگی امور تبعه وحفظ حقوق آنها باید عموم اتفاقات را بسفارت کبری راپورت نمایند خاصة اموری راکه راجع بسرحد واماکن قریب بسرحد باشد و باید آن راپورت ازروی ماخذ صحیح وموثوق باشد .

برای اینکه شما وتبعهٔ دولت علیهٔ ایران حقوق وتکالیف خودرا معینا بدانید تعرفهٔ جداگانه فرستاده شد که باید در دفترخانهٔ خود تان گذاشته ازروی آن معامله نمائید واگر برخلاف آن تعرفه وجهی گرفته شود مورد مؤاخذه خواهید شد که آخرین درجهٔ آن معافی شما از شغل حالیه خواهد بود .

اشخاصی که ازتبعهٔ ایران میخواهند تبعیت عثمانیرا قبول نمایند باید اولا علت تبدیل تابعیت رامعلوم کرده ورفع آن علت را نمود وثانیا دولت عثمانی بدون سؤال ازمأمور دولت ایران وتحقیق حالت همان شخص نمیتواند اورابتابعیت قبول کند باید محقق ومعلوم شود که شخص مزبور در تحت محاکمه ومسؤلیت نبوده موافق قانون نامهٔ تابعیت مدت پنجسال علی التوالی درخاک عثمانی اقامت نموده وشروط نظامنامه را کاملا مجری داشته است دراینصورت شمابدون مراجعت بسفارت کبری نباید جوابی بسؤال حکومت بنویسید وآنوقت هم که کیفیت را بسفارت اظهار مینمائید باید بطور وضوح اسم ومحل توطن وکسب ونوع همان شخص رابنویسید که کیست وکجائی است وچه قدر مدت است که در خاک عثمانی توقف داشته ومشغول چه کسب وکار است واگر برخلاف شروط مزبوره دولت عثمانی کسی را به تبعیت قبول کرده تذکره داد بوجهی قبول نکرده فورا بسفارت اطلاع بدهید.

درباب اموال متوفی اگر ورثه و یا وصی او حاضر است باید اموال و اشیاء را باحضار چند نفر از موثقین ومعتبرین همان محل سیاهه کرده ودر دفتر کارپردازخانه ثبت وباحضار همان چند نفر بورثه ووصی اوبالتمام ترکه رارد نموده قبض وصول بگیرد و ضبط نماید ولازم است که آن سیاهه را اول وقبض وصول را همان چند نفر باید مهر وامضا نمایند واگر مدعی دارد باید در مجلس محاکمه باحضار وحضور اجزاء رسیدگی کرده درصورت ثبوت شرعی ادعا از ترکه حق مدعی را از وراث یا وصی گرفته تسلیم نمائید اگر درمحل وفات متوفی ورثه ووصی نباشد باید باز باحضار چند نفر معتبرین ترکه را سیاهه کرده صورت مجلس بمهر آنچند نفر نوشته ترکه رادرمحل امن نگاه بدارید وصورت همان سیاهه را بسفارت بفرستید که بوراث اطلاع داده شود که ترکه خود شانرا آمده تسلیم بگیرند باید کمال دقت را درجمع وحفظ ترکه بعمل بیاورید .

درباب قسمت ترکهٔ بعضی اشخاص هریکی ازوراث مدعی تبعیت عثمانی شده رجوع بدیوانخانه‌های عثمانی کرده انجام کارخود را از آنجا میخواهد این خلاف مقاوله‌نامه است هریکه متوفی ایرانی شد تحریر وتقسیم آن منحصر بمأمور ایران است خواه ورثه رعیت ایران باشدوخواه رعیت خارجه باشد هیچ تفاوت نمیکند مداخلهٔ حکومت عثمانی بهیچ وجه من الوجوه بمال ترکه جایز نیست منتها این است املاک وعقار را باید مأمور ایران موافق نظامنامهٔ عثمانی تقسیم بکند اگرکارگذاران عثمانی دراینباب بخواهند مداخله نمایند راضی نشده فورا ازکیفیت بسفارت اطلاع بدهید تا حکم لازم صادر شود .

اسنادی که تجار بگمرکخانهٔ عثمانی میدهند باید ابتداءً باطلاع مأمور ایران برسانندومأمور اطراف کاررا درست ملاحظه نماید که مخالف مضامین عهدنامه ومقاوله نباشد اگر صحیح وبی عیب شد تصدیق نماید والاقدغن کندآن سندرا قبول نمایند .

ازمسافرین باید نهایت حمایت را کرده نگذارید قواص وسایر اجزاء کارپردازی زیادتی بانها بکنند واگر از آنها بشکایت آمدند بادقت رسیدگی کرده،مقصر تنبیه کامل نمائید واگرقواص واجزاء کارپردازی ویاخود کارپرداز زیادتی بانها بکند و بدرجهٔ ثبوت برسد بدون سؤال وجواب آن کارپرداز یا اجزاءاخراج ازمأموریت خود خواهد شد .

پول تمتع که دولت عثمانی مطالبه واخذمی کند بایدبنام اضافه داد یعنی فقط اشخاصی که بکسب وصنعت مشغول باشند . تجار وزراع وفعله‌ازان سنی هستند آنها نباید بدهند .

وهرگاه مأمورین دولت مشار الیها مطالبه بکنند نباید قبول نمائید .

فی غرهٔ شهر جمادی الاولی سنه ۱۳۰۹

شمارهٔ سند: ٤٦٩
موضوع: قتل قضات ساوجبلاغ
تاریخ: ۱۲ جمادی‌الاولی ۱۳۱۱.ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ـــ

سواد تلگراف از طرف حضرت اشرف اسعد والا ولیعهد کیوان‌مهد روحی فداه به صدارت عظمی

جناب مستطاب اجل اشرف اکرم صدراعظم، تلگراف رمز مفصّل جناب شما رسید از تفصیل اطلاع حاصل آمد. در باب قضات ساوجبلاغ اولاً قاتل آنها که عزیز نام است علی‌التحقیق در خاک عثمانی در محال بی‌یون در قریهٔ کلک در خانهٔ الله‌آقای رمک است، و چون مشارالیه از طایفهٔ ده‌بکری است حرف قضات این است که مُحرّک قتل همهٔ آقایان ده‌بکری است که رأس رئیس آنها قادر آقای سرتیپ است که معروف حضور همایونی است که خود او و بنی اعمام او چقدر محلّ ملاحظه هستند و خیلی تفصیل دارند اوقاتی که این قضیه در ساوجبلاغ اتفاق افتاد حکومت خواسته بود برای ترضیهٔ قضات اقدامی کند، همه به هیئت اجماع متوهم شده به تبریز آمدند در بقعهٔ سیدحمزه مُتحصّن شده بودند و حرفشان این بود که اگر یک نفر نکره از طایفهٔ ما که مطرود ما بوده است مرتکب امر قتل شده و فرار کرده است چه ربطی به ما دارد و دور نبود که آنها هم همان عنوانات قضات را در باطن می‌کردند، که همه صاحب قبیله و سوار هستند با چه زحمت آنها را از بست بیرون آورده به طور خوف و رجا به اتفاق علی اکبرخان سرتیپ روانه ساوجبلاغ کردم و احکام نوشته شد که در آنجا به طوری مابین آنها و حضرات التیام داده شود، دیروز نیز من شرح مفصلی به امیرتومان تلگراف کردم و او مشغول این کار است جواب مفصل هم داده بود و شرحی هم جناب قائم‌مقام به توسط امیرتومان به طورهای خوب به قاضی ها تلگراف کرده این تلگراف هم که در ذیل مخابره می شود از علی اکبرخان سرتیپ کارگزار الآن رسید انشاءالله امروز و فردا امیدوارم این کار و این غائله به طور خوب رفع بشود. ثانیاً از مراتب اطلاع خواهم داد. شرح تلگراف علی اکبرخان این است: «عزیز قاتل برادر قاضی در خاک عثمانی در محال پِتون

[بی یون] در قریهٔ کلک در خانهٔ الله‌آقای رمک است چاکر در اینجا به دستیاری و تقویت حکومت در اصلاح خون و غیره مشغولم و امیدم ختم فوری است برادر قاتل به خاک ایران آمده و برگشته است. علی اکبر»

همین مضمونها از آقاخان امیرتومان تلگراف بود و به قاضی‌ها کاری نشده محض اینکه صدمه به آقایان برسد و گوشمالی داده شود آن عنوانات را کرده‌اند و البته ترضیهٔ آنها به عمل خواهد آمد. ولیعهد

۱۲ جمادی‌الاولی ۱۳۱۱

سواد تلگراف از طرف حضرت اشرف اسعد والا ولیعهد که از تبریز شده روحی فداه

به صدارت عظمی

جناب مستطاب اجل اشرف اکرم صدراعظم تلگراف مفصل جنابعالی رسید از تفصیل اطلاع حاصل آمد

در باب قضیهٔ ساوجبلاغ اولاً قاتل آنها عزیز نام است علی‌التحقیق در خاک عثمانی در میان بودن

در قریهٔ کلک در خانهٔ زله آقای بیگ است و چون مشارالیه از طایفهٔ دهبکری است حرف

قضات این است که محرک قتل همه آقایان دهبکری است که رئیس رئیس آنها قادرآقای بیگ است

که معروف حضور همایونی است که خود او و بی اهمام او جهت رمیّ ملاحظه هستند و تفصیل

تفصیلی دارند از وقاتی در این قضیه در ساوجبلاغ اتفاق افتاد حکومت خواسته بود

برای ترضیهٔ قضات اقدامی کند همه بهیئت اجماع متوهم شده به تبریز آمده

در بقعهٔ سید حمزه متحصن شده بودند و حرفشان این بود که اگر کس نفره از طایفهٔ ما مقصر بود

ما به دولت مرتکب امر قتل شده و فرار کرده است چه ربطی به ما دارد و دیگر بودند

آنها هم همان خوانات قضات را در باطن نمیکردند در همه صاحب قبیله و ابزار هستند

با چه جهت آنها را از بست بیرون آورده بطور خوف در جا باتفاق علما اکر خان

ترتیب روانهٔ ساوجبلاغ کردم و احکام نوشته شد در درست بطوری بعض آنها

و حضرات استیام وارده شود دیروز نیز شرح مفصلا به سرتیبان تلگراف کردم

و از مشغول این کار است جواب مفصل هم دلم بود و شرحی هم جناب قائم‌مقام

بتوسط امیر تومان نظربهای خوب تقاضی تلگراف کرده این تلگراف هم که در ذیل فرمایش می‌شود از علی اکبر خان
سرتیپ کارگذار الآن رسیده است بعد امروز و فردا امید دارم این کار و این غائله بطور
خوب رفع بشود ثانیاً از بابت اطلاع خواهش دارم شرح تلگراف علی اکبر خان این است
(عزیز قاتل برادر قاضی در خاک عثمانی در محال بوتان در قریهٔ گلک در خانه اهالی
رکشه است چاکر در اینجا بر بسیاری با تقویت حکومت در اصلاح خون و غیره
مشغولم و امیدوارم ختم فوری است برادر قاتل به خاک ایران آمده در بند است) علی اکبر
همین مضمون را از زبان امیر تومان تلگراف بود و تقاضی تا کاری نشده محض
این فرصه به آقایان برسد و گوشمالی داده شود آن عنوانات را کرده‌اند
والبته ترضیه آنها بعد خواهد آمد ولیعهد ۱۲ جمادی الاولی ۱۳۱۱

شمارهٔ سند: ٤۷۰
موضوع: ارسال سیگار
تاریخ: جمادی‌الاول ۱۳۱۱. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ:

نامهٔ ولیعهد (مظفرالدین میرزا) به ناظم‌الدوله

جناب جلالت‌مآب ناظم‌الدوله، مدتی شد که از آن جناب عریضه نرسید و بکلی ما را فراموش کردید چه می‌کنید احوالتان چه طور است، به اقتضای عنایت و مرحمت خاصی که نسبت به شما داریم همیشه می خواهم نوشتجات شما برسد و از مجاری حالات خودتان و بعضی وقایع آن صفحات که استحضار من لازم است اطلاع بدهید آدرس سقاری را در لف فرستادم از این سیگار پانصد عدد برای من بفرستید.
امضا و مهر ولیعهد. شهر جمادی‌الاولی ۱۳۱۱

۸

جناب جلالتمآب ناظم الدوله

مرقومهٔ شما از راه کابل [illegible] رسید

و کتب ما را فراموش نکرده می‌فرستید اجرای آن بهر صورت است به اقتضای عنایت

در حق

خاصه که لغت‌نامه داریم همیشه می‌خواهیم نسخ تازه را دارا باشیم

ماهیت حفظ آن

و بعضی دقایق اضافات را اکتشاف نموده‌ایم اطلاع به [illegible]

آدرس

۱۳۱۱

سفارش در لف فرستادم از برای نگار به نیصد عدد برای [illegible]

مهدی [illegible]

شمارهٔ سند: ۴۷۱
موضوع: رفتار شهبندر عثمانی مقیم ساوجبلاغ
تاریخ: ۱۳۱۱ هـ.ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ:

سواد تلگراف حضرت ولیعهد (مظفرالدین میرزا) که به سفارت عثمانی فرستاده شد

تلگرافی از آقاخان امیرتومان راجع به شهبندر دولت علیهٔ عثمانی مقیم ساوجبلاغ رسید شرح آن را ذیلاً درج می‌نمایم و لازم است که با سفارت کبرای دولت علیه عثمانی مذاکره نموده تغییر شهبندر مزبور را جداً بخواهید که این گونه رفتار مشارالیه منافی اتحاد دولتین علیتین است و هرگاه به جهت این حالت او و تخطی که از حدود مأموریت خود دارد حادثه اتفاق بیفتد حکومت ساوجبلاغ مسئول نخواهد بود و به شرحی که آقاخان به خود شما تلگراف کرده بود، حاجی اسمعیل تبعهٔ مسلمهٔ دولت علیه و مالیات‌بده است امسال هم مالیات خود را داده است، شرح تلگراف آقاخان این است. در باب حاجی اسمعیل تاجر تلگرافی از حضرت صدارت عظمی رسیده بود به خاکپای مبارک هم جسارت نموده مفتخر به جواب آن نشد، حالا آناً فاناً مادهٔ فساد در تزاید است عن‌قریب است که حکایت سنندج در اینجا ظهور نماید شهبندر صریحاً می‌گوید که یا حاجی اسمعیل را باید خلاص نمایید و یا آنکه مفسده خواهم کرد. حالا تکلیف چاکر را معیّن فرمایید که از آن قرار رفتار شود. و بالضروره جسارت می‌نماید که هرگاه در رفع شرّ این شخص اقدام فوری نشود باید یک دفعه ساوجبلاغ را به اینها سپرد. الجمله تبعهٔ متمرده که تبعید شده بودند، اکثری از آنها مراجعت کرده در دور شهبندر جمع گشته این وکیل شهبندر طبعاً و یا به سایر ملاحظه حاضرالمفسده است محض استحضار جسارت نمود تا اینجا تلگراف آقاخان بود. ولیعهد به جای آن چند کلمه که خط روی آن کشیده‌اند در سواد ارسالی به سفارت این طور نوشته شد «اساس امنیّت ساوجبلاغ بکلی مختل خواهد شد»

سواد دستخط همایونی

هنوز کار شهبندر کردستان تمام نشده به جایی نرسیده شهبندر ساوجبلاغ به میان

می‌آید این چه وضعی است شهبندرها این طور می‌کنند اینکه وضع دوستی و رفتار نمی‌شود. البته خودتان سفیرکبیر را بخواهید و حضوراً با او حرف بزنید و این تلگراف را بدهید بخواند و بگویید قانون دوستی که این نیست، این کارها را عمداً یا سهواً می‌کنند البته فکری در باب این شهبندرها بکنید بعلاوه مفصل هم به ناظم‌الدوله با پست و منحصراً با تلگراف اطلاع بدهید که این فقره را آنجا با باب‌عالی حرف‌زده قرار کار را بدهد تبعهٔ متمردهٔ ایام ایزک‌بیک را حالا از کرکوت (کرکوک) و موصل آوردن و دور خود جمع کردن یعنی چه این کارها خیلی بد است البته زود سفیر را ملاقات کرده، حضوراً حرف بزنید به اسلامبول هم تلگرافاً و مکتوباً بنویسید که تولید زحمتی نشود، سواد این دستخط مبارک دیگر به سفارت فرستاده نشد.

سواد تلگراف حضرت اسعد به سفارت عثمانی فرستاده شد

تلگرافی از آقا خان ایروانی راجع به شهبندر دولت علیه عثمانی مقیم ساوجبلاغ رسید شرح از اذیت‌ها درج می‌نمایم و جسارت لازم است به سفارت کبرای دولت علیه عثمانی بنویسید که تغییر شهبندر ساوجبلاغ را جداً بخواهید و الا کار به جاهای باریک خواهد کشید
شده رأی سفارتخانه در این خصوص عینی است و هرگاه بجهت این حالات او و تحملی که از حدود مأموریت خود دارد تنبیهی
اتفاق بیفتد حکومت ساوجبلاغ مسئول نخواهد بود و شرحی به آقا خان نوشتم تلگراف کرده بود حاجی ایلخانی شهبندر
دولت علیه و مأموریت به او است اعمال مأموریت خود را داده است شرح تلگراف آقا خان این است
حاجی ایلخانی جواب تلگرافی از حضرت صدارت عظمی رسیده بود بکاغذی مبارک هم جسارت نموده جواب آن به کلی
داده آقا خان ماده ... در تبریز است عنقریب است حکایت سنجیده در این باب رفتار شهبندر ... بنا بر قرار داد
به حاجی ایلخانی را باید مخاطب نمایند و یا الآن بنده خواهم کرد حالا تکلیف چاکر را معین فرمایید
به این ضرورت جسارت می‌نماید هرگاه در رفع شر این شخص اقدام فوری نشود با دیگر فتنه ساوجبلاغ را به جای بد خواهد رسانید
تبعه ... مقیم در بتقبیه شده بودند اکثری از آنها مراجعت کرده در دیوانخانه شهبندر جمع گشته این وکیل شهبندر طلبکار و
ملاحظه حاضر الجلسه است مختصر الکلام جسارت نمود تا این تلگراف آقا خان ... و سپهسالار ... امنیت ... حاصل
بجای آن چند کلمه خط روی آن کشیده اند در سواد ارسالی سفارت انگلیس نوشته شد (از ... امنیت ...)

(بخط محمد خان نوشته شد)

سواد دستخط مبارک

هنوز کار شهبندر کردستان تمام نشده بود که زبیده شهبندر ساوجبلاغ بمیان می‌آید این هم وضع شهبندرهاست
انگلیس‌ها کشیده این ... وضع ... در قفقاز میشود البته خودتان سفیر کبیر را بخواهید و حضوراً با او حرف زده
تلگراف را به او بخوانید و بگویید قانون دولتی این نیست اینکارها را عمداً تمام می‌کنند البته ...
دربارهٔ این شهبندرها بکنید ... مشیرالدوله با سفارت و حضوراً به تلگراف اطلاع بدهید

برای حضره را اینجا با بابالی حرف زده قرار کار را به هفته آینده دادیم ایشان گفت راجع
از کوت و موضعی آوردن ده و ده را خود جمع کردن معنی چه انگیزه را جمع هر است اتر زود بنویسد را
ملاقات کرده حضور او حرف بزنید با سه ساعت هم تکرار او و تکرار با بنویسید ده تا به جنس نبود
مراد این دستگاه مبارک دیگر نیست فرستاده شد

شمارهٔ سند: ۴۷۲
موضوع: دستگیری محمد اهرابی
تاریخ: ۱۳۱۱ ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ:

نامهٔ مظفرالدین میرزا ولیعهد به صدراعظم (امین‌السلطان)

جواب

جناب مستطاب اجل اشرف اکرم صدراعظم، در باب اظهارات سفارت عثمانی در فقرهٔ محمد اهرابی و اوامر مبارکه که در دستگیری مشارالیه و استرضای باش شهبندری و سایر مقرر فرموده‌اند، اطلاع حاصل آمد.

اولاً، که چندین سال است که آن وضعهای سابق در تبریز موقوف شده مخصوصاً قبل از وقت هرسال قدغن مجدد نیز می‌شود، امسال هم کاری و چیزی نشده بود، اولاً این محمد اهرابی حالت جنونی دارد که با این حالت سوء دویت و جنون معروف است و چند سال قبل خواسته بود پدرش را بکشد و پدرش لابداً او را از اولادی خارج و از خانه‌اش بیرون کرده از قضا در روز نهم بعلاوهٔ آن حالتی که دارد مست هم بوده و طپانچه که گفتند به هوا می انداخته بلافاصله انور افندی با کالسکه رسیده گلوله به اسب کالسکهٔ او خورده، از آنجا رد شده چند تیر هم به طرف پدرش خالی کرده و پدرش با زحمت تمام خلاص شده دررفته همین که از مراتب اطلاع حاصل شد برای تعاقب و دستگیری او آدم فرستاده شد و چون در آن روز مخصوص آن کار را کرده بود، کسی تعصباً جای او را نشان نداده و پنهان داشتند بعد از تجسّس زیاد خبر آوردند که رو به طرف مراغه فرار کرده، همان آن مأمور را فرستادم به دست نیامد و الآن هم در تجسّس هستند و البته پیدا خواهد شد و اجرای تنبیهات لازمه در حق او خواهد گردید و اینکه به حضور مبارک عرض کرده‌اند که عین‌الدوله در آن شب ضیافت و مجلس عیش داشته برخلاف واقع و اشتباه عرض کرده‌اند. اولاً عین‌الدوله در شب نهم مهمانی نداشته، روز دهم از من مهمانی کرده و خودم آنجا بودم اسباب عیشی نبود و خواسته‌اند به اظهارات خود پیرایه بدهند، آن طور عرض کرده‌اند. مخصوصاً خود باش شهبندر مراقبت مرا در دستگیری محمد می داند حتی قبل از روز مولود حضرت ختمی مآب علیه السلام برحسب

اظهار خود او که به مستشارالدوله گفته بود دلجویی از او بشود. به صوابدید مستشارالدوله میرزا ابوالفتح‌خان منشی‌باشی خودم را به باش‌شهبندری فرستاده احوالپرسی کرده و تأکیدات خودم را در دستگیری محمد و اجرای تنبیه لازمه دربارهٔ او پیغام دادم و خیلی اظهار امتنان کرده بود به مستشارالدوله هم به جهت فرستادن میرزا ابوالفتح‌خان خیلی اظهار رضامندی و خوشنودی کرده و از بیانات او اظهار امتنان کرده، روز عید مولود نیز با کمال دلخوشی نزد من آمد و مفصلاً با او صحبت کردم و با نهایت ممنونی برگشت و مقصود این است که این کار از سوء اتفاقات شده و معایب آن همان طور است که جناب شما اظهار نموده‌اید و خیلی بد شده و من خودم خیلی در این فقره و این سوءاتفاق متأسف هستم معایب و نتایج آن هم معلوم است انشاءالله من‌بعد بیشتر از سنوات ماضیه مراقبت خواهد شد که از این وقوعات دیگر به ظهور نرسد. ولیعهد

جواب

جناب جلالت‌مآب اجل اشرف اکرم صدراعظم در باب اظهارات سفارت عثمانی در فقره مهرداربا[illegible]
و داد امر مبارک که هم در دستگیری مشارالیه و استرضای باش شهبندری و سایر مقرر فرموده‌اند اطلاع
حاصل کرد آنچه که چند سال است که آن وضعهای سابق در تبریز موقوف شده مخصوصاً
قبل از وقت هر سال قدغن مجدد نیز می‌شود امسال هم کاری و چیزی نشده بود اولادی مهردارباشی
حالت جنون دارد که با این حالت سوداویت و جنون سه روز قبل و چند سال قبل خواسته بود
مردی را بکشد و مردی را که دیگرا اورا از اولادی خارج و از خانه‌اش بیرون کرده از قضا در روز نهم
معهوده اینجا لیکن هم دارد دست هم برده و طپانچه که گذشته بهوا می‌انداخته بعد فاصله انور افندی
بالاتکه رسیده گلوله با سب کالسکه خورده و از اینکه رد شده چند تیر هم طرف مردی خالی کرده و مردی
با جهت تمام مقدمی شد در رفته همکه در مراتب اطلاع حاصل کرد برای توقیف و دستگیری او
کدام فرستادم و چون دولت اوز مخصوص این کار را که بود کسی تعقیباً جای او را نشان داده و پنهان
داشته به [illegible] خبر آورد که رو طرف مراغه فرار کرده همان آن مأمورها فرستادم برفت
ناخبر داده‌اند هم در تعقیب هستند والبته پیدا خواهند کرد و جزای مقصرات [illegible] در حق او خواهند داد
و آنکه کنسول مبارک عرض کرده‌اند که [illegible] الدوله در آن شب ضیافت و جمعی عیش داشته بر خلاف
واقع و اشتباه عرض کرده‌اند آنچه [illegible] الدوله در شب نهم مهمانی نداشته روز دهم از من
مهمانی کرده و خود هم این نبودم بابت عیش نبود و خواسته‌اند با اظهارات خود برای [illegible]
انطور عرض کرده‌اند مخصوصاً خود باش شهبندر [illegible] مرا در دستگیری محمد میرزا [illegible] قبل از
روز مولود حضرت حسن [illegible] علیه السلام رجب اظهار نموده که تعقیبش را لازم گفته بود

و دلجوئی از او شد. بعد از تبریک [illegible] الدوله میرزا ابوالقاسم خان منشی باشی خودم را با بشیر شهنوزی فرستادم
احوالپرسی کرده و کیفیت خودم را در دستگیری مهدی و اجرای [illegible] در باره او پیغام هم
و خیلی اظهار امتنان کرده بود. بعد عضدالدوله هم بجهت فرستادن میرزا ابوالقاسم خان خیلی اظهار رضامندی
و خوشنودی کرده و در زیارت او اظهار امتنان کرده روز عید مولود نیز با کمال دلخوشی نزد من
آمده و مفصلاً با او صحبت کردم و به نهایت ممنون برگشت. و مقصود این است که این کار از [illegible] شد
شده و سبب آن ما اقدامات است که جناب [illegible] اظهار نموده‌اند و خیلی [illegible] شده و حق خودم خیلی ارادت
و این بود اتفاق [illegible]. هم سبب و نتایج آنهم معلوم است. الآن از هر حیث بیشتر از سنوات
جلیه مراقب خواهم بود که از این دولت [illegible] ظهور رسد. ولیعهد

شمارهٔ سند: ٤٧٣
موضوع: دستگیری محمدنام
تاریخ: ۱۳۱۱ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ:

سواد نامهٔ ولیعهد به ناصرالدین شاه

عرض جواب

به خاکپای اقدس اعلی روحنافداه، تصدق خاکپای اقدس مبارک همیونت شوم. در باب محمدنام و دستگیری او که مقرر فرموده‌اند، این غلام همایونی در نهایت درجه در دستگیری او سعی و اهتمام دارم و همان‌روزی که این فقره اتفاق افتاده، محمد مزبور از شهر فرار کرده و در بعضی جاها که سراغ دادند مخصوصاً آدمهای چند به تعاقب فرستاده و الآن هم در خفیه و آشکار مشغول تجسس و سراغ هستند همین که به دست آمد محبوس داشته و مراتب را به عرض خاکپای مبارک خواهم رسانید و به هر طور است انشاءالله دستگیر خواهد شد و تفصیل هم این است که مشارالیه به سفاهت و جنون معروف است و مکرر به صدد قتل پدرش هم آمد، آن روز هم مست و در خارج شهر دور از آبادی مشغول گشت بوده است. آنچه گفتند تیری به هوا خالی کرده و بلافاصله کالسکهٔ انور افندی تصادف کرده و تیر به اسب کالسکه خورده مقصود بالاصالة محمد مزبور تیرانداختن به آنها نبوده و اسبها را هم از یک نفر تبعهٔ روس کرایه کرده بودند با اینکه پدر محمد تقصیری نداشته به هر طور بود قیمت اسب را هم گرفته به صاحب اسب تسلیم شد، در هر حال انشاءالله او را گرفتار و بر حسب امر اقدس مبارک مورد تنبیه کامل خواهد نمود.

مظفرالدین

عرض جواب

به خاکپای اقدس اعلی روحنا فداه   تصدق خاکپای اقدس مبارک همیشه بشوم   در باب

محمد نام و دستگیری او که مقرر فرموده‌اند این غلام جان نثار در نهایت درجه در دستگیری او سعی

و اهتمام دارم و تا امروزی که این فقره اتفاق افتاده محمد مزبور از شهر فرار کرده و در بعضی

جاها که سراغ داده‌اند مخصوصاً آدمهای خانه به تعاقب فرستاده و آدمان هم در خفیه و آشکار مشغول

تجسس و سراغ هستند هرگاه به دست آمد محبوس داشته و مراتب را به عرض خاکپای مبارک خواهم

رسانید و به هر طور است البته او را دستگیر خواهیم کرد و بعضی هم گفته‌اند که مشارالیه به عتبات و جبل

معروف است دیگر درباب وقت تیراندازی هم که امروز هم هست در خارج شهر در آبادی شغلی گشت

بوده است آنچه گفته شد تیری بهوا خالی کرده و بعد فاصله کالسکه انور اقدس همایونی تصادف کرده

و تیر به اسب کالسکه خورده مقصود بدصاحب مزبور تیراندازی با نشانه نبوده و اسبها را هم

از یک نفر تبعه روس کرایه کرده بعد از اینکه در مجهول تقصیری نداشته به هر طور بود قیمت اسب را هم

گرفته به صاحب اسب تسلیم کرد در هر حال انشاءالله ادراک شاه در حجب امر اقدس مبارک مورد منع

کامی خواهد نمود   مظفرالدین

شمارهٔ سند: ٤٧٤
موضوع: قانون تابعیت
تاریخ: غره ربیع الاول ۱۳۱۲
کارتن: ٢٤
پروندهٔ: ۳/ت

نامهٔ مظفرالدین میرزا ولیعهد به سفارت عثمانی

نمرهٔ ۱۸۱

گرامی مراسله جوابیه آن جناب جلالت‌مآب مورخهٔ ١٤ شهر صفر ۱۳۱۲ نمرهٔ ۱۹۱ در خصوص قانون تابعیت واصل دست تکریم گردید، در جواب اینکه مرقوم فرموده بودند «و این حق برای سفارت کبرا باقی خواهد بود» با کمال احترام زحمت می دهد که بر خاطر اصول شناس آن‌جناب جلالت‌مآب واضح است که هر دولتی در مملکت خود برای انتظام امور داخلهٔ خود به وضع قانون مختار و آزاد است و قانون تابعیت فقط از امور داخلهٔ دولت علیهٔ ایران است و مطلقاً به عهود و مقاوله نامجات منعقده بین الدولتین مغایر نیست و در این صورت بدیهی است که حق اعتراضی برای سفارت کبرای دولت علیهٔ عثمانیه باقی نخواهد ماند.

امضا مظفرالدین میرزا

سفارت عثمانی نوشته میشود

نمره ۱۸۱

نمره ۱۹۱

محرره ۱۲ جمادی الاولی ۱۳۱۱

۱۲ دسامبر

گرامی مراسله جوابیه آن جناب جلالتمآب مورخه ۱۳ [illegible] انگلیسی

را که در جواب

درخصوص قانون تابعیت واصل است مرقوم گردیده بالکمال

(و این حق برای سفارت کبرا محفوظ خواهد بود.

مرقوم فرموده بودند (و این حق برای سفارت کبرا [illegible] جلالتمآب

بر خاطر آن جناب

احترام زحمت میدهد بر خاطر اصول شناس آن جناب مخفی

نیست امور داخله

واضح است دولتی در مملکت خود برای انتظام فقط

تابعیت

خود بر وضع قانون مختار و آزاد است (و قانون) از امور داخله دولت علیه ایران است و مطلقاً بعهود و مقاولات

از امور داخله دولت علیه ایران است

منعقده بین الدولتین مغایرتی نیست و در اینصورت دیگر جای

منعقده بین الدولتین مغایرتی نیست و در اینصورت دیگر جای حق اعتراضی برای سفارت کبرای دولت علیه عثمانیه نخواهد ماند.

شمارهٔ سند: ٤٧٥
موضوع: ثبت معاملات اتباع عثمانی در دفتر کارگزاری
ضمیمه: نمونهٔ تذکرهٔ تمتع
تاریخ: ١٦ رجب ١٣١٣ هـ. ق
کارتن: ٢٧
پروندهٔ: ١٥/ک

نامهٔ کارپرداز ساوجبلاغ میرزا احمدخان به وزارت خارجه

نمرهٔ ٤٤

بعد از ورود به ساوجبلاغ به شهبندر عثمانی رسماً نوشت که قدغن نماید هر وقت اتباع عثمانی با اهالی ساوجبلاغ معامله می‌نمایند اسناد و نوشتجات و ضمانتها و سایر قراردادها را به مهر و ثبت کارگزاری برسانند این فقره رفته رفته می خواهد اجرا بشود.

دو روز قبل حاجی قادر پنبه‌چی که آن هم اقتدا به حاجی اسمعیل وغیره نموده با گماشته شهبندری نزد چاکر آمد و قبالهٔ دو سه باب دکان آورد که به مهر کارگزاری برساند چاکر قباله را ملاحظه نمود در آن قباله نوشته بودند که بایع حاجی قادر تبعه دولت علیه عثمانیه در جواب فرستاده شهبندر گفتم که این حاجی قادر تبعهٔ دولت علیهٔ ایران است و معاملاتی که مابین اتباع داخله می شود محتاج به ثبت و مهر کارگزاری نیست و اینکه در قباله حاجی قادر را تبعهٔ دولت علیهٔ عثمانیه نوشته‌اند اشتباه است دیگر جوابی از شهبندرخانه نرسیده است، احتمال می رود به توسط سفارت کبری اظهار بشود خاطر مبارک مستحضر باشد، امرالاجل الاشرف مطاع، چاکر احمد

محل مهر احمد

نمره ۴۴
۱۶ شهر رجب ۱۳۱۳

بعد از دو روز با اطلاع شهبندر عثمانی را نوشت و تقریر ثانیه هر وقت اتباع عثمانی

با اهالی اینجا بی اطلاع معامله مینمایند بباغ و زمینات و خانات، باید قباله‌ها را بمهر

و ثبت کارگذاری برسانند و الا بعد ازین رفته رفته میخواهم اجرا شود

دو روز قبل حاجی باقر نامی چون آنهم از تبعه ایران و عثمانی نامه بکماشته شهبندری نزد

چاکر آمد و قباله دو باب دکان آورد که بمهر کارگذاری برساند چاکر قباله را

ملاحظه نمود در آن قباله نوشته بود که حاجی باقر تبعه دولت علیه عثمانیه

در جواب فرستادم شهبندر گفتم که این حاجی باقر تبعه دولت علیه ایران است

و سه جد تبعه این پس اتباع دانسته میشود محتاج به ثبت و مهر کارگذاری نیست

دیگر که در قباله حاجی باقر را تبعه دولت علیه عثمانیه نوشته‌اند اشتباه است

دیگر جوابی از شهبندرخانه نرسیده است احتمال میرود مراتب را به سفارت کبری

اظهار بشود خاطر مبارک مستحضر باشد امر الاعلی مطاع چاکر

جلد	تمتعات ویرکوسنه مخصوص تذکره در	ورق
		٦
دفتر خلاصه		جریده خلاصه
		١

ولایت	لواسی	قضاسی	ناحیه و قریه ومحله
[illegible]	کرکوک	[illegible]	[illegible]

اسم وشهرتی	[illegible]
میرزا ابراهیم [illegible]	[illegible]

تمتع ویرکوسی	سنوی تمتعی	صنعتی
١٥	٢٠٠	

[illegible]

[illegible]

تسلیمات

ویرکو		نسبتی	تسلیمی تاریخی	[illegible]	[illegible]
					
			یکون		

اموالك ويركوسيله بدل نقديسى . اصناف تمتع ويركوسى واعشارك ايكى دفعه ده
تقسيط اولنمه‌سى ويركونك قسمى ثانيسى ويركوسيله اعشارك دخى تحصيل اولنمه قسمى تقاسيط معينه سنه‌ده
تحصيل اولنور . ويا ايكى اصناف تمتع ويركوسيله معارف ويركوسى ياپيلمه‌سى ايچون تقسيطه محدوده
ده دفعه ده تحصيل اولنور . ... دفعه ده بر سنه‌لك ويركوسى دفعه ده ويرمك اولورسه
قبول اولنور .

مكلف اولديغى اموال ويا اولديغى تقاسيط معينه سنه‌لك ايفا ايتمزسه بالاجبار بالاجرا تحصيل اولنه
اولديغى مدير طرفندن تحصيل اولنه‌جق طرفندن كوندريله‌جك محصل دفعه برده‌ده ويرمه‌يه مجبور
بو جبرده تحصيل ايدر . ايفا ايتمز ايسه حالده مدير بونلك حالنه كوره ... سنك ده منقولات
اشياسى تماما اصحابك ده نه صاحبى بونلرك حقنده دائره‌سنده بيع ايله حقوق مالى
تحصيلى ايچون مدير بونلك ... ... ايچون ... ... اشياسى بيعنده
واموال بونلر تحصيل ... ... بيان اولنان اصول وقواعده
تطبيقا صاتيرلوب تماما حاصلات تسليم ايدرلر .

بيانى وقتنده ايفا ايتمسه ... شخص ... ... مدير ... جاه ... قانونيه
حكومته تحت جبر اجرا اولنور .

بر مديرلك امورى بولنديغى ... ... دن اشتكا ايده‌رك ... ...
تحصيلدار طرفندن ... ... ويا احبار ... ... اولنديغى حالده تحصيلدارك اولديغى دفعه
... ... حكومته جانبندن اول مدير حبس اولنور . فقط حبس ... ... ايده
... ايچون مدير ... ... جائز دكلدر

مديرلك ... ... اولديغى ... مجلس ... ... معلوم اولور ... نظام ... ...
... ... ضبط ... تعليم
ايدرك مجلس ... ... قضا ... ... مجلس اداره ... ضبط ... ... اجراى حقيقه
ايدرك مديرلك ... ... اولديغى ... ... تحصيل ... ... تعليل اولنور .

شمارهٔ سند: ٤٧٦

موضوع: تذکره

تاریخ: ۱۳۱۳ هـ. ق۱۸۹۷ م

کارتن: ۲۵

پروندهٔ: ۳/ت

نمونهٔ یک تذکرهٔ تقلبی عثمانی صادره به نام شکرالله پسر محمود

شکرالله به محمود تابعیت عثمانیه تذکره رسید

N° Gl. 653.
» Sl. 582

Registre N° II
» Fol. 48

Certificat de Nationalité Ottomane.

SIGNALEMENT ET QUALITÉ
DU PORTEUR

Age — 45
Taille Moyenne
Yeux noirs
Moustaches et Barbe Chatains
Signes particuliers — Nul
Date de Naissance 1268
Résidence Lehinaré
Religion — Musulman
Document présenté acte tem.
Contenant 6 signatures.

Droit perçu Vingt Piastres
Art. du Tarif 7.

Valable pour un an.

Nous Consul général de Turquie à Ameh

Vu les articles 51, 53 et 62 des Instructions Consulaires, Section II.

Certifions que le nommé Chukroullah fils de Mahmoud natif de Chehrizor exerçant la profession de ouvrier à Lehinaré est inscrit comme Sujet Ottoman sur le folio 48 du registre matricule de notre Chancellerie.

Délivré à Ameh le 20/4 juillet 1597 — 1313

Le Consul général

S. Sabri

CONSULAT GÉNÉRAL DE TURQUIE À SINEH

فصل ۳

امور اقتصادی و ارتباطی

بخش اول

مسئلهٔ رژی

شمارهٔ سند: ۴۷۷
موضوع: اخذ گمرک از تنباکوی وارده به خاک عثمانی
تاریخ: ۱۸ ذی‌قعده ۱۲۷۸ هـ. ق (مطابق ۱۷ مهٔ ۱۸۶۲ م)
کارتن: ۹
پرونده: ۱۳/ف

گزارش سفارت ایران در استانبول به وزارت خارجه

ترجمهٔ اعلان نامهٔ رسمی ژورنال دی کونستانتینوپل

اعلان نامهٔ رسمی که از طرف قومسیون رسومات مخصوصه محتوی به بعضی شرایط در رایج توتون و تنباکویی که به ممالک عثمانیه داخل می شوند در غزتهٔ ژورنال قونستانتینوپل امروز نشر شده بود به مطالعه و ملاحظه دوستدار آمد در فقرهٔ هفتم اعلان‌نامه صراحتاً این طور نوشته شده بود که تنباکویی که از ممالک محروسهٔ ایران داخل ممالک عثمانیه خواهد شد بر وجه محرر درصد غروش هفتاد و پنج غروش رسم گمرک اخذ خواهد گردید و قراردادی که در فقرات اعلان‌نامه مسطور رفته است به تمامها در حق تنباکوی ایران مجری و رخصت به دخول ممالک عثمانیه داده خواهد شد و حال آنکه این فقره به کلی خلاف حکم مضامین معاهدهٔ دولتین علیتین است که در سنه یک‌هزار و دویست و شصت و سه منعقد شده است، بنای علیه فریضه ذمت مأموریت دوستدار است که این فقره را به خاطر آن‌جناب بیاورد که منافی اصول و قاعده است بدون وقوع مذاکره و مخابره بین‌الدولتین این گونه قرار در حق تنباکوی ممالک محروسهٔ ایران داده

شود. لهذا با کمال توقیر و احترام زحمت‌افزا می شود که به قومسیون مذکوره تنبیهات اکیده صادر گردد که بر موجب معاهدهٔ موجوده بین‌الدولتین هرگونه رسم گمرک از تنباکوی ایران الی حال گرفته می شد به همان قرار معامله و رفتار کرده به حصول اسباب وقایهٔ احکام عهدیه پرداخته و بر انتشار ضد اعلان مذکوره بذل همت فرمایند.

فی ۱۸ شهر ذی‌قعده سنهٔ ۱۲۷۸

نمره ۳۳
ذی القعده ۱۲۷۸

Copie. ۱۲۲۱ ش

Constantinople, le
17 mai 1862

Altesse,

ترجمه

Dans le numéro de ce jour du Journal de Constantinople je lis une Notification officielle, émanée de l'administration générale des Contributions Indirectes, et fixant les conditions d'importation et de débit du Tabac sous toutes ses formes et du Tumbéki.

Confondre dans un même Réglement l'Importation et le débit du Tumbéki venant de la Perse, avec l'importation et le débit des produits semblables venant d'autres pays étrangers ou des provinces tributaires de l'Empire, comme le détermine explicitement l'article 7, ainsi conçu:

"Art 7 Le Tumbéki importé de la Perse sera également admis moyennant un droit de 75 pour cent. – Les dispositions des articles précédents lui sont applicables dans toute leur teneur."

ce serait, dans l'état où se trouvent, depuis l'an 1263 de

اعلان نامه رسمی که از طرف کمیسیون رسومات محروسه
مخصوص بیعی تنباکو در رواج توتون و تنباکو که بممالک عثمانیه
داخل می‌شود در غزته ژورنال دی قسطنطنیه امروز منتشر شده بود
بمطالعه و ملاحظه دوستدار آمد در فقره هفتم اعلان نامه صراحتاً
اینطور نوشته شده بود که تنباکوئیکه از ممالک محروسه ایران
داخل ممالک عثمانیه خواهد شد به وجه مجرد در صد هفتاد و پنج اعشار
رسم گمرک اخذ خواهد شد و قرار داد که در فقرات اعلان نامه
مسطور رفته است تماما در حق تنباکوی ایران مجری و در حقیقت تنباکوی خارجی
ممالک عثمانیه داده خواهد شد و حال آنکه این فقره بکلی خلاف

[illegible] معاهده دولتین علیتین که در سنه یکهزار
[illegible] منعقده شده است بنا باعلانیه
[illegible] که این فقره را [illegible] بیاورد که
[illegible] بعد از وقوع مذاکره و مخابره [illegible]
[illegible] ممالک محروسه ایران وارد میشود لهذا
[illegible]
[illegible] که بموجب معاهده موجوده [illegible]
[illegible] معامله
[illegible] عهدیه [illegible] علاوه
[illegible] ۱۸ شهر ذیقعده ۱۲۶۸

l'Hégire fixées les relations commerciales entre les deux Empires contrevenir aux clauses d'un traité en vigueur, et qui n'a point encore été modifié par une entente entre les deux Cours.

Je crois donc qu'il est de mon devoir d'appeler la haute attention de Votre Altesse sur la Notification Officielle précitée, et je nourris l'espoir que la Sublime Porte voudra bien donner à l'Administration Générale des Contributions Indirectes les Instructions nécessaires pour que le commerce du Tumbéki Persan continue à être régi par les lois qui le concernent, et que le public en soit informé par les voies ordinaires.

Je saisis etc.

signé: Houssein

à Son Altesse
Aali Pacha
Ministre Secrétaire d'État
au Département des Affaires Étrangères de S. M. I. le Sultan etc etc etc

شمارهٔ سند: ٤٧٨
موضوع: قرارداد توتون و تنباکو بین ایران و عثمانی
تاریخ: ۱۳ رجب ۱۲۸۲ هـ. ق (مطابق ۱۹ نوامبر ۱۸۶۵ م)
کارتن: ۱۱
پروندهٔ:

هو

قرارداد اصلی در باب انفیه و توتون خوابیدنی و سیقار [سیگار] و تنباکو که خواه از خارج و خواه از مولد و والاشی و یا از سربی می رسد، موافق احکامی که سابقاً انتشار یافته بود با تغییر و تبدیل بعضی از فصول آنکه باید در مدت سه ماه از روزی که انتشار می یابد معمول شود.

فصل اول سیقار [سیگار] و توتون خوابیدنی و تنباکویی که از خارج می آورند در گمرکخانه های ممالک عثمانی قبول خواهد شد به شرط آنکه هفتاد و پنج درصد بدهند و این حق بدون تنزیل وجه نقد خواهد بود صد پیاستر* از مجیدیهٔ طلا که قرارداده شده است از روی جمیع مال التجاره در گمرکخانه گرفته شود. و انفیه که از خارج می آورند هرگاه ۲۵ پیاستر ارزش داشته باشد، باید ۲۵ پیاستر در هر حقه گرفته شود و هرگاه قیمت زیاد داشته باشد، موافق آن قیمت گمرک زیادتر گرفته خواهد شد.

فصل دوم، قیمت گذاری مال التجاره در صورت نمودن تفصیل آن خواهد بود و همچنین حق حمل و نقل تا به گمرکخانه که مال التجاره در آنجا است و تعیین قیمت از روی تفصیلی که ممهور به مهر صاحبش شده است، خواهد بود.

فصل سوم، هرگاه ارزش مال التجاره در روی سیاهه که نوشته شده است کمتر از ارزش حقیقی آن باشد، مأمورین دولت حق خواهند داشت که آن مال التجاره را قیمت نمایند و در صورتی که صاحب مال مأمورین دولت را از قیمت گذاری آن منع کند آن وقت خود مال التجاره را مأمورین دولت به قیمتی که در روی سیاهه نوشته شده است قبول خواهند کرد بعلاوه ده بر صد و اضافهٔ او به صاحبش ردّ خواهد شد.

* به معنی غروش (پول عثمانی)، سکهٔ سیمین اسپانیولی.

فصل چهارم، سیاههٔ مال‌التجاره در گمرکخانه در هر دو صورت ضبط خواهد شد. خواه این مال‌التجاره حق گمرک خود را داده و از گمرک بیرون رفته است و خواه خود مال‌التجاره به عوض گمرک در گمرکخانه قبول شده باشد.

فصل پنجم، فروشندهٔ انفیه و توتون خوابیدنی و سیقار [سیگار] که حق گمرک را داده‌اند از هر ملتی که بوده باشد باید تابع قوانین توتون و انفیه و سیقاری [سیگاری] که از خاک دولت عثمانی می‌آید باشند.

فصل ششم، پرواضح است اجازه‌ای که داده شده است برای ورود سیقار [سیگار] ساخته شده و انفیه و توتون خوابیدنی از خارج به مملکت عثمانی آن اجازه داده نخواهد شد هرگاه توتون برگی و پارچهٔ و یا اقسام دیگر وارد کنند برای ساختن سیقار [سیگار] و انفیه و توتون خوابیدنی.

فصل هفتم، تنباکو و سیقار و انفیه و توتون خوابیدنی که از خاک مصر و مولد و والاشی و سربی به عمل می‌آید محکوم به احکام قوانین گذشته خواهد بود در صورتی که گمرک او از شصت و هفت بر صد بالاتر نباشد و همچنین قبول خواهد شد برای انفیه یک کسر هشت بر صد در قراردادی که در فصل اول داده شده.

فصل هشتم، انفیه و سیقار و توتون خوابیدنی و تنباکو که در گمرکخانه نگاه‌داشته شده است چنانچه در فصل سوم اشاره شد در محل اجتماع ملت فروخته خواهد شد و محصول این فروش نگاه‌داشته می‌شود با انتشار عام، و مأمورین گمرک با کمال دقت به مال‌التجاره قیمت خواهند گذاشت که از قیمت حقیقی آن نگذرد زیرا که منفعت خزانه کم خواهد بود هرگاه محصول حراج از آن قیمتی که گذاشته شده است نگذرد.

در ۱۳ رجب ۱۲۸۲ مطابق (۱۹ نوامبر) اول دسامبر ۱۸۶۵ نوشته شد.

[illegible]

فصل اول [illegible]

فصل دوم [illegible]

فصل سوم [illegible]

فصل چهارم [illegible]

فصل پنجم [illegible]

فصل ششم [illegible]

فصل هفتم [illegible]

فصل هشتم [illegible]

در ۱۲ رجب ۱۲۸۲ مطابق [اول دسامبر] [illegible] ۱۸۶۵ [illegible]

شمارهٔ سند: ۴۷۹
موضوع: قرارداد حمل و نقل توتون و تنباکو بین ایران و عثمانی
تاریخ: ۱۳ رجب ۱۲۸۲ هـ. ق
کارتن: ۱۱
پروندهٔ:

قرارداد اصلی در خصوص حمل و نقل توتون رخصتی که در مملکت عثمانی به عمل می آید از روی قرارداد سابق که انتشار یافته بود با تغییر و تبدیل بعضی از فصول آن و فصول آتیه در سه ماه باید معمول شود از روزی که این قرارداد منتشر می شود.

فصل اول، هر شخصی خواه رعیت عثمانی و خواه رعیت خارجه آزاد است که تجارت انفیه نماید و این انفیه از تنباکو و یا از توتون عمل آمدهٔ در خاک عثمانی باشد. و آن شخص معفو خواهد بود در مدت قرارداد از دادن حق نمونه در آنجایی که این مال التجاره به عمل آمده بفروش می رود و همچنین مرخص خواهد بود بنا به قرارداد ذیل این مال التجاره را به جای دیگر حمل کند.

فصل دویم، انفیه که درست می شود خواه در شهر و خواه در ده و خواه در جایی که مأمورین توتون در آنجا هستند باید پنج پیاستر به هر حقه بدهند و به برندهٔ آن هم تذکره داده خواهد شد.

فصل سویم [سیم]، هر انفیه ای که تذکره نداشته باشد ملاحظه خواهد شد مثل انفیه ای که از توتون و یا تنباکو درست شده باشد در یک جایی که مأمور در آنجا نبوده و حق مرور ازو دریافت نشده است در آن صورت در وقت ورود به جایی که مأمور دولت در آنجا هست هفده پیاستر به اسم مرور گرفته خواهد شد و به هر صاحب دکانی که انفیه ای موجود دارد اگر به جای دیگر حمل کردنی است باید تذکره مرور داده شود و اگر در همانجا به فروش خواهد رسید باید تذکره اجازه فروش بدهند.

فصل چهارم، تذکرهٔ مرور و یا اجازهٔ فروش در هر جا مجری است مقدار و تعیین قیمت انفیه در تذکرهٔ مرور، به جهت حق گمرک نخواهد شد خواه این انفیه را در خود مملکت از جایی به جایی حمل نمایند و یا از مملکت به خارج ببرند.

فصل پنجم، هر قراردادی که در باب توتون گذاشته شده است همان قرار در باب

انفیه مجری است و همچنین هر انفیه که از خارج و از من تبع دولت عثمانی بیاورند، قرارداد آنها مثل قرارداد توتون و سیگار و توتون خواییدنی خواهد بود. در سیزدهم رجب ۱۲۸۲ مطابق (نوزدهم نوامبر) و اول دسامبر ۱۸٦۵ نوشته شد.

قرارداد اسبق در خصوص حمل و نقل توتون خصوصی که در ممالک عثمانیه به عمل آمده از روی قرارداد سابق

که انفیه را فقط با تغییر و تبدیل بعضی از فصول آن و فصول آتیه در سه ماه بعد معمول خواهد شد از تاریخ امضای آن

فصل اول — هر شخصی خواه رعیت عثمانی و خواه رعیت خارجه اگر خواسته است که تجارت انفیه نماید و این انفیه از خاک ایران یا از توتون عمل آمده در خاک عثمانی باشد آن شخص مختار خواهد بود در مدت قرارداد از داد و ستد حق نموده در آنجائی که این جنس التجاره عمل آمده به فروش رساند و همچنین هر شخص مختار بود با تغییر لازم این جنس التجاره را به جای دیگر حمل کند

فصل دویم — انفیه که درست می‌شود خواه در شهر و خواه در ده و خواه در جائی که مأمورین توتون در آنجا هستند باید پیچ پاسپورت به هر حقه بسته و داده آن تذکره داده خواهد شد

فصل سیم — هر انفیه که تذکره نداشته باشد ضبط خواهد شد مثل انفیه که از توتون و یا تنباکو درست شده باشد در یک جائی که مأمورین در آنجا نبوده و از او دریافت نشده است در آن صورت در وقت در جائی که مأمور دولت در آنجا هست مهره پاسپورت با اسم مرور گذشته خواهد داد به حساب آن انفیه موجود دارد اگر به جای دیگر حمل کردنی است باید تذکره مرور داده شود و اگر در همانجا به فروش خواهد رسید باید تذکره اجازه فروش بدهند

فصل چهارم — تذکره مرور و یا اجازه فروش در هر جا مجری است مقدار و تعیین قیمت انفیه در تذکره مرور به جهت حق گمرک نخواهد شد خواه این انفیه را در خود مملکت از جائی به جائی حمل نمایند و یا از مملکت به خارج ببرند

فصل پنجم — هر قراردادی که در باب توتون گذاشته شده است همان قرار در باب انفیه مجری است و همچنین هر انفیه از خارج وارد ممالک تبعه دولت عثمانی نمایند قرارداد آنها مثل قرارداد توتون و تنباکوی خارجه خواهد بود

در سیزدهم رجب ۱۲۸۲ مطابق (بیستم نوامبر) و دوم دسامبر ۱۸۶۵ امضا شد

شمارهٔ سند: ۴۸۰
موضوع: قرارنامهٔ تنباکو و نمک و توتون
تاریخ: ۲۱ ذی‌قعده ۱۲۹۲ هـ. ق(۸ کانون ۱۲۹۱)
کارتن: ۲۱
پرونده: امتیازات

صورت قرارنامهٔ تنباکو و نمک و توتون که فی‌مابین سفارت سنیهٔ ایران و مأمور عثمانی انعقاد یافتهٔ ۱۲۹۲

فقرهٔ اول، داخل کردن نمک و توتون از محصولات ایران به ممالک عثمانی در هر صورت که بوده باشد، ممنوع است و این ممنوعیت تا وقتی امتداد خواهد یافت که مثل این قبیل محصولات یکی از دول خارجه ممنوعتین لغو و تعدیل نشده است دولت علیّهٔ ایران هم حق و صلاحیت دارد که دخول نمک و توتون ممالک عثمانی را به خاک خود ممانعت نماید.

فقرهٔ دویم، از قیمت خالص تنباکوی ایران که برّاً و بحراً داخل ممالک عثمانی می‌شود در یکصد و هفتاد و پنج وجه گمرک گرفته خواهد شد و همین که این وجه گرفته شد دیگر در هیچ یک از ممالک عثمانی نه وجه مزبور و نه هیچ گونه رسمی دیگر مجدداً از آن گرفته نخواهد شد اگرچه به ید آخر هم گذشته باشد.

فقرهٔ سوم، این وجه هفتاد و پنج تنباکو مطابق تعرفه و قرارنامه که به اتفاق طرفین منعقد خواهد شد گرفته می‌شود و از ابتدای ماه نیسان رومی هذه‌السنه ۱۲۹۱ الی سه ماه وجه گمرک اجناس تنباکوهایی که در ظرف مدت مزبوره گمرکخانه‌های ارز روم و بغداد و جدّه وارد و دررفته* شده است با مقدار کمیت اجناس تنباکوهایی که در ظرف مدت به هر یک از محال مذکوره وارد گردیده است، حساب شده حد وسط آن حاصل اساس تعرفهٔ اوّل قرارداده خواهد شد و هر جنس تنباکو که در ظرف مدت مزبوره وارد نشده باشد قیمت آن موافق نازلترین قیمتهایی که همان جنس تنباکو در عرض مدت یک سال قبل از سه ماه مزبور داشته است، منظور و معامله خواهد شد و از تاریخ انعقاد تعرفه

* منظور حقوق دریافت شده است.

مقرره حکمش تا ده سال بعد مجری خواهد شد، در صورتی که سه ماه پیش از انقضای وعدهٔ مقررهٔ یکی از دولتین معاهدتین تبدیل و تغییر آن را خواهش نمایند تجدید خواهد شد چنانچه این گونه تکلیفی شود ده سال دیگر حکم آن مجری شده بعد از انقضای هر ده سال مادام که سه ماه مقدم یکی از طرفین تغییر آن را تکلیف نمایند، قاعده و قرار همین خواهد بود که تا هفت سال دیگر حکمش باقی و معتبر بوده باشد و برای تنظیم تعرفه بر وفق اساس مزبور و تعیین قرار نقصاناتی که از قبیل رطوبت و وزن کیسه کسر کردن آن متداول است بعد از انعقاد این قرارداد مجلس کمیسیونی تشکیل خواهد شد و اجزای این کمیسیون پیش از اینکه ابتدای وقت اجرای حکم قرارنامه برسد، به انجام مأموریت خودشان سعی و همّت خواهند نمود.

فقرهٔ چهارم، وجه گمرک هفتاد و پنج تنباکو به قرار مزبور در اولین گمرکخانهٔ ممالک عثمانی گرفته خواهد شد، ولی محض سهولت کار تجّار در حق کسانی که خواسته باشند گمرک تنباکو را در محل فروش آن بدهند بدین موجب معامله خواهد شد. تاجر ایرانی تنباکوهایی را که به داخل و یا سرحدات می آورد یکسره به ادارهٔ گمرک تسلیم کرده، در آنجا وزن نموده ظرفش را موضوع می‌کنند بعد از فهمیده شدن وزن خالص آن اگر تنباکو را در آنجا به فروش خواهد رسانید همان ساعت در یکصد و هفتاد و پنج وجه گمرک آن را داده تذکره‌اش را خواهد گرفت و هرگاه خواسته باشد در آنجا نفروخته به جای دیگر حمل و نقل نماید به ادارهٔ گمرک رفته یک نفر تاجر معتبری کفیل داده سندی هم می سپارد که در ظرف مدت معینی که مناسب بعد مسافت محل نقل بوده باشد تنباکو را به آنجا رسانیده در ادارهٔ گمرک آنجا در ظهر تذکره نقلیهٔ آن رسیدگی تنباکو را نویسانده اعاده خواهد نمود و الا صدی هفتاد و پنج گمرک آن را تماماً کارسازی خواهد کرد، بعد از دادن کفیل و بیرون همچو سندی بر وفق اصول طغرا تذکره خروج وزن تنظیم و به انضمام تذکرهٔ نقلیه به او تسلیم و به امرار تنباکو مساعدت می شود بدین‌واسطه صاحب تنباکو مجبور خواهد شد که در محل وصول رسم گمرک آن را فوراً داده تذکره آن را بگیرد، اگر خواسته باشد وجه گمرک آن را تا وقت پیداشدن مشتری به تأخیر بیندازد تنباکو را در یک حجرهٔ مخصوص خودش که دو کلید داشته یکی در نزد خود دیگری در نزد ادارهٔ گمرک بوده باشد، بگذارد و همین معامله در صورت خواهش تجّار در حق آن تنباکو هم مرعی خواهد شد که در مورد اولی به فروش خواهد رسید از

تنباکوهایی که به موجب تذکره از یک محلی به محل دیگر حمل و نقل می شود از بابت رطوبتی که در اثنای راه عارض می شود و سنگین می‌گردد در یکصد حقه از دو حقه وجه گمرک گرفته خواهد شد.

فقرهٔ ششم، تنباکوهایی که از سمتهای دیگر ممالک عثمانی تا بافلاق بغدان طور ترانزیت عبور داده می شود مثل امتعهٔ تجارت سایر دول قاعدهٔ ترانزیت و رفتن آنها رعایت خواهد شد.

فقرهٔ ششم، تنباکوهایی که از قسمتهای دیگر ممالک عثمانی تاباقلاق بغدان [ملداوی] صرکستان [صربستان] و مصر عبور داده می شود رسم گمرک آن در همین وصول اولین گمرکخانه‌های محال مزبوره و همچنین تنباکوهایی که از محال مزبوره به سایر ممالک عثمانی عبور داده می شود، کارسازی خواهند شد و تنباکوهایی که گمرک آن داده شد به فروش نرسیده باشد اگر در ظرف مدت شش ماه به آنجاها برده شود در یکصد یکی از وجه گمرک آن تنزیل شده، مابقی به صاحبان مال رد خواهد شد.

فقرهٔ هفتم، در خصوص توتون و تنباکو و نمک امتیازات عهدنامه‌های سابقه در حق حجّاج و زوار عتبات عالیات کماکان باقی است و در این خصوص است در حق مسافرین ایرانیه همان معامله خواهد شد که دربارهٔ مسافرین دول سایره می شود.

فقرهٔ هشتم، این قرارنامه از ابتدای مارت ماه سنهٔ آتیه ۱۲۹۲ معمول و مجری خواهد شد این فقره هم قرار شد چنانچه در ظرف این مدّت تعرفه که در فقرهٔ سیم اشاره شده منعقد نشود تا انعقاد آن از قیمت متداولهٔ نقدی تنباکو در اولین محل در یکصد ده تنزیل کرده از مابقی آن در یکصد و هفتاد و پنج وجه گمرک دریافت خواهد شد. شکلاً این قرارنامه دو نسخه نوشته شده و به امضای طرفین رسیده و مبادله گردید. فی ۲۱ ذی‌قعده ۱۲۹۲ و ۸ کانون اول ۱۲۹۱

وزیر امور خارجهٔ دولت عثمانی	وزیرمختار دولت ایران مقیم اسلامبول
محمد رشید	محسن

صورت قرارنامه تنباکو و تنک و توتون که فیمابین سفارت سنیه ایران و دولت عثمانی منعقد گردید

۱۲۹۲

فقره اوّل — داخل کردن تنک و توتون از محصولات ایران بممالک عثمانی در هر صورت که بوده باشد ممنوع است از ممنوعیت مذکور تعهد خواهد نمود مخصوصاً
که مثل نیز فقره محصولات یکی از دول خارجه ممنوعیت بشود و تقید نموده است دولت علیه ایران هم حق و صلاحیت ورود و دخول تنک و توتون ممالک
بممالک خود ممنوعیت بنماید. فقره دوم — از قیمت خالص تنباکوی ایران که براً و بحراً داخل ممالک عثمانی میشود در کیسه هفتاد و پنج وجه گمرک گرفته خواهد شد
و همینکه این وجه گرفته شد دیگر در هیچیک از ممالک عثمانی نه وجه مزبور و نه هیچگونه رسم دیگر مجدداً از آن گرفته نخواهد شد اگرچه بجای آخری گذشته باشد
فقره سوم — گمرک وجه هفتاد و پنج تنباکو سالیانه تعرفه و قرارنامه که باتفاق طرفین منعقد خواهد شد گرفته میشود و از ابتدای ماه ... رومی سنه ۱۲۹۱
الی سه ماه وجه گمرک اجناس تنباکو که در ظرف مدت مزبوره گمرکخانهای ارضروم و بغداد و بصره وارد و در رفته شده است بمقدار
کمیت اجناس تنباکوها که در ظرف مدت هر یک از محال مذکوره وارد گردیده است حساب شده حد وسط آن حاصل تعرفه
ابتدای قرار داده خواهد شد و هر جنس تنباکو که در ظرف مدت مزبوره وارد نشده باشد قیمت آن برای نازلترین قیمت تنباکوهای جنس
تنباکو در ظرف مدت یک سال قبل از سه ماه مزبوره که ذکر شده است منظور و محاسبه خواهد شد و از تاریخ انعقاد تعرفه مقرره هرگاه ده سال بگذرد جاری
در صورتیکه سه ماه پیش از انقضای مدت مقرره یکی از دولتین متعاهدتین تبدیل و تغییر آن را خواهش ننماید تجدید خواهد شد چنانکه اینگونه تکلیفی نشود
ده سال دیگر حکم آن مجری شده بعد از انقضای هر ده سال مادام که سه ماه مقدم یکی از طرفین تغییر آن را تکلیف ننماید قاعده و قرار همین خواهد بود
که تا هفت سال دیگر ممکن باقی و معتبر بوده باشد و بجهت تنظیم تعرفه بر وفق اسباب مزبور و تعیین قرار نقصاناتی که از قبیل رطوبت و وزن کیسه کسر کردن آن
از طرف دولت بعد از انعقاد این قرارداد مجلس کمیسیونی تشکیل خواهد شد و اجزای این کمیسیون پیش از آنکه ابتدای وقت اجرای حکم قرارنامه برسد
بانجام مأموریت خودشان سعی و همت خواهند نمود

فقره چهارم — وجه گمرک هفتاد و پنج تنباکو بقرار مزبور در اولین گمرکخانه ممالک عثمانی گرفته خواهد شد لکن بجهت سهولت کار تجار حق که بخواهد خواسته باشند
گمرک تنباکو را در محل فروش آن بپردازند بموجب معامله خواهد شد تجار ایرانی تنباکوهایی را که بجهت فروش بسرحدات بیاورند دیگر باداره گمرک تسلیم کرده
در آنجا وزن نموده ظرفش را موضوع میکنند بعد از فهمیده شدن وزن خالص آن اگر تنباکو را در آنجا بفروش خواهند رسانید همانجا ... در صد
هفتاد و پنج وجه گمرک را ادا داده تذکره آن را خواهند گرفت و هرگاه خواسته باشند در آنجا نفروخته بجای دیگر حمل و نقل نمایند باداره گمرک دفتر

یکنفر تا بر سر بری کیفیت وارده سندی از جیب رواله در ظرف مدت معینی و مناسب به مسافت محل نقل برده باشد تنباکو را با نجا رسانیده
وارد دوره گمرک انجا در ظرف مذکوره نقدیه ان رسیدگی تنباکو را نوشته نمایند و اعاده خواهند نمود والا صدی هشتاد رنج گمرک از او تماماً کارسازی خواهد کرد
بعد از ورود و کیفیت و پرداخت همچو سندی بر روی اصل طغرا مذکوره خروج وزن تنظیم و با نظام مذکوره نقدیه بار تسلیم و اظهار تنباکو مدت میشود
به توسط صاحب تنباکو بمجرد خواهد شد که در این وضع رسم گمرک از او فوراً وارده مذکوره را بگیرد اگر خواسته باشد رنج گمرک از او تا وقت فروش به ان
مشتری بتاخیر بیندازد تنباکو را در یک حجره مخصوص خودش که کلید آن داشته یکی در نزد خود و دیگری در نزد اداره گمرک برده باشد گذارده و همین معامله در صورت
خواهش تجار در حق ان تنباکو هم مرعی خواهد شد که در سر حد وارد و بی فروش خواهد رسید از تنباکوهائیکه بموجب مذکوره از یک محل بمحل دیگر حمل و نقل میشود تلفات
و طریقی که در اثنای راه عارض میشود و سنگین بیگردد در کیسه حقه از وجه گمرک گرفته خواهد شد

فقره پنجم تنباکوهائیکه از ممالک دولت علیه عثمانیه بممالک خارجه بطور ترانزیت عبور داده میشود مثل امتعه تجارت سایره طول قاعده ترانزیت و رسوم انها رعایت خواهد شد

فقره ششم تنباکوهائیکه از سرحدات ممالک عثمانیه با خلاق بغداد و کردستان و بصره عبور داده میشود رسم گمرک ان در همین وضع در اولین گمرکخانهای محال مزبوره و همچنین تنباکوهائیکه از محال مزبوره به سایر ممالک عثمانیه عبور داده میشود کارسازی خواهند شد و تنباکوئیکه گمرک ان داده شده بفروش نرسیده و اگر در ظرف مدت شش ماه با نجاها برده شود در کیسه یکی از وجه گمرک ان که داده شده باقی بصاحبان مال رد خواهد شد

فقره هفتم در خصوص ترتیب و تنباکو و رنگ تنبازات و عهدنامهای سابقه در حق حجاج و زوار عتبات عالیات که کان لم یکن است و در این خصوص است در حق مسافرین ایرانیه همان معامله خواهد شد که درباره مسافرین دول سایره میشود

فقره هشتم این قرارنامه از ابتدای مارت ماه سنه آتیه ۱۲۹۲ رومی مجری خواهد شد و از فقره ۱ قرار شد چنانچه در ظرف این مدت تعرفه که در فقره دوم اشاره شده بسته نشود تا انعقاد ان از قیمت سابق و نقدی تنباکو در اولین محل در کیسه ده شش گرده از مابقی ان در کیسه هشتاد رنج وجه گمرک دریافت خواهد شد لهذا این قرارنامه در دو نسخه نوشته شد و با مضای طرفین رسیده و مبادله گردید فی ۲۱ ذیقعده ۱۲۹۲ و ۸ کانون اول ۱۲۹۱

(وزیر امور خارجه دولت عثمانیه
محمد رشید)

(وزیر مختار دولت ایران مقیم اسلامبول
محسن)

شمارهٔ سند: ۴۸۱
موضوع: امتیاز رژی
تاریخ: ۱۸ مارچ [مارس] ۱۸۹۰ م (۲۵ رجب ۱۳۰۷ هـ. ق)
کارتن: ۲۰
پروندهٔ: ۱۸

نامهٔ جرالد طالبرت به صدراعظم (امین‌السلطان)

طهران

فدایت شوم، به خاطر دوستدار چنین می رسد که اشکالات بسیار مرتفع خواهد بود چنانچه این امتیاز فقط مخصوص کمپنی انگلیس نباشد، اگر چنانچه اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی از راه مرحمت این امتیاز را به دوستدار اعطا فرمایند دوستدار تعهد می نمایم که این امتیاز را کمپانی اغلب ملل تعمیل و اجری نمایند و تجسس این همکاری را در میان مایه داران فرانسه و آلمان و روس و دیگر مایه داران اهل اروپا خواهند نمود.

با کمال احترام و توقیر ختم کرده، زیاده جسارت است
بندهٔ مطیع حضرت اشرف جرالد طالبرت

[illegible]

[illegible]

Tehran

March 18 90.

24, SOUTH STREET,
PARK LANE. W.

Highness

It has occurred to me that many difficulties might be avoided with regard to the Regie if the concession were not exclusive of English. If His Majesty the Shah would be pleased to grant it to me I will undertake that it shall be worked by an International Company and that the co-operation shall be sought for among the Capitalists of France, Germany, Russia & other European countries.

I have the honor to be
Your Highness's obedient
servant

شمارهٔ سند: ۴۸۲

موضوع: امتیازنامهٔ دخانیات بین ایران و ماژر تالبرت

تاریخ: ۲۰ مارچ [مارس] ۱۸۹۰ م (۲۷ رجب ۱۳۰۷ هـ. ق)

کارتن: ۲۱

پروندهٔ: امتیازات

امتیازنامهٔ دخانیات

مونوپل خرید و فروش و ساختن در داخل و خارج ایران کل توتون و تنباکویی که در ممالک محروسه ایران به عمل آورده می شود تا انقضای مدت پنجاه سال از تاریخ امضای این امتیازنامه به ماژر تالبرت و به شرکای خودشان مشروط به شرایط ذیل مرحمت و واگذار فرمودیم.

فصل اول، صاحبان این امتیاز همه ساله مبلغ پانزده هزار لیرهٔ انگلیس به خزانهٔ عامرهٔ اعلی کارسازی خواهند نمود، اعم از اینکه از این کار نفع یا ضرر و این پول هرساله در پنج ماه از سال گذشته پرداخته می شود.

فصل دوم، فقط محض تعیین مقدار توتون و تنباکو در ممالک محروسهٔ ایران به عمل آورده می شود و صاحبان این امتیاز ثبتی از زارعین که می خواهند عمل زراعت این امتیاز را بکنند نگاه خواهند داشت و دولت علیه به حکام محلیه حکم اکیدی خواهند فرمود که زارعین تنباکو و توتون را مجبور به دادن ثبت نمایند. دادن اجازه‌نامچه از برای خرید و فروش و معامله و غیره توتون و سیگارت و سیگار و انفیه و غیره حق خالص صاحبان امتیاز است و احدی جز صاحبان این امتیازنامه حق صدور اجازه‌نامجات مذکور ندارد و نخواهد داشت و اصناف توتون و تنباکوفروش که مشغول این حرفه‌اند در کسب معاملات خود برقرار خواهند بود، مشروط بر اینکه اجازه‌نامچه که دارندگان امتیاز خواهند داد در دست داشته باشند.

فصل سیم، بعد از وضع جمیع مخارج متعلق به این عمل و تقسیم صد پنج به برمایهٔ خودشان بین صاحبان این امتیاز یک ربع منافع باقی ماندهٔ سال به سال تسلیم خزانهٔ عامره اعلی خواهد شد و دولت علیهٔ ایران حق وارسی به دفاتر آنها خواهند داشت.

فصل چهارم، جمیع اسباب کارخانه و ملزومات این کار که صاحبان امتیاز

داخل در ممالک محروسه می‌آورند از جمیع عوارضات گمرکی و غیره آزاد خواهد بود.

فصل پنجم، حمل و نقل توتون و تنباکو در ممالک بلااجازهٔ صاحبان این امتیاز ممنوع است، مگر آنچه را که مسافرین برای استعمال یومیهٔ خودشان داشته باشند.

فصل ششم، صاحبان این امتیاز باید جمیع توتون و تنباکویی که در ممالک محروسه به عمل آورده می‌شود ابتیاع نماید و در عوض آن نقد کارسازی نماید تا آن درجه که قابل استعمال باشد باید تمام توتون و تنباکو و غیره که فعلاً موجود است ابتیاع نماید. قیمت که باید به عمل‌آورنده یا مالک داده شود دوستانه بین عمل‌آورنده یا مالک و صاحبان این امتیاز قرار خواهد شد، ولی در صورت عدم رضایت طرفین به حکمیت مرضی الطرفین رجوع خواهد شد و حکم حکم قطعی و مجری خواهد شد.

فصل هفتم، دولت علیه متقبل می‌شود که به هیچ وجه علاوه و اضافه بر مالیات و عوارضات و رسوم گمرک حالیه دربارهٔ توتون و تنباکو و سیگارت و سیگار وانفیه تا انقضای مدت پنجاه سال از تاریخ امضای این امتیازنامه ننماید و همچنین دارندهٔ امتیاز و شرکای متعهدند که تمام رسوماتی را که بالفعل از تنباکو عاید دولت علیهٔ ایران می‌شود کماکان عاید گردد.

فصل هشتم، هر کس یا کسانی که بخواهند از این فصول گریزی اختیار نمایند مورد سیاست و مجازات سخت دولت خواهد شد و هر کس یا کسانی که در پیش آنها خفیهٔ تنباکو یا توتون و غیره به جهت فروش یا معامله پیدا شود نیز به جریمه و سیاست سخت دولت گرفتار خواهد شد. دولت علیه حمایت و تقویت صریح هرچه تمامتر خود را دربارهٔ جمیع اعمال صاحبان این امتیاز مرعی خواهند نمود و صاحبان این امتیاز تعهد نیز می‌نمایند که به هیچ وجه از حقوق خود موافق این امتیاز تجاوز ننمایند.

فصل نهم، صاحبان این امتیاز مجاز خواهند بود تمام حقوق یا امتیازات و یا تعهدات و غیرهٔ خود را به هر کس یا کسانی که میل دارند منتقل نمایند ولی قبل از وقت باید به اولیای دولت علیه اطلاع بدهد.

فصل دهم، عمل‌آورنده یا مالک هر وقت توتون و یا تنباکوی خود را حاصل نمود باید فوراً به نزدیکترین وکیل صاحبان این امتیاز اطلاع بدهد که حاصل ایشان به چه مقدار است تا اینکه صاحبان امتیاز بتواند تعهدات مقررهٔ فوق در فصل ششم را به موقع اجرا بگذارند آن را به زودی ابتیاع نمایند.

فصل یازدهم، صاحبان این امتیاز حق نخواهند داشت اراضی ابتیاع نمایند مگر به اندازهٔ لزوم اجرای این امتیازنامه به جهت انبار و منزل و لوازم آن.

فصل دوازدهم، زارعین بر طبق بعضی مشروطات که از جانب صاحبان این امتیاز به همراهی دولت مقرر می شود محق می باشند که به اندازه برای حاصل خود پیشکی به آنها داده شود.

فصل سیزدهم، اگر از تاریخ امضای این امتیاز تا انقضای مدت یک سال کمپانی اجزای آن تشکیل نشود و شروع به کار نشود این امتیازنامه از درجهٔ اعتبار ساقط است مگر اینکه جنگ یا امثال آن مانع تشکیل کمپانی باشد، واقع شود.

فصل چهاردهم، در صورت وقوع اختلاف مابین دولت علیه و صاحبان امتیاز آن اختلاف رجوع به حکمیت مرضی الطرفین خواهد شد و در صورت عدم امکان رضایت در تعیین حکم اختلاف را رجوع به حکمیت قطعی حکمی به تعیین یکی از نمایندگان دول آتازونی یا آلمان یا اطریش مقیم طهران خواهد شد.

فصل پانزدهم، این امتیازنامه به دونسخه مابین دولت علیهٔ ایران و ماژر تالبرت به امضای اعلی حضرت همایون شاهنشاهی و ثبت وزارت خارجه مبادله و مضمون فارسی آن محل اعتبار خواهد بود. به تاریخ ۲۰ ماه مارچ سنهٔ ۱۸۹۰ مطابق ۲۷ شهر رجب‌المرجب سنه ۱۳۰۷

عریضه که ماژر طالبرت به خاکپای مبارک عرض‌نموده:

حضور بندگان اعلی حضرت امپراطوری پادشاه ایران و غیره، اعلی حضرتا، امضاکننده، ژرالد فرانسیس طالبرت به عرض حضور مبارک می رساند که مطابق فصل نهم امتیاز مورخهٔ هشتم مارس سنهٔ ۱۸۹۰ که به این بنده مرحمت شده و به موجب آن مونوپل خرید و فروش و ساختن تمام توتون و تمباکو در تمام مملکت ایران به این چاکر عطا شده، خیال دارم امتیاز مزبور را منتقل نمایم به شرکت موسوم به کمپانی شاهنشاهی تمباکوی ایران که قوانین دولت انگلیس تشکیل شده تا آنکه امتیاز را تحصیل نموده دایرش نماید. لندن، ۱۳ دسامبر سنهٔ ۱۸۹۰ کمترین و مطیعترین چاکر آستان مبارک.

ژرالد فرانسیس طالبرت

جواب دولت به ماژر طالبرت:

عالی جاه مجدت و فخامت همراه دوست محترم ماژرطالبرت زیدعزه

عریضهٔ شما در باب انتقال امتیاز توتون و تمباکو و غیره به کمپانی شاهنشاهی تمباکوی ایران به عرض حضور مراحم ظهور اعلی حضرت اقدس همایونی دام سلطانه رسید چون انتقال مزبور مطابق فصل نهم امیتازنامهٔ مذکوره موقع قبول یافت من بعد کمپانی شاهنشاهی تمباکوی ایران را رسماً صاحب آن امتیاز می شناسند و این عریضه که در باب انتقال مزبور عرض کرده بودید در دفاتر دولت علیهٔ ایران ثبت شد. فی ۱۰ شهر رجب المرجب سنهٔ ۱۳۰۸

۱۳۰۹ ق

امتیازنامه دخانیات

انحصار خرید و فروش و ساختن در داخله و خارجه ایران کل توتون و تنباکو که در ممالک محروسه ایران عمل آورده میشود تا انقضای مدت پنجاه سال از تاریخ امضای این امتیازنامه بماژور تالبوت و شرکای خودشان مشروط بشرایط ذیل مرحمت و واگذار فرمودیم

فصل اول صاحبان این امتیاز همه ساله مبلغ پانزده هزار لیره انگلیس بخزانه عامره اعلی کارسازی خواهند نمود اعم از اینکه از این کار نفع یا ضرر ببرند این مبلغ هر ساله در پنجماه از سال گذشته پرداخته میشود

فصل دوم فقط بجهت تعیین مقدار توتون و تنباکو که در ممالک محروسه ایران عمل آورده میشود صاحبان این امتیاز دفتری از زارعین که بخواهند عمل زراعت این امتیاز را بکنند نگاه خواهند داشت و دولت علیه بحکام محلیه حکم اکیدی خواهند فرمود که زارعین تنباکو و توتون را مجبور بدادن قبض نامه بدارندگان امتیاز نمایند اجازه نامچه از برای خرید و فروش و معامله وغیره توتون و سیگار و سیگارت و انفیه وغیره حق خاص صاحبان امتیاز است و هیچکس جز صاحبان این امتیازنامه حق صدور اجازه نامجات مذکوره ندارد و نخواهد داشت و اصناف توتون و تنباکو فروش که شغلشان خرید و فروش این معاملات است برقرار خواهند بود مشروط باینکه اجازه نامچه که دارندگان امتیاز خواهند داد در دست داشته باشند

فصل سیم بعد از وضع جمیع مخارج متعلقه باین عمل و تقسیم صدی پنج ربح بخودشان بین صاحبان این امتیاز یک ربع منافع باقیمانده سال بسال تسلیم خزانه عامره اعلی خواهد شد و دولت علیه ایران حق وارسی دفاتر آنها خواهند داشت

فصل چهارم جمیع اسباب کارخانه و لوازمات این کار که صاحبان امتیاز داخل در ممالک محروسه می‌آورند از جمیع عوارضات گمرک وغیره آزاد خواهد بود

فصل پنجم حمل و نقل توتون و تنباکو در ممالک بدون اجازه صاحبان این امتیاز ممنوع است مگر آنچه را که مسافرین بجهت استعمال یومیه خودشان داشته باشند

فصل ششم صاحبان این امتیاز باید جمیع توتون و تنباکو که در ممالک محروسه عمل آورده میشود ابتیاع نمایند و در عوض آن نقد کارسازی نمایند تا آن درجه که قابل استعمال است باید تمام توتون و تنباکو وغیره که فعلا موجود است ابتیاع نمایند قیمتی که باید بعمل آورنده یا مالک داده شود دوستانه بین عمل آورنده یا مالک و صاحبان این امتیاز قرار خواهد شد ولی در صورت عدم رضایت طرفین بحکمیت که مرضی الطرفین رجوع خواهد شد

و حکم حَکَم قطعی و مجری خواهد شد

فصل هفتم دولت علیه متعهد میشود که هیچوجه عوائد و اضافه بر مالیات و عوارضات و رسوم گمرکی حالیه درباره توتون و تنباکو و سیگار و سیگارت و انفیه تا انقضاء مدت پنجاه سال از تاریخ امضای این امتیازنامه نیفزاید و همچنین دارنده امتیاز هم متعهد است که تمام رسوم گمرکی را که حالا از تنباکو عاید دولت علیه میشود کماکان عاید گردد

فصل هشتم هرکس یک بسته بخواهد از این فصل گریزی اختیار نماید مورد سیاست و مجازات سخت دولت خواهد شد و هرکس یک بسته در پیش او پنهان خفیه تنباکو یا توتون و غیره بجهت فروش یا معامله پیدا شود نیز بجریمه و سیاست سخت دولت گرفتار خواهد شد دولت علیه حمایت و تقویت صریح هرچه تمامتر خود را درباره جمیع اعمال صاحبان این امتیاز مرعی خواهد نمود و صاحبان این امتیاز تعهد مینمایند که هیچوجه از حقوق خود مراتب این امتیاز تجاوز ننمایند

فصل نهم صاحبان این امتیاز مجاز خواهند بود تمام حقوق یا امتیازات یا تعهدات و غیره خود را بهرکس یک سکه میل دارند منتقل نمایند ولی قبلاً باید باولیای دولت علیه اطلاع بدهد

فصل دهم همینکه آورنده یا مالک هر صنف توتون یا تنباکو محصول خود را حاصل نمود باید فوراً به نزدیکترین دکاکین صاحبان این امتیاز اطلاع بدهد که صاحبان امتیاز بجهت معاینه رفته تا آنکه صاحبان امتیاز بتوانند تعهدات مقرره فوق در فصل ششم را بموقع اجرا گذارند اگر از این ورود اطلاع ننماید

فصل یازدهم صاحبان این امتیاز حق نخواهند داشت اراضی ابتیاع نمایند مگر باندازه لزوم اجرای این امتیازنامه بجهت انبار و منزل و لوازم آنها

فصل دوازدهم در زمین برای بعضی شرطهای که در جانب صاحبان این امتیاز بهمراهی دولت مقرر میشود نمیباشد که باندازه بهای حاصل خودشان را بهاداده شود

فصل سیزدهم اگر از تاریخ امضای این امتیاز تا انقضاء مدت یکسال کمپانی اجرای آن تشکیل نشود و شروع بکار نشود این امتیازنامه از درجه اعتبار ساقط است مگر اینکه جنگ یا امثال آن مانع تشکیل کمپانی باشد و رفع شود

فصل چهاردهم در صورت وقوع اختلاف بین دولت علیه و صاحبان امتیاز آن اختلاف رجوع بحکمیت مرضی الطرفین خواهد شد و در صورت عدم امکان رضایت در تعیین حکم اختلاف را رجوع بحکمیت قطعی حکمی که تعیین آن از نمایندگان دول آمریکا و نمسه یا آلمان یا اطریش مقیم طهران خواهد شد

۱۲۶۹ ش

ضمیمه لازم این امتیازنامه در نسخه بین دولت علیه ایران و ماژر تالبوت به امضای اعلیحضرت همایون شاهنشاهی و ثبت وزارت خارجه رسیده و متن فارسی آن محل اعتبار خواهد بود به تاریخ ۲۰ مارچ سنه ۱۸۹۰ مطابق ۲۷ شهر رجب المرجب سنه ۱۳۰۷

جواب دولت به ماژر تالبوت

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

۱۰ شهر رجب سنه ۱۳۰۸

ضمیمه که ماژر تالبوت به نواب ... عرض نموده

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

... ۱۳ دسامبر سنه ۱۸۹۰ ... ۱۳۰۸

[illegible seal/signature]

شمارهٔ سند: ۴۸۳
موضوع: توجه به مفاسد قرارداد مداخلهٔ اتباع خارجه در امور داخلی کشور
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۰۷ هـ. ق)
کارتن: ۲۱
پروندهٔ: امتیازلت

صورت تلگرام جناب حجة الاسلام والمسلمین آیت‌الله فی العالمین آقای میرزا محمدحسن شیرازی مدظله العالی به حضور اعلی حضرت اقدس شهریاری خلدالله ملکه

بسم‌الله الرحمن الرحیم

به توسط حضرت اسعد امجد ارفع والا نایب‌السلطنه دام اقباله العالی به شرف عرض حضور اعلی حضرت شاهنشاهی خلدالله ملکه می رساند اگرچه دعاگو تاکنون به محض دعاگویی اکتفا نموده تصدی استدعایی از حضور مبارک انور نکرده ولی نظر به تواصل اخبار به وقوع وقایعی چند که توانی از عرض مفاسد آنها خلاف رعایت حقوق دین و دولت است عرضه می دارد که اجازهٔ مداخلهٔ اتباع خارجه در امور داخلهٔ مملکت و مخالطه و تودد آنها با مسلمین و اجرای عمل بنگ و تنباکو و راه‌آهن و غیرها از جهاتی چند منافی صریح قرآن مجید واخبار و نوامیس الهیه و موهن استقلال دولت و مخل نظام مملکت و موجب پریشانی رعیت است چنانکه واقعهٔ شیراز و قتل و جرح جماعتی از مسلمانان در حمای حضرت احمد بن موسی علیه‌السلام و هتک حرمت آن بقعهٔ مبارکه و تبعید جناب شریعت‌مآب حاجی سید علی اکبر شیرازی سلمه‌الله تعالی به وضع ناشایسته نمونه‌ای از نتایج این امور است، البته مفاسد این امور از عرض حضور اقدس نگذشته و الا از فرط اهتمام خاطر همایون در ترقیات ملت و دولت رضا نمی دهد که بعد از استمرار نعمت خداوند جلت عظمته بر اعلی حضرت شهریاری عز نصره به قوت شوکت و دوام سلطنت این امور که مفاسد آنها در اعصار لاحقه دامنگیر دین و دولت و رعیت است، در این عهد همایون جاری شده نام نیک چندین سالهٔ دولت خدای نخواسته به خلاف و نقص مذکور شود رجای واثق از مراحم ملوکانه آنکه اگر اولیای دولت قاهره رخصتی فرموده‌اند در این امور به اتفاق کلمهٔ ملت معتذر شده، اینگونه مفاسد را با حسن وجه تدارک نمایند و جناب معظم را که اکنون پناهندهٔ ناحیهٔ مقدسه است به تلافی این وهن

مورد عواطف خسروانه فرمایند تا مزید دعاگویی و امیدواری کافهٔ علما و رعایا گردد.

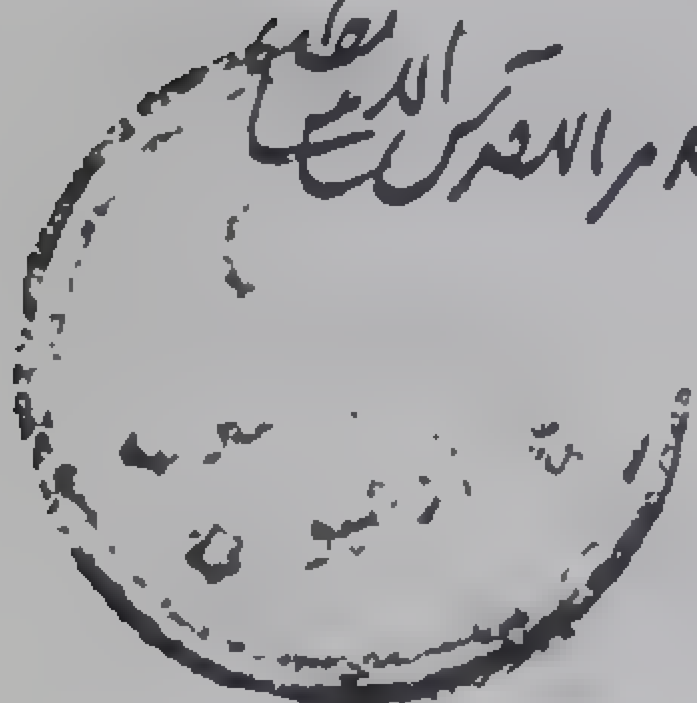
الامرالاقدس الاعلی مطاع

صورت عریضهٔ جناب مستطاب حجة الاسلام والمسلمین آیة الله فی العالمین آقای میرزا محمد حسن شیرازی مد ظله العالی بحضور اعلیحضرت اقدس شهریاری جلد الله ملکه

بسم الله الرحمن الرحیم

بتوسط حضرت اشرف امجد ارفع والا نایب السلطنه دام اقباله العالی بشرف عرض حضور اعلیحضرت همایونی
خلد الله ملکه میرساند اگرچه دعاگو تاکنون بمحض دعاگوئی اکتفا نموده تصدیع ساحت عالی را از حضور مبارک
روا نکرده ولی نظر بوصول اخبار بوقوع وقایع خطیره نتوانست از عرض مفاسد آنها که خلاف
رعایت حقوق دین و دولت است عرضه میدارد که اجازه مداخله اتباع خارجه در امور
داخله مملکت و مخالطه و توادد آنها با مسلمین و اجرای عمل بانک و تنباکو و راه آهن و غیرها
از جهاتی چند منافی صریح قرآن مجید و احکام و نوامیس الهیه و موهن استقلال دولت و مخل
نظام مملکت و موجب پریشانی رعیت است چنانکه واقعه شیراز و قتل و جرح جماعتی از مسلمانان
در حمایت حضرت احمد بن موسی علیه السلام و هتک حرمت آن بقعه مبارکه و تبعید جناب
مستطاب حاجی سید علی اکبر شیرازی سلمه الله تعالی بوضع ناشایسته نمونه از نتایج این امور است
البته مفاسد این امور از عرض حضور اقدس گذشته و لابد از فرط اهتمام خاطر همایون در
ترقیات ملت و دولت رضا نمیدهد بعد از استمرار نعمت خداوند جلت عظمته
بر اعلیحضرت شهریاری عز نصره بقوت شوکت و دوام سلطنت هم امور که مفاسد آنها
در اعصار سابقه دامنگیر دین و دولت و رعیت است در این عهد همایون جاری شده باشد.

چندین ساله دولت خدای نخواسته بخلاف و نقص مذکور شود رجاء واثق از مراحم
ملوکانه آنکه لشکر اولیای دولت قاهره رخصتی فرمایند در این امور باتفاق کلمه ملت
متعهد شده اینگونه مفاسد را با حسن وجه تدارک نمایند و جناب معظم را اگر اکنون
پناهنده ناحیه مقدسه است بتلطفات مخصوص مورد عواطف خسروانه فرمایند
تا مزید دعاگوئی و امیدواری کافه علما و رعایا گردد الامر الاقدس الاعلی مطاع

شمارهٔ سند: ٤٨٤
موضوع: انتقال امتیاز از تالبوت به امپریال تنباکو کار پریشن
تاریخ: (احتمالاً ۱۹ رجب ۱۳۰۸ هـ.ق)
کارتن: ۲۱
پروندهٔ: امتیازات

تلگراف امین السلطان (صدراعظم) به وزیرمختار ایران در لندن

سوادی است از روی سواد تلگراف انگلیسی که به امضای جناب امین السلطان رسیده

وزیرمختار ایران ۹۸ و لورث لید پلیس لندن

انتقال امتیاز رجی از مجرتالپت به امپریال تنباکو کار پریشن داده شد و قبول کردند از جانب دولت ایران در وزارت خارجه ثبت شد، انتشار شروع کار به استحضار من رسید و قبول شد حسب الامر اعلی حضرت اقدس همایونی اشتهار این کار شد و در روزنامهٔ رسمی چاپ گردید، مجر تالپت دیروز به حضور مبارک رسید و به اعلی درجهٔ شرفیابی او منظور گردید و فرمودند مشروطات امتیازنامه را می توانند قویاً در موقع اجری بگذارند سوادی از این تلگراف را فوراً به کمپانی تنباکو محاوره نمایند چرا که اجلاس مهمه فردا منعقد خواهد گردید.

به تاریخ ۱۹ رجب به مضمون انگلیسی مطابق همان ترجمه تلگراف شد.

سواد لیست اردری سواد تلگراف انگلیسی که بامضای جناب امین السلطان رسیده

وزیر مختار ایران ۹۸ دورت لیدلیس لندن

اشغال امتیاز رژی از محالات است . اهالی ما که کار پرتش [illegible] و قبول کرده اوراق
دولت ایران در وزارت خارجه ثبت است انتشار شروع کار را تقاضا می‌نماید و فهمیده نشد
حسب الامر اعلیحضرت اقدس همایونی انتشار این کار شد و در روزنامه رسمی چاپ کرده
محالات است دیروز بحضور مبارک رسیده‌ام درجه تلخی اداء فرمودند و بعضی
شروطات امتیازنامه را میخواهند تا در موقع اجری تلگراف این سوادی از این
تلگراف را فوراً بکمپانی بفرستید و بگوئید چراکه اعلان مهمه فردا جمعه حواله میشود

مابهم ۱۹ رجب مضمون انگلیسی مطابق اصل
ترجمه تلگراف

شمارهٔ سند: ۴۸۵
موضوع: شکایت تجار تنباکوفروش
تاریخ: ۱۳۰۸ هـ. ق
کارتن: ۲۱
پروندهٔ: امتیازات

دستخط مبارک همایونی است

جناب امین السلطان

امروز تجار تنباکوفروش جلو راه آمده شکایت کردند، تهدید شد که هنوز به شما کاری نکرده‌اند که فضولی می‌کنید رفتند، لیکن یک مجلس لازم است که در منزل نایب‌السلطنه اینها را حاضر کنند و تالبوت دوباره اطمینان بدهد و بعضی حالی شوند مجلس مشیرالدوله گویا درست حالی نشده‌اند، اولاً آن سواد قرارنامه که به مهر وزراست حالا بدهید بیاورند بدهم به نایب‌السلطنه بعد پس می دهم. ثانیاً به تالبوت حالا بنویسید و اطلاع بدهید که فردا دوشنبه هر ساعتی را که نایب‌السلطنه معین می‌کند با مسیوکوت بروند پیش نایب‌السلطنه و حضرات را درست اطمینان بدهند. سنه ۱۳۰۸

جناب امین الملک

ورودیمزی ... تبلیغ ایدرلرکن صلح سله

تکه مکتوبکزی تقدیر ... ایدرلر

کارگر ... دفعه مکتبه

... مجلس ... ایله ... ارسال

اسماعیل ... تالیف ...

... مجلس

... نمره لر

احمد ... ایله ...

شمارهٔ سند: ٤٨٦
موضوع: فسخ قرارنامهٔ تنباکو
تاریخ: ۱٦ جمادی‌الاخر ۱۳۰۹ هـ. ق
کارتن: ۲۱
پرونده: ۱/الف

نامهٔ وزارت خارجه به سفارت کبرای عثمانی

نمرهٔ ۵۳

جناب جلالت‌مآبا کفالت و کفایت نصابا، فخامت و مناعت انتسابا، دوستان استظهارا، مشفقا مکرما مهربانا

در جواب مراسلهٔ محترمهٔ آن جناب جلالت‌مآب مورخهٔ ۸ شهر جمادی‌الاخر ۱۳۰۹ نمرهٔ خصوصی ۹ دایر به فقرهٔ تنباکویی که از خاک ایران به خاک دولت علیهٔ عثمانیه حمل و نقل می‌شود با کمال توقیر و احترام زحمت می‌دهد که چنان که بر خاطر آن‌جناب عالی واضح است تکیه و بنای قرارداد کمپانی بیرون‌بری تنباکو و توتون ایران بر امتیاز مونوپل دخانیات بود که به اقتضای وقوعات فوق‌العاده و عسر و حرجی که ظهور کرد بکلی از جانب دولت علیهٔ ایران فسخ و ملغی گردید و کمپانی مزبور فسخ قرارنامهٔ مزبوره را نیز اعلان کرده و نسخه‌ای از اعلان مزبور در ضمن این مراسله برای مزید اطلاع خاطر آن‌جناب ارسال می‌شود. در این صورت که اصل عمل محو و الغا شده است طبعاً مقاوله‌نامهٔ مزبوره نیز مجری نمی‌تواند شد و عمل دخانیات به حالت اصلیهٔ اولیهٔ خود عود می‌نماید و موافق نص مقاوله‌نامهٔ منعقده در تاریخ ۱۲ ذی‌قعده ۱۲۹۲ تنباکوی ایران پس از ادای صدی هفتاد و پنج رسم گمرک در عداد سایر مال‌التجارهٔ این مملکت به کمال آزادی از ممالک عثمانیه به بیع و شرا خواهد رسید. زیاده چه زحمت افزاید.

وزارت امور خارجه
مورخه ۱۵ شهر [illegible]
سنه ۱۳۰۹
نمره ۵۲

جناب [illegible]

در جواب [illegible] نمره [illegible]

دولت [illegible]

قرارداد [illegible]

[illegible] از جانب دولت [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ۱۲۹۲ [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۴۸۷
موضوع: لغو قرارداد اصلی رژی
تاریخ: ۱۳ رمضان ۱۳۰۹ هـ. ق
کارتن: ۲۱
پروندهٔ: ۱/الف

مسوّدهٔ مراسلهٔ جوابیه به سفارت کبرای عثمانی (نامهٔ وزارت خارجه)

در جواب مراسلهٔ آن‌جناب مورخهٔ ۱۲ شهر رمضان ۱۳۰۹ نمرهٔ ۱۲ دایر به فقرهٔ مونوپل تنباکو زحمت می دهد که چنان که مکرر در ضمن مراسلات سابقه اظهار شده، استقرار شرکت تنباکو در اسلامبول متفرع به بقای مونوپل دخانیات در ایران بود که به واسطهٔ ظهور مخاطرات معلومه به حکم فورس‌ماژور به موافقت و رضایت ادارهٔ رژی بالکلیّه در ممالک ایرانیه لغو و باطل گردید.

و اینکه از موافقت رسمیهٔ سفارت کبرای این دولت علیه در خصوص امتیاز شرکت مزبوره اشعار شده است، مفاد مراسلهٔ سفارت کبری غیر از این نیست که توتون و تنباکوی ایران به تحت انحصار درآمده بعد از صرفیات داخله آنچه تنباکوی اضافه بماند ادارهٔ رژی ایران به کومپانی [کمپانی] تنباکو که از صاحبان سرمایه در اسلامبول تشکیل شود، فروخته و امتیاز آن تا فلان مدت قبول می شود.

پس امتیاز کومپانی مزبور برحسب موافقت سفارت کبرای این دولت عبارت از خریدن اضافه تنباکویی بود که رژی ایران از خاک این دولت خارج کرده باشد و امروز که رژی ایران که اصل اساس عمل بود لغو شده، تنباکویی به اسم انحصار خارج نمی شود چه حکمی بر امتیاز شرکت مزبوره که فرع و شعبهٔ ادارهٔ رژی مزبور بود باقی می ماند و کدام تنباکو را حالا می خواهند در اسلامبول به تحت انحصار درآورند اگر مقصود از تنباکویی است که تجار و تبعهٔ دولت علیه از خاک این دولت خارج می نمایند که دخلی به تنباکوی رژی ندارد و باید در حق آنها موافق احکام قرارنامه و اصولی که تاکنون در حق تنباکو جاری بوده است، معامله و به موجب تعرفهٔ اخیره منعقده در ۲۱ شعبان ۱۳۰۸ رسم گمرک از تنباکوهایی که از ممالک ایرانیه براً و بحراً به ممالک عثمانیه داخل می شود اخذ و استیفا شود، زیاده زحمت است.

وزارت امور خارجه
مورخه ۱۳ شهر رمضان
۱۳۴۹
نمره ۹۷

سواد مراسله جوابیه به سفارت کبرای عثمانی

درجواب مراسله آنجناب مورخه ۱۲ شهر رمضان ۱۳۰۹ مطابق ۱۲ ... در باب ... شاکو ... به اطلاع ... سابقه اظهار

استقرار شرکت شاکو در ... مبنی بر ... در ایران ... با اطلاع ... مطالعات ... بحکم ... و در ... دولت

... در ... و ... اظهار گردیده و اینکه از ... به سفارت کبرای ... دولت علیه ... شرکت ... شاکو ...

... مراسله سفارت کبری ... از ... و ... شاکو در ایران ... آمده ... و ... آنچه شاکو ...

... در ایران ... شاکو ... سفارت ... قبول ... سفارت کبرای ...

... از ... شاکو ... در ایران ... دولت خارج کرده باشد ... در ایران ... اصلی ...

شاکو ... خارج ... شرکت ... و ... در ایران ... شاکو ...

... اگر ... شاکو ... دولت علیه ... دولت خارج ... ایران ...

... شاکو ... سفارت ... اخیره ... شعبان ۱۳۰۸

... شاکو ... ایرانیه ... مشغول ... زیاده زحمت ...

در این خصوص ... مذاکره شد

شمارهٔ سند: ۴۸۸
موضوع: قرارنامهٔ رژی ایران و عثمانی
تاریخ: ٤ ربیع‌الاول ۱۳۱۰ هـ. ق
کارتن: ۲۱
پروندهٔ: ۱/الف

مابین دولت اعلی حضرت اقدس شاهنشاه ایران دام سلطانه از یک طرف و کمپانی انحصار ادخال تنباکو در خاک عثمانی از طرف دیگر مراتب ذیل به شرح فصول ششگانه مقرر گردید.

فصل اول، دولت علیهٔ ایران پروتستهای خود را که به توسط سفارت اسلامبول در باب مونوپل تنباکو در خاک عثمانی به باب‌عالی نموده مسترد خواهد داشت، کمپانی هم برعهده می‌گیرد که برای خرید تنباکوی خود در ایران در قیمت متساوی تجار ایران را مقدم بدارد. کلیتاً خریداری کمپانی در ایران به توسط تبعهٔ مسلمین ایران خواهد شد ولی کمپانی آزاد است که برای اطمینان خود به جهت رسیدگی این امور از طرف خود هر کس را صلاح بداند معین نماید.

فصل دوم، دولت علیهٔ ایران در مدت مونوپل مساعدت لازمه را از این کمپانی خواهد کرد و بر ضد او رفتاری نخواهد نمود، کمپانی هم باید با رعایای دولت ایران موافق حق و انصاف و عادلانه رفتار نماید و هر اختلافی که مابین او و رعایای ایران حاصل شود، مأمورین دولت موافق حق و انصاف ملاحظه خواهد کرد.

فصل سیم، این کمپانی حق نخواهد داشت که به هیچ وجه من‌الوجوه وقتی از اوقات خسارتی و ضرری از دولت علیهٔ ایران مطالبه نماید.

فصل چهارم، دولت علیهٔ ایران بر گمرک صد و پنج تنباکویی که وکلای کمپانی بیرون می‌برند در عرض بیست و پنج سال مدت مونوپل نخواهد افزود و مباشرین داخله و سرحدات کلیتاً گمرکی علاوه بر صد و پنج نخواهند گرفت ولی مالیات داخلهٔ تنباکو و تغییرات که دولت درآتیه می‌دهد از این قرارداد مستثنی است، این تعهد فقط راجع به گمرک است کمپانی نیز متعهد می‌گردد که تنباکوی خود را در سرحدات ایران سرب و مهر نماید نه در داخله.

فصل پنجم، کمپانی مزبور در امتداد بیست و پنج سال مدت این مونوپل مبلغی به موجب تفصیل ذیل به دولت علیهٔ ایران کارسازی خواهد کردــ سه سال اول، سالی[1]ــ شش سال دویم، سالی[2]ــ شانزده سیم، سالی[3] و تاریخ ابتدای قسط از ٤ آوریل ۱۸۹۲ خواهد بود و این پول را به تفصیل ذیل همه‌ساله در دو قسط در اسلامبول یا در لندن به وجه پیشکی هر شش ماه به شش ماه کمپانی به هر کس دولت ایران حواله نماید خواهد داد.

ــ نصف قسط هر سال ٤ آوریل آن سال پیش‌قسط داده خواهد شد.

ــ نصف دیگر در چهارم اکتوبر همان سال ایضاً پیش‌قسط داده خواهد شد.

فصل ششم، این قرارنامه به فارسی نوشته شده و عیناً به فرانسه ترجمه می‌شود ولی فقط عبارات فارسی این قرارنامه معمول بها و صحیح است. فی چهارم شهر ربیع‌الاول ۱۳۱۰

محل مهر سفارت ایران

محل امضا و تصدیق قونسول فرانسه در اسلامبول

[حاشیه، دستخط ناصرالدینشاه:]

ــ ملاحظه شد، صحیح است. ۳۱۰ هجری نوشته شده است.

توضیحاً: قونسول فرانسه در اسلامبول نیز آن را تصدیق و امضا کرده‌اند.

۱. سالی ۱۳۵۰۰ لیره استرلینگ
۲. سالی ۱۵۰۰۰ لیره استرلینگ
۳. سالی ۲۰۰۰۰ لیره استرلینگ

ما بین دولت علیهٔ قوی شوکت ایران اعلیحضرت شهریاری از یکطرف
و کمپانی انحصار ادخال تنباکو در ممالک عثمانیه از طرف دیگر
قرارداد ذیل در شش فصل مشروحه ذیل مقرر گردید

Entre le Gouvernement de Sa Majesté Impériale le Shah de Perse d'une part, et la Société du Tombac, concessionnaire du Monopole de l'Importation des Tumbakus dans l'Empire Ottoman, d'autre part, a été convenu et arrêté ce qui est contenu dans les six articles détaillés ci-dessous:

فصل اول

دولت علیهٔ ایران پروتستهای خود را که بتوسط سفارت ایران از باب
انحصار تنباکو در ممالک عثمانیه به باب عالی نموده مسترد خواهد داشت کمپانی هم
در عهده میگیرد که برای خرید تنباکو خود در ایران قیمت بیشتری که
بعهده ... تجار ایرانی ... کمپانی در ایران بتوسط تجار مسلمین ایرانی
خواهد داد کلیه عاملین کمپانی ... برای ... که
این امور را از طرف خود ... بعمل آورند

Article I.

Le Gouvernement Persan retirera les protestations adressées à la Sublime Porte par son Ambassadeur à Constantinople au sujet du Monopole du Tumbaku dans l'Empire Ottoman. La Société de son côté, s'engage à donner pour ses achats de Tumbaku en Perse la préférence, à prix égal, aux commerçants persans. Tous les achats de la Société en Perse seront faits par des sujets Musulmans Persans mais la Société

فصل دوم

دولت علیه ایران در مدت مونوپول صاحب امتیاز را معاونت
لازمه خواهد کرد و بر ضد او رفتاری نخواهد نمود کمپانی هم
با رعایای دولت ایران با حق و انصاف رفتار خواهد
نمود و هرگاه اختلافی فیمابین او و رعایای ایران حادث شود
امنای دولت به احقاق حق و انصاف قطع خواهند کرد

فصل سیم

این کمپانی حق نخواهد داشت به هیچ وجه من الوجوه دیناری از بابت
خسارت و ضرر از دولت علیه ایران مطالبه نماید

فصل چهارم

دولت علیه ایران بگمرک تنباکو و تتن و سیگار و انفیه ها
بر آنچه حالا مرسوم است در مدت بیست و پنج سال مدت امتیاز نخواهد
افزود و مباشرین داخله و گمرکات تنباکو که عمده
بر تنباکو نخواهند گرفت و مالیات داخله شاید

Société sera libre, pour être au courant de sa convenance de ses affaires, de désigner de sa part la personne qu'elle jugera convenable.

Article II

Pendant la durée du Monopole, le Gouvernement Persan prêtera l'appui nécessaire à la Société et n'agira pas contre elle. La Société devra aussi agir avec justice et équité envers les sujets du Gouvernement Persan et tout différend pouvant surgir entre la Société et les sujets Persans, sera traité avec justice et équité par les fonctionnaires du Gouvernement.

Article III.

La Société ne pourra en aucun temps et sous aucun prétexte réclamer aucune sorte d'indemnité au Gouvernement Persan.

Article IV.

Pendant la durée du Monopole qui est de vingt cinq ans, le Gouvernement Persan n'augmentera pas le tarif actuel, ni aucun droit, de douane sur les tambakous exportés, les tabacs de la Régie et les douaniers de l'intérieur

et des

و تغییرات هر وقت دولت در تعرفه از نو بدهد
متعلق است این فصل فقط راجع بگمرکات است و باز
متعهد میشود که [illegible] در سرحدات ایران
نه در تمام داخله مملکت

فصل پنجم

کمپانی در مدت بیست و پنج سال بدولت ایران
بطریق تفصیل ذیل سالیانه خواهد داد

سه سال اول	شش سال دوم	شانزده سال آخر
سالی سیزده هزار و پانصد لیره انگلیسی	سالی [illegible] هزار لیره انگلیسی	سالی بیست هزار لیره انگلیسی

تاریخ ابتدای قسط اول از چهارم آوریل ۱۸۹۲ خواهد بود اقساط سالیانه
[illegible]
[illegible]
خواهد شد

نصف قسط چهارم آوریل هر سال [illegible]	نصف دیگر [illegible] چهارم اکتبر [illegible]

et les autres [illegible] droit de douane [illegible] cinq pour cent. [illegible] sur [illegible] que le Gouvernement Persan pourrait y apporter dans l'avenir [illegible] de cette convention qui ne concerne que les droits de douane. La société s'engage aussi de permettre le transit [illegible] aux frontières de la Perse et non à l'intérieur du pays.

Article V.

La Société payera au Gouvernement Persan pendant les vingt cinq ans durée de la concession [illegible], les annuités suivantes:
Pendant les trois premières années la somme de Livres Sterling Treize mille cinq cents (L.st. 13500), [illegible] pendant les six années suivantes la somme annuelle de Livres Sterling [illegible] (L.st. 13,000) et pendant les seize années les [illegible] la somme annuelle de Livres Sterling Vingt mille (L.st. 20,000). Les annuités ci-dessus commenceront à courir du quatre Avril 1892. Les paiements des dites seront effectués [illegible] semestriellement, le quatre Avril et le quatre Octobre de chaque

[illegible] et le contrat [illegible] Persan.

Article VI.

Cette Convention est écrite en Persan et pareillement traduite en Français mais se conformera au texte Persan seul, [illegible].

Cette Convention est faite en double à Téhéran le 4 Rébi-ul-avvel 1310 de l'année de l'Hégire correspondant au 26 septembre 1892.

[illegible]

Cple. le 2 novembre 1892

Pour ratification.

La Société du Tombac

L'administrateur délégué

George [illegible]

[illegible]

Le Consul de France

[illegible]

فصل ششم

این قرارنامه بعد از نوشته شدن عیناً به فرانسه ترجمه می‌شود ولی فقط عبارت فارسی این قرارنامه معتبر است

۱۳۱۰

۲ جمادی [illegible]

[illegible]

Je soussigné, Ambassadeur de Perse à Constantinople, déclare que la signature ci-dessus apposée est celle de S. M. I. le Schah, Son Auguste Souverain.

Constantinople le 2 novembre 1892

Mirza Assadullah Khan

CONSULAT DE FRANCE CONSTANTINOPLE

Constantinople

349

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٨٩
موضوع: نمونهٔ اوراق سهام شرکت کشت و زرع توتون و تنباکو
تاریخ: ۱۰ رجب ۱۳۱۱ هـ.ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ١٤/ف

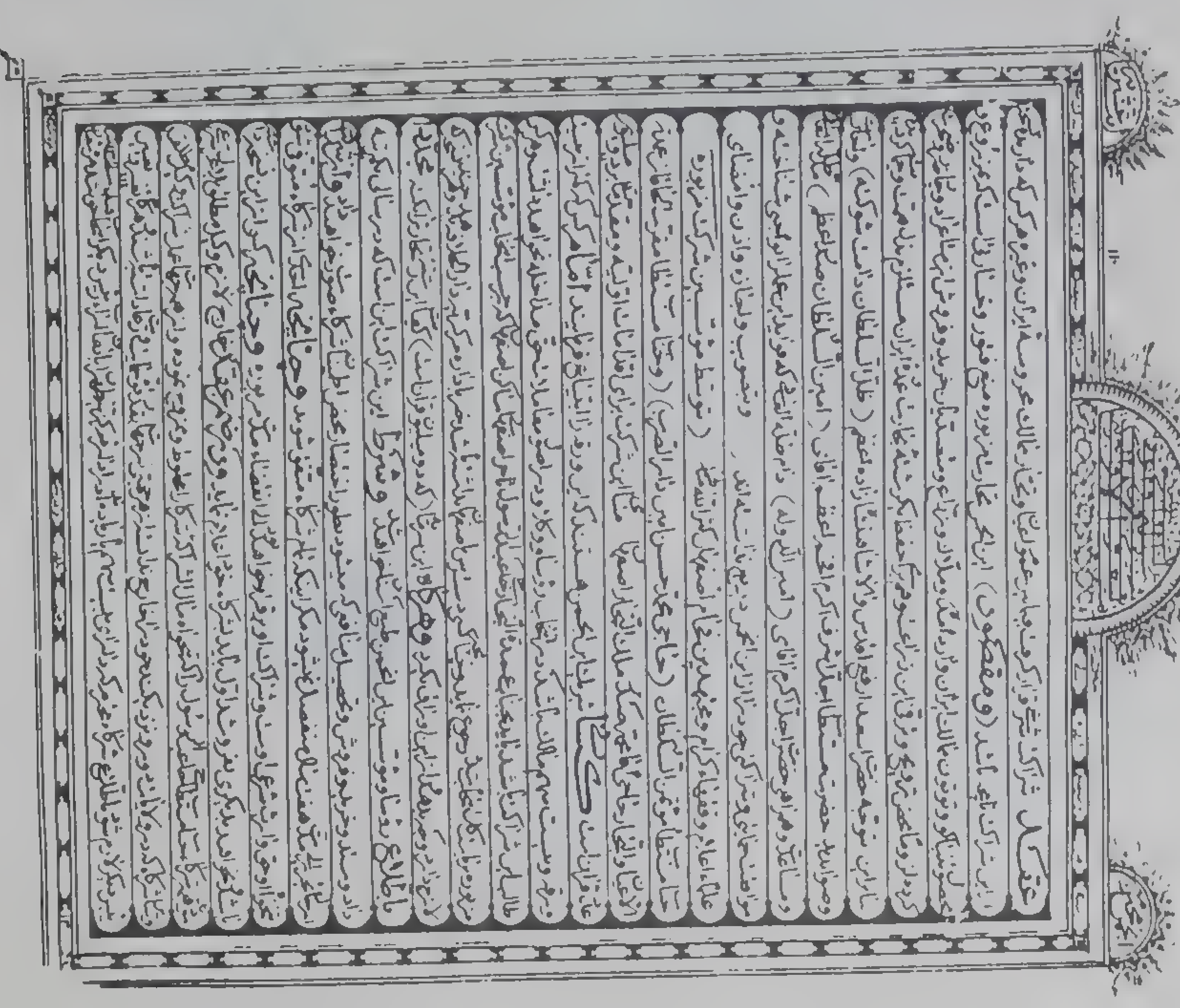
این شماره سند حاوی سه قسمت ذیل است

۱. نمونهٔ اوراق سهام شرکت کشت و زرع توتون بعد از برهم خوردن قرارداد حمل توتون و تنباکو اسلامبول

۲. نمونهٔ اعلان وکلای کمپانی تجارتی مسعودیه محدود دارالسلطنهٔ اصفهان جهت خرید سهام

۳. پاکت لاک و مهر شدهٔ محتوی اوراق قرارداد.

مبلغ یکهزار قران
شماره
انجمن شرکت عمومی تجارت ... و توتون ممالک ایران
برای ترقی و ترویج متاع و زراعت تنباکو
سهم شراکت بموجب هر یک از این ورقه یکهزار قران است
سرمایه اولیه دو میلیون عدد قران است
سود مسلم صدی پنج است ۱/۵

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین

اعلان وکلای کمپانی تجارتی مسعودی محمدی دارالسلطنهٔ اصفهان

چون قوام دولت و ملت و رفاه ارکان و رعیت منوط و مربوط بامر تجارت است و اختلال آن موجب زیان و خسران عموم بندگان
حضرت احدیت و نظر باینکه احاطه تجارت خارجه در ممالک محروسه ایران روز بروز در تزاید و قوت است و تجارت داخله آن مایل به
در تنزل و ضعف لهذا وطن‌پرستان باعانت خداوندی و توسل ائمه اطهار صلوات الله علیهم اجمعین و بامیدواری تقویت و مراحم
ملوکانه اعلیحضرت شاهنشاه اسلام پناه ارواح العالمین فداه و بیمن اقبال بیزوال و توجهات کامله حضرت مستطاب اشرف
اسعد ارفع والا ظل السلطان دولت علیه ایران روحنا له الفداء و توجه قلوب علمای اعلام و فقهای کرام کثر الله امثالهم و باهتمامات
وافیه جناب جلالتمآب اجل رکن الملک نایب الحکومه دارالسلطنه اصفهان و سعی کامله جناب مستطاب آقای حاجی آقا محمد ملک التجار مجدد در این
ایام خیریت فرجام مبارکی و میمنت و خیر و سعادت عقد شراکت محکم متین شرعی منعقد و وضع گردید فیمابین جمعی از اعیان و اعاظم و امرا
و جمعی از تجار و اخیار ذوی الاقتدار و الاعتبار در سرمایه یکصد هزار تومان قران مسبته و چهار نخودی رواج ایران مسکوک بسکه اعلیحضرت ملک منزلت
ناصرالدین شاه خلد الله ملکه که عبارت از دو هزار شیر و هر شیری بمبلغ پنجاه تومان بوجه موصوف است و دارندگان شیر مزبور شرکاء
کمپانی مرقومند هر کسی طالب این شراکت است باداره محترمه کمپانی مزبوره و وکلای محترم آن رجوع نماید هر قدر از اوراق شیر مرقوم را طالب باشد
تنخواه بتحویلخانه اداره داده معادل آن از ورقات شیر مذکور که بامضای وکلای مفصله ذیل است بگیرد و ضبط نماید و اسامی
مفصله ذیل که وکیل مطلق شرعی بلاعزل کمپانی مرقومند حتی المقدور در پرستاری و حفظ اموال و معاملات و محاسبات و هر جهت
از جهات بمقتضای وکالت مطلقه خود متعهدند که مطابق قرارداد یکه در اوراق شیر کمپانی مزبور مسطور است معمول دارند ضرر
و وجوکام را وکلای مفصله ذیل بمقتضای شرط در ضمن عقد خارج لازم زیاده از سهم خود متقبل و مسئول هستند و این کمپانی در ضمن
عقد خارج لازم متعهد است که از تنخواه کمپانی مرقوم مساعده و قرض ربائی و امثال آن باحدی ندهند هرگاه احدی
از سهام مطلبی را متذکر شود که خیر و صرفه کمپانی محترم را متضمن باشد باداره اظهار نماید بالمشافهه ممنوع است اسامی مفصله ذیل
هفته یکی دو روز انعقاد مجلسی نموده بموافقت چند نفر دیگر از شرکاء که لایق و منتخب از طرف مشورت هستند بصلاح یکدیگر آنچه صرفه
کمپانی مرقوم است معمول میدارند سالی یکمرتبه بحساب کمپانی مذکور رسیدگی میشود بعد از وضع مخارج و امثال آن آنچه منافع حاصل
شده نقداً بقدر سهم بهر یک از شرکاء داده میشود امتداد این شراکت از تاریخ الی نهایت مدت پنج سال است ابتدای
شروع از عشر رجب المرجب سنه ۱۳۱۱ و اسامی مفصله از قرار ذیلست دارالتجاره را الی مدت شش ماه مقرری الیهم مجاناً متحمل مدیر کمپانی
هستند تا مدیر این کار را انتخاب نموده کلیه کار کمپانی را رجوع باو کنند و هرگاه
این یکصد هزار تومان سرمایه کفایت این رشته تجارت را ننماید مجدداً باطلاع وکلا و مؤسسین
از اوراق اسناد طبع خواهد شد

حاجی محمد علی تاجر ضیغمی — حاجی محمد حسین تاجر کازرانی — حاجی عبدالغفار تاجر کازرانی

[illegible]

جناب صدر اعظم

دستخط صادر شد [illegible]

نمره ۳

[illegible]

[illegible]

[illegible]

۱۲ [illegible]

شمارهٔ سند: ۴۹۰
موضوع: حمل تنباکوی اصفهان
تاریخ: رجب ۱۳۱۱ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳/ف

نامهٔ ظل السلطان به میرزا نصراله خان مدیر گمرک

هو

سواد دستخط مبارک بندگان حضرت مستطاب امجد ارفع اشرف اسعد اقدس والا شاهنشاه‌زاده اعظم ظل السلطان ارواحنا فداه است.

هو

مقرب الخاقان میرزا نصرالله خان مدیر گمرک، چون تنباکویی که از اصفهان حمل می‌شود باید به اطلاع کمپانی حمل نمایید و رئیس ادارهٔ کمپانی جناب عمدة الاعیان حاجی آقا محمد ملک التجار است باید آنچه تنباکو از اصفهان حمل می‌شود به اطلاع حاجی ملک باشد، بدون اطلاع حاجی ملک به هیچ وجه نباید حمل نمایید. شهر رجب المرجب ۱۳۱۱

[حاشیه:]
ـ محل خاتم مبارک شاهنشاه‌زادهٔ اعظم ظل السلطان ارواحنا فداه است.

رقم

و بخط مبارک نگارش حضرت مستطاب اجل ارفع اشرف اسعد آقای [illegible] دام [illegible] اعظم [illegible] در ۱۵ [illegible] است

مهر خاتم مبارک آن [illegible] قطب [illegible] در [illegible] است

تقرب اتباع میرزا نصرالله خان [illegible] گمرک

چون [illegible] صاحب [illegible]

حسب [illegible] که [illegible] جناب [illegible]

حاجی محمد [illegible] ملک التجار [illegible]

۱۳۱۱

[illegible] حاجی ملک التجار [illegible]

شمارهٔ سند: ۴۹۱
موضوع: شرکت ظل‌السلطان در قرارداد و ادارهٔ تنباکو
تاریخ: رجب ۱۳۱۱ هـ . ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳/ف

نامهٔ ظل‌السلطان به ملک‌التجار اصفهان

ایضاً سواد دستخط مبارک که در صدر نسخهٔ متعلقه به کمپانی رقم شده و شرف صدور یافته است. جناب عمدة‌الاعیان حاجی آقا محمد ملک‌التجار اصفهان، انشاءالله تعالی به مبارکی و میمنت این قرارداد صحیح است و چون تشکیل و انعقاد این ادارهٔ اسباب مزید دعاگویی به وجود مبارک قبلهٔ عالم ارواحنافداه و موجب ترویج و رواج معامله داخله و باعث مزید آبادی ولایت و مملکت است و ما هم طالب این معنی هستیم و رواج معاملات و وطن‌پرستی و آبادی مملکت و دعاگویی به وجود مبارک ارواحنافداه را مایل هستیم این شرکت قبول نمودیم و در این کار شریک هستیم. رئیس این ادارهٔ اصفهان هم که شخص آن‌جناب هستید البته در استحکام این اداره کمال اهتمام را خواهید داشت. شهر رجب ۱۳۱۱

[حاشیه:]

ـــ محل خاتم مبارک شاهنشاه‌زاده اعظم ظل‌السلطان اروحنافداه است.

الله

ذکر دستخط مبارک که در صدر نسخه متبرکه تیمّناً رقم شده و شرح صدور ورقه‌ها است

الله ابهی ای عبد بهاء در نهایت فتور و ذلّت جناب عمه ثابته حاجی محمد رضا اصفهانی

صحیح است چون نسخ و انتشار این اوراق سبب سرور و روح و ریحان است

مبارک است آرزوی ... در رجب ... در دارالسلام ...

و لذت و حکمت آن را هم طالب ... هستم و در واقع ...

بر این دلایل حکمت و دعا ... توجه مبارک ...

این شرکت قبول نمودم و در ... هستم ...

اصفهان هستم ... در ... این اوراق ...

اتمام شد ... رجب ۱۳۱۱

شمارهٔ سند: ۴۹۲
موضوع: کمپانی تنباکوی تجار اصفهان
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۱ هـ. ق)
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳/ف

نامهٔ سفارت ایران در استانبول به وزارت خارجه

یاهو ۱۱۰

تصدق حضور موفورالسرور مبارکت گردم، در باب کمپانی که در اصفهان تجار قرار داده بودند اصل مسئله این است که زارعین تنباکوب در خدمت بندگان حضرت مستطاب اشرف اسعد والا شاهنشاهزاده اعظم ظل‌السلطان دامت شوکته الوالا تظلم نموده بودند که مبالغ کلی تمباکوب ما زیادی مانده و کسی نمی‌خرد و باید مالیات به دیوان همایون اعلی بدهیم، حضرت اشرف والا تجار را احضار فرموده مقرر فرموده بودند قراری بدهید و تمباکوب این حضرات را بخرید آنها عرض نموده بودند که فروش تمباکوب اصفهان را در اسلامبول رژی انحصار نموده و آنچه ماها فرستاده‌ایم در تبریز و پرت‌سعید و بوشهر و طربزن مانده است و نمی‌خرد این مال موجود را هم اگر بخریم اسباب خسارت و ضرر عموم تجار خواهد شد، مجدداً مقرر فرموده بودند که چارهٔ جهت این کار نمایید، عرض نموده بودند به چند شرایط می‌توان اقدام در این کار نمود.

شرط اول، آنکه تمباکوب اصفهان را زارعین و اربابان ملک ملتزم بشوند بغیر از کمپانی به دیگری نفروشند اگر رژی یا دیگران خواستند بخرند از کمپانی خریداری نمایند.

شرط ثانی، اینکه زارعین تا این تمباکوب موجود است زراعت تمباکوب نکنند وقتی خریدار پیدا نمود آن وقت زراعت کنند.

بعضی شرایط دیگر هم نموده‌اند کتابچه مانند مطالب خود را معین نموده به حضور مبارک حضرت اشرف ارفع امجد والا تقدیم نموده‌اند.

حضرت اشرف والا در ظهر کتابچه امضا فرموده‌اند.

علمای اصفهان هم جداگانه قبول این مسئله را نموده و امضا نموده‌اند، بعد از آن نسخهٔ شراکت‌نامچه‌ای نوشتند و طبع نمودند و همین‌طور لاینحل مانده است.

پس از چندی تجار کمپانی از اصفهان به فدوی نوشتند که به حضور مبارک حضرت اجل اکرم امجد اعظم عالی عرض و استدعا شود که حکمی خطاب به مدیر گمرک اصفهان مرحمت شود که غیر از کمپانی کسی تمباکوب از اصفهان حمل ننماید.

این بود، فدوی هم جسارت کردم.

فرمودید که این حکم با قرارنامچه دولتی که به رژی داده شده منافی است و اسباب گفتگو است بنده هم مراتب را به اصفهان نوشتم آنها را از این خیال منصرف نمودم.

قدری هم این کمپانی تمباکوب خریدند و انبار کردند و به وسایل متعدده به رژی اظهار نمودند که این تمباکوب را بخرد گویا رژی قبول نکرده است که از تجار تمباکوب را بخرد.

در این اوقات حاجی عبدالغفارنام تاجر که در این کمپانی هم شراکت دارد خواسته است در اصفهان تمباکوب بخرد تجار بدون اینکه مطلع باشند او جهت رژی خواسته است بخرد، با او گفتگو نموده‌اند بعد که دیده است تجار گفتگو می‌کنند اظهار کرده بود که من جهت رژی می‌خواهم و محتمل است محض اشتباه‌کاری به اسلامبول تلگراف کرده باشد که مانع از حمل تمباکوب هستند.

کمپانی محض خدمت به دولت و ملت این اقدام را نموده که این امتعه از میان نرود و مال رعیت و زارع باطل و عاطل نشود، ابداً مانع از حمل نبوده و نیستند کما اینکه مکرر حقیر را واسطه کرده‌اند که مال آنها را به رژی بفروشم حقیر هم مکرر به اسلامبول نوشته‌ام که شاید طوری رژی را راضی کنند که تمباکوب لازمهٔ خود را از این کمپانی بخرد.

دیروز تلگرافی از اسلامبول رسید که فروش تمباکوب به رژی ممکن نیست.

محض استحضار خواطر مبارک مراتب را جسارت نموده کتابچه را که حضرت اشرف والا دستخط و امضا فرموده‌اند با شراکت‌نامچهٔ کمپانی با سواد دستخط حضرت اشرف والا که به جناب حاجی آقا محمد ملک‌التجار اصفهان دستخط فرموده‌اند لفاً ایفاد حضور مبارک نمود که مزید استحضار حضرت مستطاب اجل اکرم اشرف اعظم عالی روحی فداه گردد. زیاده جسارت است. الامر الاجل الاکرم مطاع مطاع

تصدق حضور مهر ظهور مبارکت گردم   در باب کمپانی در اصفهان تجار قرار نامه

چند مسئله این است در زارعین تنباکو در مدت شکایت حضرت ظل السلطان اشرف والا روحنا فداه

شده است در لفافه اعظم ظل السلطان دامت شوکته الوالا لطف نموده بعضی مبالغ تنباکو بازارهای

دیگر نمی‌خرند ... تمام ... هرات ... حضرت اشرف والا ... احضار و

مقرر فرموده بودند قرار ... تنباکو ... عرض نموده بودند در فروش تنباکو

اصفهان ... در ... رزی ... والحمد ... فرستاده‌ام در تبریز و ... و ... طهران

... است و نمی‌خرند این مال ... اگر ... اسباب خسارت ... تجار خواهند

حتما مقرر فرموده بودند ... انگار ... عرض نموده ... شرایطی قرار ادا

در ... شرط اول آنکه تنباکو اصفهان ... زارعان وارد ... ملک ملتزم شوند

بغیر از کمپانی به دیگری نفروشند اگر رزی یا دیگران خواسته باشند از کمپانی خریداری نمایند

شرط دوم آنکه زارعان تا ... تنباکو موجبات زراعت تنباکو نکنند و ... قرار

بیرون از وقت زراعت کنند بعضی شرایط دیگر هم ... کتابچه ... مطالب

... بحضور مبارک حضرت اشرف ارفع امجد والا ... حضرت اشرف والا

در ... کتابچه ... علمای اصفهان هم ... این مسئله ... و ... بعضی

بعد از آن نسخه شرکت ... نوشته و طبع ... ملاحظه ... است

غیر از چندی تجار کمپانی ... از اصفهان ... نوشته ... بحضور مبارک حضرت اجل اکرم

امجد اعظم عالی عرض ... حکم خطاب به ... اصفهان ... غیر از کمپانی

دیگر تنباکو از اصفهان حمل نشود این ... فدوی هم ... جسارت کردم

فرمودید در این حکم با قرارنامه دولتی ... برزی ... منافی است و اسباب ... است ... هم مراتب را با صفهان نوشتم انشاءالله ... از

این خیال منصرف شوند   قدری هم این ... تنباکو ... متعدده برزی اظهار نموده در این باب ... بخرد

گویا رزی قبول نکرده است در ... تنباکو ... بخرد   در این اوقات حاجی ... تاجر در این کمپانی هم شرکت دارد خواسته است

در صفحات تنباکوی یزد تجار یزدی آنکه مسئله مطلع شده از جهت زرعی خواسته اند یزد

یاد بگیرند که معظم له به دردی است که التفات فرمایند ظاهر کردن بعضی درجهت

زرعی میخواهم و ممنونیت حضرت اشرف ... کرده باشد در یزد

از جهت تنباکو میشه که یا از حضرت خدمت ... دولت این اقدام

معظم له در این اسمعه از میان رفتن ... عرض وزراء ... خاطر ...

ابراهیم از جهت منبع نوشته کاملاً که مکرر حقیر ... وسط کرده اند ...

برزگری بفروشند حقیر هم مکرر بالاده نوشته ام ... طوری زرعی ... کنند

در تنباکو ... ازین ... یزد دیروز ... از ... رشید

در فروش تنباکو بر زرعی ممکن نیست ... حضور ... مبارک ...

حب ... در حضرت اشرف والا دستخط ... معظم له

با شرکت ناجیه ... دستخط حضرت اشرف والا در کتاب ...

صفحات دستخط معظم له ... حضور مبارک ... حضرت مستطاب

الکرم اشرف اعظم ... فدا گردد ... حضرت آیت الله ...

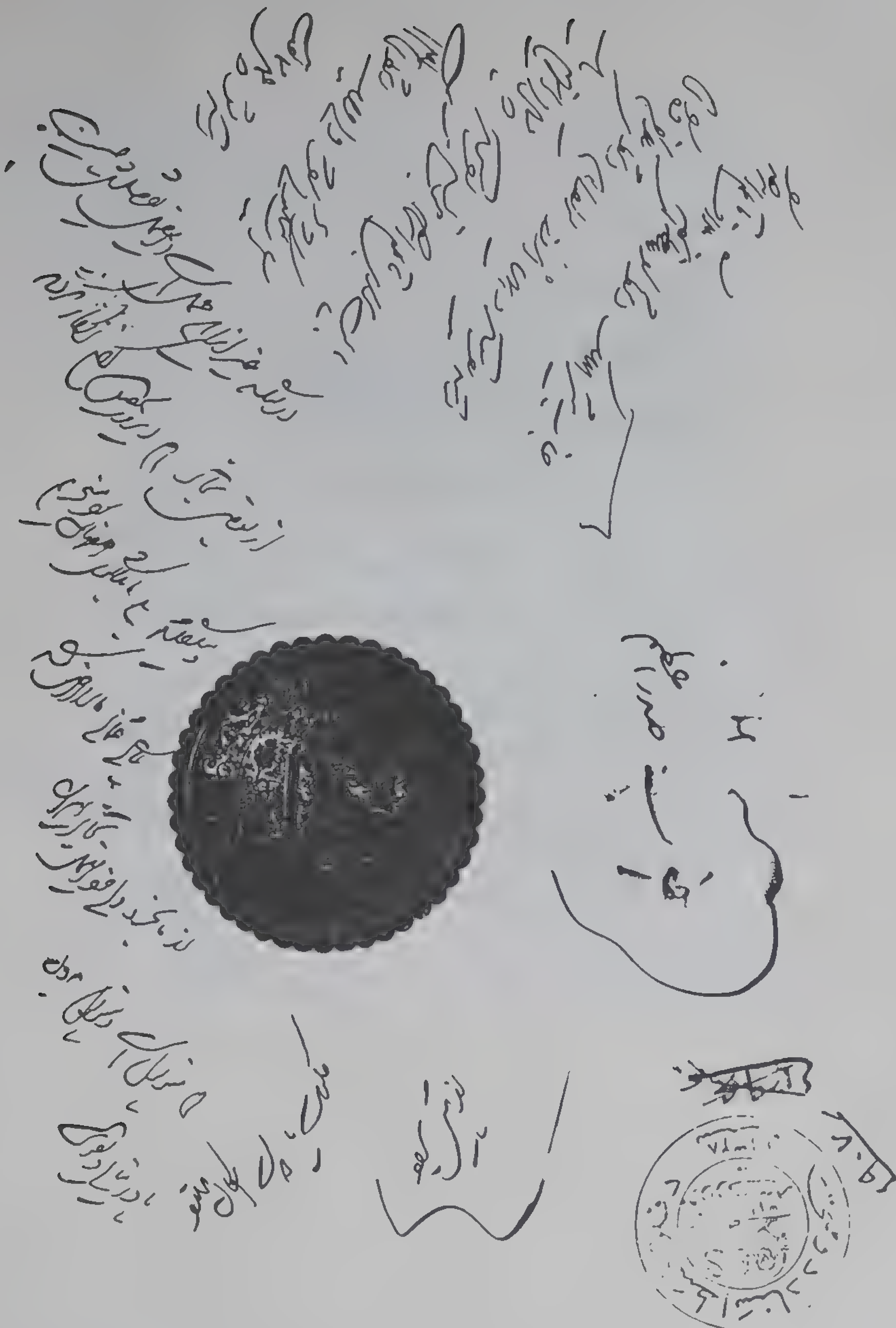
شمارهٔ سند: ۴۹۳
موضوع: تنباکوی اصفهان
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۱ هـ. ق)
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳/ف

نامهٔ ناصرالدین شاه به صدراعظم
نمرهٔ ۹۰۷
هو

جناب صدراعظم

جناب مشیرالملک دستخط را ملاحظه نموده تلگراف ناظم‌الدوله را نوشته بفرستید و همین امروز سواد این دستخط تلگرافی و... را هم با پست برای ناظم‌الدوله بنویسید بفرستید که مبادا این هم یک اسباب گفتگویی شود، ولی جواب دستخط هم لازم است نوشته شود که عمل ممانعت در لنگه غیر از این عمل است و این عمل تفصیلش چیست، از بعضی تجار هم دیروز تحقیق کردن، انکار نکردند و می‌گفتند بلی، ما تنباکوی اصفهان را می‌خریم، کمپانی عثمانی ما را راضی کند، از ما بخرد ولی خود این عمل تجار ایران هم مونوپل است و مونوپل بدون پادرمیانی و تقویت حکومت و یا دولت امکان ندارد از پیش برود.

محل مهر مخصوص سلطنتی

شمارهٔ سند: ٤٩٤
موضوع: تنباکوی خریداری شده از اصفهان و کاشان توسط تجار
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۲ هـ. ق)
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳/ف

نامهٔ سفارت ایران در استانبول به ناصرالدین شاه

قربان خاکپای جواهرآسای اقدس همایونت شوم، دستخط مطاع مبارک همایون روحنافداه زیارت و از مدلول اوامر مقدسه ملوکانه استحضار و مفاخرت حاصل شد اظهارات ذوغیب رئیس رژی اسلامبول به ناظم الدوله در باب ممانعت حمل تنباکو در بندرلنگه غیر از مطلب راجع به اصفهان است که تفصیل آن را دیروز به شرف عرض خاکپای مهر اقتضای همایونی روحنافداه رسانید، فقره تنباکوی اصفهان همان طور است که دیروز عرض شد و جمعی شرکتی تشکیل کرده‌اند و کمپانی شده‌اند که تمام تنباکوهای اصفهان و کاشان را خریداری و انبار نمایند و به احدی نفروشند مگر به قیمتی که خودشان می خواهند، از بعضی تجار هم دیروز تحقق این فقره را نمود انکار نکردند و می‌گفتند بلی ما تنباکوی اصفهان را می خریم، کمپانی عثمانی ما را راضی کند از ما ابتیاع نماید و معلوم است خود این عمل تجار ایران هم مونوپل است و مونوپل بدون پادرمیانی و تقویت حکومت یا دولت امکان ندارد از پیش برود و دیروز غلام خانه‌زاد به همان تجار جواب داد که این کار شما منافی قراری است که دولت با کمپانی رژی داده است و آنچه لازم بود به آنها اظهار کرد و به حضرت اشرف والا ظل السلطان هم که تلگراف موکد نمود دستخط مبارک تلگرافی هم که به حضرت والامعظم فرموده‌اند خیلی مفید است و لازم بود جواب را هم امروز مطالبه نماید.

در فقرهٔ تنباکوی بندرلنگه هم که مطلب علی حده است الان حسب الامر الاقدس الاعلی به قوام الملک و سایر محال تلگرافهای موکد نمود و رفع شده است که ناظم الدوله در تلگراف خود اظهاری از تنباکوی بندرلنگه نکرده است. با وجود این به همهٔ این محال که مقرر فرموده‌اند تلگرافهای بسیار مؤکد الآن اعلام شد. امرالاقدس الاعلی مطاع مطاع.

[illegible]

قربان خاکپای جواهرآسای [illegible] شوم

دستخط مبارک [illegible]

زیارت [illegible] حاصل شد

اخبارات [illegible]

در بندر لنگه [illegible] اصفهان [illegible] تفصیل [illegible]

عرض خاکپای [illegible]

اصفهان [illegible] تفصیل [illegible]

دیگر [illegible] اصفهان [illegible]

[illegible] خودشان

می‌خواهند از بعضی [illegible] تحقیق [illegible] نمود

[illegible] اصفهان [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۴۹۵
موضوع: خسارات وارده به شرکت انحصار تنباکو
تاریخ: ٤ سپتمبر ۱۸۹٤ م (۳ ربیع‌الاول ۱۳۱۲ هـ. ق)
کارتن: ٢٤
پروندهٔ: ۱۳/ف

ترجمهٔ مراسلهٔ شرکت انحصار تنباکو به سفارت کبری

با کمال احترام به عرض جناب‌عالی می‌رسانیم که از قرار اخبار وارده اخراج تنباکوهای این شرکت از بندرلنگه و بندرعباس به سبب تعرضات غیرملحوظهٔ حکام و مأمورین آنجا مورد مشکلات عدیده می‌شود. من‌جمله دو هزار لنگه تنباکو که به موجب اطلاعی که در ۲٦ آوریل ماه گذشته داده بودیم می‌بایست به بغداد حمل بشود و قبل از ۲۷ ژوییهٔ ماه فرنگی به خاک عثمانی برسد به سبب تعویق و تعرضاتی که به مأمورین این شرکت وارد آمده در دو بندر مذکور به وقت و موقع حمل نشده است.

در این موقع حاجت بر آن نیست که به سبب اشکالات مذکوره که مغایر قرارداد ما با دولت علیه ایرانست خساراتی که به این شرکت وارد می‌آید به جناب‌عالی عرضه داریم. از جناب‌عالی مستدعی هستیم در باب سرعت رفع این حالت در نزد دولت علیهٔ ایران اقدامات لازمه بفرمایند.

عجالتاً در این خصوص و در باب مسئلهٔ زراعت که شفاهاً به جناب‌عالی عرض شده است ابقای حقوق می‌نماییم. به تاریخ ٤ سپتمبر ۱۸۹٤

امضا: شرکت تنباکو
مدیر مبعوث، ژورژ دوزغب
مطابق ۳ ربیع‌الاول ۱۳۱۲

ترجمهٔ مراسلهٔ شرکت انحصار تنباکو بفارسی

با کمال احترام بعرض جنابعالی میرساند که از قرار اخبار وارده اخراج تنباکوهای این شرکت
از بندر لنگه و بندر عباسی بسبب تعرضات غیر ملحوظهٔ حکام و مأمورین آنجا مورد اشکالات عدیده شده
من جمله ده هزار لنگه تنباکو که بموجب اطلاعی که در ۲۶ آوریل ماه گذشته وارده بود
بایست بنادر حمل شود و قبل از ۲۷ ژوئیه ماه فرنگی [illegible]
و تعرضاتیکه بمأمورین این شرکت وارد آمده در بندر مذکور بوقت وقوع [illegible]
در اینموقع حاجت بتأکید نیست که بسبب اشکالات مذکوره که منافی قرارداد با
دولت علیه ایران است خساراتیکه باین شرکت وارد می‌آید بجنابعالی عرضه میدارم
از جنابعالی مستدعی هستم درباب سرعت رفع این حالت در نزد دولت علیه ایران
اقدامات لازمه بفرمایند عنایات در این خصوص و درباب مسئلهٔ زراعت که
شفاهاً بجنابعالی عرض شده است انتظار حقوق نمایم بتاریخ ۴ سپتامبر ۱۸۹۲

با احترامات
شرکت تنباکو
مدیر [illegible]
ژوزف ارنستین

[illegible]

شمارهٔ سند: ٤٩٦
موضوع: منع خرید و فروش و حمل تنباکو توسط وکلای رژی
تاریخ: (ربیع‌الثانی ۱۳۱۲ هـ. ق)
کارتن: ٢٤
پروندهٔ: ۱۳/ف

نامهٔ ملک‌التجار اصفهان به کمپانی زیگلر و کمپانی هاتس و پسر

هو

خدمت، عالی جاهان رفعت جایگاهان زیکلر کمپانی و هاتس و پسر زحمت می دهد بعد از وقعهٔ صاحب انحصار دخانیات و سؤال و جواب آقایان و علمای اعلام کثرالله امثالهم امّا من‌بعدها احدی از احاد وکلای رژی را از خرید و حمل تنباکو منع نموده است تأخیر وکلای رژی و سایر تجار به اختیار بوده‌اند و هر کس طالب شده خریده و به هر کجا که قصد داشته حمل نموده است. خواهش دارم آنچه در این باب بر صواحب کرام معلوم است در حاشیهٔ همین ورقه نگاشته و صحیح نمایید، زیاده زیاد است.

اقل‌الحاج محمد اصفهانی ملک‌التجار
محل مهر: عبده محمد بن حسن محمد

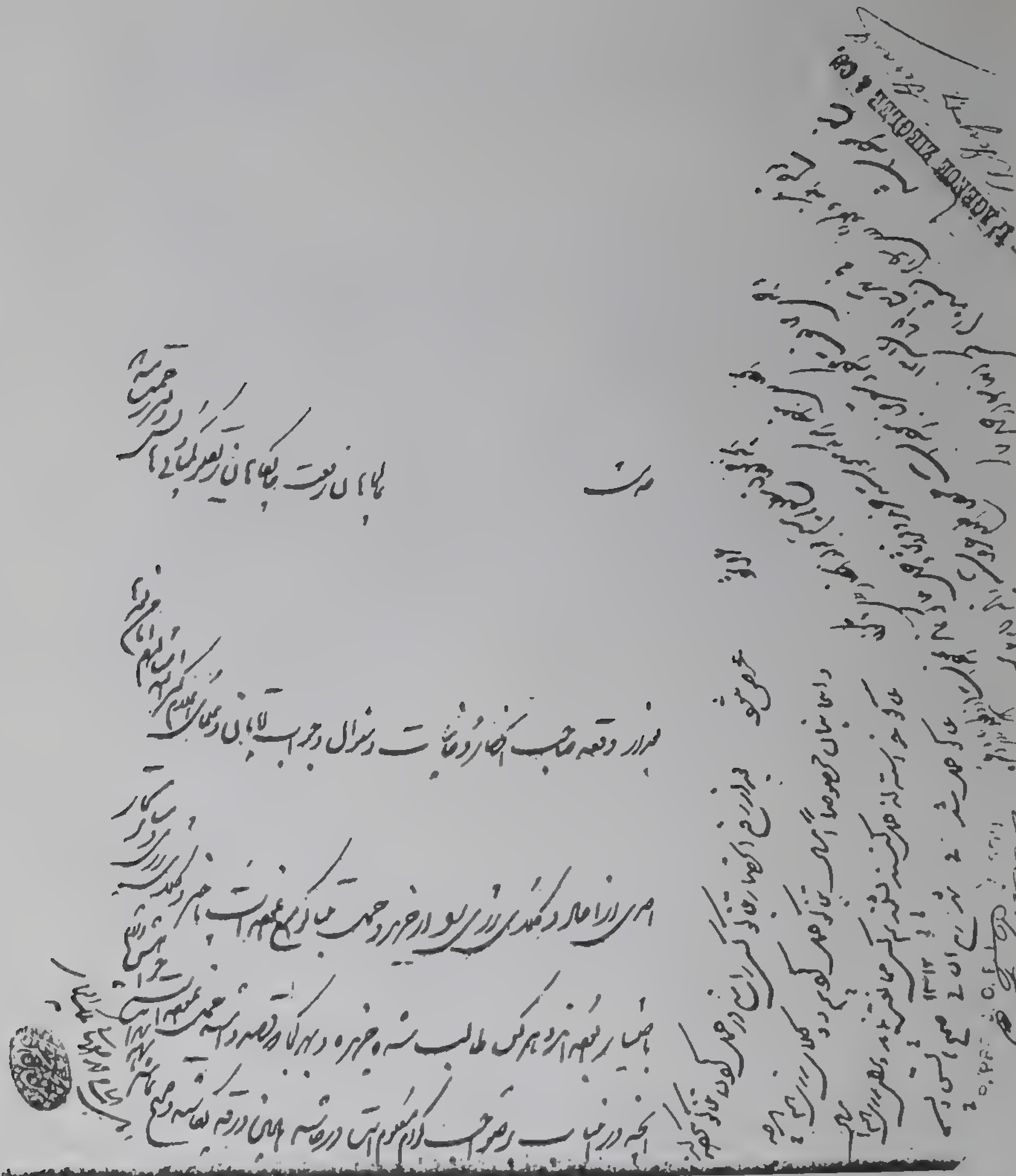
[حاشیه:]

ــ عرض می شود، بعد از رفع انحصار تنباکو کسی را منع در حمل کردن تنباکو نکرده‌اند و این‌جنابان مخصوصاً امسال تنباکو حمل کردیم و وکلای رژی هم هرچه تنباکو خواسته‌اند حمل کنند، نشنیدیم کسی ممانعتی نماید و برای رژی هم امسال تنباکو حمل شد فی شهر ربیع‌الثانی ۱۳۱۲، صحیح هاتس و پسرــ مهر و امضای کمپانی هاتس و پسر

ــ عرض می شود، آنچه مخلصان مطلع هستیم بعد از انحصار رژی تاکنون انحصاری نبوده هرکه می خواسته خرید و فروش و حمل تنباکو نماید نموده است، از وکلای رژی و غیره و احدی ممانعت نکرده و معترض نبوده است. محض اطلاع عرض شد،

زیاده ایام عزت مستدام. فی شهر ربیع‌الثانی سنه ۱۳۱۲

توضیح آنکه وکلای رژی را هم نشنیده‌ام کسی آنها را از حمل تنباکو منع نموده باشد— مهر و امضای کمپانی زیگلر

شمارهٔ سند: ٤۹۷
موضوع: آزادی حمل جنس برای کمپانی
تاریخ: ربیع‌الثانی ۱۳۱۲ هـ. ق
کارتن: ٢٤
پروندهٔ: ۱۳/ف

نامه از کمپانی زیگلر و هاتس و پسر به ظل‌السلطان

این‌جانبان زیگلر کمپانی و هاتس و پسر هر وقت از اوقات هر جنس از اصفهان و غیره می‌خواسته‌ایم حمل نماییم از قبیل تریاک و تنباکو و قالی و کتیرا و مغز بادام و سایر اجناس احدی معترض ماها نشده و حمل نموده‌ایم و مخصوصاً وکیل هاتس و پسر هم چند وقت قبل تنباکویی حمل نمودند از جانب هیچ کس ممانعتی نشد و حمل نمودند و همیشه تقویت و جانب‌داری از عمل تجارت و خرید و فروش تمام اجناس از جانب ما شوکت و شرف حکومت اصفهان شده است. فی شهر ربیع‌الثانی ۱۳۱۲

صحیح زیگلر کمپانی
محل امضا

صحیح هاتس و پسر
محل امضا

با کمپانی زیگلر و هاتس پسر هر وقت از اوقات هر جنس از اصفهان و غیره خواسته ایم [illegible] از قبیل تریاک و تنباکو و قالی و کتیرا و غیره داریم

[illegible] متعرض [illegible] نموده ایم [illegible] کمپانی هاتس پسر هم چند وقت قبل [illegible] از جانب [illegible]

[illegible] همیشه تقویت [illegible] از جهت تجارت [illegible] فروش تمام [illegible] از جانب [illegible] شرکت [illegible] اصفهان [illegible]

[illegible] شهر [illegible] ۱۳۱۲

صحیح است هاتس و پسر

P. PRO. J. C. P. HOTZ & SON.

C. F. Tieme

صحیح زیگلر کمپانی

ZOU[illegible] & CO.

Ch. Zeyger [illegible] Gerard

شمارهٔ سند: ۴۹۸
موضوع: قرارداد بین ایران و انجمن تنباکو اسلامبول (رژی)
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۱۲ هـ.ق. (۲۵ آوریل ۱۸۹۵ میلادی)
کارتن: ۲۴
پروندهٔ: ۱۳/ف

ضمیمهٔ قراردادی است که فی‌مابین دولت اعلی حضرت همایون شاهنشاه ایران و انجمن تنباکو در چهارم ربیع‌الاولی سنهٔ ۱۳۱۰ مطابق ۲۵ سپتامبر سنه ۱۸۹۲ منعقد شد

اولاً، انجمن تنباکو حق خواهد داشت که تنباکو را به توسط وکلای خود خریداری نماید.

ثانیاً، دولت علیه به انجمن تنباکو وعده می دهد که انجمن مذکور می تواند مقدار تنباکوی لازمه را خرید بکند.

ثالثاً، در صورت تشکیل انحصار دخانیات در ممالک ایران دولت علیه با تساوی شرایط حق ترجیح به انجمن خواهد داد.

رابعاً، انجمن تنباکو تا مدت انحصاری که در ممالک عثمانی دارد، مرسوم ذیل را به دولت علیهٔ ایران خواهد داد. ده پاره طلا یعنی ربع غروش عثمانی برای هر کیلوگرام تا حد چهار کرور کیلوگرام و برای هر کیلوگرام زیاده بر چهار کرور پانزده پاره طلا این مرسوم در آخر هر سال بر تمام تنباکوی ایرانی که به توسط انجمن تنباکو داخل ممالک عثمانی می شود حساب خواهد شد. از روی دفاتر انجمن تنباکو و استاتستیک رسمی دولت عثمانی دولت علیهٔ ایران حق دارد به همه قسم کونترل [کنترل] به توسط سفیرکبیر خود مقیم اسلامبول به عمل بیاورد و اول هر سال از روز امضای این قرارنامه ضمیمه است.

خامساً، انجمن تنباکو در اول هر سال پیشکی مبلغ شش هزار لیرهٔ عثمانی به دولت علیهٔ ایران خواهد داد، در آخر سال حساب می شود، زیاده آن را اگر باشد انجمن تنباکو فوراً به دولت علیهٔ ایران خواهد داد و کسر اگر باشد انجمن از شش هزار لیره عثمانی سال آینده کم خواهد گذاشت.

سادساً، از وقت دِروُ امسال باج داخله که از تنباکو گرفت خواهد شد به هر

کیسه بیشتر از چهار قران نخواهد بود.

سابعاً، دولت ایران یک نفر مأمور به سمت کمیسری معین خواهد کرد که رفع اختلافات وارده را نماید اجرت این کمیسر به عهدهٔ انجمن تنباکو خواهد بود.

ثامناً، در صورت ظهور اختلاف فی مابین حکمیت سفارت فرانسهٔ مقیم طهران را طرفین قبول خواهند داشت.

تاسعاً، نسخه که به زبان فرانسه نوشته شده است معتبر و معتناست.

به تاریخ ۲۵ شهر آوریل ۱۸۹۵ مطابق ۲۹ شهر شوال ۱۳۱۲ در طهران نسختین مبادله شد.

محل صحه مبارک همایون　　　　علی اصغر (صدراعظم)

[پشت پاکت نامه:]

رژی اسلامبول، قرارنامهٔ تنباکو و متعلقات آن است که در این پاکت است.

ــ مسوده قرارنامهٔ تنباکو که به مهر شاهزادگان و وزرا بود به تاریخ ۲۱ محرم ۱۳۰۹ به امین حضور داده شد که به تبریز برده و پس بیاورد.

(Copie.)

Annexe à la Convention passée entre le Gouvernement de Sa Majesté Impériale le Shah de Perse et la Société du Tombac le 4 rebbi-ul-evvel 1310 (correspondant au 26 Septembre 1892.)

Art I. La Société du Tombac pourra faire effectuer ses achats de tombeki par ses propres agents.

II. Le Gouvernement Impérial promet à la Société qu'elle pourra toujours acheter en Perse la quantité de tombac qui lui est nécessaire.

III. En cas de formation d'une Régie de tombekis en Perse, le Gouvernement s'engage à donner la préférence et l'option à ladite Société à conditions égales.

IV. La Société paiera au Gouvernement Impérial pendant la durée de son monopole en Turquie, une taxe de 10 karats.

ضمیمه قراردادیست که فیمابین دولت اعلیحضرت همایون
شاهنشاه ایران و انجمن تنباکو در چهارم ربیع الاول سنه ۱۳۱۰
مطابق ۲۶ سپتامبر سنه ۱۸۹۲ منعقد شده
اوله انجمن تنباکو قرار داشت که تنباکو را بتوسط عمال خود
خریداری نماید
ثانیاً دولت علیه بانجمن تنباکو وعده میدهد که انجمن مزبور همواره
مقدار تنباکوی لازمه را خریداری نماید
ثالثاً در صورت تشکیل انحصار دخانیات در ممالک ایران
دولت علیه با شرایط مساوی حق ترجیح بانجمن خواهد داد
رابعاً انجمن تنباکو تا مدت انحصاریه در ممالک عثمانی
دارد هر ساله بدولت علیه ایران خواهد داد
یک ربع عوارض عثمانی را برای ۱۰ کیلوگرام
تا سه چهار کرور کیلوگرام و برای ۱۰ کیلوگرام زاید

بر چهار کرور باشد پانزده پاره طلا اخذ میشود در آخر هر سال
از تمام تنباکوی ایرانی که توسط انجمن تنباکو داخل ممالک
عثمانیه میشود حساب خواهد شد از روی دفاتر انجمن تنباکو
و استاتیستیک رسمی دولت عثمانیه دولت علیه ایران حق
دارد هر قسم کنترل توسط سفیر کبیر خود مقیم اسلامبول
معمول بدارد و اول هر سال از روز امضای این قرارنامه
محسوب است

فصل ۵ انجمن تنباکو در اول هر سال مبلغ
شش هزار لیره عثمانی بدولت علیه ایران خواهد
پرداخت در آخر سال حساب میشود زیاده را اگر باشد انجمن
تنباکو فوراً بدولت علیه ایران خواهد
داد و کسر اگر باشد انجمن از شش هزار لیره عثمانی سال آینده
کم خواهد گذاشت

فصل ۶ از وقت ورود اول [illegible] دفعه
از تنباکو گرفته خواهد شد بعد کمیته پیشتر از

(c'est à dire un quart de piastre turque) par kilog. jusqu'à concurrence de 2 000 000 kilogs. et quinze paras or, par kilog au dessus de 2.000.000 kilogs. Cette taxe sera calculée à la fin de chaque année sur tous les tombakis persans importés en Turquie par la Société du Tombac, d'après les livres de cette dernière et les statistiques officielles du Gouvernement Ottoman. Le Gouvernement conserve le droit d'établir tout autre moyen de contrôle par l'entremise de son ambassadeur à Constantinople. L'année commence à partir de la date de la signature de la présente convention.

V. La Société paiera d'avance au commencement de chaque année une somme de £6000 (six mille livres turques); à la fin de l'année, le compte sera établi, la balance en faveur du Gouvernement sera payée immédiatement par la Société,

la Société en faveur de cette
dernière sera réduite de 2
6000 à payer pour l'année
courante
VI. Le tarif de la prochaine
récolte de Tombac, les impôts
[illegible] de Tombac
n'excéderont jamais 4 krans
[illegible] krans [illegible].
VII Le Gouvernement Impérial
nommera un commissaire qui
sera chargé d'aplanir toutes les
difficultés. Les appointements seront
fixés et payés par la Société.
VIII En cas de contestation, le
différend sera soumis à
l'arbitrage de la Légation de France.
IX Le texte français fera foi
Fait en double à Téhéran
le vingt cinq avril 1895.
A été ratifié à Constantinople

چهار قران تجاوز نخواهد نمود

سابعاً دولت ایران یک نفر از طرف خود کمیسری

معین خواهد کرد در رفع اختلافات وارده رسیدگی

اجرت او را کمپانی [illegible] خواهد داد

ثامناً در صورت ظهور اختلاف فیمابین کمپانی

فرانسه مقیم طهران را طرفین قبول خواهند

تاسعاً نسخه [illegible] فرانسه [illegible]

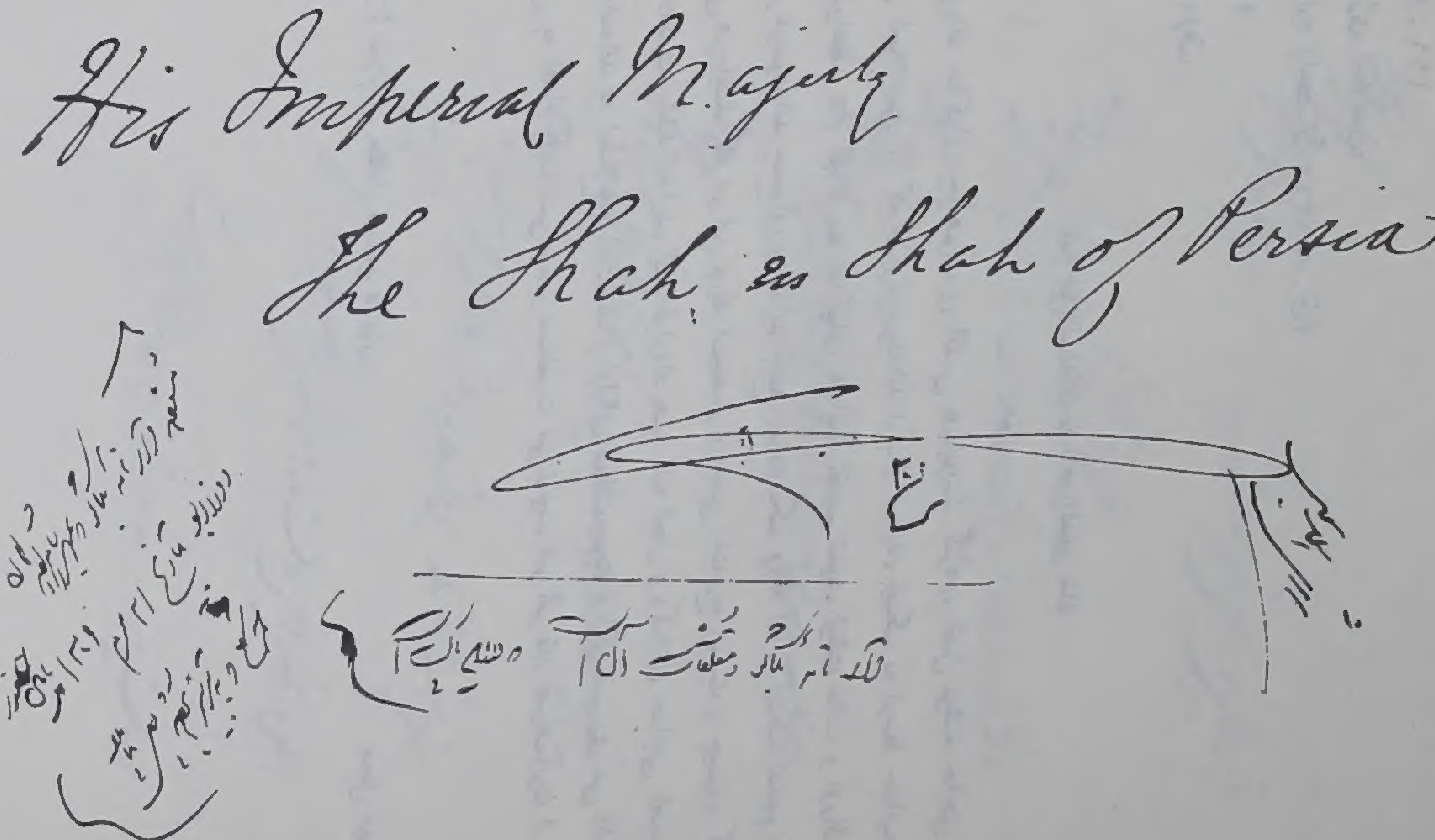
[illegible] تعیینات

تاریخ ۲۵ شهر اوریل ۱۸۹۵ مطابق ۲۹ شهر شوال

۱۳۱۲ در طهران [illegible]

محل صحه مبارک [illegible]

علی اصغر

His Imperial Majesty
The Shah in Shah of Persia

شمارهٔ سند: ۴۹۹
موضوع: رژی اسلامبول
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۲ هـ. ق)
کارتن: ۲۴
پروندهٔ: ۱۳/ف

نامهٔ ظل‌السلطان به ناصرالدین شاه

هو

قربان خاکپای جواهرآسای اقدس همایونت گردم، اصل نوشته حاجی عبدالغفار وکیل رژی اسلامبول را که مقرر فرموده‌اند ارسال نماید، اینک به توسط جناب مستطاب اشرف صدراعظم دام اقباله به خاکپای همایون تقدیم نمود، نوشته‌جات و اوراق چاپی را هم که امر فرموده‌اند جمع‌آوری نماید جمع نموده یک ورقه آن را اینک تقدیم می‌نماید، ملاحظه می‌فرمایند که در این ورقه انحصار و منعی مندرج نیست و چیزی که ضرر به کار رژی داشته باشد ندارد، این قرارداد هم که تجار و وکلای حاجی امین‌الضرب کمپانی داده‌اند به اطلاع و استحضار اولیای دولت بوده و اگر ضرری می‌داشت غلام هرگز راضی به اقدام آنها نمی‌شد و ممانعت می‌نمود، امر امر قدر قدرهمایون ارواحنافداه است.

[پی‌نوشت:] غلام بی مقدار مسعود قاجار

محل مهر: مسعود

قربان خاکپای جواهر آسای اقدس همایونت گردم صورت نوشته جات علماء اعلام ...

غلام به سفارت مسعود قاجار

دیشب مقرر فرموده بودند از آن جناب بگیرد ایشان حسب الخطاب از صدراعظم ... بیرون آورده تقدیم نمود

نوشته جات را داد اوراق چاپی را هم که در هر فرمهای جمع آوری شده بود جمع نموده درجه آن را ...

تقدیم نمود ملاحظه میفرمایند که در این ورقه اختصار مضمون مندرج است ... ضرور ...

روزی را نوشته باشند که این قرار را هم در کار داشته باشند ... بقیه اینها بنویسند

باطلاع و استحضار ... دولت بوده اگر ضروری است غلام هر ... هم در ...

و مهمانت میشود امر امر قدر قدرت همایون اروحنا فداه است